Incipit opus egregiū de aīā. qui ſextus naturaliū Auicene dicit̄.

IAm expleuimus ī p̄rīo libro verbū de his que ſunt cōīa naturalib⁹ cui ↄſequēter adiūximus ſecundū. qui ē de cognitōe corpoꝝ. ꝛ formaꝝ. ꝛ primoꝝ motuū. in mūdo nature. ꝛ certificauimus diſpoſitiones corpoꝝ que nō corumpunt̄. ꝛ eorum que corumpunt̄. poſt hūc ordinauimus tractatū de generatiōe et corruptione. ꝛ de eaꝝ ſubiectis. deide adneximus librū de actionib⁹ primaruꝫ qualitatū. ꝛ de eaꝝ paſſionibus. ꝛ de cōplexionibus que generant̄ ex eis. Remāſit autē vt poſt hec loqueremur de reb⁹ generatis. Sed qꝛ res congelate. ꝛ inſenſibiles. et que nō habēt motū voluntariū ſunt priores. ꝛ aptiores generari ex elemētis. ideo de his locuti fuim⁹ ī libro quinto. poſt hec autē. remanſit de ſcīa naturali. vt ↄſideremus de reb⁹ vegetabilibus ꝛ animalib⁹. Sed qꝛ vegetabilia. ꝛ ſēſibilia ſunt ea quoꝝ conſtituunt̄ eētie ex fōma. que ē anima. ꝛ ex materia que eſt corpus. ꝛ mēbra. Sed cognitio que melior habet̄ de eis eſt illa que habet̄ de forma eoꝝ. ideo eligim⁹ prius loqui de anima. Nolum⁹ autē. interūpere tractatū de aīa loquendo. ſ. prius de aīa vegetabili. ꝛ de vegetabilib⁹. ꝛ poſtea de anima ſenſibili. et de ſenſibilib⁹. ꝛ deinde de aīa humana ꝛ de hominib⁹. Nō enim ſic diſpoſueramus. Si enī hāc interuptionē faceremus fieret nobis arduū ac difficile aphendere ſciam de aīa. Ideo ꝙ eius ptes ↄnectunt̄ ſibi ipſis inter ſe. Sed qꝛ vegetabile conuenit cuꝫ animali ī aīa. q̄ habet affectionē vegetādi. ꝛ nutriēdi. ꝛ generādi. quāuis ſine dubio differat ab eo ī viribus animalibus que ſunt ꝓprie generū eius. ꝛ deinde aꝓpriant̄ ſpecieb⁹ eius. Ideo que poſſibile ē nobis loqui de eo ꝙ ptinet ad aīmā vegetabilē. h̄ eſt. ſ. id ī quo ↄuenit cū animali. Non enī adeo pcepimus differētias ſpecificas huius ītentionis generaliſ ī vegetabilib⁹. ꝛ quādo q̄d ſic ē tractat⁹ huius ptis. nō eſt potius dicēdū tractat⁹ de vegetabilib⁹ quā de animalib⁹. qꝛ cōpatio animaliū ad hāc animā. eadē ē que ↄpatio vegetabiliū. Similiter et ē diſpoſitio aīe animalis ad compatione hoīs et ceteroꝝ animaliū. Nos enī nō ītēdim⁹ loqui hic de aīa aīali. ꝛ vegetabili. niſi ſecūdum hoc ī quo ↄuenerīt. Nō enim ſcimus ꝓpriū. niſi poſtquā ſciuerim⁹ cōe nec multū curamus de differētys ſubſtātialibus vniuſcuiuſqꝫ aīe vegetabilis. ꝛ cuiuſqꝫ animalis. fuit ergo cōmodius loqui ꝺ anima ī vno libro. deīde ſi potuerimus loqui de vegetabilib⁹ ꝛ animalib⁹ ꝓpria v̄ba faciemus Quod autē. poterimus plus facere de hoc pendebit ex corpib⁹ coꝝ ꝛ ꝓprietatib⁹ ſuaꝝ affcōnū corpaliū. Ergo p̄ponere doctrinā ſcie de aīa. ꝛ poſtponer̄ doctrinā de ſcīa corpis. ē via liberior. et notior ad diſcēduꝫ. quā p̄ponere doctrīaꝫ de corpe. ꝛ p⁹ponere doctrinā ſciēdi animā. Scīa enī de aīa maius adminiculuꝫ eſt ad cognoſcēdas diſpoſitioneſ corpaleſ quā adminiculū corpis ad cognoſcēdas diſpoſitiones aīales. Quis vnūqꝙqꝫ eorū eſt adminiculū ad alterū. Nō enī ſemper neceſſe ē alterūiextremoꝝ p̄ponere. Nos autē. eligimus preponer̄ v̄bum de aīa p̄p excuſationē quā demonſtrauimus. Si qſ autē. voluerit mutare hūc ordinē. faciat.

Nos autē. nō calūpniabimus illū et hic ē ſextus liber. cui anectem⁹ ſeptimuꝫ qui ē de tractatu diſpoſitionū vegetabilium. poſt hūc ſequet̄ liber octauus. inquo tractabit̄ de diſpoſitionib⁹ animaliuꝫ et ibi pficiet̄ ſcīa naturalis. deinde ↄſequent̄ aditiem⁹ ſciētias diſciplinales diſtictas ī quatuor libris. poſthec oīa conſequent̄ liber de ſcīa diuina. deinde adnectemus aliquid de ſcīa de morib⁹ ꝛ ibi pficiet̄ hic totus noſter liber. pars prima de hoc.

Capl'm primū in quo affirmat̄ eē anime et diffinit̄. ſcḿ ꝙ ē anima.

Icemus igit̄ ꝙ primū debem⁹ ↄſiderare de his. hoc ē. ſ. affirmare eē hui⁹ ꝙ vocat̄ aīa. deide loq̄mur de eo ꝙ ſequit̄ hic. Et dicem⁹ qꝛ nos videmus corpa quedā que nō nutriunt̄ nec augmētant̄ nec generant̄. ꝛ videmus alia corpa que nutriunt̄. ꝛ augmētantur. ꝛ generāt ſibi ſimilia. ꝛ videmus alia

corpora que ſētiūt. et mouētur uolūtarie. Sed non habēt hec ex ſua corporeitate. Reſtat igitur ut ſit ī eſſētia eorū pricipiū preter hui⁹ corpeitatē. Et id a quo emanant iſte affectiones dicitur aīa. ⁊ omnino quicqd ē pricipiū emanādi aſe affectiones que non ſūt unius modi. ⁊ ſūt uolūtarie īponim⁹ ei. hoc nomē aīa. ⁊ hoc nomē ē nomē hui⁹ rei. non ex ei⁹ eſſētia. nec ex pdicamēto in quo ɔtinetur poſtea. Nūc aūt nō affirmamus niſi eſſe rei que eſt principiū ei⁹ ꝙ diximus. ⁊ affirmam⁹ eſſe rei ex hoc quod habet aliqđ accidēs. Oportet autē ut p h accidēs ꝙ habet. accedam⁹ ad certificādū ei⁹ eſſentiā. ⁊ ad cognoſcēdū quid ſit. Fortaſſis eni iā didicimus ꝙ id ꝙ mouet habet motorē. nec tn̄ propt h ſcimus eſſētiam hui⁹ motoris quid ſit. Dicem⁹ igit ꝙ poſt quā h ī quibus uidem⁹ eſſe aīmā ſūt corpora. ⁊ non pficitur eſſe eorū ſm ꝙ ſunt uegetabilia. uel aīalia niſi pp exiſtētiam hui⁹ rei in illis. tūc hec res pars ē in cōſtitutione eorū partes aūt ɔſtitutiōis ſicut alias didiciſti due ſunt una ps ē id unde res eſt. id ꝙ eſt in actu. altera uero pars ē id unđ res eſt id ꝙ eſt potētia. ꝙ ē illi ſic ſubiectū. Si autē fuerit aīa ut ps ſecūa. ſine dubio aut corp⁹ eſt de genere ei⁹ ptis. tūc nō conſtituet aīale uł uegetabile nec ex corpore nec ex aīa. ergo opus erit ɔſtituere quod ſit pricipiū in effectu ei⁹ ꝙ dixim⁹. ⁊ ꝙ ipſū erit h de quo loquimur. Sz oportet ut anima ſit id pp ꝙ uegetabile. et animale. eſt in effectu uegetabile et aīale. Si aūt id fuerit corp⁹ ⁊ ſit corp⁹ cuius formatū ſit ſicut dixim⁹. Si aūt fuerit cōpus cū forma. tn̄ ipm non ē pricipiū ex h ꝙ eſt corpus. ſed erit pricipiū pp illā formā ⁊ emanatio illarū diſpoſitionū erit ab eſſentia illi⁹ fōme. quāuis mediāte h corpore ⁊ erit h corpus pars corporis aīalis Sz id erit prima ps unde pēdet illđ pricipiū. ⁊ non erit ipm ſm ꝙ ē corpus. niſi tm̄ aliquid de tota colectione. ſubiecti. ɔſtat ergo ꝙ eſſētia aīe nō eſt corpus. ſed pars aīalis aū uegetabilis. que eſt ei forma. aut q̄ſi forma aut quaſi pfectio uel uirtus. uel potētia. Dicem⁹ igit nc̄ ꝙ aīa pōt dici uis. uel potentia ɔpatione affectionū. que emanant ab ea. Similit poteſt dici uis ex alio intellectu. ɔperatione. ſ. formarum ſēſibilium. ⁊ intelligibilium quas recipit. et poteſt dici ēt forma ɔperatione materie in qua exiſtit. ex quibus utriuſque ɔſtituit ſubſtantia uegetabilis aut animalis poteſt etiam dici pfectio. hac ɔperatione. ſ. ꝙ pficitur genus p illā et habet eſſe ſpēs p illā ſiue ſit de ſuperioribus ſpeciebus. ſiue de inferioribus. Natura et enim generis imperfecta ē et interminata. niſi pficiat eam nat a differētie ſimplicis aut non ſimplicis adiūte illi. cū autē aduenit ei ɔſtituitur ſpecies

Differētia enim eſt pfectio ſpēi ex hoc ꝙ eſt ſpēs. unaqueqz aūt ſpēs nō habet differentiā ſimplicē iā ſciſti hoc quia non habent niſi ſpēs quarum eſſentie ſunt compoſite ex forma et materia. et forma in illis eſt differentia ſimplex eius quod ɔſtituitur ex illa. deinde dicimus quod omnis forma eſt perfectio. ſed non omnis perfectio forma. Magiſter enim fabricandi. perfectio eſt ciuitatis. et carpentarius lignorum perfectio eſt nauis. nec tamen ſunt forme ciuitatis uel nauis. Et cuiuſconque perfectionis eſt eſſentia ſeperata perſe ipſa. certe non ē forma materie. nec materia. forma et enim que eſt in materia eſt forma impſſa in illa. et exiſtens propt illam. ſi conſenſerit ut perfectio ſpeciei uocetur forma ſpeciei. Sed iam conſenſerūt in hoc ut hec res ſcilicet anima cōperatione materie ſit forma. comperatione uero totius collectionis ſit finis ⁊ perfectio. Et comperatione mouendi principium effitiens etiam uis mouens. Et quando quidem ſic eſt. tunc forma ſignificat ɔperationē ad rē remotiſſimā ab eſſentia ſubſtantie que habet eſſe per illam. et ad rem propter quam ſubſtantia habet eſſe quod ipſa eſt. et ad rem que propter ipſam eſt in potentia. et ad rem cui non ɔperantur actiones que eſt materia. Anima enim forā eſt ex hoc reſpectu. ſ. quod habet eſſe in materia. Perfectio aūt ſignificat ɔperationem ad rem perfectam ex qua emanāt actiones. quia perfectio eſt reſpectu ſpēi

Clarum igitur eſt quod cum in doctrina de anima dicitur quod ipſa eſt perfectō hoc plus ſignificat intellectum. et etiam hoc plus comprehēdit omnes ſpecies aīe

undique. Et hoc neceſſe eſt anime ſepera
te a materia. unde ſi dixerimus etiã quod
anima eſt perfectio. hoc multo melius eſt
quaȝ ſi dixerimus animã eſſe uim. ãt uir
tutem aut potentiam. Ea autem que ad
ueniunt ex anima. quedam ſunt queadmo
dum mot⁹. et quedam ſunt queadmoduȝ
ſentire. et apprehendere. Apprehendere ãt
habet non ex hoc quod habet in potẽtia
principium efficiendi. ſed principium. reci
piendi. Mouere autẽ hẽt nõ ex hoc quod
habet in potentia principium recipiendi
ſed principium agendi. Nec debet unum
ſibi magis attribui. quã aliud. i. ut magis
ſit potentia unius. quam alterius. Nam ſi
cum dicitur potentia uel uis uolunt ſigni
ficare utrũque habebit hec tunc cum eq
uocatione nomĩs. Si autẽ cuȝ dicitur po
tentia uoluerint ſignificare unum tantum
et non aliud accidet hoc quod diximus
Item etiam ſignificatio huius nominis
potẽtia uel uis uel ṽtus. non apphẽdit ab
ſolute eſſẽ etiam anime ex hoc quod ẽ ania
niſi ex una tãtum parte. ⁊ non ex alia. Iaȝ
aũt declarauim⁹ i libris loycis ꝙ hoc nõ
eſt ꝯueniens neque rectum. Cum autẽ di
ximus ꝙ anima ẽ pfectio ꝯphẽdit uter
que intellectus. quia anima ẽ potẽtia qua
perficitur in animali ꝯphẽſio rei eſt per
fectio. ex potẽtia ex qua emanãt affectio
nes etiam eſt pfectio. anima enim ſepata ẽ
pfectio. et anima que nũdum eſt ſeperata
eſt perfectio. Ex hoc autem ꝙ nos uo
camus eã pfectionem nũduũ intelligit̃ ad
huc. an ſit ſbã. an nõ ſit ſbã dicim⁹ igit̃ nos
non dubitare. hanc rẽ non eſſe ſubſtantiã
ex intellectu quo materia eſt ſubſtantia.
nec etiam ex eo intellectu. quo ꝯpoſitũ eſt
ſubſtãtia. Eȝ an ſit ſubſtãtia ex intellectu
forme hẽ uidendũ eſt. Si quis aũt dixerit
ꝙ cum ego dico animã ſubãm. ſ. formam.
non ex intellectu qui ſit generalior quam
forma. hoc dico. Sed ex intellectu quo ſb
ſtãtia idẽ quod forma eſt. hoc enim iaȝ ex
eis multi dixerũt. nõ eſt hic loc⁹ ꝯſiderã
di nec diuerſitatis ullomõ quia intellect⁹
hic quo anima dicitur eſſe ſubſtãtia idem
eſt cum hoc. quod eſt forma imo hoc
qͦd dicitur forma eſt ſubſtantia idem eſt
quod forma eſt forma uel affectio. ſicut

homo ẽ homo. aut carnalis. ſed hoc uantiȝ
eſt. Si autẽ dicitur forma Id qͦd non eſt
in ſubſtantia ullomõ. ſ. ꝙ non habet exiſte
re ullomõ i eo quod appelauim⁹ ſubiec
tum. tunc non erit omnis perfectio ſbſtã
tia. multe enim ex perfectionibus ſunt in
ſubiecto ſine dubio. quamuis mlte ille cõ
peratione compoſiti. et ex hoc quod ſũt i
illo non ſunt in ſubiecto. qꝛ hoc ꝙ ſũt ps
illius non ꝓhibet eas eſſe i ſubiecto. neqȝ
ex hoc ꝙ ſunt in illo. non ſic aliquid i ſub
iecto ſũt ſuba ſicut putauit aliquis illorũ
Non eniȝ ẽ ſubſtãtia quod ex aliqua ꝯpe
ratione non eſt in ſubiecto. Ita quod id
quod ex hoc non eſt in hac re ut in ſubiec
to ſit ſubſtantia. quia non eſt ſubſtantia ni
ſi cum in nullo fuerit ut in ſubiecto. Et
hic intellectus non prohibet illud eſſe in
aliquo. ſicut quod non eſt ut in ſubiecto.
quia non habet hoc ex omnibus operatõ
nibus. Cum autem ꝯperatum fuerit ad ali
quid in quo eſt non ut aliquid eſt in ſubie
cto. tunc eſt ſubſtantia. et cũ ꝯperatur ad
aliqd eſt accedẽs. et eſt etiam reſpectu ſui
ipſius in ſe. quia cum aliquid attenderis
perſe et ꝯſideratum fuerit inſe ipſo. et nõ
inueneris ei ſubiectum aliquomõ erit iſe
ſubſtantia. Si autem inueneris accidens
quod eſt in aliquo non ut in ſubiecto. Et
poſtquam inueneris illud in aliquo ad
modum eſſendi in ſubiecto. inſe accidens
eſt. non enim neceſſe eſt ut cum nõ fue
rit accidens in aliquo. ſit ſubſtantia in illo
poſſibille eſt enim ut aliquid ſit in aliquo
nec ut accidens. nec ut ſubſtantia. ſicut poſ
ſibile eſt ut aliquid ſit i aliquo. nec ut mul
ta. nec ut unum. quod tamen inſe aut eſt
unum. aut multa. Subſtantiale autem et
ſubſtantia non eſt unum. nec accidens ex i
tellectu accidentalis quod eſt in yſagogis.
eſt accidens quod eſt in categoriis. Iam
autem declarauimus in doctrina artis loi
ce. hoc ergo manifeſtum eſt quod ab ania
non remouebitur accidentalitas propter
hoc quod in compoſito eſt ſicut pars. ſed
ut oportet ut inſe ſit ut non in ſubiecto ul
lomodo. Iam autem ſciſti quid eſt ſubiec
tum. ergo ſi omnis anima habet eſſe non
i ſubiecto. et omnis aĩa eſt ſubſtãtia. Si
autem aliqua aĩa fuerit exiſtẽs pſe. et una

que qʒ illaꝝ fuerit ĩ materia ñ ut ĩ ſubto. tunc omnis anima eſt ſubſtantia. Si autẽ fuerit aliqua aĩa exiſtẽs ĩ ſubiecto. quãuis cũ hoc etiam ſit pars compoſiti tunc ẽ accidens. quia hoc totum eſt pfectio. unð nõdum declaratum eſt nobis utruʒ aĩa ſit ſbſtãtia an nõ ſbſtantia. ex hoc ꝙ ponim⁹ eaʒ eſſe perfectionẽ. Errauit igitur qui putauit hoc ſufficere ad eam eſſe ſubſtãtiaʒ. ſicut ad eam eſſe formã. Dicemus igit̃ quod cũ ſcierim⁹ animã eſſe perfectionẽ quacũque declaratione aut differẽtia deſignauerimus. perfectionẽ non dicemus tamen nos ad hec propter hoc ſcire animã quid ſit. ſed ſciemus eam ſecũdũ hoc qð ẽ anima hoc enim niſi anima non eſt ĩdictuʒ ei ex ſubſtãtia ſua. ſed ex hoc quod regit corpora et refertur ad illa. et iccirco recipitur corpus in ſui diffinitione. exempli gratia. ſicut opus accipitur in diffinitione opificis. quãuis non accipiatur in diffinitione eius ſecũdum quod eſt homo. et iõ tractatus de anima fuit de ſciẽtia naturali Quia tractare de anima ſecũdũ quod ẽ aĩa eſt tractare de ea ſecũduʒ ꝙ habet compationẽ ad materiam et ad motuʒ. vnde opõtet ad ſciẽdum eſſentiam anime facere alium tractatũ per ſe ſolũ. Cũ enim ſcierim⁹ eſſentiã anime non ĩpediemur ſcire ĩ quo predicamẽto ſit qui eni ſit et cognoſcit eſſẽtiã rei. et pre mẽte tenet naturam rei que eſt eſſẽtialis ei non impeditur ſcire quis eius eſt. Perfectio autẽ eſt duobus modis. perfectio prima et perfectio ſa perfectio aũt prima eſt propter quam ſpecies fit ſpecies in effectu. ſicut figura enſis. perfectio autẽ ſecunda eſt aliquid ex eis que conſequuntur ſpeciem rei. aut ex actionibus eius. aut ex paſſionibus ſicut inciderẽ ẽ enſi. ⁊ ſic cognoſcere ⁊ cogitarẽ et ſẽtire ⁊ motus hõĩ. hec eniʒ ſine dubio perfectõnes ſunt ſpeciei. ſed non prime. Non eniʒ ad hoc ut ſpecies ſit id quod eſt in effectu habet opus habere hoc in effectu.

Sed cum habuerit principium hoꝝ ĩ effectu ita ut hec fiant in potẽtia. que añ non erant ei in potẽtia. niſi in remota potentia que eget ut aliqua alia res precedat eam quouſque fiat ipſa ei certiſſima potentia tunc animal fiet animali potẽtia. ergo aĩa eſt perfectio prima. ſed quia perfectio eſt perfectio alicuius rei. que eſt corpus. Jð oportet ut corpus accipiatur ĩ intellectu generali ⁊ equali. ſicut didiciſti ĩ doctrina ꝓbandi. Non eni eſt h corpus cuius aĩa ẽ perfectio. omne corpus. Non eni eſt perfectio corporis artificialis ſicut ſcamni aũt ſcabeli. et huiuſmodi. ſed perfectio corporis naturalis. nec omnis corporis natural' Nõ eſt eni anima perfectio ignis aut terre ſʒ eſt ĩ hoc noſtro mũdo pfectio corporis naturalis. ex quo emanãt eius perfectiões ſecũde. pp inſtrumẽta quibus iuuatur ad opera uite. quoꝝ primũ eſt nutrimentum et augumẽtum. ideo anima quã inuenim⁹ in animali et uegetabili eſt perfectio pria corporis naturalis inſtrumẽtalis habñtis opera uite. Sed dubitatur in hoc loco a quibuſdã. ſ. qʒ aliquis dicere poteſt hic quo in hac diffinitione non ↄtinetur anima celi que operatur ſine iſtrumentis. quod ſi dimiſſerimus nominare iſtrumẽta ⁊ ſuffecerit nobis nominare uitã non ꝓderit nobis quia anima quã habent celi non eſt nutriẽdi ul' augẽdi nec etiã ſentiẽdi. ſed tamen aĩa quã nos ponimus ĩ hac diffinitione habet hoc. Si autẽ aĩa quaʒ uolum⁹ dicere. eſt illa que habet id que anima habʒ celoꝝ. verbi grã. de cognoſcendo. et ymaginãdo intelligibiliter. et mouẽdo ad finẽ uolũtarie. excipiem⁹ corpus uegetabiliuʒ ab uniuerſitate habẽtiũ aĩam. Item etiã ſi nutrimẽtum eſt uita. cur non ĩponimus nomen uegetabilibus uiua ſiue animalia.

Item etiam poteſt quis dicere. ꝙ opus fuit affirmare aĩaʒ. ⁊ cur ñ ſufficit nobis dicere. quod ipa uita ẽ pfectio hoc ex qua emanat id quod attribuim⁹ neceſſario aĩme. Incipiemus autem reſpondere cõtra unã quãqʒ iſtaꝝ oppoſitionũ ⁊ ſoluemus eas. Dicem⁹ ig ĩ ꝙ de corporib⁹ celeſtib⁹ due ſũt ſẽtẽtie. Sẽtẽtia eius. ſ. q dixit qð tus ul' uirtus uniu⁹ cuiuſqʒ ſtelle ↄficitur ex ipa ⁊ ex aliis q regũtur ſic ꝙdã aĩal. Op⁹ igitur earum perficitur ex aliis que habent motum. et ſunt hec ſic inſtrumẽta. Sʒ h dictio ñ currit p omnes ſtellas. Sẽtẽtia etiã ei⁹ q uidit. ꝙ in oi ſpa eſt aĩa ſolitaria ꝓpria ⁊ uidit ꝙ ibi ẽ nouũ corpus ꝙ ſunt ĩ effectu. ñ hñs iſe multiplicitatem

Iſti omnes uidēt ꝙ nomē aīe. cū dicit̄ ᵭ aīa
celoꝝ ⁊ de aīa uegetabili ꝯuenit eis quaſi
equoce. qꝛ hec diffinitio ñ ē niſi aīe que ē
ī ꝯpoſitis. Et cū fecerit ut ꝯueniāt aīalia ꝯ
celo ī itellectu noīs aīe. excluditur itelle
ctus uegetabiliū ab illa uniuerſitate. quā
uis hoc facer̄ difficile ſit. qꝛ aīalia ⁊ celum
ñ cōueniūt in intellectu. nominis uite. nec
ēt ī intellectu nominis rationalitatis. Ra
tionalitas ⁊ enī que ē hic ꝯuenit aīe hñti
duos itellectꝰ maſiales. hoc aūt ñ eſt poſ
ſibile eē illis ſicut poſtea uidebis. Intel
lectus ⁊ eniꝫ illic ē itellectꝰ in effectu. In
tellectus aūt ī effectu non ē ꝯſtituēs aīam
que ē pars diffinitionis aīalis rationalis
Similiter etiaꝫ ſenſus hic dicit̄ uis qui ap
prehēdit ſēſibilia ad modū recipiēdi ſimi
litudines eoꝝ. et pātiēdi ab eis hoc auteꝫ
non poteſt eē illic ſicut poſtea ſcies. deinᵭ
ſi ſtuduerit. ⁊ poſuerit animā eſſe primaꝫ
ꝑfectioneꝫ eius ꝙ eſt mobile uolūtate et
docile ex omnibꝰ corporibus. ita ut diffi
nitio ꝯplectatur aīalia ⁊ animā celoꝝ. ex
cludētur uegetabilia ab eoꝝ uniuerſitate
hec dictio eſt rata. Cōtra id ꝙ dicitur
de uita ⁊ aīa reſponſio eſt ſicut moꝝ dice
mus. quia iam ꝯſtat ꝙ in corporibꝰ. oꝫ eē
ī effectu pricipiū diſpoſitionū cognitaruꝫ
⁊ ꝯperataꝝ. ad uitaꝫ. ſicut eſt icedens. Si
quis autē huic principio impoſuerit no
men uita. nō erit nobis cū illo ꝯtētio. qꝛ
quod itelligit̄ apud homines de nomine
uite cū dicitur de animalibꝰ eſt duo. unū
.ſ. ut in ſpecie ſit pricipiū a quo emanant
ille diſpoſitiones. ⁊ alterū .ſ. ut corpuꝰ ſit
aptū ad hoc ut emanēt ab illo iſtē actio
nes. Sed ᵭ primo ꝯſtāt quia illud ñ inte
ligitur de aīa ullomō. Secūdū autē figur̄
etiam rationeꝫ que ñ eſt anima qꝛ hoc ꝙ
aliquid eſt aptū ad emanādū ex eo aliqd
aut ut fiat alicuius ꝓprietatis. ē duobꝰ
modis. unꝰ eſt ut ieſſe ſit aliquid propter
apptitudinē ipſā ex qua emanat. ſicut na
uis que eſt apta ad hoc ut perueniāt ex ea
comoda naualia. ⁊ hoc etiā indiget rector̄
quo perfitiatur iſta apptitudo. Rector
⁊ enim. et hec aptitudo. non ſūt unum in
ſubiecto. Et ſcᵭs eſt ut nō ſit in ſubiecto
aliquid aliud preter hanc aptitudinem
ſicut corpus ꝙ eſt ita aptū ut ꝓueniat ex
eo ꝯbuſtio. ſecūdum eū qui ponit hanc ap
titudinē caloreꝫ. ita ut calorē eſſe in corpo
re idē ſit ꝙ eſſe in eo hāc aptitudinē ſicut
uidetur. ſed hoc in aīa non ꝯceditur Nō
enim idē eſt. ꝙ intelligitur de anima. et ᵭ
hac aptitudine deſignata. quomō enī nō ē
ſic. cū id quod intelligitur de hac aptitu
dine deſignata. non ꝓhibeat. qui precedat
eam eſſētialiter aliqua ꝑfectio. ⁊ aliquod
principiū in corpore in quo eſt hec aptitu
do. ꝙ autē itelligitur de ꝑfectione prima
quam diſcripſimꝰ. ꝓhibet ut precedat eā
eſſētialiter alia perfectio. perfectio ⁊ eniꝫ
prima non habet pricipium nec perfectio
nē primā. ergo qᵭ itelligit̄ de uita ⁊ ᵭ aīa
non eſt unū et idē. ſi quod dicimus animā
uolumus intelligere ꝙ omnes intelligunt
Si aūt uolumus ꝙ uita ſit nomen multi
uocū ad animā in ſignificādo ꝑfectionem
primā. non ꝯtendimus ſuper hoc. qui ui
ta ſit nomen eius ꝙ uolumus affirmare ᵭ
hac prima ꝑfectione. ergo iā cognouimus
nūc intellectū nominis quo appellat̄ hec
res que uocat̄ aīa ex relatione quā habꝫ

Debemus aūt nūc laborare ad ꝯpre
hēdum quid ſit hec res. que .ſ. ex reſpectu
predicto eſt aīa. ⁊ debemus innuere in h̄
loco aliquid quo affirmetur eſſe aīe quā
habemus ad ſimilitudinē euigilādi et re
miniſcēdi. ut hoc multū ꝓſit ei in quo eſt
uirtus inſpiciēdi ueritatē per ſe ipſū adeo
ut non egeat dirigi ⁊ ad uiā ꝯuerti. ⁊ ſepa
ri ab erroribus. Dicemus igitur qᵭ
aliquis ex nobis putare debet quaſi ſubi
to creatus eſſet et ꝑfectus. Sꝫ uelato ui
ſu ſuo. ne uideat exteriora. ⁊ creatus eſſet
ſic quaſi mouetur in aere. haut inhani. ita
ut eū nō tāgeret ſpiſitudo aeris. quā ipſe
ſentire poſſet. ⁊ qſi eſſet diſiūta mēbra eiꝰ
ita ut nō ꝯcurerēt, ſibi. nec ꝯtingēnt ſeſe:
deiñ ut uideat ſi affirmet eſſe ſue eſſētie
Nō enī dubitabit affirmare ſe eſſe ñ tamē
affirmabit exteriora ſuoꝝ mēbroꝝ. nec
oculta ſuoꝝ interioꝝ. nec animuꝫ. nec cere
brum. nec aliquid taliū. ſed extriſecꝰ af
firmabit ſe eſſe. Cuius non affirmabit lō
gitudinē. nec latitudinē nec ſpiſitudinem.
Si autem in illa hora poſſibille eſſet ei
ymaginari manū aut aliquod mēbrorum
ñ tamē illud imaginaretur eſſe partem ſui

nec necessariū sue essētie. Tu scis ꝙ id ꝙ
affirmat̄ aliud est ab eo ꝙ ñ affirmat̄ ⁊ cō
cessū aliud ē ab eo ꝙ ñ ꝯcedit̄ ⁊ qm̄ cētia ꝙ̄
affirmabat eē ē ꝑpa illi. eo ꝙ illa ē ipamet
. ⁊ ē p̄s corpꝰ eiꝰ. ⁊ mēbra eiꝰ q̄ nō affirma
bat iō expgefactꝰ habet uiam euigilan
di ad sciēdū ꝙ esse aīe est aliud quā esse
corporis. ymo non eget corpore ad hoc ut
sciat animā ⁊ pcipiat eam. Si autē fuerit
stupidꝰ. opus habet ꝯuerti ad uiam.

Capitulū de numerādo ea que dixe
runt antiq de aīa ⁊ eius essētia

Dicemꝰ igitur ꝙ antiq dixer̄ i hoc
iō quia dissēsext i uia pueniendi
ad illud. qdā eni illoꝝ ꝯtēder̄ ap
prēdēr̄ sciētiaꝫ aīe p motū. quidā autem p
ītellectū quidā uero p utrūque quidā ue
ro per uitam indifferentem. Qui aūt
uoluit peruenire ad scientiam anime per
motū uidebat̄ ei. ꝙ moueri non uenit nisi
ex mouente. et quod motor primus opor
tet sine dubio ut sit mobilis ex se ipso. sꝫ
anima est motor primus instrumentalis
q̄ te habet instrumenta apta ad mouendū
mēbra musculis ⁊ neruis. et posuit animā
mobilem ex se ipsa unde posuit eaꝫ substā
tiam inmortalem putauit enim quod qc
quid mouetur ex se ipso impossibile est
mori. dicens quod corpora celestia ideo
non corrūpūtur quod eiꝰ rei causa est ppe
tuietas sui motus. Quidam autē ex
eis negauit animaꝫ esse corpus. sed posu
it eam substantiam in corporeā mobilem
ex se ipsa. Aliȷ posuext eaꝫ esse corpꝰ
ad inuenientes quod ipsa est corpus mobi
le ex se ipso. et ex eis fuere aliqui qui po
suere animam athomos. ut propter hoc
esset habilior in ppetuitate sui motus. di
centes quod animal attrahit istos spiran
do. et quia spirare est nutrimentum ani
me. quoniam spirare facit animā permane
re propter restitutionē aliorum eiusdem
generis. loco eorū athomorum qui emis
si sunt. que sunt corpora indiuisibilia et
que sunt principia. et dixit eos esse mo
biles ex se ipsis. sicut uidemus motū coꝝ
semper in spatio. et ideo fuere apta ad
mouendum aliud. Quidam uero di
xere eos non esse animam sꝫ mouente eos
que est in eis et intrat corpus ipsis intrā
tibus. Quidam autem posuit animā
esse ignem. uidebat enim ignem esse sem
piternum motus. Quidam uoluere
peruenire ad scientiam anime per appre
hensionem siue per intellectum ex quibꝰ
quidam putauere. quod anima non ap̄p
hendit aliquid quod est extra illam. nisi
quia ipsa est prior eo. et principium eius
est. unde oportuit animam esse principiuꝫ
et posuit eam esse eius generis cuius est
principium. s. ut ignis. aut aer aut terra āt
aqua. Aliȷ autē uisū fuit eā ē aquā pp mlˀ
tū hūiditatis q̄ ē i spmate ꝙ ē pncipiū gene
ratiōis. Aliȷ autē posuere eaꝫ corpus
esse uaporabile. uidebant et enim uaporē
esse principium omnium reꝝ. et fuext mlˀ
te alie sententie sicut ille quas scisti. om
nes autem isti dicebant quod anima non
scit omnia. nisi ex hoc ꝙ est essentia princi
piȷ omnium reꝝ. Similiter etiā sētēn
tia eiꝰ est. qui uidit ꝙ pricipiū sūt numeri
⁊ posuit aīaꝫ numerū Quidā eni eoꝝ
uider̄ ꝙ aīa ñ apprehēdit i actu nisi id de
quo in ipsa est aliquid. tunc ergo posuit
animam ꝯpositaꝫ ex hiȷs que uidit eē ellˀe
eta ē auedidem. qui posuit animā esse cō
positam ex q̄tuor ellˀctis. ⁊ ex uictoria et
amore. dixit enim ꝙ anima non appreben
dit quicquid est nisi per similitudinez eiꝰ
quam habet in se. Sed qui per utrun
que est. sicut illi qui dixere quod anima
est numerus mouēs se ipsaꝫ. sed ē numrꝰ
ex hoc ꝙ ē apprehēdēs. et ē mouēs se ipā
ex h̄ ꝙ ē pmū mouēs. sꝫ ꝯsiderauext qui
i differētēz. sūt qdā q dixerūt ꝙ aīa ē calō
natꝰ iō qa ꝯ ipo ē uita. Aliȷ uō dixer̄ ꝙ ē
frigiditas. aīa ⁊ eni dnōinata ē ab hāelitu. et
hāelitꝰ ē īfrīdās. ⁊ iō īfrīdamur p attractō
nē ad custodiēdā sbstātiā aīe. Quidā aūt
dixer̄ ꝙ aīa ē ꝯplo. ꝯplo ⁊ eni q̄ diu fuerit
stabil̄. ñ mouebit̄ sāitas uite. Quidā aūt
dixer̄ aīaꝫ eē sāguinē. ꝯ eni effūdit̄ uita ꝺ
struit̄ qdā aūt dixer̄ ꝙ aīa ē ꝯpō ⁊ ꝯpatio
īter ellˀta scimꝰ ⁊ eni ꝙ ꝯpō aliq̄ ē necēia ad
h̄ ut ex ellˀctis fiat aīal. ⁊ q2 aīa ē ꝯpō. iō di
ligit r̄s ꝯpōitas ex thoinis ⁊ olfatibꝰ ⁊ sa
pōibꝰ i qbꝰ ꝺlectat̄. qdā putauē aūt ꝙ aīa
ē ꝺs q ē sblimis sup omne ꝙ ꝺ illo dn̄i hēri
ci dicunt ⁊ enim quod ipse in aliquibus ē
natura et in aliqbꝰ ē aīa et in aliqbꝰ ē ītel
lꝰ q ē sblimior ⁊ mirabilior ꝺ eē oē iq̄ ipa
ꝯueniūt hec aūt sūt sētētie ātiqssimoꝝ de

aīa q̄ oēs falſe ſūt. ſʒ q̄ eā ap̄hēder̄ uolue
rūt p motū pmū i ↄueniēs q̄eos ſeq̄i h̄ ē
ſ. quod obliti ſūt quietis. Si eni aīa mo
uet ex hoc. q̄ ipſa mouet̄. ſic eni poſuer̄t
tūc quies p̄ueniri ex ea quieſcēte. ergo nō
eſt mobilis ex ſe ipſa. Tu ſcis autē ex p̄re
miſſis q̄ nullū mobile mouet̄ niſi ex mo
uēte. ꝛ quod nihil mouet̄ ex ſe ipō. anima
igit̄ nō ē res mobilis ex ſe ipſa. Item hic
motus quo mouet̄ aīa. neceſſe ē ut aut ſit
ſecundū locū. aut ſecūdū q̄titatem aut
ſecundum qualitatē aut ſm aliud. Si autē
fuerit localis neceſſe ē vt ſit aut natural'.
aut violētus. aut animalis. Si autē fuerit
naturalis ſine dubio erit im̄ ad vnā partē
erit ergo motio aīe ad vnā p̄tē tantum.
Si autē fuerit violētus tūc nō erit mobil'
ex ſe ipſa. nec erit eius itentio ex ſe ipſa.
Sed melius ē ut dicat̄ creatorē eē primum
p̄ricipiū. quā q̄ ſit anima. ſi autē fuerit aī
malis tūc anima p̄or eſt anima. ꝛ fit ſic vo
luntate. ꝛ erit aut vnus q̄ nō variet̄ cui⁹
motio erit tantū ad vnā p̄tē. aut erunt di
uerſi. ꝛ erūt inter illos ſicut ſciſti. quietes
ſine dubio. ꝛ tūc nō erit mobilis ex ſe ipſa
ſed motū ſecūdū q̄titatē. nō habet mo
bile ex ſe ipſo. niſi ex infuſione alicuius q̄
penetrat illud ꝛ conuertit in eius eēntiā
Motus vero ſecundū permutationē
aut erit ex hoc q̄ eſt anima. ꝛ tunc anima
cū mouerit deſinet eē anima. aut erit mot⁹
ſecundum aliquod accidētiū. que accidūt
ei ex hoc q̄ ē aīa. primū aūt horꝫ ē. q̄ hoc
q̄ ipſa mouet̄ nō ē ad modū q̄ ipſa mouꝫ
q̄ ipa ē geta i loco cū mouet i loco ꝫ q̄ p
mutationis. ſecūdū accn̄tia finis ē habere
illud accidēs q̄ cū hitū fuerit ceſſabit p
mutatio. Iā etiā demoſtratū ē. tibi q̄ aīa
nō debet eē corp⁹. ꝛ q̄ mouēs i loco ſic ut
moueat̄ ad modū quo mouet̄ ē corp⁹ ſine
dubio. Si autē aīa haberet motū localē
poſ'e eēt aīam ſepari ab aliquo corpore. ꝛ
poſtea reddire ad illud. ꝛ iſti ponūt aīā
ſicut argētū viuū i utre q̄ cū voluit̄. uol
uit̄ ꝛ uter. ꝛ negāt motū eius eē motum
electionis. Iā ēt ſciſti q̄ ſentētia de in
hani de lira ē ꝛ vana. Similiter ēt ſci
ſti. q̄ ſentētia de p̄ricipio el'ta ri fabula eſt
Deīde in ↄueniēs eſt illud q̄ dixerūt. ſ.
q̄ res debet eē p̄ricipium ſciēdi ea que ſe
quunt̄ poſtea nos ꝛ eni ſcim⁹. ꝛ ↄp̄rehen
dimus animab⁹ nr̄is multa quorꝫ nos nō
ſumus p̄ricipiū. Sed deſtructio ſenten
tie eius qui putauit q̄ p̄ricipiū vnū elemē
torꝫ ē. hec ē. ſ. q̄ nos ſcimus multa que nō
ſunt el'ta. ſicut h̄ q̄ omnis res. aut habet
eē aut nō. ꝛ oīa equalia eidē inter ſe ſunt
equalia. ſed impoſ'e ē ut ignis aut aqua āt
aliquod aliorꝫ dicat̄ eē p̄ricipiū iſtorꝫ q̄d
docuerit nos hoc ita eē aut eo⁹ Itē ſn̄ia
aīe de hoc q̄ ipſa ē p̄ricipiū eius. aut eſt
vt cognoſcat p̄ricipiū ip̄m. aut ut cogno
ſcat ea que accidūt ex p̄ricipio. ꝛ nō ſunt
p̄ricipiū. aut vtrūqꝫ. Si autē cognoſcit
p̄ricipiū aut vtrūqꝫ. Sed ſciēs rē debet
eē p̄ricipiū eius. tūc aīa ē p̄ricipiū p̄rinci
pij. q̄ ipa ē p̄ricipiū ſui ipſius ut ſciat ſe
ipſam. Si autē nō ſcit p̄ricipiū. ſʒ diſpoſi
tiones que ei accidūt. tunc quis iudicat.
q̄ aqua aut ignis aut aliq̄ aliorꝫ ē p̄ricipiū
Sʒ q̄ poſuerūt eā ap̄rēdi p numerꝫ dixerūt
q̄ p̄ncipiū oīs rei. numerus eſt. imo dixerꝫ
q̄ eſſentie omnis rei numerus ē. ꝛ quod
eius differentia numerus eſt quamuis ali
as iam oſtēdimus deſtructionem ſenten
tie eorum de p̄ricipio. ꝛ adhuc poſtea in
doctrina prime philoſophie oſtēdim⁹ ēt
diſſolutionē ſn̄ie eorꝫ ꝛ ↄſimiliū tn̄ deſtru
it̄ hic ꝛ hec illorꝫ ſn̄ia q̄tū ptinꝫ ad tracta
tū p̄priū de aīa hoc mō. ſ. vt iſpiciam⁹. et
ↄſiderem⁹ ſi aīa nō ē aīa. niſi q̄ ē numer⁹
aliqs. ſ. ut quatuor. aut qnqꝫ. aut q̄ ē par
ul' ipar. aut aliqd q̄ ſit cōis. q̄uis aliqs
numerus. Si. eni aīa nō ē id q̄ ē. niſi quia
ipa ē aliqs numerus. qd dicet̄ de aīali. q̄
ē i medio gracilimū q̄ cū icidit̄ mouetur
vnaqueqꝫ ps eius. ꝛ ſentit. Quia cū ſētit
ſine dubio eſt ibi aliqd ymaginationis.
Simil'r unaqq̄ꝫ ps ei⁹ ſecedit fugiēs in p
tē. ꝛ hic mot⁹ ſine dubio ē ex aliqua yma
ginatōe. Conſtat autē q̄ due p̄tes mouet̄
duabus uirib⁹ que ſūt i eis. ꝛ q̄ unaqq̄ꝫ
illarꝫ minor ē numero qui erat in ↄiūctiōe
Si autē aīa ſecundū eos eſt numerus qui
erat. ꝛ nō aliud. tunc iſte due p̄tes mouen
tur ꝛ nō p aīā. q̄ ē ipoſ'e q̄ i unaqq̄ꝫ illarꝫ
ē aīa ei⁹ dē ſpēi cui⁹ ē aīa al'i⁹. g° aīa hui⁹
aīal' una ē i eff̄cu. ſʒ m'tiplex. i poᵃ m'tipli
citate aīarꝫ. h̄ aūt q̄ i aīali deſtruūt̄ due
ei⁹ aīe ꝛ nō i uegetabili ē pp̄ q̄ q̄ iuegeta
bili ifuſū ē iſtrumētū p̄mū. pp̄ q̄ p̄manet
op⁹ aīe nō ē autē ita i aīali i m̄dio gracilis

qꝛ vna pars corpis aĩalis gracilimi nõ ha
bet pricipiũ reſuandi complõez aptã aĩe
Altera autẽ habet ipm pricipiũ.ſz ad hoc
vt reſeruet̃.eget ſanitate alterius ptis par
tiũ ꝛ enĩ corpis altera pendet ex altera ad
ſuffragãduz ſibi i cuſtodiẽdo complõnẽ
Si autẽ nõ fuerit aĩa numerus deſignat⁹
ſed fuerit numerus alicui⁹ qualitatis aut
al cuius forme.videbunt̃ eẽ i vno corpo
re multe anime. Sciſtis enĩ q i multis pa
ribus alij pares ſunt ꝛ m'tis imparinus
ſunt impares.Simil'r i multis quadratis
ſunt quadrati.ſimiliter ẽt ſunt alij reſpe
ctus. Itẽ vnitates aggregate ĩ numero.
aut hñt ſitũ aut nõ. ſi autem habuerint ſi
tũ ſunt pũcta.ſi autem fuerit pũcta.aut aĩ
ma erit aĩa iõ qꝛ ẽ numerus illoꝝ pũctorũ
aut nõ ita.ſz erit vis. aut qualitas.aut ce
tera huiuſmõi. Sed illi poſuerũt naturã
i aĩalitate nudã nr mĩalitate.ergo numer⁹
qui ẽ in pũctis ẽ anima.ergo omne corp⁹
cũ poſueris i eo habz numeꝝ pũctoꝝ.erit
habẽs aĩam. In omĩ aũt corpore poteris
ponere pũcta q̃t volueris.ergo omne cõ
pus põt habere aĩaz eo q hec pũcta poſ
ſunt poni i illo. Si autẽ aĩa fuerit nume
rus qui nõ habet ſitũ.ſz qui ẽ vnitates diſ
gregate.tunc i quo ſunt diſgregate cum
nõ hañt materias diuerſas.nec acceſſerit
ad illas alie ppꝛietates.nec differũt alie.
Nõ enĩ m'tiplicantur ea que ſimilia niſi
in materijs.Si autẽ habuerit materias di
uerſas.ꝛ ſunt hñtes ſitũ.habẽt corpa di
uerſa. Siue.autẽ ſit ita ſiue nõ ſit ita.quo
mõ hec vnitates ſiue pũcta ſũt aggregata
ſimul qñ qdẽ colligatio vniuſcuiuſqz eo
rum cũ alio.ꝛ agrgatõ illoꝝ nõ ſit niſi uel
ex hoc q ſunt vnitates.vel ex hoc q ſunt
pũcta.opoꝛtet ergo ut unitates et pũcta
ↄcurrãt ſibi ad ↄiũgendũ.vndecũqz fue
rint. Si autem hoc fit ex aggregante qui
aggregat vnũqqz alij.ꝛ ex coniũgente q
ↄiũgit vnãquãqz alij.qũſqz.ↄiũcta ſit ſcd
ſm ↄſuat ea ↄiũcta h̃ ut ſit aĩa meli⁹ vidẽt
Ex h̃ q dixerũt aĩã ↄpoſitã eẽ ex pꝛici
pijs.ꝛ hoc q ob hoc poteſt ſcire pꝛicipia
ꝛ alia pꝛeter pꝛicipia.ppter illud q habe
tur in illa de ipſis.ꝛ hoc q non ſcit quic
qd ẽ niſi ppter ſimilitudinẽ eius quã hẽt
inſe ſequit̃ neceſſario ut aĩa nõ ſciat ea q̃
ſiunt ex pꝛincipio.et que ſunt diuerſa a na
tura eius.Coniũctio ꝛ enĩ aliquãdo facit
affectiones in pꝛincipijs.ꝛ formas que non
ſunt i ea.ſicut oſſeitas .ꝛ carneitas.ꝛ hũa
nitas.ꝛ ſimitas ꝛ ce.et hoc neceſſe ẽ ut ne
ſciant ab anĩa. qꝛ hec nõ ſunt in illa co q
non ſunt.i ea.niſi partes pꝛicipioꝝ tantũ
Si autẽ poſuerit q in coniũctione aĩ
me eſt homo.aut equus .aut elefas eſt in
ea ignis.ꝛ terra victoꝛia.et amoꝛ.magnaz
certe putauerũt ſtultitiã. Si enim fuerit
in anĩa homo.tunc i anima eſt anima.et i
eadem iterũ eſt homo ꝛ elefas.ꝛ hoc erit
in ĩfinitũ.hoc etiã abſurdũ eſt.et ex alia p
te.ſ.quia opoꝛtet ſecundum hanc poſitio
nez.vt aut deus nihil ſciat.aut ſit compo
ſitus ex omnibus vtrũqz aũt hoꝛum here
ſis eſt.ꝛ cũ hoc etiam opoꝛtet vt ſit igna
rus victoꝛie.qꝛ victoꝛia nõ eſt in eo. Ex
victoꝛia et enim ſecũduz eos pꝛouenit diſ
ſolutio et coꝛruptio eius.in quo eſt.ergo
ſciẽtia creatoꝛis de pꝛincipijs erit imper
fecta et hec magna.ꝛ abſurda eſt hereſis
deinde terra optet ut ſciat terraz et aqua
aquam.ſed ut terra non ſciat aquam.nec
aqua terram. Et calidum ſciat calidum.
et non ſciat frigidum. Et opoꝛtet ut mem
bꝛa in quibus eſt multum terenitatis ſint
multum ſẽtientia terram.quod non ẽ ita
et ſint multum ſentientia terram quod nõ
eſt ita.quia ſunt non ſentientia terram.ñc
aliquid aliud.et hec ſunt ut vnguis.ꝛ os
Melius eſt autem ut res patiatur.et
affitiatur a ſuo contrario.quam ut affitia
tur a ſuo ſimili Tu autem ſcis quod ſẽſ⁹
eſt aliqua affectio vel aliqua paſſio.et op
tet ſecundum eos ut non hoc ſit aliqua
vis que appꝛehendat contraria. Et opoꝛ
tet ut albedo et nigredo non appꝛehẽdã
tur vno ſenſu.ſed appꝛehendatur albedo
parte viſus que eſt alba.et nigredo par
te ei⁹ q̃ ẽ niger.Et qꝛ coloꝛes hñt ↄpões
ĩfinitas.oꝫ vt atribuãt viſui ptes ĩfinite ꝛ
diuſoꝝ coloꝝ. Si autẽ medij coloꝛes nõ
ſũt certi.ꝛ nõ ſint niſi ↄmixtio ↄrioꝝ ſm
magis ꝛ minus abſqz alia diuerſitate.tũc
oꝫ ut ap̄hẽſoꝛ albi appꝛehẽdat albũ puꝝ
ꝛ ap̄hẽſoꝛ nigri ap̄ẽdat nigꝝ puꝝ.qꝛ ĩpoſ'e
eſt ei appꝛehendere aliud ab ipſo . et
opoꝛtet ut non ĩpediatur ſcire ſimplicia

compoſitoꝝ.⁊ nõ cognoſcat media eoꝝ in quibꝰ nõ apparet albedo.⁊ nigredo in effectu. Similiter et oportet ut apphẽdat triangl'm per triãgl'm.⁊ rotũdum per rotundũ.⁊ alias figuras ĩfinitas.⁊ numeros etiã per ſimilitudinẽ eoꝝ. Erunt igit̃ ĩ ſenſu figure infinite ꝙ totũ ẽ impoſ'e. Tu ſcis autẽ ꝙ unũ ſufficit ad ꝓbationẽ ꝯtrarioꝝ et ad cognitionẽ eoꝝ per illud. Si ẽ regula recta per quã dephendimus rectum et curuũ ſimul. Nõ eni oportet ut quiquid ſcit̃ ſciat̃ per id ꝙ ẽ eiſ ꝓprium. Sed eoꝝ qui poſuerũt animã apphendẽtẽ res per motũ ſuũ circularẽ ut eo moueat̃ ad apphendẽdum res per illũ.poſtea declarabimꝰ deſtructionẽ ſue dictionis.cũ declarauerimꝰ ꝙ apphenſio intelligibil'.impoſ'e eſt ut fiat per corpꝰ Sed qui poſuerũt aĩaꝫ compl'onẽ.ex p̃dictis patet deſtructio ſentẽtie ipſoꝝ. Nõ eni omne id quo deſtructo.uita deſtruit̃.eſt aĩa. Multa eni ex rebus ⁊ ex mẽbris.⁊ ex humoribus et alijs ſunt huiuſmõi.⁊ nõ negatur aliquid eẽ neceſſariũ ad colligẽdam aĩam cũ corpore.ꝙ tamẽ nõ ẽſt aĩa ꝓpter hoc Ex hoc ẽt ſcies errorẽ illius qui putauit animã eẽ ſanguinẽ.quomõ eni eſſet ſãguis mouẽs ⁊ ſentiẽs Qui autẽ dixit animã eſſe colectionẽ iam poſuit aĩam cõperatione reꝝ ĩtellectã.quomõ autẽ aĩa inter ꝯtraria erit mouẽs ⁊ apphendens Coniũctio eni ſemꝑ eget cõiũgẽte ſine dubio.⁊ melius ẽ ut ipſũ ſit anima. Ipm eni ẽ quo diſcedẽte deſtruet̃ ꝯiũctio.poſtea autẽ declarabit̃ tibi ꝑ id ꝙ diſces de aĩa deſtructio oĩuꝫ haꝝ dictionũ alijs modis Nũc autẽ debemꝰ ĩgredi naturã anime. Jam autẽ dixerũt ĩ ꝯſtruẽdo has dictiões multa alia nõ multũ neceſſaria.et ideo pertranſimus illa.

Capl'm ꝙ aĩa ꝯtinet̃ ĩ p̃dicamẽto ſbe.

Dicemꝰ ꝙ iã ſcis ex p̃miſſis aĩam nõ eẽ corpꝰ. Si autem ꝯſtituit ꝙ aliquã aĩam poſ'e ẽ ꝑ ſe ipſã ſolã exiſtere nõ dubitabis ipſam eẽ ſubaꝫ.hoc autẽ nõ declarabit̃ tibi niſi in aliquo eiꝰ ꝙ dicit̃ aĩa.ſꝫ in ceteris ſunt ſicut anima uegetabilis.aut ĩ aĩa animali hoc nõ cõſtabit.qꝛ materia ꝓpria ĩ qua exiſtũt iſte anime.nõ ẽ id ꝙ eſt niſi ex compl'one propria ⁊ affectiõe ꝓpa.⁊ nõ remanet exiſtẽs cũ illa ꝯpl'one ꝓpa.ĩ effectu.niſi quã diu fuerit aĩa ĩ illa. Aĩa eiꝫ ẽ que facit eã illiuſ ꝯpl'onis. Aĩa eni ſine dubio ẽ cã qua uegetabile ⁊ aĩale ſunt illius ꝯpl'onis quam hñt. Aĩa ⁊ eni ẽ p̃cipiũ generationis.et uegetationis ſicut diximus.ergo ꝓpum ſubm aĩe impoſ'e ẽ eẽ id in effectu.niſi per animã.⁊ aĩa ẽ cã unde ẽ ſic. Et impoſ'e eſt dici ꝙ ſubm ꝓpũ habet eẽ in natura ſua.et ꝙ hoc fiat cã alterius rei.que nõ ẽ aĩa.cui poſtea adueniat aĩa ſicut ꝑs aliqua.q̃ nõ habet poſtea ꝑtẽ in eiꝰ diffitione nec ĩ eius deſtructione.uel eiꝰ ordine ſicut diſpoſitio accñtiũ.quoꝝ eẽ ꝯſequit̃ eẽ ſubti ſui ꝯſecutione neceſſaria.⁊ nõ ſunt ꝯſtituentia ſubm ĩ effectu. Sed aĩa ẽ ꝯſtituens ſuũ ꝓpriũ ſubm.⁊ dat ei eẽ ĩ effectu. ſicut ſcies poſtea hãc diſpoſitionẽ cũ locuti fuerimus de aĩalibus. Sed inter ſubm re motũ ⁊ aĩam ſunt alie forme.que nõ ꝑficiunt.⁊ ꝯſtituũt illud. Cũ autẽ ſeꝑatur aĩa ſequit̃ neceſſario ut accidat ei cũ ſeꝑatiõe eius forma ĩanimalitatis que ẽ ſicut oppoſita forme ꝯpl'oni que ẽ ꝯgrua aĩe. Et hec forma.⁊ hec materia.quã habebat aĩma nõ remãſit poſt aĩam ĩ ſua ſpẽ aliquo modo.ſed deſtruit̃ eius ſpẽs.⁊ eius ſuba que erat ſubm aĩe ⁊ aĩa ſubſtituit ĩ eo aliam formã ꝑ quã remaneat materia in effectu in ſui natura. Illud ergo corpus naturale nõ erit iã ſicut erat. Sed hẽbit aliã formã ⁊ alia accñtia. Et al'n ꝑibũt alique eius ꝑtes.⁊ ſeꝑabũt̃ a ſuba poſt quã mutatũ ẽ totũ.⁊ nõ erit ſuata eẽntia materie pꝰ ſeꝑationẽ aĩe. Sꝫ q̃ erat ſubm aĩe.ſit nũc ſubm alteriꝰ ab illa.ergo aĩaꝫ eẽ ĩ corpe nõ ẽ id ꝙ accñs ĩ ſubto eẽ.ergo aĩa ſubſtãtia ẽ qꝛ ẽ forma q̃ nõ ẽ in ſubto. Poteſt autẽ aliqs dicere. ꝯcedimꝰ ꝙ aĩe uegetabili hec ẽ forma.ſ.ꝙ ẽ cã ꝑficiẽdi ſuã materiã ꝓpã ul' ꝯſtituẽdi ſuũ ſubm ꝓpũ. Sꝫ de ſẽſibili nõ ẽ ita.uidet̃ eni ꝙ uegetabiliſ ꝑficiat eiꝰ materiã ad quã poſtea ꝯſequẽt̃ adueiat aĩa aĩalis.ergo aĩa aĩal' aduenit ĩ materia que iã ꝓus ẽ ꝯſtituta ab illa que ẽ cã ꝑficiẽdi mañã ĩ quã adueiat aĩa.ſ.aĩmal' gº nõ ẽ aĩal' niſi exiſtẽs ĩ ſbo. Cõtra hoc autem ſic reſpondemꝰ ꝙ ex anima uegetabili.ſꝫ ꝑ ẽ aĩa uegetabil' nõ ꝓueit aĩ

ſi corpuſ vegetabile abſolute. ꝛ anima ue
getabilis abſolute non habet eſſe niſi eē
ꝙ eſt intellectus generalis. ꝛ hoc ē tantū
i itellectu. eē aūt ſenſibile eſt i ſuis ſpēb⁹
quod ergo dici oportet. hoc ē quia aīa
uegetabilis cauſa ē que habet etiā ſubm
comune uniuerſale non hñs eē. uidelicet
corpus uegetabile augmētabile abſolutū
genus non ſpecificatū. Sꝫ corpus habens
inſtrumēta ſentiendi. ꝛ cognoſcēdi. ꝛ mo
tus uolūtarij nō ꝑuenit ex anima uegeta
bili ſecundū ꝙ eſt anima uegetabilis. uel
ſecundum ꝙ facit tm̄ uegetationē. ſed ex
hoc quod aduenit ei alia differētia pp quā
fit alia natura. ſ. anima ſenſibilis. Debe
mus autē ſup hoc apponeꝛ ex poſitiones
dicētes ꝙ per animā vegetabilem. aut vo
lunt itelligi animā ſpecialē quā proprie
deſignet vegetabilis ſine ſenſibili. aut vo
lunt intelligi itellectū comunē quo vniū
tur anima vegetabilis et ſenſibilis. ſecun
dum ꝙ vegetat. ꝛ generat. ꝛ augmētat. h̄
eni aliquādo dicit̄ anima vegetabilis. Sꝫ
hec dictio ē im ꝓpria. Anima eni vegeta
bilis nō eſt niſi i rebus uegetabilib⁹ ꝛ in
tellectus in quo ꝯueniūt aīa uegetabilis
et anima ſenſibilis. ſic ē in vegetabilibus.
ſicut eſt i animalib⁹. ꝛ eſſe eius ē ſicut eē
rei vniuerſalis in reb⁹. aut uolūt intelligi
vnā ex virib⁹ anime ſenſibilis ex qua ꝓ
ueniūt actiones uegetādi. et agumētandi
et generādi. Si autē volūt intelligi per
hoc animā vegetabilē que ē ſpecialis ꝯpa
tione facietis vegetationē hec in ſolis ve
getabilib⁹ ē. ꝛ non i ſenſibilib⁹. Si autem
volūt per hoc itelligi intellectū comunē
tunc nō debet ei ꝯpari intellect⁹ effectus
ſpecialis. efficiēs eni ſingulare deſignatū
ipm̄ ē cui debet ꝯperari effectus ſingula
ris deſignatus. et h̄ iā in premiſſis demo
ſtratū ē. Corp⁹ autē ꝙ debet cōpari aīe
vegetabili vniuerſali. hoc ē. ſ. ꝙ eſt imper
fectū comune. Sed ꝙ eſt pfectū aptū ad
recipiēdū ſenſibilitatē. aut nō aptū. hoc
nō compatur anime vegetabili. ſecundū
ꝙ eſt comunis. nec iſte itellectus ꝯſequi
tur eā. Sed modus tertius nō poteſt
eē ut putāt ſcilicet ꝙ vis uegetādi adue
niēs ſola efficiat. corp⁹ animale. Si eni. h̄
ſola uis. eſſet i ectoꝛ. ſola pficeret corpu

vegetabile. Sed nō eſt ita. nō enim facit
ſcilicet i aīli niſi corpus animale cū iſtru
mētis ſentiendi. et motus ergo ipſa ē uis
anime habētis alias vires. quaꝝ vna hec
eſt. que omnes operant̄ ad hoc ut pueni
at aptitudo inſtrumētorum ad pfectiōes
ſecūdas ipſius anime cuius uis hec ē. ꝛ h̄
anima ē animalis. Poſtea autē decla
rabit̄ tibi ꝙ anima vna ē ex qua defluūt
hec vires in mēbra. ſed ꝓcedit actio aliq̄
rum. ꝛ conſequit̄ aliarum ſecūdū aptitu
dinē inſtrumēti. ergo anima que ē in omi
animali ipſa ē congregās pricipia ſiue ma
terias ſui corporis. ꝛ coniungēs ꝛ cōpo
nens eas eo modo quo mereant̄ fieri cor
pus ei⁹. ꝛ ipſa ē ſeruans hoc corp⁹. ſecun
dum ordinē quo decet. ꝛ propter eā non
diſſoluūt eas extriſeca ꝑmutantia. quam
diu anima fuerit i illis. Alioqui nō rema
net i ꝓpria ſanitate. ſed ꝓpter dñium ꝙ
anima habet i illis. contigit ꝙ uis vegeta
bilis roboret̄ aut debilitet̄ cu ꝑcipit aīa
que reſpuit vel appetit. odio uel amore
qui nō eſt corpis ullo modo. et hoc conti
git cum id quod percipit anima eſt credu
litas que non eſt afficiens corpus ex hoc
quod eſt credulitas. ſed conſequitur eaꝫ
paſſio gaudij aut doloris. et hoc etiam ē
de apprenſionibus animalibus. et non eſt
de his que accidūt corpori ex hoc quod
eſt corpus. et hoc afficit virtutem vegeta
bilem. et nutribilem ita ut ex accidente
quod primum accidit anime ſicut gaudi
um rationabile. contingat in ea robur. et
velocitas in actione ſua Sed ex acciden
te illi contrario. ſcilicet dolore rationabi
li. cum quo nihil eſt doloris corporalis.
contingat in ea debilitas. et deſideria. ita
vt deterioretur eius actio. et aliquando
deſtruitur eius compl'o omnino. etiam h̄
ſufficiet tibi ad ſciendum quod anima eſt
continens in ſe uires ſentiendi. et vegetan
di cuꝫ ipſa ſit una. et ꝙ hec nō ſunt ſine il
la. Conſtat ergo ꝙ aīa ē pfectiua corpis
i quo ē. ꝛ ꝯſuatia ei⁹ in x̄ ordinē ipi⁹ ꝙ de
bꝫ nīſi diſſolui ꝛ diſpgi. vnaqꝗ eiꝫ ps cor
pis h̄t debitū loci cuius nō h̄et alia ꝛ de
bꝫ diſiūgi alicui ꝯiūcta. h̄ autē nō ē ita. ni
ſi ut ꝯſuet rē q̄ ē ꝑter naturā ei⁹. ꝛ hec reſ
ē aīa i aīali. Aīa g° pfectio ē ſbi ꝙ ē ꝯſtitu

tū ab ea ē ēt ꝯſtituēs ſpeciē. ꝛ perficiēs eā
Res enī hn̄tes animas diuerſas fiunt pp
eas diuẽſaꝝ ſpecieruꝫ. ꝛ fit eaꝝ altereitas
ſpecie non ſingl'aritate. ergo anima non
eſt de accñtib⁹ quibus non ſpecificantur
ſpecies. nec recipiuntur in conſtitutione
ſubiecti. Anima enīꝫ ē perfectio ſubſtā tie
non ut accidens. nec ſequit̄ ex hoc ut ſit
ſeperata aut nō ſeperata. non enim eſt oīs
ſubſtantia ſeparata. qꝛ illa nō eſt ſeperata.
nec for^a. tu aūt ſcis rē ita eē. demonſtrem⁹
ergo ſumatim uires aiē. ꝛ eius actiones. ꝛ
Deinde exſequemur ſingula perquirendo.

Capitulū de declārando ꝙ diuerſitas actionū anie ē ex diuerſitate ſuarū uiriū.

Icimus igit̄ ꝙ anima habet actiones diſtātes mltis modis. quedā enim differrūt ī fortitudine et debilitate. quedā ī uelocitate ꝛ tarditate quoniā opinio ali quis ſenſus ē. ſed differt a fortitudine in fortitudine ꝛ ꝯprehenſiōe Et ſubtil' differt ab hebete icito diſcēdo. ꝛ aliquando in priuatione et hītu. Sicut dubitatio differt a ſciētia. ī hoc ꝙ dubitatio eſt priuatio cōprenſionis alteri⁹ contradictoriaꝝ. Scīa uero ē certa cōphenſio unius contradictoriaꝝ. ꝛ ſicut mouere ꝛ qeſcere. Aliquando enī differūt cōperatione ſui ad contraria ut ſentire album. ꝛ ſentire nigrum. ꝛ guſtare dulce. ꝛ guſtar̄ amarum. aliquādo autē differūt in gene re ut attingere colorē. ꝛ atingere ſaporē. imo ſic attingere et mouere. itentio autē noſtra ē nunc ut ſciamus uires ex quib⁹ ꝓueniunt iſte actiōes. ꝛ an ōbeat unaqueqꝫ ſpecies actionis habere uim ſibi ꝓpriam. an non. Dicemus igit̄ ꝙ actionū que differunt in fortitudie. ꝛ debilitate. pricipiū una uis ē Sꝫ al'a actio ē pfectiō al'diminutiō. Si aūt p diminutiōeꝫ oportet diminutū haber̄ ui aliam pret̄ uirtutē. que eſt im pfectio. tunc oporteret ꝙ numr⁹ uiriū eēt q̄nt⁹ ē num̄r⁹ ordinū diminutionis. ꝛ augmti que peñ i finite ſūt. ſed uni uirtuti accidet ut faciat ſuā actionē fortiorē ul' debiliorē. aliqn̄ fm ꝙ fueit operatio aliqn̄ fꝫ euentū inſtrūmti aliqn̄ fm ꝓhibentia extrīſecus que erūt āt nō erūt. ꝛ q̄ addēt aut minuent. Sꝫ faciendi et eiu⁹ priuationis iā patuit ex ꝓdictis īdictiōib⁹ cōibu⁹. ꝙ pricipiū una uis eſt. Sꝫ ō diferētia ingenere actionū aīe q̄ ſūt ad modū hītus. ſic cōphendere ꝛ mouere. aut ſicut unū apprehēdere aut aliud et aprēdere hoc bonū ē ut ptractet aliqs tractatorū et ut uideat exempligratia. an omnes uires apphendētes ſint u na uis. ꝛ an ipa hāt apphenſiones pſe ipſam que ſunt intelligibiles. ꝛ alias apphenſiones per inſtrumēta que ſūt diuerſe fm diuerſitatē inſtrumētoꝝ. Si aūt itelligibiles. ꝛ ſēſibiles fuerit q̄ſi ex duab⁹ uirib⁹. An omnes ſenſibiles que ītus ymagiātur. ꝛ que apphendūt extrinſec⁹ ſint ex una ui. Si aūt que int⁹ ſūt fuerint ex una ui. aut ex multis uirib⁹. An exſiores ſint ex una ui q̄ facit diuerſis iſtrumētis actōes diuerſas. nō enī ꝓhibetur una uis apphēdere res diuerſas genere et ſpē ſic diuulgatū ē de diſpōne itellect⁹ ꝛ diſpōe ymaginationis ap ſapientes. Senſata ꝛ enī coīa que dicūtur magnitudo ꝛ numerus. ꝛ motus ꝛ quies ꝛ figura. Aliquando ſentiuntur unoquoqꝫ ſenſuū. aliquando aliquibus ex illis. quamuis hoc fiat mediante alio ſēſato. Demum an uis mouendi. ipa ſit uis apphendendi. e ur enim hoc non eſt pole. Et an uis concupiſcēdi ſit ipa uis iraſcendi. qꝛ cum preſentat̄ aliquid ꝙ delectat patitur aliquo modo. Cum uero repreſentat̄ ꝙ moleſtat patit̄ alio modo. ꝛ ā uegetabil' ꝛ nutribilis. ꝛ generans ſint aliq̄ iſtarum uiriū. Aut ſi non ſūt. an ipſe ſint aliqua una uis. q̄ in re nūdum perfecta moueat nutrimentum ad extremitates eius ſecundum aliquā affetionem. ꝛ aliquā figuram. ꝛ iea pfecta moueat eodem motu. ſed quia iaꝫ perfecta eſt ideo non accidat aliqua alia figura. cum augumentum iam peruenit ad hoc. ut uis illa nō poſſit plus augmenti. infere niſi quantum reſoluitur ex eo. et ob hoc ſtet. Remaneat autem ibi de nutrimento ſuperfluitas que ſit apta generationi. et uis diffundat illam per membra generati. ſicut nutrimentum diffunditur per inſtrumenta eius. ad nutriendum ea deinde remaneat tantum nutrimenti. Supra id quod opus. eſt membris generati ſuperfluitas. que ſit apta ad id. quod uis ipſa conuertat illam. Sicut facit

de multis ſupfluitatibus mẽbroꝝ.deide
ipſa vis ceſſet in fine vite ab inferẽdo ali
quid pro reſtitutione eius ꝙ ſoluit quod
ſit equale ei ꝙ ſoluit.ꝛ accidat ſintheſis
Et ſicut appellamꝰ vim uegetãdi cur nõ
ſimiliter appellamus ui per ſintheſim de
ficiẽdi .Et qꝛ diuerſitas actionũ non iu
dicat diuerſitatẽ uiriũ.vna eni ꝛ eadẽ uis
opat̃ ↄtraria.ꝛ vna uis mouet voluptati
bus diuerſis.Jmo vna vis facit in diuer
ſis materijs.diuerſas actiones.hoꝝ oĩuz
dubitationũ ſolutio.oportet vt in ꝑmp
tu ſit apud nos .quouſqꝫ poſſumus affir
mare vires anime.ꝛ ut affirmemus hunc
eẽ numeꝝ eaꝝ.et ꝙ alie eoꝝ ſunt diuerſe
ab alijs qꝛ ita ↄſtat numerũ eẽ apud nos.

Dicemus igit̃ primũ.ꝙ uis ex hoc ꝙ
eſt uis eẽntialiter.ꝛ prio eſt vis ad aliud
ꝛ poſſibile ẽ eam eſſe pricipium alterius
rei ab illo.qꝛ ex hoc ꝙ eſt uis ad aliud ꝑn
cipiũ eſt illius. Si autẽ fuerit pricipiũ al
terius ab illo nõ ẽ ex hoc ꝙ eſt principi
um eſſentialiter illius primi. ergo vires
ex hoc ꝙ ſunt vires nõ ſunt niſi pricipia
actionũ deſignataꝝ ꝑncipaliter.poſ͛e autẽ
ẽ ut vna uis ſit principiũ multaꝝ actionũ
vario.que ſiut eius quaſi rami.et nõ ſit
pricipiũ eaꝝ pricipaliter. Sicut viſꝰ
qui nõ eſt niſi pria vis apphẽdendi quali
tatẽ que ẽ color albus.aut niger p quam
corpꝰ ẽ huiꝰmõi.vt cũ iterpoſitũ fuerit in
ter corpus receptibile lumis.ꝛ illuminãs
illuminãs nõ faciet i eo lumẽ. Uis ẽt
ymaginatiua impͥmit ſibi formas reꝝ ma
terialiũ ſecũdum ꝙ ſunt materiales.ſed
nudas a materia.aliquo mõ abſtractiõis
nõ pfecte ſicut dicemus poſtea quas con
tingit eẽ .aut colorẽ.aut ſaporẽ.aut ſonũ
aut magnitudinẽ .aut cetera huiꝰmõi
Uis autẽ.intellectiua ẽ illa que apphẽdit
ꝛ tenet in ſe formas reꝝ ſm ꝙ ſunt ſepera
te a materia.ꝛ ab omnibꝰ appẽditijs eiuſ
q̃s accidit eẽ aut figura.aut numerꝰ.
Poſibile ẽ autẽ ut vis ſit apta ad vnam
actionẽ tantũ deſignatã.Sed ſic ſit ei nͤceſ
ſe aliqd aliud ſibi adiũgi ad hoc.ut hẽat
in effectu ꝙ prius habebat in potẽtia.Si
autẽ.nõ habuerit illud aliud nõ opabit̃.
H gͦ vis al'n erit pricipiũ actionis i effec
tu.aliqñ nõ pricipiũ eius i effectu.Sicut
vis motiua.que cũ vehemẽter optauerit
vis deſideratiua pp aliquid vͣtutis yma
ginãtie aut itelectiue ꝙ eã ipellit ad h
mouebit al'r nõ.Ex vna ui autẽ mouente
vnũ iſtrumẽtuz nõ ꝑuenit niſi vnꝰ motus
Moti et eiꝫ motꝰ fuerit pp inſtrumenta
motuũ mſ'ta que ſunt i nobis vt muſcu
li.Et i vno quoqꝫ muſculo ẽ vis mouens
ſingularis. que nõ mouet niſi vno motu
ſingulari al'n ẽt uniꝰ vͣtutis diuerſe ſũt ac
tiones ſꝫ diuerſa receptacl'a ꝛ h manife
ſtũ ẽ.

Dicemus ergo nũc ꝙ prie diui
ſiones actionũ aĩe ſunt tres actiones.ſ.in
quibus ↄueniũt vegetabilia.ꝛ aĩalia ſicut
ſũt nutrire.ꝛ generare.ꝛ actiones i quibꝰ
ↄueniũt aĩalia.aut plura ex eis i quibus
nõ coĩcant vegetabilia ſicut ſentire ꝛ yma
ginari.ꝛ mouere volũtarie.ꝛ actiones q̃
ꝓpe ſũt hõinũ ſic pcipe itelligibilia.ꝛ ad
inuenire artes.ꝛ meditari de creaturis.ꝛ
diſcernere inter pulcrũ ꝛ fedũ. Si autem
vires aĩales eẽnt vna.actiones vegetabi
les ꝑuenirẽt ex ea vi ex qua ꝑueniũt vi
tales ꝑncipal'r.ꝛ cẽt poſ'is ꝑuatio corporũ
vegetabiliũ. Jn mẽbris ẽt aĩaliũ que nu
triunt̃ ꝛ nõ ſẽtiũt ꝙ ẽ durũ ul'ẽ mole.ꝓ
uatio ſentiẽdi.aut ẽ cã ꝑuattõis vͣtutis aũ
cã materie q̃ nõ patiunt̃ ex calore uel fri
gore.nec afficit̃ eis. Et qꝛ nõ afficit̃ eis nõ
dꝫ nutriri.qꝛ nõ afficit̃ ſaporibus ualidis
aut olfatibꝰ fortiſſimis afficit̃ aut illis.gͦ
nõ habꝫ hoc ex materia nõ recipiẽte.ſed
ex ꝑuatione vͣtutis ſenſificãtis.Jnuenimꝰ
aũt i illis ui nutriẽdi.ergo hee due vires
diuerſe ſunt. Jtẽ motio aĩe q̃ mouet
aut erit ad modũ mutationis abſolute.ſꝫ
omne corpus eſt recipiens motum abſo
lute. Aut erit motus ad modum contra
hendi et extendendi.Sed in corporibus
noſtris ſunt membra que magis recipiẽt
hoc quam muſculi in quibus eſt uita et
nutrimentum. Sed non poſſimus ea mo
uere.ergo cauſa huiꝰ non eſt ex ipſis.ſed
ex priuatione uirtũtis. Similiter in aliq
bus neruis. uis in eſt ſentiendi tantum
abſqꝫ motu.Jn alijs uero uis eſt mouen
di nec eſt inter eos tãta diſtãtia qꝛ aliquã
do inuenitur quod id cui ĩeſt ſentire eſt
ſimile ei.cui ineſt mouere. et habet plus
minuſue qualitatis quam illud nec tam

inē ei mot⁹. aliquādo inuenit̄ ꝙ eſt ſic. nec tamē ieſt ei uis ſētiēdi ſic etiam potes ſcire ꝙ ocul⁹ n̄ eſt min⁹ ꝗ̄ lingua l potēdo pati ex ſaporib⁹ adibitis. ⁊ ocl's n̄ ſētit ſaporem ex hoc ꝙ ē q̄litas. n̄ dico autē ex hoc ꝙ eſt guſtatuz. ſz nec etiā ſonū. ſed ꝯſtat qꝛ uis humana ex ſe ipa n̄ poteſt i primi ī materia. et ꝯſtat ꝙ omnes actiones attribute aīali neceſſe eſt ut heāt iſtrumenta ergo ſēſ⁹ ⁊ ymaginationes ſūt ex alia ui materiali. que nō eſt uis mouens ꝗ̄uis uires mouētis etiā pēdeāt ex uirib⁹ ymaginādi ⁊ ſētiendi aliquomō. ſicut poſtea declarabim⁹. cū aūt itellexeris h̄ ⁊ p̄ncipia que poſuim⁹ facile erit ſcir̄ differētiā que eſt īter uires quas ītēdim⁹ numerare. et ordinar̄. ⁊ ſcies ꝙ omnis uis habet actionem primā in qua n̄ ꝯuenit cū alia ui. que habet actionem primā diuerſā. ab eius actione prima.

De numerando uires anime ad modum ponendi eas.

e Numerabim⁹ nūc uires aīe quaſi ponēdo. deīde ꝓcedem⁹ ad d̄clarādū unāquāqꝫ illaꝝ. dicem⁹ igit̄ ꝙ uires aīales p̄mo diuidūt̄ i tres ꝑtes. vna ē uegetabilis q̄ ē p̄ma ꝑfectio corpis naturalis inſtrumētalis ex hoc q̄d generatur et augumētatur et nutrit̄. Nutrimētū aūt ē corp⁹ q̄d ſolet aſſimilari nature corpis cui⁹ dr̄ eē nutrimentum. ⁊ reſtaurat ei quātū reſolutū ē de illo aut plus aut minus. Sc̄da ē aīa ſenſibilis q̄ ē ꝑfectio p̄ma corpis naturalis iſtrumental'. ſecūduz ꝙ apprehendit ꝑticularia. et mouetur uolutate. Tertia eſt humana q̄ eſt ꝑfectio prima corporis natural' iſtrum̄tal'. ſecūdū h̄ quod attribuitur ei. agere actiones electione d̄liberatiōis. ⁊ ad inuenire meditando. ⁊ ſecūdū hoc quod apprehēdit uniuerſalia. niſi aūt eſſet propter uſū melius eēt accipere ꝑfectionez primā neceſſariam tm̄ in deſcriptione ſecūda. cum uolumus deſcribere animam. non uim animalem quaz habet anima ꝑm illam actionem. ꝑfectio et enim accipitur in diffinitione aīe. non aūt in diffinitione uirtutis anime. tu autez poſtea ſcies differentiā inter animā ſenſibilē. ⁊ uim mouendi. ⁊ apprehendendi. et inter animā rationalez. ⁊ inter eorū que predicta ſūt de cognitione. et alijs. meli⁹ eſt aūt ut uegetabilis accipiatur gen⁹ ſenſibilis. ⁊ ſenſibilis genus humane. ⁊ quod eſt comuni⁹ accipiatur in diffinitōe min⁹ comunis. ſimiliter ſi iſpexeris aīas ꝑm uireſ q̄ ſūt eis ꝓprie in eaꝝ ſēſibilitate ⁊ eaꝝ humanitate. fortaſſis ꝯſequeris ꝙ dixim⁹

Aīa aūt uegetabil' habꝫ tres uires. unaz nutritiuā. q̄ eſt uis ꝯuertens corp⁹ a corporeitate in q̄ erat i ſimilitudine corpis in quo eſt. ⁊ unit ei ꝓ reſtitutōe ei⁹ ꝙ ſolutū eſt ex illo Aliā augum̄tatiuā que eſt uis augens corp⁹ ī quo eſt ex corpe. ꝙ ipa aſſilat illi augum̄to ꝓportiōali i omnib⁹ ſuis dim̄ſionib⁹ q̄ ſūt lōgitudo. latitudo. et ſpiſſitudo ut ꝑducat rez ad ꝑfectionem.

Tertiā generatiuā q̄ eſt accipiens d̄ corpore i quo eſt ꝑtez illi ſimilez ī potentia. ⁊ operat̄ i ea ꝑ attractatiōez alioꝝ corpoꝝ q̄ illi aſſimilat generari. et ꝯmiſſeri. et cōuertit eā in ſimilitudinem ipſius ī effectu.

Anima aūt ſenſibilis. ul' uitalis ꝑm modum primū. habet duas uires motiuā ſ. ⁊ apprehendētez. Sz motiua eſt duob⁹ modis. ꝙ aūt eſt mouens iō ꝙ impat motui. aut eſt mouens iō qꝛ eſt efficiens. motū. Motiua aūt ꝑm ꝙ eſt impās motui eſt uis appetitiua ⁊ d̄ſideratiua. q̄ uis cū ymaginat̄ ymagiatōe de qua poſtea dicemus forma q̄ appetit̄ aut reſpuit̄ imperat alij v̄tuti mouenti ut moueat q̄. habet duas ꝑtes una q̄ dr̄ uis ꝯcupiſibil'. q̄ eſt uis īperās moueri. ut ap ꝓpiquat̄ ad ea q̄ putātur neceſſaria āt utilia appetitui d̄lectamenti. aliā q̄ uocat̄ iraſcibil' q̄ eſt uis īperās moueri ad r̄pellēn̄. id ꝙ putat̄ nociuū. aut corrūpēs apetitū uicendi. Sz uis motiua ꝑm ꝙ eſt effic̄iens. eſt uis īfuſa neruiſ ⁊ muſcul'. ꝯhens cōdas. ⁊ ligam̄ta ꝯiūcta m̄bris v̄ſ' p̄ncipiū āt r̄laxās ⁊ extn̄s i lōgū. ⁊ ꝯuertens cōdas. ⁊ ligam̄ta eo⁹ ꝯ p̄ncipiū. Sz uis app̄hen̄s duplex eſt alia ciz eſt uis q̄ app̄hn̄dit affōiſ. alia q̄ app̄hn̄dit ab it⁹. app̄hn̄s affōis āt ſūt q̄nqꝫ ſenſ⁹ āt octo. Ex q̄b⁹ eſt uiſ⁹ q̄ eſt uis ordiata i neruo obtico ad ap̄hendendum formā eius ꝙ format̄ i humorez criſtalinū ex ſil'nib⁹ corpoꝝ h̄ntiū colorez q̄ ueniūt ꝑ corpa radioſa i effectu ad ſupficies corpm̄ r̄ſoꝝ. Ex ill' ēt audit⁹ q̄ eſt uiſ ōdiata i neruo expāſo i

ſuꝑficie nerui obtici ad apphēdēdū formā ei⁹ ꝙ ſibi aduenit ⁊ ꝯmotiōe aeris ꝗ ꝯſtrigit īter ꝑcutiēs ⁊ ꝑcuſſū. reſiſtēs ꝯſtrictione exacta ex qua ꝑuenit ſonus. ⁊ ꝑueit eius ꝯmotio ad aerē colectū ꝗetū qui ē in ꝯcauitate nerui obtici mouēs illū ad iſtar ſui motus ⁊ cōmotiones illi⁹ motus tangūt neruū. Et ex illis ē olphat⁹ qui eſt vis ordinata i duab⁹ carūculis añrioris ꝑtis cerebri ſimilib⁹ mamilaꝝ capitib⁹ ad apphēdendū id ꝙ offert ei aer atract⁹ de odore qui ē i vapore ꝑmixto cū aere. aut de odore ipreſſo i illo. ex permutatiōe ꝙ̄ fit ex corpore odorifero. Et ex illis eſt guſtus qui ē uis ordinata i neruo expanſo ſup corp⁹ lingue ad apphendēduꝫ ſapores ſolutos ex corporib⁹ ꝯtingētib⁹ ipm cū ꝑmiſcent humori vnctuoſo lingue per mixtionē ꝑmutāti. Et ex illis ē tactus ꝗ ē uis ordinata i neruis cutis totius corporis. ⁊ eius carnib⁹ ad apphēdendū id ꝗ̄ tāgit illū ⁊ afficit ꝯtrarietate ꝑmutāte cōplōnez. ⁊ affectionē corpis. Uidet̄ auteꝫ aliquib⁹ hec uis nō eē ſpecies ſpēaliſſima Sed gen⁹. quatuor viriū. aut etiā plium diffuſaꝝ ſimul in toto corpore quaꝝ vna diſcernit ꝯtrarietatē que ē īter calidū. et frigidū. Alia diſcernit ꝯ̄rietatē que ē intē humidū ⁊ ſiccū. tertia ē diſcernēs ꝯtrarietatē que ē inter duꝝ et molle. quarta uero eſt diſcernēs ꝯtrarietatē que eſt inter aſpum ⁊ lene. Sed ꝗꝛ colectio illaꝝ ē in vno iſtrumēto. iō putant̄ eē vna i eſſentia

Sed viriū apphēdentiū ab int⁹ quedaꝫ apphēdunt formas ſenſibiles. quedā uero apphēdūt intētiones ſenſibiliū apphēdentiū autē quedā ſunt que apphendūt ⁊ opant̄ ſimul quedā uero apphendūt et n̄ opantur. quedā apphēdunt pricipalit̄. et quedā ſecūdario. Differētia autē inter apphendere formas. ⁊ aprehēdere itentionē. hec ē ꝙ forma ē illa quā apphēdit ſenſus interior. ⁊ ſenſus exterior ſimul. Sed ſenſus exterior ꝑmo apphēdit eam. ⁊ poſtea reddit eā ſenſui iterior. Sicut cum ouis apphēdit formā lupi. ſ. figurā ei⁹. et affectionē ⁊ coloreꝫ. Sed ſenſus exterior ouis ꝑmo apphēdit eā ⁊ deinde ſenſus interior itentio autē ē id ꝙ apphendit añia de ſenſibili. quāuis non prius apphendit

illud ſenſus exterior. ſicut ouis aphendit intētioneꝫ quā habet de lupo que. ſ. eſt ꝙ̄ re debeat eū timere ⁊ fugere. quāuis hoc ſenſus nō apphēdit vllo mō Id autē ꝙ ꝺ̄ lupo apphendit ſenſus exterior ꝑrio. et poſtea interior. vocat̄ hic ꝓprie noīe forē Quod autē apphendūt vires oculte abſqꝫ ſenſu vocat̄ in hoc loco ꝓprie nomine intētionis. Differētia autē que eſt inter apphendere opando. ⁊ apphendere nō opando hec ē ꝙ de actionib⁹ alicuius viriuꝫ interioꝝ ē ꝯponere aliquas formarū. ⁊ itentionū apphenſaꝝ cū alijs. ⁊ ſepare ab aliquib⁹. habet ergo apphēdere ⁊ opari etiā i eo ꝙ apphendit. Sed apphendere nō opando hoc eſt cū forma aut itentio ꝺ̄ ſcribit̄ in ui tm̄ ita vt nō poſſit agere in eū aliquid vlo mō. Differentia autem inter apprehendere principaliter. ⁊ apprehendere ſecundario hec eſt. ꝙ apprehendere pricipaliter eſt cum forma acquirit̄ aliquo modo acquiſitiōis ꝗ̄ accidit rei ꝑ ſe apphendere ſcario. eſt acꝗſitio rei ex alio ꝙ eā iducēit. Uiriū autē apphendētiū ocltarū vitaliū. prima eſt fantaſia. ꝗ̄ eſt ſenſus comunis. que eſt vis ordinata in prima concauitate cerebri recipiens per ſe ipſam formas omnes que imprimuntur quinque ſenſibus et redduntur ei. Poſt hanc eſt ymaginatio. vel que eſt etiam formans. que eſt vis ordinata in extremo añrioris concauitatis cerebri retinens ꝙ recipit ſenſus comuis a quique ſenſibus ⁊ remanet i ea poſt remotionem illoꝝ ſenſibilium. Debes autem ſcire ꝗ̄ recipere eſt ex vna ui. que eſt alia ab ea ex⁹ quare tinere. ⁊ hoc conſidera in aqua que habet potentiam recipiendi inſculptiones ⁊ depictiones ⁊ oīo figuram. ⁊ nō habet potentiā retinendi. quāuis poſtea etiā addemus certitudinem huius. Cū autem volueris ſcire differentiā iter op⁹ ſenſ⁹ exterioris. ⁊ op⁹ ſenſ⁹ cōis. ⁊ op⁹ formātis. attende diſpoſitiōeꝫ vni⁹ gutte cadētis de pluuia. ⁊ videbis rectā lineā. ⁊ attēde diſpoſitiōeꝫ h⁹ recti. cui⁹ ſumitas moueat̄ i circuitu. ⁊ videbit̄ circul⁹. ipoſe aūt eſt ut apphendas reꝫ aut lineā. aut circulā niſi illā ſepe iſpexeis. Sed ipoſe eſt ut ſenſus exterior videat eā bis. ſꝫ uidet eā ubi ē. cuꝫ

antē ꝯſcribit̄ i ſenſu cōi. ⁊ remouet̄ añ ꝙ̄
ꝯleat̄ fōma ſenſ⁹ cōis apħēdit eā ſēſ⁹ ex̄ riō
illic ubi ē. qꝛ apprehēdit eam ſēſus cois
quaſi eſſet illic ubi fuit. ⁊ quaſi eſſet illic
ubi eſt. ⁊ uidet diſtenſiōeꝫ circularem āt
rectā. hoc aūt īpoſſibille eſt ꝯperari ſen
ſui exteriori ullomō. ſꝫ formans apprehē
dit illa duo. ⁊ format ea. quāuis ſit deſtru
cta res q̄ iā abyit. Poſt hāc ē uis q̄ uoca
tur ymaginatiua ꝯperatione aīe uital'. et
cogitās ꝯperatione aīe humane. q̄ eſt uis
ordinata ī media ꝯcauitate cerebri ubi eſt
uermis ⁊ ſolet ꝯponere aliquid de eo qđ
eſt ī ymaginatione cū alio et deīde aliqd
ab alio ſm ꝙ uult. Deīde eſt uis ordīa
ta extimatiōis. q̄ eſt uis ordinata ī ſūmo
medie ꝯcauitatis cerebri. apprehēdēs in
tentiones nō ſenſatas. que ſūt ī ſingul' ſen
ſibilib⁹. ſicut uis q̄ eſt ī oue diiudicās ꝙ
ab hoc lupo ē fugiēdū. ⁊ quod hui⁹ agni
eſt mifendū. uidet̄ etiā hec uis operari in
ymaginatis ꝯpoſitionē. ⁊ diuiſionē. De
inde eſt uis memorial'. ⁊ reminiſcibilis
que ē uis ordinata ī poſteriore ꝯcauitate
cerebri. retinēs ꝙ apprehēdit uis extima
tionis de ītentionib⁹ n̄ ſenſatis ſinguloꝝ
ſēſibiliū. Cōperatio autē uirtutis mēo
rialis ad uirtutem extimationis talis eſt
qualis ꝯperatio uirtutis q̄ uocat̄ ymagīa
tio ad ſenſū coēm. Et ꝯꝑatio huius uirtu
tis ad intētiones ē qualis cōperatio illi⁹
ꝟtutis ad formas ſenſibiles. hec ſūt uires
aīe uitalis ul' ſenſibilis. Sꝫ anime ratio
nalis humane uires diuidunt̄ ī ꝟtute ſciēdi
⁊ uirtutē agendi ⁊ unaq̄qꝫ iſtaꝝ uiriū uo
cat̄ intellectus equoce āt ꝑꝑ ſimilitudinē

Uis aūt actiua eſt q̄ ē pricipiū mouens
corp⁹ hominis ad actiones ſingl'as q̄ ſunt
ꝓprie cogitationis ſecūdū ꝙ intētionib⁹
ꝯuenit ad placitū q̄ aꝓpriant̄ ei. Et habet
reſpectū ī comꝑatione uirtutis uitalis ap
petitiue. ⁊ reſpectū incomꝑatione uirtutiſ
ymaginabilis. ⁊ extimabilis ⁊ reſpectū in
comꝑatione ipi⁹ adſe. Reſpectus aūt ei⁹
ſecundū ꝯperationē ad uirtutē uitalē ap
petitiuā eſt modus ꝓpter quē accidūt in
ea affectiones q̄ aꝓpriantur homni. qui
bus afficitur cito ſiue ſit actio. ſ. āt paſſio
ſicut ꝯfuſio ⁊ erubeſcētia. ⁊ riſ⁹. aut hui⁹
mōi. reſpectus aūt eius ſm ꝯparationē uir
tutis uitalis extimabilis aut ymaginabi
lis. eſt moduſ ad quē tēdit cū ꝯtēdit ad ī
uenire mādata reꝝ generataꝝ ⁊ corruptaꝝ
⁊ adueniṙ artes hūanas. reſpect⁹ āt quē hʒ
ꝯperatione ſui adſe. eſt mod⁹ qui generat
ī ea actionē ⁊ ītellectuꝫ ꝯtēplātem. ⁊ hec
ſūt intētiones q̄ pendent ex actionib⁹ et
diuulgāt̄ur famoſe. ſicut hoc ꝙ mētiri tur
pe eſt. ⁊ iniuriari turpe eſt n̄ quaſi ꝓbata
⁊ quicquid ſimile ē huic de ꝓportionib⁹
quaꝝ differētia apſe notis primis. ſ. ītelli
gibilibus diffinita eſt in libris loycis. quā
uis ꝯprobate fuerint fiēt etiam perſe no
te. ſicut iam didiciſti in eiſdeꝫ libris. Oꝫ
autem ut hec uirtus imperet ceteris uir
tutibus corporis. ſicut oportꝫ pro iuditio
alterius uirtutis quam poſtea nominabi
mus. ita ut hec non patiatur ab illis ullo
modo. ſed ipſe patiantur abea. et ſunt om
nino ſubtracte ſub ea. ne forte contingant
in ea affectiones poſt ſe trahentes eam ꝓ
uenientes ex rebus naturalibus que uo
cantur peruerſi mores. quia oportet ut ip
ſa non ſit paſſibilis ullomodo. nec tracta
bilis. ſꝫ imperanſ. et tunc habet mores op
timos. poſſibile ē autem ut mores ꝯpera
rentur uirtutibus corporalibus. ſed cum
illa fuerit dn̄ans hēbit affectionē efficiētē
⁊ ex ītellectu hēbit affectionē patientem
notamus aūt omnē affectionē morē. erit
ergo unuꝫ ꝑꝑ quod ꝯtingūt mores in hʒ. ⁊
in allio cootingunt mores. propter hoc
aliū. ſi auteꝫ ipſa fuerit iūcta habebit affe
ctionem paſſibilē. et ſimiliter affectioneꝫ
actiuā non extraneā que etiam erunt due
actiones ⁊ duo mores. et mos quidē erit
unus. ſed habebit duas ꝯperationes. mo
res autē qui in nobis ſūt non cōperantur
huic uirtuti. niſi quia aīa humana ſicut po
ſtea ſcies eſt una ſubſtātia. habens ꝯpera
tionem ad duo. quoꝝ unum eſt ſupra eaꝫ.
et altera infra eam. ſed ſm unum quodqꝫ
iſtoꝝ habet uim per quam ordinatur ha
bitus qui eſt inter ipſam et illud hec aūt
uirtus actiua eſt illa uirtus quam habet
anima propter debitum quod debet ei ꝙ
eſt infra eam. ſ. corpus ad regēdum aliqd.
ſed uirtus ꝯtemplatiua ē illa uirtus queꝫ
habet aīa ꝑꝑ debitum ꝙ debet ei. quod ē
ſupra ipſā. ut patiatur abeo et ꝑficiat per

illud ⁊ recipiat ex illo tanq̄ aīa noſtra ha
beat duas facies. faciē .ſ. deorſū ad corp⁹
quaȝ oȝ nullaten⁹ recipe aliquam affectio
nē generis debiti nature corporis. Et aliā
faciē ſurſū uerſus principia altiſſima quā
oportȝ ſemp̄ recipe aliquid ab eo ꝙ ē illic
⁊ affici ab illo. ex eo autē quod ē infra eaȝ
generātur mores. ſȝ ex eo quod ē ſupra
eam generantur ſapiētie. ⁊ h̄ ē uirtus acti
ua. Sȝ uirtus ꝯtēplatiua ē uirtus que
ſolet informari a forma uniuerſali nuda
a materia. ſi autem fuerit nuda. ipſe appre
hendere ſuā formam in ſe facilius erit. ſi
autem non fuerit nuda. fiet tñ nuda. quia
ipſa denudabit eā ita ut de omnibus affe
ctionib⁹ ei⁹. cū materia nihil remaneat in
ea. ſed qualiter hoc fiat poſt ea ꝺclarabi
m⁹. hec aūt uirtus cōtēplatiua habet ad
has formas cōperationē diuerſā. quia id
quod ſolet aliquid recipere aliquādo eſt
receptibile eius in potētia. aliquādo eſt re
ceptibile ei⁹ in effectu. potētia aūt trib⁹
modis diciť ꝭm prius ⁊ poſteri⁹. dicitur
eni potētia. apptitudo abſoluta. a qua nō
exiuit aliquid ad hoc i effectu. nec etiam
habetur aliquid pp̄ quod exeat ſicut po
tētia in īfātis ad ſcribēdum. dicitur etiaȝ
potētia h̄ aptitudo quā diu non habȝ res
niſi id ꝓpter quod ſit poſſibile eā pueniř
ad effectū ſine medio ſicut potētia īfantis
ad ſcribēdū cū fuerit adult⁹. ⁊ cū cogno
uerit encauſtrū. et calamū. ⁊ ſimplicia ele
eta. ⁊ dicitur potētia aptitudo cuȝ pfecta
fuerint hec inſtrumēta. ⁊ ex īſtrumētis ac
ciderit pfectio aptitudinis ut fiat potens
faciēdi quādo libuerit. ita ut ñ ſit ei neceſ
ſe adiſceř. ſed ſufficiat ei ut tm̄ appetat. ſi
cut eſt potentia ſcriptoris pfecti i arte ſua
cū non ſcripſit. potētia autem prima uoca
tur abſoluta materialꝭ. ſecunda autem uo
catur potentia potētialꝭ. potētia uero ter
tia eſt pfectio. perfectionis aūt cōtemplati
ue cōperatio ad formas nudas quas prio
minauim⁹. aliquādo eſt ſicut ꝯperatio ei⁹
quod eſt in potētia abſoluta. et hoc eſt cū
hec potentia aīe nōdū recepit aliquid de
eo ꝙ eſt perfectio. quātum ad eam et tūc
uocatur ītellectus materialis. ⁊ hec potē
tia uocatur intellectus materialꝭ ad ſimili
tudinē aptitudinis materie prime que ex
ſe non habet aliquam formaꝝ. ſed eſt ſub
iectum omniū formaꝝ. aliquando eſt ꝯpe
ratio eius ꝙ eſt in potētia potētiali. hoc ē
cū in potentia materiali habenť de intel
ligibilib⁹ per ſe nota. ex quibus. ⁊ cū qui
bus acceditur ad intelligibilia ſecūda. ſȝ
prima itelligibilia ſūt ꝓpoſitiones quas
ꝯtingit credeř non aliūde. nec quia audi
tor pcipit ullomodo eſſe poſſibile eas ali
quando non credere. ſicut ſcīm⁹ hoc qꝺ
totū maius eſt ſua parte. et ꝙ eidem equa
lia. iter ſe ſūt equalia. et interim dū nō ag
ritur ei ad huc intentio eius qꝺ eſt in effe
ctu niſi hoc modo. tūc uocatur intellect⁹
in habitu. et poteſt hic intellectus uocari
ītellectus in effectu. ꝯperatione pmi po
tentia. ⁊ eni prima non poteſt intelligere
aliquid in effectu. ſed hec poteſt intellige
re aliquid cū inquiſierit. aliquādo ē ſicut
ꝯperatio eius ꝙ eſt in potētia pfecta. hoc
eſt cū inceperit in ea ꝯſiſteř forme ītelligi
biles adepte poſt pſe nota. ſiue ītelligibi
lia prima. ſed non ꝯſiderat illa nec ꝯuerti
tur ad illam in effectu. niſi ueluti ſint repo
ſite apud eū ut cū uoluerit ꝯſideret illas
formas ⁊ intelligat eas. ⁊ intelligat eas ſe
intelligere ⁊ uocatur hic intellectus in ef
fectu. ē eni hic ītellectus qui ītelligit quo
tiēs vult ītelligere ſine labore acquirēdi
quā uis hic etiā poſſit uocari ītellect⁹ in
potētia. ꝯperatione eius. qui ſequiť poſt
ipſū. aliquando aūt eius ꝯperatio ē ſicut
cōperatio eius ꝙ ē in effectu abſoluto. h̄
ē cū forma ītellecta nūc īpreſēti ē in eo. et
ipſe cōſiderat eam i effectu. ⁊ ītelligit i ef
fectu. ⁊ ītelligit ſe ītelligere i effectu. ⁊ ꝙ
tunc habet eē in eo. ē intellect⁹ accomoda
t⁹ ab alio qui uocatur intellectus accomo
datus p hoc ꝙ declarabitur nobis. quia ī
tellectus in potētia non erit ad effectum
niſi p intellectū qui ſemper ē i actu. ⁊ quia
cū cōiūctus fuerit itellectus qui eſt in po
tētia cū illo ītellectu. qui eſt in actu. aliq̄
modo cōiunctōis imprimetur ī eo. ꝭm ali
quē modū formādi. ille qui ē accomodat⁹
ab extrinſecus hȳ ſūt ordines uirtutū. q
nominātur intellectus. ⁊ cōtēplatiui. ⁊ in
intellectu accomodato finitur genus ſenſi
bile ⁊ humana ſpecies eius. ⁊ illic uirtus
humana cōfirmatur primis pncipijs oīs

eius ꝙ eſt. Conſidera ergo nūc ⁊ iſpice diſpoſitiones iſtaꝝ uirtutū. qualiter alie impant alijs. ⁊ qualiter alie famulāt̄ alijs ⁊ inuenies intellectū accomodatum ꝑeē. ⁊ omnia alia ſub eſſe illi. qui eſt ultimus finis deinde itellectui in effectu deſeruit intellect⁹ inhabitu et intellect⁹ materialis cū aptitudine que ē in eo deſeruit intelletui i habitu. deinde intellect⁹ efficiens. deſeruit hijs oibus Obligatio. n. anime cū corpore ſicut poſtea ad huc declarabit̄. ē propter hoc ut ꝑficiatur itellectus contemplatiuus ⁊ ſātiſicetur. ⁊ mūdet̄ itellect⁹ aūt efficiēs ē rector illi⁹ colligationis anime cū corpore itellectui aūt efficiēti. ꝺſeruit extimatio. extimationi aūt deſeruiūt due uirtutes. uirtus poſterior ea. et uirt⁹ ꝑor ea. uirt⁹ aūt poſterior ē uirt⁹. que retinet ꝙ reddit extimatio memoriali. uirt⁹ autē prior ē ſup omnes uirtutes uitales. deinde uirtuti ymaginatiue ꝺſeruiūt due uirtutes diuerſaꝝ actionū. uirt⁹ aūt appetitiua ꝺſeruit ei cū obediētia. quia extimatiua iperat ei moueri. aliquo modo ꝑceptionis. uirtus aūt ymaginatā ſeruit extimatē. per hoc ꝙ oſtēdit ei formas retētas in ea. q̄ ſūt apte ad recipiēdū ꝯpoſitionem et diuiſionem. deinde hec dominantur alijs. uirtuti aut ymaginatē ſeruit fātaſia. fantaſie vo ſeruiūt quinqȝ ſēſus. uirtuti aut apetitiue ſeruiūt ꝯcupiſcibil'. ⁊ iraſcibilis. ſed ꝯcupiſcibili. ⁊ iraſcibili ſeruit uirtus mouens q̄ eſt i lacertis. ⁊ hic terminātur uirtutes uitales uel ſēſibiles. Deide v̄tutib⁹ uitalibus uel ſēſibilibus ſeruiunt uegetabiles quaꝝ prima ⁊ caput ē generatiua. deinde augum̄tatiā ſeruit generatiue poſt nutritiua ſeruit augum̄tatē. deide quatuor uirtutes naturales. ſeruiūt iſti s. ſꝫ digeſtiue que ē una eaꝝ que ſeruiūt retētiua ex una parte. ⁊ atractiua ex alia pte. expulſiua uero ſeruit utriqȝ iſtaꝝ. deide quatuor qualitates ſeruiūt his omnib⁹. ſꝫ calori ſeruit frigiditas. ꝑparat eni ei materia. ut ſeruet ei⁹ eſſētiā. fritas aūt nō hēt ordinem i uirtutib⁹. que ꝯueniūt appetitib⁹ naturalib⁹ niſi quaſi ſeruitiū utilis obſequētis. et his duabus ſuiūt ſcicitas et humiditas. et hic eſt finis generalium uirtutum.

Expleta eſt pars prima ſexti de naturalibus. Incipit pars ſa eius capitulū de certificando uirtutes que ſunt proprie anime uegetabilis.

i Incipiem⁹ nūc ſignificarē ſigilatī v̄tutes quas dixim⁹ et demōſtrabimus eas. ex ſuis actionib⁹. et primo ex actionib⁹ uirtutū uegetabiliū. ſed primo omniū diſpoſitionē uirtutis nutritiue. dicem⁹ igitur ꝙ ex ꝑmiſſis cognouiſti ꝯperationē nutrim̄ti ad nutrim̄tum et diffinitionē uni⁹ cuiuſqȝ illoꝝ et ꝓprietatē. dicem⁹ nūc ꝙ nutrim̄tū n̄ ſēper permutatur i naturā nutriti ſubito. ſꝫ primo permutatur aliquātulū a ſua qualitate. et aptatur ꝑmutationi in ſubſtātia nutriendi. in quo opatur una ex uirtutib⁹ ſeruiētibus uirtuti nutritiue. que eſt digeſtā. et hec eſt que diſſoluit nutrim̄tū i animalib⁹. et preperat illud ad hoc ut diffūdat̄ equaliter. deide uirt⁹ nutritiua deducit illud i aīal primo ſāguineū ꝑmutādo i ſāguinē. et humores ex quibus eſt ꝯſtitutio corporis. ſicut iam oſtēdimus alias. ſꝫ omne mēbrū habet uirtutē ꝓpriā nutritiuā. que eſt in eo que ꝑmutat nutrim̄tū. in ſimilitudineꝫ eius ꝓpriam et unit ei. ergo uirtus nutritiua reſtaurat ꝙ ſolutū eſt et aſſimilat et unit. nutrim̄tum aūt quāuis plures eius utilitates ſint ex hoc ꝙ fit reſtitutio ei⁹ ꝙ ſolutū eſt. non tn̄ ad hoc ſolū eſt neceſſariū. ſꝫ quia natura primo eget eo ad augum̄tādum que poſtea nō eget eo niſi ad ponēdū illud tm̄ loco eius ꝙ diſſolutum eſt. ergo uirtus nutritiua ex uiribus aīe uegetabil' opatur omni tēpore uite ſingularis que dū ꝑmanſerit exercens ſuas actiones. uegetabile. et animale erunt uiua. cū autē deſtructa fuerit uegetabile ⁊ aīal non erūt uiua. non autē ē talis diſpoſitio aliaꝝ uirium uegetabilium. augum̄tatā ⁊ eni opatur primo cū generatur aīal. actionē que n̄ eſt tm̄ nutrir̄ finis enim nutritiue eſt id ꝙ diffinimus. ſed hec v̄tus ꝺſtribuit nutrim̄tū diuerſo modo. quā uirtus nutritiua. quod enim debet uirtus nutritiua ex ſe hoc eſt. ut det uni cuiqȝ mēbro de nutrim̄to ſm̄ eius magnitudinem. et ꝑuitatē et de nutrim̄to unit ei mēſurā quaꝫ habet equaliter. augum̄tatiua uero tolit ab una pte corporis nutrim̄tum quo idi

gebat ⁊ addit aly pti. ⁊ unit ei ut illa pars
augeatur potẽti quaꝫ alia miniſtrãte ſibi
nutritiua in hoc. ſi enim eſſet dominium
nutritiue adequaret illas. aut etiam pluſ
largiretur pti. cui augumẽtatiua ſubtrahit
v̄bigratia quia nutritiua cũ ſola fuerit et
eius actio fortior. et qꝺ reſtituitur fuerit
amplius quã ꝙ reſoluitur ipſa apponit ĩ
latitudine mẽbroꝝ et ſpiſitudine eorum
augumẽtũ. manifeſtũ in groſitie. lõgitudini
aũt eius non addit augumẽtum ꝙ appeat
augumẽtũ autẽ addit multo plus lõgitudi
ni. quã latitudini. ſꝫ addere lõgitudini dif
ficilius eſt quã addere latitudini. in augu
mẽtatione. et enim lõgitudinis neceſſe eſt
nutrimẽtum diffũdi in mẽbris duris. ut oſ
ſibus et neruis. ꝑ omnes partes coꝝ ĩ lon
gum. et ꝑpagãdo. ⁊ elõgando inter eorũ
extremitates. in augmẽto aũt latitudinis
aliquando ſufficit carnes augeri. et oſſa
etiam nutriri in latitudine ita ut non ſit ne
ceſſe multũ ĩfundi in eo ⁊ moueri. aliquã
do autẽ mẽbra aliqua ĩ principio uegeta
tionis erũt pua ⁊ alia mẽbra ĩ pricipio ue
getatõis magna poſtea v̄o ĩ fine uegetatio
nis extra neceſſe ut id ꝙ eſt maius fiat mi
nus. et ꝙ eſt minus fiat maiꝰ. Si autẽ do
miniũ eſſet nutritiue h̄ ſẽper procederet
eadem proportione. nutritiua aũt ſm qꝺ
eſt nutritiua afficit nutrimentum ⁊ unit
corpori equali modo. aut pene equali. ſic
oportꝫ fieri ĩ nã eiꝰ ut ĩ groſitie. Sꝫ augm
tatia ĩpat nutritie ut diſtribuat nutrimẽtũ
⁊ diffũdat illud illic ut debꝫ augumẽtatia
diuerſo modo ab hoc ꝙ debet nutritiua.
nutriua autẽ deſeruit augumẽtatiue. ĩ hoc
nutritiua et enim ſine dubio eſt uniens. ſꝫ
eſt operans ad nutũ uirtutis augumẽtatie
virtus uero augumẽtatia non appetit niſi
augumẽtare rem. Sed generatiua habet
duas actiones. quaꝝ una ẽ creare corpus
et figurare ⁊ formare. altera uero eſt attri
buere ptibus eius in permutatione ſcꝺa
formas eaꝝ. ſ. uirtutes ⁊ dimẽſſiones ⁊ nu
meros. et figuras. aſperitatem et lenitatẽ
et hys adherentia ſubiecta gubernatiõi
eius qui ſolus omnia poteſt. nutritiua v̄o
ſuit huic nutriẽdo. ſꝫ augumẽtatia ſeruit
ei augẽdo ſm quod res meretur. hec autꝫ
actio ꝑficitur in pricipio generationis rei

deĩde remanet gubernatio comodata au
gumẽtatie ⁊ nutritiue. cuꝫ autem opatur
augumẽtatia quaſi circa ꝑfectionẽ. tũc geñ
ratiua iteꝝ excitatur cũ duabus miniſtris
ſuis ad generãdum ſem̃ et ſperma in quo
quieſcat uirtus eſt que eſt eiuſdem ſui ge
neris. omnino autẽ uirtus nutritiua appe
titur ad hoc ut per eã ꝯſeruetur ſubſtãtia
cuiuſlibet ſingularis. ⁊ augumẽtatia ape
titur. ut per eaꝫ ſeruetur ſubſtãtia ſingu
laris. ſꝫ generatiua appetitur ut per eaꝫ re
maneat ſpecies. qꝛ apeteꝛ ꝑmanere ẽ res q̄
uenit ex deo in omni ꝙ eſt. et ĩ ſingulari ꝙ
non eſt aptũ ad ꝑmanẽdum. ſed eſt aptuꝫ
ut ſpecies eius remaneat. excitatur uirtus
ad repaiãdũ aliquid uice eius. nutritiua
ergo reſtaurat ꝙ reſoluitur de ſingulari.
et generatiua reſtaurat ꝙ reſoluitur ꝺ ſpe
cie Fuerũt autꝫ multi ex quibus aliqs
putauit qꝺ nutritiua eſt ignis. qꝛ ignis nu
tritur et augetur. et errauit duobus mo
dis. uno quia nutritiua non nutrit ſe ⁊ au
get. ſ. corpus. ignis uero et ſi nutriat. non
nutrit uel auget niſi ſe alio quia ignis non
nutritur. ſꝫ fit in eo aliquid poſt aliud. et
extinguiꝛ ꝙ preceſſit. ſi enĩ nutrireꝛ ⁊ eiꝰ
nutrimẽtum fieret ſm nutrimẽtũ corpore
um non deberet nutrimẽtũ corpori ceſſaꝛ
ſicut nutrimẽtũ ignis non ceſſat. quã diu ĩ
uenit materiã ſꝫ augeꝛ ſẽper ſine fie. Sꝫ
mirabilius eſt ꝙ dixit auctor huius ſentẽ
tie. ſ. ꝙ arbores ideo radicãꝛ deorſũ. quia
terrenitas mouet eas deorſũ et attenuanꝛ
in ramis ſuperiꝰ. primus autẽ error ipſiꝰ
fuit hoc. ſ. ꝙ multorũ uegetabilium gra
uiores ſũt rami. quam radix. ſcꝺs autem
ꝙ propter hũc motũ. cur non ſepanꝛ ptes
et diſcedit graue a leui. ſi hoc autẽ ẽ ex ac
tione anime attribuamus etiam ſimiliter
radicare. et ramificare aĩe. quãuis uidetur
ꝙ in uegetabilibus ſurſũ eſt. ubi eſt caput
eorum. ſed caput uegetabilium eſt radix
eoꝝ quia inde oriuntur deinde primum ĩ
ſtrumentum huius uirtutis eſt calor natu
ralis calor enim eſt aptus ad mouendum
materias. poſt hec ſequitur frigiditas ad
faciendum eas quieſcere in ſuis perfectio
nibus creaturaꝝ et conſumat eas. Sed
qualitatum paſſiuarum inſtrumẽtum pri
mum eſt humiditas. et h̄ eſt que recepit fi

guram. quam ſequitur ſiccitas que conſ
uat figuram. et iuuat ad retẽtionem for
me. Uirtus autem uegetabilis que eſt i
animali. non generat niſi corpus animale.
quia eſt animatiua ex qua pendet uirtus
animationis que eſt differentia inter ipſaʒ
et eam. cũ qua ꝯuenit in hoc ꝙ eſt uirtus
nutriendi et augumentandi. et ꝯplexatur
angulos. et electa ꝯplexiõe que eſt ꝯgrua
animali. ꝙ autem facit hanc ꝯplexionem.
eſt uirtus comunis uegetabili et animali.
ſm quod eſt comunis. hoc enim ſcðm qđ
eſt comunis non debet facere ꝯplexionẽ
propriam. non enim debet facere ꝯplexi
onem ꝓpriam niſi in nobis. in nobis enim
preter hoc ꝙ eſt nutritiua eſt etiaʒ anima
lis et habet in ſua natura ut ſẽſificet. ⁊ mo
ueat cũ habuerit inſtrumẽtum et ipſa eſt
ꝯſeruans illam ꝯiunctionem et ꝯplexionẽ
ſicut cũ relata fuerit ad habentia ꝯiũctio
nem fit cõiungens. nõ enim eſt de natura
elemẽtoꝝ ⁊ corpꝫ ꝯtrarioꝝ cõiũgi pſe. ſʒ
de nulla habẽt ire in ptes diuerſas. q̄ non
coniũgit niſi aĩa ꝓpria. Exẽpli gratia. ut in
palma eſt aĩa palmifica. ⁊ i vua anima vui
fica. et omnino anima que eſt forma ipius
materie. Aĩa ⁊ eni cum ſit palmifica ſupra
hoc ꝙ eſt anima augendi. habet etiaʒ eſſe
aĩa palmifica. ⁊ i vua aĩa vuifica palma aũt
nõ eget aĩa uegetabili. ⁊ alia aĩa pp quaʒ
fiat palma. ñ eni habet actiones preter quã
uegetabiles. ſʒ eius aĩa uegetabil' habet
in ſua uegetabilitate qua eſt palmifica. ſʒ
aĩa uegetabilis que ẽ i animali. poſt crea
tionẽ animalis habet actiões. preter quas
actiones agit ſola. quia eſt regens animã
animalẽ. ymo eſt certiſſime preter animaʒ
uegetabilẽ. ſi uoluerit appellare animam
uegetabilem ex intellectu quo diximus. ſ.
generali. Ex differentia uero ꝯſtituente
non ꝓuenit ulla anima uegetabiliuʒ. ſʒ ex
differẽtijs quas habet unũquodqʒ uege
tabile per ſe et non aliud. quia non ẽ prin
cipium actionis uegetabile ꝓpriũ tm̃. ſed
anime uegetabil' animal' differentia q̄ ſepat
et ꝯſtituitur unaqueqʒ ſpecies ſub ipſa.
eſt uirtus aĩe animalis adiũcta illi. et ẽ dif
ferẽtia ad modũ differẽtiaꝝ quas habent
ſimplicia non quas ꝯpoſita. aĩa aũt huma
na ñ habet ad corpus ut forma. ſicut po
ſtea oſtẽdem⁹. nec eget ut ſibi preparetur
mẽbrum. ꝯcedo aũt ꝙ animatio eius dif
fert ab alijs aĩationibus. ſimiliter etiã mẽ
bra apta eius animationi.

Capitulũ de certificãdo modos appre
henſionum que ſunt in nobis.

Loquamur nunc de uirtutibus ſẽ
ſibilibus. et apprehẽdẽtibus. ſʒ
loquamur de eis ṽba generalia.
dicẽtes q̄ ṽr̃ ꝙ aphẽdeř ñ ſit niſi aphendẽ
fõmã apprehẽſi aliquo modoꝝ. ſed apphẽ
dere eſt apprehẽdere rẽ naturalem. tunc
apprẽdere eſt apprehẽdere formam. alicu
ius abſtracti a materia aliqua abſtractiõe
ſpecies autem abſtractionis diuerſe ſunt.
⁊ gradus eaꝝ multum diſtãtes. formis et
ñ materialibus. propter materiã accidũt
diſpoſitiones. et alia que ñ habet ex ſua
eſſẽtia. ex hoc. ſ. ꝙ ipſe ſunt forme. ergo il
laꝝ abſtractio a materia. aliquãdo eſt ab
ſtractio non ſine illis appendituis. ul' ali
quibus eaꝝ aliquãdo illa eſt perfecta ab
ſtratio que abſtrahit intellectã rem a ma
teria. ab alijs appendituis in materia eaꝝ
exẽpli gratia. forma ⁊ eniʒ humana. ⁊ ſub
ſtãtia eſt natura ſine dubio i qua ꝯueniũt
omnia ſingularia ſpeciei equaliter cuius ẽ
una diffinitio. ſed qꝛ accidit ei ut exiſtẽt
in hoc ſingulari et in illo. ideo multiplica
ta eſt hoc autẽ non habet ex natura ſua. ſi
eni ex natura humana eſſet unde deberet
multiplicari tũc non predicaret homo de
aliquo numero uno. ſi uero humanitas eſ
ſet ex hoc quod ẽ humanitas petri. tunc
humanitas non eſſet alterius. ergo unum
ex accidẽtibus que accidunt humanitati
ex materia. eſt ſpecies hoc multiplicatiõis
et dimiſſionis accidunt autem ei alia pre
ter quam hec accidẽtia. ſ. quia cũ fuerit in
materia acquiretur ei aliquis modus quã
ti. et qualis. et ubi et ſitus. que omnia ſũt
extranea a natura ipſius. quia ſi hoc ꝙ ẽ
humanitas eſſet ex hoc predicto modo.
uel alio modo quãti et qualis. ⁊ ubi et ſi
tus tunc ex hoc ꝙ eſt humanitas oporte
ret unũ queqʒ hominum ꝯuenire cũ alio
in hijs intẽtionibus. ſi autem hoc quod ẽ
humanitas eſſet ex alio aliq̄ modo quan
ti ⁊ qualis. et ubi et ſitus. oporteꝫ ut om
nes homines ꝯuenirent i illo modo. ergo

forma humana ex ſui eſſentia ñ debet ha
bere accedẽtia hec que ſolent ei accidere.
ſed ꝓpter materiam habetur cũ illis acci
dentibus. et ꝓpter accidẽtia ↄperationis
que eſt inter eam et materiam que ↄpera
tio cũ remota fuerit deſtruetur apprehen
ſio ipſa. viſus autem indiget hys acceden
tibus. cum apprehẽdit formam eo ꝙ non
abſtrahit. formam a materia. abſtractiõe
uera. ſed eſt neceſſarium materiam ad eſſe
ad hoc ut forma hec apprehẽdatur in illa
ſed ymaginatio ſiue ymaginari. eſt cuȝ ab
ſtrahitur forma a materia maiori abſtrac
tione. et enim formam capit ſine materia
ita quod ad hoc ut hoc ſubſiſtat ĩ illa. ñ ẽ
neceſſe exiſtere materiam. qa materia ſiue
ſit abſẽs. ſiue ↄſtructa. eſſe tñ forme ſtabi
le erit. ĩ ymaginatione. ⁊ tũc apprehẽſio ip
ſius erit abſtrahẽs eaȝ a colligatione. quã
habet cuȝ materia abſtractione perfecta.
ſȝ ymagiatio ñ ↄnudat eam ab accedẽtib⁹
materialibus. ſẽſus etiam ñ ↄnudat eam
a materia. ↄnudatiõe ꝑfecta neque denu
dat ab accidẽtibus materie. ſȝ ymagiatio
ↄnudat eam a materia. ↄnudatione uera
ſȝ non ↄnudat eam ullo modo ab accidẽti
bus materie. forme et. n. que ſunt in yma
ginatione ſunt ſm hoc quod ſũt ſẽſibiles
et ſcḋm qualitatẽ. ⁊ quãtitatẽ aliquã ⁊ ſi
tum. non eſt poſſibille ymaginationi aliq̃
modo ymaginari formam in tali diſpoſitio
ne in qua poſſibille ſit ↄuenirẽ omnib⁹ indi
uidua illius ſpeciei. homo enim ymagina
tus eſt ſicut un⁹ ex hominibus. poſſibile
eſt autem homĩes eſſe qui ſũt ymaginati.
non illo modo quo ymaginatio ymagina
uit hominẽ illũ. Sed eſtimatio parum
tranſendit hũc ordinem abſtractionis. eo
quod apprehẽdit intẽtiones materiales.
que uon ſunt iu ſuis materys quãuis acci
dat illis eſſe in materia. quia figura. et co
lor. et ſitus. et hys ſimilia ſunt res quas
nõ eſt poſſibile haberi niſi a materys cor
poralibus. bonitas uero ⁊ malitia. ⁊ ↄueni
ens. et inↄueniẽs. et hys ſimilia ſunt in ſe
res non materiales. quib⁹ tñ accidit eſſe
materialitas. ratio aũt ꝙ hec non ſunt ma
teriales hec eſt. ſ. ꝙ ſi hee eſſent materia
les ex ſe ipſis. non ĩtelligerẽtur bonitas uł
malitia uł ↄueniẽs uł inↄueniẽs. niſi acci
dens corpori. intelliguntur ãt ſine corpo
re. ↄſtat ergo ꝙ hee in ſe non ſunt materia
les. ſȝ accidit eis eſſe res non materiatas.
extimatio autẽ non apprehẽdit. nȝ aſſeq
tur niſi ſimilia hor. ergo extimatio appre
hendit res materiatas et abſtrahit eas a
materia. ſicut apprehẽdit etiam intẽtiões
nõ ſẽſibiles quãuis ſint materiate. ergo h̃
abſtractio purior. et uicinior ẽ ſimplicita
ti quã due prime. ſȝ ĩ hoc tñ ñ expoliat fõ
mam. hanc ab accidẽtibus materie. eo q̃
ꝑticulariter apprehẽdit eam ſm ꝓpriam
materiam. et ſm ↄperationẽ eius ad illam
et ligatã eſt forma ſẽſibili. ⁊ ſtipatam acci
dentibus materie. et cum ↄuenientia yma
ginationis in illa. Sȝ uirtus in qua for
me exiſtentes non ſũt materiales ullomõ
nec accidit eis eẽ materiatas. nec forme ſẽ
rex materialiũ ſȝ denudate ab omni colli
gatione eſt materia. ↄſtat quia ↄprehẽdit
formas. apprẽſione nuda a materia omni
modo. in eo autẽ ꝙ ex ſe ipſo nudũ eſt a
materia. res manifeſta eſt. ſed id ꝙ habet
eſſe cũ materia. aut cuius eſt eſſe materia
le. aut cui hoc accidit. abſtrahit a ma
teria. et ab omnibus appẽdẽtibus ex ma
teria que ſũt cũ ipſa. ſed apprehẽdit id ap
prehẽſione nuda. ita ꝙ ſit exempli gratia
ſicut homo qui predicatur de plurib⁹. et
ita ꝙ appẽdit multa ĩ unã naturã et ſeq
ſtrat illḋ ab oĩ q̃titate. ⁊ qualitate ⁊ ubi
⁊ ſitu materialibus. niſi enĩ denudaretẽ ab
hoc non eſſet aptũ dici de oĩb⁹. et in hoc
differt apprẽſio iudicãtis ſẽſibił. ⁊ apprẽ
ſio iudicãtis ymaginabił. et apprenſio iu
dicantis extimabilis et apprehẽſio iudi
cãtis ĩtelligibił. ⁊ ad hãc ĩtentionem duxi
m⁹ hoc uerbũ ĩ hoc capitulo. Dicem⁹
autem ꝙ ſentiens habet in ſua potentia
finali. ſicut ſenſatum in effectu. ſẽtire ⁊ enĩ
eſt recipere formam rei nudam a ſua ma
teria. ita ut informetur per eam ſẽtiẽs. ui
dens ideſt mutari a formis ſẽſibilibus q̃
ſunt extra in rebus ſubiectis. eſt ſicut ui
ſum in potentia. ſimiliter palpatum. et gu
ſtatum ⁊c. primum enim ſenſatum certiſ
ſime eſt id quod deſcribitur in inſtrumen
to ſenſus. et id apprehendit. uidetur aũt
ꝙ cũ dicitur ſentiri ꝙ eſt extrinſecus ĩtel
lectus eius ẽ preter ĩtellectũ ſẽtiẽdi ĩ aĩa

itellectus enim hui⁹ ꝙ dicit̃ sentiri extriſe cus eſt qđ eiusforma aſſimulata eſt in ipo ſensu. ſʒ intellectus ſētiēdi in aīa non ē ꝙ ipſa forma eius effigiata ſit in ꝓprio ſēſu. ꝛ ꝓpter hoc difficile ē ꝯſtituer̃ eſſe quali tatum ſēſibiliū i corporibus. ſʒ certiſſime ſcimus ꝙ cū aliquod corpus afficit ſēſuʒ ſʒ ipſum ñ afficitur quod i ipſo eſt ꝓpria qualitas que ē pⁱcipium pmutādi ſeſum ſeſu ñ pmutāte ipſum. Sʒ democritus ꝛ ſecta naturalium. ñ poſuerūt iſtis quali tatibus eē ullo modo. ſʒ figuras quas po nūt i athomis poſuerūt cauſas diuerſita tis eius. quo afficiūtur ſēſus pp diuerſita tē ordinis ꝛ ſituū eaꝝ dicētes ꝙ ꝓpter h̄ unus homo ſētit pānū unū duoꝝ diuerſo rum coloꝝ ſm duos ītuitus ei⁹. pp quos uariātur ꝯperatiōes eius que ſūt ad ſitus vnius rei i ſe. ſicut colū colūbe ꝙ aliquan do uidetur cerulei al'a rubicūdi. aliqñdo coloris aurei ſm diuerſitatē ſituum. ꝛ ob hoc una ꝛ eadē res eſt homini ſano dulcis et infirmo amara. et iſti ſūt qui poſuerūt quod qualitates ſenſibiles non habēt cer titudinem in ſe et hoc ꝙ non ſunt niſi figu re. Fuerunt aūt alij qui ñ tenuerūt hāc ſentētiā. nec poſuerūt iſtis qualitatibus certitudinē i corporib⁹. ſʒ dixerūt ꝙ hee qualitates non ſūt niſi paſſiōes tm̄ ſēſuū ita ꝙ in ſenſibilibus nichil eſt de eis. iam autem oſtendimus deſtructionem huius ſentētie. et oſtēdimus ꝙ in aliquibus cor poribus ꝓprietas eſt que afficit ꝓprieta tem lingue. exempli gratia. id. ſ. quod uo camus dulcedinem cū guſtamus. et alia corpora habent aliam ꝓprietatem certiſſi me quam uocamus guſtū. et nihil aliud. ſʒ ſentētie auctoꝝ de figuris iam deſtruxi mus fundamētū in premiſſis ſʒ adhuc etiā patefiet deſtructio eius. ſi enim ſenſatum eſſet figura. oporteret ut cū tangeremus figuram. et apprehēderemus eam per ſe ñ cū pupilla. uideremus etiam colorē eius unum enim ſētiēs ex una parte appreben dit unū qđ. ſʒ cū apprehēſio fuerit ex una parte id quod de illo non apprehēditur. aliud eſt ab eo ꝙ apprehēditur color igit̃ aliud eſt a figura. ſi aūt dicitur ꝙ una res afficit duo duabus affectionibus diuerſis cuius una affectio in uno ſit tactus. et ei⁹ i alio affectio uiſio. ſi ita fuerit ipſa figura nō erit ſenſata. ſʒ figura erit affectio diuer ſa p quā afficit i diuerſis ſēſibus aliā quā illa. ſēſibile etiā corpus eſt. ꝙ ſicut ipſi te nēt ñ afficit̃ niſi ex figura. erit ergo ut ſen ſibile nō afficiat̃ niſi ex figura. una ergo ea dem res afficitur i uno īſtrumēto una fi gura. et in alio alia ſed ſm eos nulla figu ra eſt que nō poſſit tāgi. ergo hoc uiſibi le etiam poſſibile eſt tāgi. ꝯſtat autem ꝙ i colore ꝯtrarietas eſt et ꝑter hoc etiā in ſapore. et ꝑter hoc etiā i aliȷs. in nulla āt figuraꝝ eſt aliqđ ꝯtrarietatis. iſti i etiā cer tiſſime ponūt ꝙ omne ſēſatū eſt tactū. ipſi etiā ponūt ꝙ de uiſu aliquid emittitur ꝙ taugunt ſʒ ſi ita eſſet oporteret. ut ꝙ tāgi tur duobus ſenſibus eſſet tm̄ figura. mi rū eſt autem quod obliti ſunt figuras nō apprehendi niſi cū fuerint ibi colores aut ſapores. aut odores. aut alie qualitates. et ꝙ nullo modo ſentitur figura nuda. ſi autem fuerit hoc. tunc ex hoc ꝙ figura nu da cū ſit ſēſibilis afficit ſenſū aliqua iſtaꝝ affectionum. et preter figuralitatem affir matum eſt eſſe iſtaꝝ affectionum. et quia non eſt ipſamet figura. et conſtat quia ſen ſus non ſentit figuram nudam. niſi ſentiat cū ea aliud. Dixerunt etiam aliqui anti quoꝝ quod poſibile eſt ut anima alio mō ſentiat ſenſibilia. ſine medijs. et ſine inſtru mētis. ſʒ media ſūt ſicut aer. exempli gr̄a uiſui īſtrumēta uero ſūt ſicut oculuſ uiſui unde hij ꝑcul ſunt a ueritate. Si enim ſentire haberet anima p ſe ipſaʒ ſine īſtru mentis. tunc hec inſtrumenta eſſent ocio ſa in creatura. ꝛ inutilia. iteʒ cū aīa ſm eos aliud ſit a corpore nō habēs ſitū. ipoſſibi le eſt tūc aliqua corpora. eſſe ꝓpiquiora ei. ꝛ accidētia ad ipſam. et alia remotiora ab ea et occultata. que non ſētiat. ꝛ omnio oportet ut ñ ſit diuerſitas i ſitu corporuʒ quātū ad ipſā. nec ocl'tatio nec manifeſta tio hee. n. diſpoſitiones corpoꝝ ſūt. ꝛ circa corpora. ꝛ oportet ut aīa aut ſit apprehē dens omniū ſēſibiliū aut nulli⁹. ita ut nō poſſit ab eē aliquod ſēſatū ab eius appre hēſione. h̄ eni abſētia ē alicui⁹ rei que ē di uerſa a preſētia ei⁹ ꝛ hec res aliquādo eſt abſēs aīe. al'n pſēs ꝙ fit ex loco ſituali. oʒ ergo ut aīa ſit corp⁹. iſti aūt ñ tenēt hoc.

corruptũ est de ꝯplexione. ſic etiã ẽ ſenſ⁹ quo cognoſcit ꝙ corruptũ ꝺ ꝯpoſitione ergo ⁊ tactu dep̄henditur etiã ſolutio cõ tinui. ⁊ eius ꝯrium ꝙ ẽ eius reſtauratio ĩcõtinuitate. Dicemus etiã ꝙ omis diſ poſitio q̃ eſt ꝯria diſpoſitioni corpis. ſẽti tur in pmutatione ⁊ motu ad illam. et nõ ſentitur poſt q̃ȝ hẽtur. ⁊ reſidet. ſenſus ⁊ eni aut paſſio ẽ. aut adiũctus paſſioni paſ ſio autẽ nõ eſt niſi cũ aliquid remouetur ⁊ aliquid aduenit unde ĩquieto nõ ẽ paſ ſio. ⁊ hoc ẽ ĩ malis ⁊ ĩ bonis ꝯplexiõib⁹ ſimul ꝯplexiones ⁊ eĩȝ male cũ quieſcant poſt q̃ȝ corrupert ꝯplexiones naturales ita ꝙ hee male facte ſint quaſi naturales nõ ſentiunt. ⁊ ob hoc ẽt nõ ſẽtitur calor ethicoꝝ quãuis multo fortior ſit q̃ȝ calor tertianoꝝ. Sȝ ſi naturales adhuc habuert eẽ iſte extranee q̃ aduerſãtur ſentiẽtur ⁊ hoc nominatur infirmitas complexionis diuerſe. ⁊ iſtud quietuȝ uocatur ĩfirmitaſ complxõnis ꝯueniẽtis. ergo dolor ⁊ reme diũ doloris etiã ſunt de ſenſibus tactibi libus. Sed differt tactus ſecũdum hanc intẽtionẽ ab alijs ſenſib⁹. Alioꝝ ⁊ eniȝ ſẽ ſuum quidã ſunt qui nõ hñt uoluptatem nec dolorẽ. ⁊ quidã ſunt qui delectant ⁊ dolẽt mediãtibus alijs ſenſibus. Sȝ ille in quo nõ eſt voluptas ẽ uiſus qui nõ de lectat nec dolet. Sed aĩa ẽ que delectat ĩ tus pp illud aut dolet. Similiter ẽt eſt diſpoſitio audit⁹ qꝛ auditus nõ dolet ex forti ſono. ſicut uiſus ex forti colore ſic eſt lumẽ. nec dolet ex hoc ꝙ audit aut ui det. ſȝ ex hoc ꝙ tangit. ⁊ accidit ei dolor tactibilis. ⁊ ſic aduẽtus huius afficit illũ ꝯſtrictione tactibili. Sed olfatus ⁊ gu ſtus. dolẽt. ⁊ delectant cũ afficiunt ꝯueiẽ ti, qualitate aut ĩ ꝯueniẽti. Tact⁹ uero ali quãdo dolet pp qualitatẽ tactiuã. aut de lectat. aliquãdo dolet aut delectat. nõ me diante alia qualitate que ſit primũ ſenſatũ Sed pp̄ter ſolutionẽ ꝯtinuitatis. ⁊ pp̄ẽ ſuam ꝯtinuitatẽ. Ex pprietatib⁹ aũt ta tus ẽ ꝙ inſtrumẽtũ naturale ꝙ ẽ caro ner uoſa ex hoc ꝙ ſentit aut caro ⁊ neruus ſẽ tit ex tactu q̃ȝuis nõ ſit ibi mediũ aliquo modo. Ipſe eni ſine dubio pmutat propt tãgentia habẽtia qualitatẽ. ⁊ cum pmuta tur ſentit. nõ eſt autẽ iſta diſpoſitio omis

ſenſus cũ ſuis ſenſatis. nec debet putari ꝙ ſentiẽs eſt neruus tantũ. ſȝ neruus reddit certe ſenſũ tactibilẽ alij mẽbro ꝙ eſt caro Si enim ſentiẽs eſſet ipſe neruus tantum oporteret eſſe ſentiẽs in tota cute homĩs ⁊ eius carne aliquid expãſum ſicut ſũt pa niculi. aut ſenſ⁹ eius eẽt. non ĩomnibus p tibus eius ſȝ ĩaliqbus ptibus que ſunt in eo neruus aũt qui ẽ ſenſ⁹ tãgẽdi ẽ reddẽs et recipiẽs ſimĩ. Neruus uero ꝯcauis eſt reddẽs uiſum. ſȝ non ẽ recipiẽs. nõ eni eſt recipiẽs. niſi ille cui redditur. q eſt criſta linus humor ⁊ qui ambit illum ſps. ergo manifeſtum eſt ꝙ natura carnis eſt recipe ſenſum. quamuis ad recipienduȝ illũ eget ut recipiat aliũde. ⁊ ex virtute alterius membri mediãtibus autẽ neruis. Si vo pricipium fuerit in illa. erit ſentiens per ſe ipſam. quãuis ſit caro ſicut ẽ cor. licet enim ſepararentur in corde fila neruoꝝ non eſt tantũ longe. quin excipiãt ab eo ſenſum. et reddãt vni origini. ⁊ ab ea origi ne reddatur cerebro. ⁊ alijs membris ſi cut poſtea demonſtrabimus. ⁊ qualiter ſit diſpoſitio epatis ex hoc quod diſper gunt in eo vene capillares que ex eo reci piunt ⁊ reddunt alij. poſibile eſt. autẽ ut hoc quod diſperguntur in eo capillares vene ſit potius ad roborandum eſſentiã ſuam. ⁊ ad ꝯſtrigendum carnẽ ſuam. De his autẽ alias diſputabim⁹ poſt mõȝ. Ex proprietatib⁹ ẽt tactus ẽ ꝙ tota cutis q̃ circundat corp⁹. ẽ ſentiẽs p tactũ. ⁊ ñ una ſola pars eius ẽ. qꝛ enim ſeſus iſte eſt natu ra conſeruãs corp⁹. ab accidẽtibus que multũ nocẽt ſi conſiſterẽt ĩ aliquo mẽbro rum cui acciderẽt oportuit id circo ut to tum corpus poneretur ſentiẽs p tactũ. et quia alijs ſenſibus reddunt res nõ ꝯtigẽ tes. ⁊ de procul ſufficit ut eoꝝ inſtrumen tum eſſet vnum membrum cui cum ſen ſatum ſibi coniunctum. fecerit impedi mentum ſciet anima et cauebit ſibi ab eo et ſeperabit corpus a parte illa. Si autem inſtrumentum tangendi eſſet aliq̄ unum membrorum. non perciperet aĩa de corrumpentibus. niſi quantum contin geret illud. Uidentur autem uirtuteſ tangendi multe quarum unaqueque ap propriatur uno contrariorum. uidelicet

vbi id ꝑ ꝙ ꝯp̄rehēdimus ꝯtrarietatē que
ē inter graue ⁊ leue ſit aliud ab eo ꝑ qđ
app̄hēdimus ꝯtrarietatē que ē inter cal'ꝫ
⁊ frigidū. Iſte .ꝫ.n. ſūt ꝑme actiōes ſenſus
⁊ optet vt vnūqꝙ genus eaꝝ hēat vͭtutē
ꝓpriā. Sꝫ qꝛ iſte vͭtutes diffuſe ſūt ꝑ oīa
mēbra equal'r. iō putauerūt eas eē vnam
vͭtutē. veluti ſi tact⁹. ⁊ guſtus eēnt diffuſi
ꝑ totū corp⁹ ſicut ſūt diffuſi i ligua puta
uerūt ꝙ eoꝝ pͥcipiū. vna uirtus eēt. Sꝫ
qꝛ diuerſi ſūt extra liguā cognita ē eoꝛuꝫ
diuerſitas. Nō autē oportet neceſſario ut
vnaqueqꝫ iſtaꝝ vͭtutū iſtrumētum hēat ſi
bi ꝓprium. Sꝫ poſibile ē vnum iſtrumītū
eē comune illis. Omne autē mediū opor
tet nō hr̄e i ſe ipſo qualitatē quā reddit.
iō ut cuꝫ recepit. ⁊ reddiderit. reddat ali
quid nouū ꝑꝑ ꝙ accidat paſſio. ⁊ accidat
ſentire paſſio ⁊ eim nō accidit niſi ex re
noua. Simil'r ēt iſtrumētum tagēdi ſꝫ me
dium. exēpli gratia. ꝙ nō ē calidū nec fri
gidum. ē duobus modis vnus eoꝛum ē
ut nullo modo ꝑticipet ipſas qualitates.
Alter uero ut ꝑticipet eas. ſꝫ equalit̄. ita
ut nec calidū nec frigidū ſꝫ tēpatum uel
equale mediū. In poſ'e aūt erat ut inſtru
mētuꝫ tangēdi eēt uacuū ab his q̄litatib⁹
oīo. Ex illis .n. ꝯpoſitū eſt oportuit ergo
eē uacuū ab ultimitatib⁹ cā complexionis
et equalitatis ad ſentiēdū id ꝙ ē diſtēper
atum. qꝛ ꝙ ē ex cōplexionibus tangētib⁹
eſt uicinius equalitati illud ē ſubtilioris
ſenſus. Et qꝛ hō ex omnib⁹ aīalibus ꝓpi
quioꝛ ē equalitati. iō ē ſubtilioꝛis tactus.
qui ē primus ⁊ cap̄ ſēſuū. Et quia animal
ē terenū. iō impoſibile ē ſepari ab eo ꝗ nō
fit niſi ex ꝯpoſitione equali que iudicet i
ter ꝯtraria. ergo manifeſtū ē ex hoc. ꝙ ſim
plicia ⁊ illis ꝓxima. nec habent ſenſū nec
uitā. nec augm̄tū. ꝙ ē in aliquo. ꝙ ē ꝓpin
quū ſimplicib⁹. Sufficiat autē ꝙ locuti
ſumus de tactu.

Capitulum de guſtu.

Guſtus ſequit̄ poſt tactū. cui⁹ uti
litas ē in actione ꝑ quā ꝑficitur
corp⁹ que facit deſiderare nutri
mētum. ⁊ expiri. Cōuenit autē cū tactu i
vno. ꝙ guſtatū frequētius tactu dep̄hē
ditur. ſed differt ab eo i eo ꝙ ipſe tactus
nō reddit ſaporē ſicut tact⁹ calidi reddit
caloꝛē. ſꝫ quaſi eget medio qđ recipiat ſa
poꝛē ⁊ ſit i ſe nō habēs ſaporē ꝙ ē humō
ſaliue qui ꝓuenit ex iſtrumētis ſaliualib⁹
Si uero hic humoꝛ fuerit exꝑs ſapoꝛum
reddet ſapoꝛes firmiter. Si autē admixt⁹
fuerit ei aliquis ſapoꝛ ſicut ē i amaritudi
nariꝫ. aut i illo qui habet i ſtomaco ſuo
humoꝛē accetoſū manifeſtē ꝯfūdet ꝙ re
dit cū ſapoꝛe qui ē in eo ⁊ aſſimilabit illđ
amaro aut acido. Eſt autē hic locus cō
ſiderādi h̄. ſ. an hic humoꝛ nō fiat medi⁹
niſi qꝛ ꝯmiſcent̄ ei ꝑtes habētes ſapoꝛem
cū mixtione diffuſa ꝑ eū. ⁊ deide penetrꝫ
⁊ diffūdatur i lingua. quouſqꝫ ꝯmiſceat̄
cū lingua. ⁊ ſentiat̄. an ipſe humoꝛ permu
tetur ad recipiēdum ſaporē ſine ꝯmixtio
ne h̄ enim cōſiderādum ē. Si eni ſenſatū
eſt ipſum ꝯmixtū. tunc humoꝛ nō ē medi
us abſolute. ſꝫ ē medius ad facilius ꝯtinu
andā ſubſtātiam ſenſatā habentē qualita
tē ꝯſentientē. Ipſū autē ſentire nō fit niſi
tactu ſentiētis ſenſatū ſine medio. Si aūt
humoꝛ fuerit qui ſaporē recipit. ⁊ ſit ali
cuius qualitatis ꝑ ipſum ſenſatū certiſſi
me erit humor. ⁊ fiet hoc ſine medio. ⁊ ſa
poꝛ cū offēderit iſtrumētum guſtādi ſenti
etur. Senſatū uero ꝙ venit ab intriſecus
ſi poſſet habere hūc tactū accidētem ſine
medio. eēt guſtus nō ſicut viſus. qui non
pōt offendere iſtrumētum vidēdi ſine me
dio. ſi enim inſtrumētum tetigerit viſū ni
hil app̄hēdet. Meli⁹ ē autē ut hic humoꝛ
faciēdi facile. ⁊ ſit alteri⁹ qualitatis. et cō
fundat̄ ſimul. Si eni poſſet. tangi ſubtilit̄
ſine humoꝛe eēt guſtus. Si autē dicit̄ quo
modo ponticū ⁊ ſtipticū guſtant̄ cū ipſa
oppilēt ⁊ ꝓhibeāt penetrare. Dicemus ꝙ
primū ꝯmiſcent̄ cum ligua mediāte h̄ hu
moꝛe deide afficiūt ipſum alia qualitate ꝑ
quam conmiſcentur. Sapoꝛes autem q̄s
apprehendit guſtus. ſunt dulcedo. ⁊ ama
ritudo. ⁊ accetoſitas ⁊ ſtipticitas. ⁊ ponti
citas. ⁊ acuitas. ⁊ vnctuoſitas. ⁊ ſalſedo
et inſipiditas. Inſipidū autem videtur
quaſi quod non habet ſapoꝛem. ⁊ eſt ſic̄
quod guſtatur de aqua ⁊ de albumīe oui
Sed ceteri multiplicitati. ſunt pro
pter hoc quod ſunt medij quia pꝛeter hoc

ꝙ afficiũt guſtũ. ſunt quidã eoꝝ ꝙ afficiũt ⁊ tactũ. Sꝫ ꝯponiť ex natura ſaporatiua. ⁊ affectione tactiua. unum quidem ꝙ non diſerniť uno ſenſu. ⁊ fit illud. quaſi ſapor purus ⁊ diſcretus. Uideť autẽ ꝙ uni ex ſaporib⁹ qui ſunt medij inter extrema ad iungať ſolutio ⁊ calefactio ⁊ uocať h̄ com poſitio acuitas. Alij aũt adiũgiť ſapor et ſol'o ſine calore. ⁊ hoc ẽ acredo. Alij autẽ cũ ſapore ꝯiũgunť ſiccare ⁊ ſpiſſare. ⁊ hec ẽ ponticitas. Similiter ẽt ẽ in alijs que ex poſita ſunt ĩ libris phicis.

Capitulum de olphatu.

Uamuis homo maioris ĩgenij ẽ in olfaciẽdo quã omnia aĩalia. ⁊ impropalãdo odores multos cõ fricatione ꝙ nõ hñt cetera. ⁊ attenuat eoſ ad ſentiẽdũ olfaciẽdo. ĩ quo ꝯueniũt cete ra cũ eo. tamẽ cum hoc nõ recipit odores fortiter. ita ut ex eis afficianť ymaginatõi bus eius ſiĩ . s firme. Sicut acquirũtur ex tactis ⁊ guſtatis. ũde uideť ꝙ diſcreti oẽs odoꝝ ĩ aĩa ipſius ſũt debiles. ⁊ ideo odores apud eũ nõ habẽt noĩa niſi duo bus mõis. vno mõ ꝑm modum placẽdi ⁊ diſplicẽdi ſicut. ꝙ diciť redolẽs ⁊ fetẽs ſicut ſi diceref ſapor ſapidus. ⁊ inſipiđ ſi ne diſcretione differẽtie ⁊ appellatione. Alio vero cũ denominať eius nomẽ ſecũ dum ſimilitudinẽ eius ad ſaporẽ ut dicať odor dulcis. ⁊ odor accid⁹. quaſi odores qui ſolẽt ꝯiungi cũ ſaporibus nõ cõpanť niſi illis. nec cognoſcunť ſine illis. Uide tur autẽ ꝙ diſpoſitio apphẽdendi odoreſ in hoĩe ẽ ſicut diſpoſitio apphẽdendi cor pora reꝝ ⁊ odores eaꝝ in aĩalibus haben ibus oculos duros. videť ⁊ enĩ nõ appre hendere niſi quaſi ſimilitudines incertas ſic cũ debilis viſus . apphẽdit corp⁹ emi nus. Multa vero animaliũ hñtium oc culos duros hñt maximã ṽtutẽ apphen dendi odores ſicut apis. ⁊ ꝙ eſt ſimile il li cui nõ eſt neceſſe olfacere. ſed reddunť ei odores ĩ aere. Mediũ autẽ odorãdi ẽ corp⁹ non habẽs odorẽ ſicut aer ⁊ aqua q̃ differũt odores odoratoꝝ. Jam autem diſſenſerũt hoĩes in odoratu. quidã eorũ enĩ dixerũt ꝙ odor redditꝯ ꝑꝑ permutati onẽ medij ex reſolutione ꝑtium corporis ſenſati. Quidã uero dixerũt ꝙ non red

diť niſi ꝑꝑ permutationẽ medij ita ut nõ permiſceať ĩ eo aliquid corporis odorife ri ꝙ reſoluať ex eo. Quidã autem dixe runt ꝙ redditꝯ ſine ꝑmutatione alicui⁹ de corpore eius. ⁊ ſine ꝑmutatione medij. ſ. ꝙ corpus odoriferũ operatur ĩ corpus nõ odoriferũ. inter que corpa ẽ mediũ corp⁹ nõ odoriferũ in quo nõ operať. ſꝫ mediũ ẽ defferens actionẽ iſtius ĩ illũ ſicut diciť in pricipijs ſonoꝝ ⁊ coloꝝ. Et debem⁹ au tem nos h̄ ꝯſiderare ⁊ certificare. Sed vnuſquiſqꝫ vſurpãtiũ aliquam haꝝ ſentẽ tiaꝝ rationẽ habet. Qui enĩ dicũt vaporẽ ⁊ fumũ rationanť dicẽtes. ꝙ niſi odor di funderet ex diſſolutione alicui⁹. calor et quicquid calorẽ excitat ex ꝯfricatiõe. vel euaporatione ⁊ ꝯſimilibus non excitaret neque frigiditas ocultaret. Clarũ eſt igi tur ꝙ odor nõ ꝯuenit ad odoratũ niſi ꝑꝑ ter uaporẽ qui euaporat ex odorifero ⁊ ꝑmiſcetur aeri et diffundiť ꝑ illũ. ⁊ iõ cuꝫ diu odoraueris pomũ marceſit propter multũ ꝙ reſoluiť ex illo. Quidã autem dixerũt de ꝑmutatione raciocinati ſũt di centes. ꝙ ſi odores qui replẽt ſpacia ma gna fierẽt ex reſol'e alicui⁹ oꝫ ut odorife rũ minoris põderis fieret. ⁊ fieret ꝑua ei⁹ q̃titas. ꝑꝑ reſol'onẽ ei⁹ ꝙ reſoluiť ex illo Quidã autẽ dixerũt de redditu. ꝑcipue raciocinati ſũt dicẽtes nõ poſſe dici ꝙ va por reſoluať ex odorifero ⁊ diffundatur longe vſqꝫ. c. leucas uel plures. Nec põt etiã iudicari ꝙ odoriferũ ſit magis per mutãs corpa quã ignis ex ſua calefatiõe. Jgnis. n. magnus nõ calefacit niſi id ꝙ eſt circa ſe. ſꝫ ſi calefecerit vſqꝫ ad iactũ uni us lapidis magnũ q̃d erit. Jnuenim⁹ aũt odores ꝑtingere uſqꝫ ad lõginquas ꝑtes ex quo auferť nobis dubitatio. qꝛ h̄ ꝙ tã lõge diffũdiť nõ ex vapore diffuſo. nec ex facta ꝑmutatione. Notũ ẽ. n. ꝙ ĩ terra gre coꝝ ⁊ occidẽtaliũ nõ fuit vnquã uiſa auis tigris. ⁊ ĩter eos ⁊ t̃rã ĩ qua ẽ auis illa. ẽ magna diſtantia pene quantum diximus. Contingit autem aliquo tẽpore fieri bel la in partibus illis et aduenisse illuc aueſ tigrides cum ducem nullum haberent ni ſi odorem. ergo odor iudicat non poſſe dici ꝙ per tam longum ſpatium vapores aut permutationes aeris per uenerit illuc

Nos autē dicim⁹ poſſibile eē ut odorat ſit uapor. ⁊ poſſibile ē ut uapor permutet̃ pp odoriferū. ⁊ fiat odor ⁊ fiat idē ꝙ uapor. qꝛ quicqd habet ptes ſubtiles. ⁊ ſollet diffūdi cum attigerit inſtrumētū odorādi. ⁊ offenderit ī illuꝫ ſiū ſit uapor ſiue aer permutat̃ ī odorē. ⁊ per ip̄m ſentiet̃ odor Jam autē noſti ꝙ omne mediū ex pmutatione appꝑhēdit̃. Senſatū ⁊ enī ſi poſſet occurer̃ ſentiēti ſētiret̃ ēt ſīe medio. ꝙ aūt iudicat pmutationē ꝯtineri ſub hoc modo hoc ē ꝙ ſi nos euaporaremus. exēpli grā camphorā. ita ut tota eius ſubſtātia reſolueret̃. ⁊ perueniret ex ea odor qui diffundit̃ vſqꝫ ad aliquē t̃miū. nū poſ̄e eēt etiā diffundi odorē illū in duplū illius loci ppt̃ pmutationē. ⁊ poſitionē partiū ſingulariū ei⁹ ī ſingl'is ptibus illius loci totius. ita vt ex illo redolerēt ſingl'e ptes illius dupli odore qualis ille fuerat. Sed cum ex vnaquaqꝫ illaꝝ ptiū minimaꝝ euaporat aliquid. cōiunctio illoꝝ vapoꝝ qui reſoluti ſunt ex cāphora ī omnib⁹ illis ptib⁹ que ſunt plus quā ṗdictus t̃in⁹. duplus ē totius vaporis ṗme euaporationis ꝯpat⁹ illi ergo oportet ut deffectus qui accidit ei in hoc. ſit pene illū. aut ꝯueniblle illi. Manifeſtū igit̃ ē ꝙ permutatio nō excludit̃ ab hoc. Sed id ꝙ dixerūt de redditu ṗdicto ē ipoſ̄e. qꝛ redditus nō fit niſi ꝯpatione aliqua ⁊ ſitu aliquo qui fit iter reddēs ⁊ cui reddit̃. Corp⁹ autē odoriferū nō eget aliquo iſtoꝝ. Si enī cogitares camphorā iā mutatā uel delatā alias. vñ poteſt reddi ubi odor eius. imo iā eſt aīchilata oīo nō tamē ṗhiberetur odor ei⁹ remanere ī aere. ⁊ hoc ſine dubio fit ex pmutatione aut pmixtione. ſꝫ id ꝙ induxerunt de predictis auibus pōt eē qꝺ venti validi ꝯmouerūt odores uapoꝝ qui ſoluti ſūt ex cadauerib⁹ vſqꝫ ad ṗdictū ſpatium altitudinis etheris ⁊ ſentit qui ē fortioris ſenſus quā hō ⁊ ab altiori loco. ſicut ṗdicte aues ⁊ ſil'es uel aut noſti ꝙ ſicut odores ꝑueniūt ad multa ex aīalibus mlto plus quā ad hoīes. Similiter redduntur ei⁹ viſibilia a lōginquis ſpatijs ⁊ ult̃ montes altiſſimos. Ipſe enī circūuolāt ī aere. ⁊ ꝑuenit viſus eaꝝ ī longiquū vltra modū quouſqꝫ eleuant̃ multū ſupra mōtes altiſſimos. Jam enī vidimus vultures circunuolātes eleuari ſupra mōtes altiſſimos. ⁊ tu poſtea diſces ī geometria. cāas elongationū propter quas videtur magis ⁊ magis ergo pōt eſſe ꝙ aues ille elleuate fuerint ī aere quouſqꝫ apparuit illis longitudo illius ſpatij. ⁊ viderūt cadeuera. Si autē negauerit colores cadauerū reddi eis. plus debēt negare odores reddi q̄rum redditio ē debelior. Et ſicut nō omnī animali ē neceſſe mouere palpebrā ⁊ oculū ad hoc vt videat ſimiliter nō omni aīali ē neceſſe olfacere ad hoc ut odoret multis. n. ex illis accidit odorar̃ nō olfaciēdo

Capl'm de ſenſu audiendi.

Oſtquā iā locuti ſumus de tactu ⁊ de guſtu. ⁊ olfatu. ꝯuenit ut loqm̄ur de auditu. Dicemus igitur ꝙ ad loquēdū de auditu oportet ṗus loqui de ſono. ⁊ ꝺ eius eēntia. ⁊ ꝯuenit etiā in hoc loqui de tinitu. Dicemus igit̃ ꝙ ſonus nō ē aliquid ſtabilis eēntie. nec habet fixū eē. ſicut ꝯcedit̃ de albedine et nigredine et figura que habēt eē ſtabilitū. ita ut poſſit ſuuꝫ eē ſtabiliri. qꝛ quaſi enī nō habet pricipiū eſſendi. ⁊ adueniendi. nec dicit̃ niſi ad aliquid. Manifeſtū ē aūt ꝙ ſonus quidā ē ꝙ accidit. ſed nō accidit niſi exſciſione uel pcuſſione. Percuſſio autē ē ſicut cū pcutit̃ lapis aut trabs. et contingit inde ſonus. Sciſio uero eſt ſeperatio partium vnius ſciſi a partibus alterius ſicut in trabe cuiuſ auffertur ſpiſſitudo cum ſeperantur partes eius alie ab alijs in longum. Non autem ex omni percuſione accidit ſonus. Si enim percuſeris corpus quod eſt. ſicut lana molle non ſentiens ſonum. vnde oportet ut corpus quod percutis babeat aliquid ſoliditatis. et ut motus eius cū quo percutitur reuerberetur a percuſſo ⁊ ſic ſentiatur. Similiter ſi īciderīs rem paruaꝫ aut rem non habentem duritiem ſciſio nō faciet ſonum ullo modo. Percuſio autem ex hoc quod eſt percuſio non eſt diuerſa quia ſciſio ex hoc quod eſt ſciſio ñ diuerſificat̃. quia vnū ē ꝙ facit tāgi. ⁊ aliud ē īcidere. ⁊ ſciſio ex h̄ ꝙ ē īcidere ſꝫ fa

cere tãgi differe a facere tãgi ĩ fortitudĩe
⁊ debilitate. Similiter etiã incidere dif
fert ab incidere ad ſimilitudinẽ huius. oẽ
autẽ ꝙ currit ad tãgenduꝫ illud. oportet
vt euacuet ſibi locũ corpis alterius ꝙ ſe
tangebat. ⁊ muteť ad illũ. Omne autẽ ab
ſciſũ ab alio iã euacuauit locũ ſuũ. ⁊ que
rit aliũ ad quẽ ꝑueniat. Sed hoc ĩ quo fit
iſte motus. ẽ res mobilis. ⁊ ĩpetuoſa ſine
dubio. ut aqua aut aer. ergo ĩ vnaquaque
ꝑcuſſiõe. ⁊ ſciſione. fit motus aeris aut al
terius huiuſmõi. aut paulatĩ aut ſubito.
ad modũ ꝯmouẽdi ⁊ atrahẽdi ꝑ uim. opõ
tet igiť hoc eẽ rẽ que neceſſaria ẽ ad hoc
vt cõtingat ſonus que ẽ motus aeris for
tis aut cõſimilis. Debemus autẽ notifi
care ſi aut ẽ ſon⁹ ipa ꝑcuſſio vł ſciſſio aut ẽ
motus cõmotionis qui accidit aeri ex h̄
Aut ẽ aliquid tertiũ ꝙ fit ex hoc vel cõiũ
gitur illi. Sed ſciſio ⁊ ꝑcuſſio ſentiuntur
viſu mediãte colore. Nullus autẽ ſonorũ
ſentiť mediãte colore. ergo ꝑcuſſio ⁊ ſci
ſio nõ ẽ. ſonus. Sic uero neceſſe ẽ ut ſint
ſicut cauſe ſoni. Sed de motu aliquãdo
dubitať ⁊ putať ꝙ ſonus ẽ ipſa cõmotio
aeris. ſed nõ ẽ ita. Genus ẽ motus. ſentiť
etiã alijs ſenſibus. quãuis fiat hoc mediã
tibus alijs ſenſatis. Specificãs autẽ effi
ciẽs ſonũ aliquando ſentiť uſqꝫ ad dolorẽ
ſicut ex ſonitu tonitrui Aliqñ cõtigit mõ
tes ſubuerti ⁊ fortaſſiſ nocẽt aĩali ⁊ dẽſtru
unt. Sepe iuuanť hoĩes ſonitu tubaꝝ ad
ſubuertẽdas turres excelſas. ſꝫ ſenſ⁹ tan
gẽdi ſicut iã innuimus aliquãdo patiť ex
hoc motu. ſecũduꝫ ꝙ ẽ motus. ⁊ nõ ſentit
ſonitũ. nec etiã qui intelligit ſe ab aliquo
moueri ĩtelligit ſonitũ. Si autẽ ſonitus
certiſſime eſſet ipſe motus. nec eſſet ꝯſe
quens aut ꝯcomitãs. tũc cũ ſcireť motus
ſcireť ⁊ ſonus. hoc autẽ nõ eſt ita. vnum
enĩ ⁊ idẽ nõ poteſt ſciri ⁊ neſciri ſimul ni
ſi ex duabus ꝑtibus aut ex duab⁹ diſpo
ſitionib⁹. ergo id ex quo ẽ ſonus ĩ ſua eẽn
tia. ⁊ ſpecialitate. nõ ẽ id ex quo eſt mot⁹
eſſentialiter ⁊ ſpecialiter. ergo ſonus acci
dẽs ẽ quod accidit ex predicto motu quẽ
ꝯſequiť. ⁊ eſt cũ illo. Cũ autẽ cõmotio ae
ris aut aque ꝑuenit ad neruũ expanſum ĩ
tus in aure receptibilẽ ſoni. ante quẽ eſt
cõcauitas ĩ qua ẽ aer quietus moueť mo

tu eius qui ꝑuenit ad ipſum. ⁊ poſtquam
eſt quaſi paries ſup quem eſt neruus ex
panſus ſentiens ſonitũ. tunc ſentiť ſonus
Quod autẽ ĩpedimur ſcire de ſonitu h̄
eſt. ſ. an ſit aliquid qđ habeat eſſe ĩ ſe ꝯſe
quens per ſe eſſentiã motus. vel adiũctũ
alij an nõ accidit ſon⁹ niſi cũ fuerit ibi au
ditus. Qualibet autẽ hoc ſentire poteſt.
ꝙ ſonus nõ habet eſſe per ſe. nec accidit
ſenſui niſi tactu cõmoti aeris. ymo ex om
nibus que tãgunt locũ predictũ propter
tactũ accidit ſonus in illo. Et an ipſe ſon⁹
contigat ex cõmotione aeris qui ẽ in ner
uo receptibili ſonitus. an contigat ꝑ ipm
tactũ. hec enĩ diſcernere difficile ẽ. qꝛ eoꝝ
qui negãt ſonitũ habere eẽ per ſe. ſentẽtia
nõ eſt a deo infirma. ſicut eorũ qui negãt
reliqua ſenſãta. Iſti enĩ poſſũt atribuere
ſenſato ſonabili proprietatem cognitam
que facit ſonitũ que eſt cõmotio aeris. et
ꝯperatio ꝯmotionis ad ſonitũ eſt ſicut cõ
peratio qualitatis que ẽ in melle ad id ꝙ
afficiť illo ĩ ſenſu. Sed differẽtia eſt hec
qꝛ affectio acquiſita ex melle ĩ inſtrumen
to ſentiẽte. ⁊ ex igne in iſtrumẽto ſentiẽte
eſt illius generis ꝙ eſt in illis. ẽ hoc etiaꝫ
aliquãdo cũ qui ſentit calorẽ calefacit ali
ud cũ exiſtit ĩ eo affectio. Sed diſpoſitio
ſonitus ⁊ cõmotionis aeris. nõ eſt iſta. qꝛ
ꝯmotio eſt vnũ quid. ⁊ ſonitus ẽ aliud.
Cõmotio enim ſentiť in vno iſtrumento.
⁊ ſonitus ĩ alio. Ipſa autẽ qualitas nõ ſẽ
tiť alio inſtrumẽto. Nec oportet ẽt ꝙ qđ
quid afficit aliquid aliq̃ affectione habe
at eã ĩ ſe. Debem⁹ aũt ſcire certitudinem
qualiter ſit hoc. Dicem⁹ igiť ꝙ illud ꝙ
iuuat nos ad ſciẽdum ꝙ accidẽs afficiens
auditũ habet eẽ in ſe. hoc ẽ ꝙ ſi non con
tingeret niſi in ipo neruo neceſſe eſſet. ut
ꝯmotio aeris aut ſentireť auditu ex hoc
ꝙ ẽ cõmotio. aut nõ. Si autẽ ꝯmotio ae
ris ex hoc ꝙ ẽ ꝯmotio ſentireť auditui. ñ
dico autẽ ꝙ ſentiať tactu iſtrumẽti audi
tus. aut audireť primo. aut m̃diãte ſonitu
Si autẽ ſentireť prio. primũ aũt ſenſatum
audit⁹ ſonit⁹ ẽ ĩ h̄. n. nulla ẽ dubitatio. tẽ
ꝯmotio aeris ex h̄. ꝙ ẽ ꝯmotio eẽt ſonit⁹
Iã aũt deſtruxim⁹ h̄. Si autẽ ſentireť me
diãte ſonitu qſquis audiret ſonitũ. ſciret
ibi eẽ cõmotionẽ ſicut quiſqꝫ videt colo

rem quadrati mediãte quadrato ſcit ibi
eſſe quadratũ. ſʒ non eſt ita ſi autẽ nõ ſen
tiret̃ niſi tactu acciderit ꝙ diximus. ergo
non oportet ut ſẽtiatur ꝯmotio audito ſo
nitu. Cõſiderem⁹ aũt quid ſit dicenduʒ
poſthoc ⁊ dicem⁹ ꝙ ſonitus cũ audit̃. au
ditur ex pte et neceſſe ẽ. ut autẽ pars audi
atur eo ꝙ ꝑncipiũ ſoni et eẽ ⁊ iñ uenit. aũ
iõ ꝙ mobile debitũ auri. iq̃ nũdũ ẽ ſonuſ
ſed facit ſonũ cuʒ ꝑuenit ad aurẽ ex illa ꝑ
te mouetur ⁊ ex illa ꝑcutit ⁊ id circo uide
tur ꝙ ſonus ex illa ꝑte ueniat. aut utrũqʒ
illoꝝ. Si auteʒ hec fiat propter hoc ꝙ ip
ſum mobile ẽ ſenſibile. Si aũt hec nõ eẽt
hoc ſenſibile. non ꝑciperetur ꝑs ſui princi
pȳ. tẽ oportet ut ſẽtiatur auditu ꝯmotio
aeris quomõ apphendit̃ pars ſoni. ꝙ iam
oſtẽdimus eẽ poſ'e. Si aũt fuerit propter
utrumqʒ illoꝝ ꝯtinget ex hoc illud impo
ſ'e etiã. et affirmabit ſon⁹ ꝯmitari ꝯmotio
nem aeris. Reſtat ergo ut fiat hoc propt̃
hꝙ ipe ſon⁹ illic efficiat̃ ⁊ ide uenit. Si. n.
ſonus nõ accideret niſi auri tãtuʒ nihil di
ſtaret an cauſa ei⁹ ueniret a dextro. uel aſi
niſtro precipue cũ cauſa ei⁹ nõ audiatur
⁊ ẽ hic aliquid. ſ. ꝯmotio aeris efficiẽs ad
ſimilitudinẽ ſui aerẽ qui ẽ in aure. Aliq̃
do tamẽ eius pars nõ apphẽditur. nõ eniʒ
apphendit̃ niſi cũ peruenit. ergo cũ appre
hẽditur ſonus qui nõ accidit niſi cũ ꝑuẽit
eius cauſa. ergo iã manifeſtũ ẽ ꝙ ſon⁹ ha
bet eẽ aliquid perſe. nõ ex hoc ꝙ audit̃ i
actu. ſed ex hoc ꝙ ẽ audibilis in potentia
⁊ eſt quidã ꝙ ẽ ſicut aliqua ex affectioni
bus conmotionis aeris preter ipſam con
motionẽ. Debemus autẽ certificare nũc
v̉bum de percutiẽte ⁊ ꝑcuſſo. Dicem⁹ igi
tur ꝙ ad ꝑcutiẽdum eſt neceſſe ut aliquiſ
motus ꝑcedat. ⁊ aliquis ſequat̃. Motus
autẽ qui ꝑcedit percuſſionẽ aliquãdo eſt
ex vno corporũ occurẽte alteri. aliquãdo
eſt ex vtroqʒ illorũ. et neceſſe eſt ut unuʒ
eoꝝ aut utrũqʒ reſiſtat ſibi ſenſibiliter.
Si enĩ alterũ impellit̃ aut percutit̃. non
ſicut ſentiat̃. ſed cũ mora que nõ ſentiat̃
nõ eſt ibi ſonus. ꝑcutiens aũt. ⁊ ꝑcuſſum
vtrunqʒ ẽ efficiẽs ſonũ. Sed illud ampli
us efficit ꝙ ẽ durius. ⁊ magis reſiſtit alte
ri. ipſũ ⁊ enĩ habet ibi maiorẽ ꝑtem. Mo
tus autẽ ſecundus eſt ceſſio aeris aut fu

ga. ⁊ eius inter illa ꝯſtrictio. Durities au
tem iuuat ad conſtrigẽdum fortiter aereʒ
⁊ leuitas ſimiliter ne recipiat̃ aer in ꝯcaui
tatibus aſperi. aliquando uero corpus ꝑ
cuſſum. eſt multe molitiei. et humidita
tis ſed cum fortiter motum fuerit. ⁊ coa
ctus fuerit aer qui eſt in medio penetrar̃
ipſum. ⁊ coanguſtus inter illa ipſum cor
pus non permittit aerem penetrar̃ in ſe.
nec ſindere ſe in breui tempore. Sed reſi
ſtet aeri qui eſt in medio et non cedet ei
⁊ reſiſtet etiam percutienti qui cogit ip
ſum multuʒ irrumpi in breui tempore. ⁊
nõ irrumpetur. ſed reſiſtet percutienti. ⁊
cum illo conſtringet aerem medium. quã
uis non ſit hoc ex potentia. recipientis.
nec ex potentia. efficientis percutientis. ⁊
ipſuʒ reſiſtere ſit ei loco duritiei. Tu aũt
ſcies hoc cum attenderis quod quando
baculo paulatim aquam percutis. poſ̃is
findere ſine labore. Si autem cito percu
ſeris reſiſtet tibi. et propter hoc etiaʒ aer
reſiſtet. Sed poteſt eſſe ut ipſius aeris q̃
dam pars ſit reſiſtens. et quedam conſtri
cta inter ipſam et percutiens quod facit
cõſtrictionẽ. imo poteſt eẽ ut aer fiat tres
partes. vna eſt percutiens ſicut uenter al
tera reſiſtens ⁊ altera conſtricta inter il
las. ſecundum aliquam affectionem. con
motionis. Durities uero uel conſtrictio
non eſt prima cauſa accedendi hanc cõmo
tionem. ſed habent hoc ex hoc quod iu
uat reſiſtere. reſiſtentia et enim ẽ pria cã
ergo ſonus accidit ex conmotione molis
corpis ipetuoſi cõſtricti. iter duo corꝑa
ꝯtraria ſibi reſiſtẽtia ſm ꝙ ſic ẽ ⁊ ſicut aq̃
⁊ aer. ⁊ celũ ꝯueniũt i natura reddẽdi co
lores. que natura vocat̃ claritas. ſic aqua
⁊ aer ꝯueniũt i hoc ꝙ accidit eis ſonus.
cuius nomẽ ſit receptio ꝯmotionis. non
ſit autem hoc eo ꝙ aqua aut aer ſint m̃di
um ſicut claritas nõ ẽ ex hoc ꝙ ẽ mediuʒ
celũ aut aer. videt̃ autẽ ꝙ aq̃ aut aer ex h̃
ꝙ reddũt odorẽ aut saporẽ. hñt ſimiliter
aliqd iq̃ ꝯueniũt. ꝙ nõ h̃t nomẽ. Sʒ hũidi
tas q̃ reddit ſaporẽ ſapiditas. ẽ ilȯ v̉o iq̃
ꝯuenit cũ eo redditio odoris nõ h̃t nomẽ.
Sʒ tinit⁹ accĩt ex ꝯmotione. quã facit h̃
ꝯmotio. cũ. n. huic ꝯmotõi reſiſtit aliqd ſic̃
mõs aut paries. ita ut faciat eaʒ ſtare. Ac

cidit tūc etiam inter hāc ꝯmotionez q̄ mo
uet̄ ad ꝑcutiendū parietez aut mōtez. ⁊ i
ter id ꝙ ꝑcutit ⁊ constrigit aliū aerez qui
reuerberat hunc. ⁊ repelat retro ꝯstringē
do. cuius figura ē sicut figura ꝓma ⁊ affec
tio eius. sicut cū pila ꝑcutit parietē neces
sario inter illa aer ꝯmouet̄ ⁊ illa reddit
retro. Jam autē declarauimus cām ꝓpt̄
q̄ pila resilit retro. ergo ipsa fit cā repercus
sionis aeris. Remāsit autem vbi ꝯsidere
mus si tinit⁹ ē sonus qui accidit ex cōmo
tione secūdi aeris ꝯmoti motu primi. aut
si est comes cōmotionis aeris primi iterū
reuertētis. videt̄ autē tinitus eē ꝯmotio ꝓ
mi aeris ad nos iterū reuersi. vnde ē ꝓpe
tas illius. ⁊ affectionis eius. ⁊ ꝙ ꝑcusio
huius aeris nō efficiat sonū ex leuissima
ꝑcussione huius aeris secundi. ꝑcussio ei⁹
aeris secūdi nō est fortis. Si eni a deo eēt
fortis. ut ex ea accideret son⁹. noceret au
ditui. videt̄ autē ꝙ oīs son⁹ tinitū habet sꝫ
nō audit̄ omne aut lumē reuerberat̄. vide
tur autē etiā ꝙ de hoc ꝙ tinitus nō audi
tur in domib⁹ ⁊ in māsionib⁹. causa hec ē
ꝙ cū spaciū fuerit ꝓximū inter sonū ⁊ re
uerberātē sonū nō audiunt̄ i discretis du
obus tēporib⁹. sꝫ sicut simul audiunt̄ son⁹
⁊ ꝑcussio qui ē cū illa. quāuis certe ē post
illā. Si autē reuerberans fuerit ꝓcul. vi
debit̄ eē in tēpore ꝙ ē inter duos sonos
diuersitas sensibilis. si autē ꝑcussuz fuerit
durū ⁊ planū. ex hoc ꝙ resultat mlta re
ciprocatiōe ꝑmanēt lōgo tēpore sicut fit i
balneis. Uidet̄ autē ꝙ causa quare re
sonat i planis hemis debilius. ⁊ sub tec
tis resonat fortius. hoc ē. s. q2 duplicat̄ cū
tinitu qui sentit̄ cum eo in tempore quasi
vno. debes autē scire ꝙ ꝯmotio aeris. nō
est motus localis. sicut vnius. ⁊ eiusdem
aeris. sꝫ sicut dispositio ꝯmotionis aque
que accidit ex uicissitudīe ꝑcussionū sibi
succedētium. cū quiete ꝓcedēte quietem.
hec autē ꝯmotio que facit sonū. facit cito
sed nō multū percutit. Poterit autē hic
aliquis dubitare dicēs. ꝙ sicut dubitātes
de tactu. assignauimus ei multas v̄tutes
eo ꝙ apꝓhēdit multa ꝯtraria. sic etiā au
ditus apꝓhēdit ꝯtrarietatē. que ē inter so
nū acutū ⁊ grauē. ⁊ ꝯtrarietatē que ē inter
debilē ⁊ fortē. ⁊ ꝯtrarietatē que est inter
durum et molle. et inter leue et asperum
et ceteras cur ergo nō assignauimus ei mlt
tas v̄tutes. Sic respondemus ad hoc q̄d
primum sensibile auditus est sonus. Acci
dentia autem que accidunt ei primo sensi
bili post quā est sonus hec sunt. Jllic ue
ro. s. in tactu vnumquodqꝫ contrariorum
sentitur per se non causa alterius. Ergo
sufficiat hoc de doctrina soni et sentiendi

Explicit pars secūda sexti de nālib⁹.
Incipit pars tertia capitulū de visu.

d Ebemus nunc loqui de visu. Sꝫ
ad loquendum de eo necesse est.
prius loqui de lumine. ⁊ de lumi
noso et de colore. et de qualitate cōtinui
tatis que cadit inter sentiens ⁊ sensatuz
visibile loquemur autem prius de lumi
ne dicentes. quod q2 dicitur lumen. ⁊ di
citur lux. ⁊ dicitur radius videtur quā
tum ad impositionem nominum non esse
inter illa maxima distantia. vnde nobis
necesse est ut priusquaz de eis loquamur
distinguamus ea inter se. Sunt autem hic
tres intentiones excedentes se. quarum
una est qualitas quam apprehendit uisus
in sole ⁊ igne. ita ut non descernatur esse
albedo. aut nigredo. aut rubor. aut aliqs
aliorum. Secūda est id ꝙ resplendet ex
eis. s. splendor qui uidetur eadem super
corpora ⁊ de tegit in eis albedo. aut nigre
do. aut viriditas. Tertia est que apparet
super corpora. veluti si disgregentur. ⁊ ve
luti tegat colorem eorum. ⁊ quasi fit ali
quid emanans ab eis. Si autem hoc fuerit
in corpore. acquirenti hoc ex alio corpo
re. vocabitur radiositas. Si autez fuerit
in corpore quod habet ex se ipso. vocabi
tur radius. nunc autem non sunt nobis ne
cessaria. radiosa. uel radius. Sed due pri
me. sit autem vna eorum scilicet ea que
habet illud ex se ipsa. lux. ⁊ utilitas eius
sit lumen. hoc autem quod uocamus lucē
sicut id quod habet sol et luna. est id q̄d
videt̄ per se ipsū. Corp⁹ autē q̄d gerit hāc
qualitatē. cū fuerit int̄ ipm ⁊ uisū aliqd sic
ē aer ⁊ aq̄ videbit̄ necessario. ita ut nō egeat
sic eget id cui nō sufficit ad hoc ut sit eē ei⁹ ui
sibile. sic ē eē aerē aut aquā aut silia eox ie

ipſum ⁊ uiſū.ſed eget ut id quod uocam⁹
lumē ꝓus illuſtrauerit illud ad hoc ut ap
pareat.tūc et hoc lumen erit in eo affectio
corporis habētis lucē cū oppoſitū fuerit
illi.et fuerit inter ea corp⁹ ꝙ non ſolet re
gere affectionē lucēdi.et receptibil' lumē
ſicut aer et aqua.q̄ adiuuant ⁊ non īpedi
unt. Corpora autē ſecūdū primaꝫ diuiſi
onē ſunt duob⁹ modis.ſ.corpus ꝙ non ſo
let regere ſicut predictuꝫ ē quod uocatur
tranſlucēs.et corpus ꝙ ſolet obtegere ſic
mons et paries eius autē ꝙ ſolet obtegerē
quoddā eſt ꝙ ſolet uideri ita ꝙ ad hoc nō
eget alio.poſt quā fuerit in medium trās
lucēs.et hoc eſt lucidum ſicut ē ſol ⁊ ignis
et quoddam ē non tranſlucēs. ſed obſcu
rans ꝙ eſt poſt ipſū.attende hoc ī cādela
cū ſuperuenit candele.quoniam una eaꝝ
ꝓhibet operari alteram ī eo quod eſt me
diū inter illas.ſimiliter etiā īpedit uiſum
ne uideaꝉ ꝙ eſt poſt illaꝫ.⁊ quodā eorum
eſt ꝙ eget ut ſit ibi aliquid ꝙ faciat illud
eſſe alicuius ꝓprietatis.et hoc eſt colora
tum. Lumen aūt eſt qualitas primi mē
bri diuiſionis.ſm ꝙ eſt ſic. Color auteꝫ
eſt qualitas ſc̄i mbri diuiſionis.ex hoc ꝙ
ſic eſt.paries eniꝫ non ꝑmitit lucidū illūi
nare aliquid ꝙ poſt ipſum eſt.nec eſt ipſe
ex ſe ipſo lucens.q eſt corpus coloratum
ī potentia.color eniꝫ in effectu.nō accidit
niſi ex cauſa luminiſ.lum̄ eni cū illuſtraue
rit aliquod corpus.accidit ī eo albedo in
effectu.aut nigredo aut uiriditas.⁊ cetera
huius.ſi uero non illuſtrauerit eſt nigruꝫ
aut fuſcū.ſꝫ ī potētia.eſt coloratū.ſi uolue
rimus dicere colorem ī effectu.hoc ꝙ eſt
albedo aut nigredo.aut rubor aut palor.
aut huius ſimilia.nō eniꝫ albedo eſt albe
do.nec rubedo ē rubedo niſi ſꝫ quodlibꝫ
ꝙ uidemus nō aūt ſit h̄ ut uideamus ni
ſi fuerit illuſtratū.nō putes aūt ꝙ albedo
que ñ eſt hoc modo.ut eaꝫ uideam⁹.ât ru
bedo aut cetera huius.habeāt eſſe ī corpi
bus ī effectu.ūn cū aer obſcurus ꝓhibet
nos a uidēdo.ipſe aer nō ē obſcurat⁹ nō.n.
eſt obſcuratū.niſi ꝙ erat illuminatuꝫ.aer
aūt quāuis nō eſt ī eo aliquod lucidū tm̄ ñ
ꝓhibet apprehendi illuminatū.nec obte
git colorē qui eſt ī effectu in aliquo. atten
de h̄ ī aqua ꝓfunda cū fuerit ī ea aer ro
tus hui⁹ ꝓprietatis quē tu putas obſcuꝝ
cū lumen illuſtrauerit corp⁹.qꝺ eſt extra
poſitū ī aere.quē tu putas illuminatū uiꝺ
bit illud ⁊ aer obſcurus qui eſt inter te et
ipſū nō ꝓhibebit.ſꝫ aer ſm ſe ī utraqꝫ diſ
poſitione eſt quaſi nihil ergo obſcuritas
nō ē niſi diſpoſitio nihil uidēdi. quia qua
litates que ſunt ī corpibus nō trāſlucēti
bus nōdū ſunt illuminate. ſꝫ ſunt tenebro
ſe.in potētia.aūt uiſibiles.ſꝫ nō uidentur
nec uidetur aer.ergo uideꝉ qꝺ uideꝉ tibi
ſi clauderes oculos ꝙ obſcuritas eſſꝫ eq̄
lis.⁊ quod uideres eā quaſi eſſet diſpoſi
tio tua ſi eſſes ī aere obſcuro.ſꝫ ñ eſt ita.ñ
eniꝫ cū claudis oculos uides aerē obſcuꝝ
nec quod uides de obſcuratione ē aliqꝺ ī
oculis tuis. niſi hoc tm̄ quia nō uides.et
omnino nō ē niſi ꝓuatio luminis ab eo ꝙ
ſolet illuminari.ſ.ꝙ aliquādo uidetur.lu
men eniꝫ uiſibile ē. ⁊ illud ī quo ē lumen
eſt uiſibile.trāſlucēs aūt nō eſt uiſibile ul
lomō obſcuritas aūt ē.ī ſubiecto luminiſ
⁊ utrūque ē in corpore ꝙ non ē trāſlucēs
ergo corpus cuius color ſolet uideri.cū
nō fuerit illuminatū fiet obſcuꝝ. ⁊ tūc nō
erit certiſſime in eo color ī effectu. Qꝺ
aūt putātur iſti colores eſſe ſꝫ oculti.hoc
nihil ē aer eniꝫ non tegit eos quamuis ſit
obſcurus cū colores fuerit in effectu ſi ât
homo appellet colores aptitudies diuer
ſas que ſunt in corporibus. que cum illu
minantur una earum eſt albedo.et alia ru
bedo.hoc poteſt eſſe ſed fiet propter equi
uocationem nominis. albedo et enim cer
tiſſime non eſt.niſi cuius eſt proprium ui
deri.et hoc non habet eſſe cuꝫ eſt inter te
et ipſā aliquid peruium quod uebit uiſū
ipſa tamen non uidetur peruium aūt ali
quando eſt peruium in effectu aliquando
in potentia.ſed ad hoc ut ſit in potentia.
ꝑuium nō ē neceſſe ipſū ꝑ mutari ī ſe.ſꝫ ꝑ
mutari ī aliud et moueri in aliud.et hoc ē
comeabile et peruium.ad hoc auteꝫ ut ſit
omnino in effectu.non eget in ſe alio ſed
ad exiſtendū comeatione et ꝑuiatione ī
effectu.permutatio uero qua eget ꝑuiū in
poᵃ ad h̄ ut ſit ꝑuiū ī effectu.ē ꝑmutatio cō
poris colorati.ad h̄ ut illumineꝉ.⁊ ut color
ei⁹ hēatur ī effectu.motus uero ē ut corp⁹
lucidum moueatur ad aliud ſine permu

tatione illius. Iam autē in premiſſis co
gnouiſti certitudinē eius cū aquirit unū
iſtoꝝ redditur uiſibile. ⁊ fit hoc peruium
i effectu. pp eſſe alterius ab ipſo. Debe
mus aūt certificare hūc redditū. ſʒ differe
mus h quouſqʒ enumeremus dubitatio
nes que ꝯtingunt in eo ꝙ diximus. ⁊ ex ſo
lutione eaꝝ fiet facili⁹ affirmaꝛ ꝙ dixim⁹

Capitulum quod radius nō eſt corpus
deīde enumerare diuerſitatē in hoc.

Uidam putauerūt ꝙ lumē deſcē
dens ex lucido ſup corpora. nō ē
qualitas que ꝯtingit in eis. ſʒ ſūt
corpora paruiſſima ſepata a lucido corpo
pore circū quaqʒ comitātia longitudineʒ
lucidi deſignata que mouētur motu illi⁹.
⁊ cū cadūt ſup corpora illuminanꝛ ex eis
Quidā uero dixerūt ꝙ hoc lumē nihil
eſt. nec eſt aliquid aliud. niſi manifeſtatio
colorati. ymo quidam fuerūt putātes ꝙ
lumen ꝙ eſt in ſole nō eſt niſi multa appa
rentia ſui coloris que ſupat uiſuʒ. Nos
autē debemus primū attēdere ueritatem
in hys ſentētys dicētes ꝙ impoſſibile eſt
ut hoc lumē et hic radius ſol' et ignis qui
cadit ſup corpora. ſint corpora. in quibus
fit h qualitas q̄ ſentiꝛ. aut eniʒ ei ūt puia
et tūc ē neceſſe ut remoueaꝛ eoꝝ puietas
cū multa i unū dēſantur ſicut puiſſime p
tes criſtalli ſūt criſtalline. ⁊ dēſatū ex eis
nō eſt puium. aut erūt puia quoꝝ non ad
mittatur puietas et tūc non erūt lucida.
Iam aūt diſtinximus inter lucidum ⁊
puiū. ſi aūt pp denſationem fuerit ñ puie.
denſatio eoꝝ obteget ꝙ eſt inter illas. et
quāto maior fuerit denſatio. tanto maior
erit obiectio. lumen uero quanto magis
denſatur. ſi eſſet aliquid quod poſſet den
ſari. tanto magis reuelat uiſibile. ſimiliter
ſi eniʒ ab initio luminate. eſſent luminate
non puie. ſicut ignis et hui⁹. ergo manife
ſtū eſt ꝙ radius. in coloribus non ē corp⁹
Item ipoſſibile eſt corpus moueri na
turaliter ad diuerſa loca. Itē etiam ſi il
le ptes fuerint corpa que ſepanꝛ a lucido
et obuiāt luminato. cū obnubilata fuerit
ſpera. neceſſe eſt eis ꝯtigere ut adnihileñ
aut pmutentur aut ſup excedat nubes. h
autē ꝙ nubes ſup excedat. nimis incredi
bile eſt quia hec res eſt que aduenit ſubi
to. et adnichilatio aūt ꝑpter obnubilatio
nem eſt huius generis. quomodo eniʒ iu
dicabunt ꝙ corpus cum penetrauerit in
ter duo corpora. adnichiletur alterū coꝛ.
ex permutatione autē accidit qđ dixim⁹
ſcilʒ quia illuminatur ex oppoſitione luci
di cū auteʒ obnubilaꝛ pmutaꝛ. ⁊ qñ quiđ
ſic eſt quod fuit neceſſe ut corpora paruiſ
ſima recte aduenirēt ex pte lucidi. et cum
hec corpora non permutantur per ſe ipſa
ex permutatione lucidi. Sʒ ratio a qua
pendent auctorū ſententie de radio. que
dam eſt quam dicunt. quod radi⁹ ſine du
bio deſcendit a parte ſolis. et aduenit ex
parte ignis. et hic eſt motus. nullus auteʒ
motus eſt niſi corporis. Item radi⁹ mo
uetur motu locali. locali motu lucidi. mo
tum autem localem non habet niſi corp⁹
Item radius offendit in aliqđ et reuer
beraꝛ ab illo ad aliud. reuerberatio aūt
mot⁹ corporalis eſt ſine dubio. Hec aūt
omnes argumentationes falſe ſunt et pro
poſitiones omnes falſe ſunt. hoc enim qđ
dicimus radium deſcendere aut exire āt
intrare. nomina ſunt tranſumptiua. quia
nihil de hoc habet quia eniʒ accidit ab al
to putatur deſcendere. et ē ad modū acce
dendi. quantum apparet ex eius diſpoſi
tione. hoc autem non eſt deſcendere. non
enim uidetur aliquo modo in uia nec egʒ
tempore ſenſibili. et neceſſe eſt ut aut pro
batio iudicet quod deſcendit. quomodo
aūt hanc habere poterunt. aut ſenſus iudi
cet hoc eius cui innituntur. quo modo āt
ſenſus iudicabit motum mobilem. cuius
tempus non ſentitur. nec ſentitur i medio
ſpatio eius. ſed uerbum de locali motu ra
dii non eſt potius. quā đ motu locali um
bre. quia oportet ut umbra ſit corpus. qđ
mouetur locali motu. nullus autem mo
tus eorum eſt motus localis. ſed tantum
deſtructio et renouatio. cum enim reno
uatur equidiſtantia. renouantur et hec.
Si autem aliqs ſtulte inſteterit dicens
quod umbra mouetur localiter. neceſſe ē
tunc ut umbra moueatur localiter propē
lucem. aut lux moueatur localiter ante ip
ſam et poſt ipſam. ſi autem mouetur prop
ter lucem. et occupat locum alterius lucis
Ponamus lucem occupare totam terrā

et tunc lux non habebit motum localem
quem non cooperit niſi umbra. et tunc eſt
falſum de motu umbre. hoc.ſ. quod lux
moueatur ante umbraʒ.ſic ut moueat̃ um
bra. Ponamus ergo lucidum ꝯſiſtere ⁊
ꝯſtat quia cū extiterit ſtabit etiā ꝯ eo lux
et hoc inducit nos ad hoc.ut mot⁹ habē
tis umbrā.ſit cauſa exterminandi lucem.

Poſſibile eſt autem ut multi illoꝝ pu
tent lucem moueri ex diuerſis partibus
lucido exiſtente.et obſcundatur tūc aliqs
locus.āt cum lux fugit umbra reſiliat re
tro.et redeat illuc ubi diſſceſit ab umbra
ſed hec omnia fabule ſunt quia umbra ñ
exterminat lucem. nec illa nec lux ſūt cor
pora. quamuis utraqʒ habeant motuʒ lo
caliter.hoc enim fit ex renouatione. ñ ex
eo quod eadem res moueatur localiter.

Reſplendere aūt radium .uerbū ē etiā
trāſumptum.corpus autem cum illumia
tur et eſt politum ſolet illuminari ab eo
aliud corpus ſibi oppoſitum ita ut nō mo
ueatur.ad illud localiter. Sed auctores
alterius ſententie.que uidetur ſplendor
non habere.eſſe.ſed ponitur eſſe ipſe color
cum apparet in euidentia clara. poſſūt di
cere quia quod aſpicitur in hoc eſt id qȯ
apparet cum colore ex claritate. comitan
te colorata.ipſa autem claritas non eſt ali
quid in ipſo uiſu.ſed eſt quiddā quod ac
cidit uiſui.ex operatione lucidioris ad mi
nus lucidum.et quod ē maioris luminis
eſt coloris euidentioris. eo quod ē fortio
ris affectionis res lucida.lumen enim qȯ
eſt in candela eſt paulominus . quam lu
men quod eſt in luna.ſed lumen quod eſt
in luna abſconditum.eſt paulomin⁹ quā
lumen diurnum ex ſole itectis et domib⁹
ymo in locis habentibus umbram. in qui
bus non eſt radius ſolis. hoc enim lumē
lune deſtruitur in umbra domoꝝ.et cum
eleuatur ſol adnichilatur. et quod uidet̃
in domibus fortius eſt. quam quod uide
tur de lumine lune.homines autem nō te
nent quod ſit in umbra ſplendor uł radio
ſitas quamuis ſit luminoſa.ſed tenent qȯ
etiam lumen candele operatur in corpo
ribus ſplendorem.lumen quoque lune i
nocte operatur hoc idem hoc habent eti
am ex cauſa operationis ad obſcuritateʒ
nocturnam que facit uideri illud paruuʒ
lumen lune eſſe radium ſplendētem.qȯ
non eſt niſi manifeſtatio coloris aut. qȯ
autē habet ſol de hoc.eſt fortius ⁊ fortio
ris affectionis.qui enim lumen uidet i pa
riete album.putat in pariete eſſe aliquid
aliud preter albedinem.et preter ei⁹ cui
dētiam.et uocat̃ illud radius . ſi aūt aliqs
ꝯperauerit h umbre que eſt in pariete. ip
ſa umbra cauſa alicuius obſcuritatis ocul
tat nobis aliquid de albedine ꝙ deberet
apparere quaſi ſit admixta obſcuritati.q̃
non eſt niſi obſcuritas.uel augumētum ob
ſcuritatis .ſicut lumē non eſt niſi manife
ſtatio uel augumentum manifeſtationis.

Sūt autem ex his multi qui tenent qȯ
ſol non eſt ſplendor.eius.ſed uirt⁹ māife
ſtationis coloris eius.color enim qui ſup
at uiſum uirtute ſue oſtenſionis apparet
ſplendor et radius qui ocultant colorem
propter ībecillitatem uiſus. non propter
ſuam ocultationē.in ſe et hoc faciunt ut ui
ſus non poſſit apprehēdere rem māifeſtā
que cum debiliora fuerint apparebit co
lor. Dixerunt etiam ꝙ animalia que noc
te lucent cum lucent nō ſentitur color eo
rum ullo modo.in die uero habēt colorē
manifeſtum.et tunc non eſt in eis lumen
ipſum ergo lumē eſt cauſa uirtutis euidē
tie coloris eoꝝ et nihil aliud.ita ꝙ non ui
dentur niſi in obſcuro.et ſunt maioris uir
tutis cum apparent in obſcuro.et manife
ſtantur uiſui.quia obſcuritas debilitauit
illum.cum autem apparet ſol uincit mani
feſtationem eoꝝ et reddit colores eorum
⁊ uiſus poteſt eos apprehēdere.uiſus eni
eſt audax apprehēdere in manifeſto.⁊ ro
boratur cū ſol eleuat̃. Alij aūt dixerunt
nō ita rē eſſe ſʒ quia ſplēdor aliud eſt ⁊ co
lor aliud.ſʒ ſolet ſplēdor cū ſupauerit ui
ſū obtegere nec ꝙ ſit in illo.ſol quoqʒ co
lorem habet.⁊ cū colore claritatē.et clari
tas obteget coloreʒ.propter ſplendorem.
ſicut luna.⁊ ſicut lapis niger politus cum
ſplendet apparet luminoſus. ⁊ non uidet̃
eius nigredo dixerunt ⁊ enim quod hoc
aliud ē a ſplēdore.ſplendor enim nichil ali
ud ē quam manifeſtatio coloris. ſplendor
uero.non eſt manifeſtatio coloris ſed ali
ud quia aliquando ocultat colorem relu

centium. et enim lumen apparet in obſcu
ro. et tegitur color eoꝝ cum uero apparet
ſol uincit. et lumen eorum abſconditur. ſꝫ
apparet color eorum. oportet autem ꝯſi
deraꝛ hãc ſētētiã. et ramos eius ꝑdictos.

Capitulum de hys q̄ poſſūt dici de hoc

Dicemus quia de apparentia colo
ris. duo intelligūtur in hoc loco
vnum ē forma coloris in effectu.
aliud eſt apparentia coloris habentis i ſe
eſſe in effectu uiſui. prima aūt ſententia ſi
gnificat accidētia coloris. ⁊ eſſe eius. ſcḋa
uero iudicat ꝯperationē coloris. aut eſſe
ipſius ꝯperationis. huius aūt ſcḋe mani
feſta ē falſitas. ſi enim putatur quod ipſū
lumen ē ꝯperatio coloris ad uiſum. opor
tet ut lumen ſit ꝯperatio. aut eſſētia ꝯpera
tionis ⁊ non hēat in ſe ſtabille eē. ſi autem
uolūt dicere quod lumen eſt factura colo
ris huius. quod eſſet uiſus uideretur tūc
quicquid ē hui⁹. aut ē ipſe color. aut aliqḋ
ꝙ accīt cū aliqḋ eī remouet̄. ſicut cum au
fertur obnubilatio aut ſimilia. ſi autem
fuerit ipſe color. erit hoc ipſo. modus pri
mus. ſi autem fuerit diſpoſitio que accidit
propter quam apparet tunc lumen erit ꝑ
ter colorem. ſed de intentiōe prima neceſ
ſe eſt ut aut dicatur quod apparentia eſt
exitus de potentia. ad effectum. et tunc ſol
non eſt lucens poſt ipſuꝫ unum momentū
aut uolunt quod ipſa eſt color. et tunc id
quod dicitur de apparentia nichil eſt ſed
oportet dici. quod lumen eſt color. aut uo
lunt dicere quod eſt diſpoſitio adiuncta
colori. aut ſemper aut aliquando. ita ut ſit
color cui accidit. aliquando lumen. et ali
quādo obſcuritas. color uero in utraque
diſpoſitione habet eſſe in effectu. ſi autem
fuerit ipſa ꝯperatio ad id quod uidet̄ ha
bere. redibit ꝓa ſententia. ſi uero fuerit ali
ud redibit etiam. illud idem. ſi autem ꝯceſ
ſerimus quod lux. quamuis ſit ipſe color
ſit color qui eſt in effectu. neceſſe eſt tunc
ut aut lux predicetur de omni colore qui
eſt in effectu. aut ut albedo tantum ſit co
lor. et nigredo ſit tenebra. et erit impoſſi
bile tunc ut color niger illuſtretur a luce.
ſed hoc impoſſibile non eſt. quoniā nigrū
illuſtratur et illuſtrat aliquid ergo. lux n̄
eſt tantum albedo. ſi autem lux nō fuerit
ſolūmodo albedo. ſed omnis color. tūc ali
qḋ quod eſt lux. erit ꝯtrarium aly. quod
non eſt lux. ſed luci. non eſt oppoſitū niſi
tenebra. ergo illud eſt impoſſibile. Iteꝫ
intentio qua nigrum eſt lucidum. eſt pret̄
nigredinem eius ſine dubio. et ob hoc ēt
eſt preter albedinem. color autem. ſ. natu
ra generis eius ꝙ eſt in nigredine ē nigre
do. et color qui eſt in albedine. eſt ipa albe
do non accedens illi. ergo color abſolut⁹
generalis non eſt ipſa lux. Item aliquā
do ex luce manifeſtatur tranſlucēs ſicut
aqua aut criſtallus. cum autem fuerit in
tenebris et ceciderit ſuper ea lux ſolūmō.
deteget ea. et tranſlucent. et hec ē lux non
color. Item aliqḋ eſt lucidum. ⁊ colora
tum. ex quo tm̄ aliquādo aduenit lux aly
ſicut apparet i aqua aut in pariete. aliquā
do autem cū fortior fuerit. apparet lux cū
colore ſimul. ita ꝙ quandoque rubeſcit
aut paleſcit. paries aut aqua i qua apparꝫ
ſi aūt lux eſſet detectio coloris. et tenebra
eēt tectio coloris affcio coloris rubei iop
poſito ſibi eſſet rubor. nō illuminatio ſola
ſi autem fuerit hec oſtenſio alterius colo
ris. cur cum fortius eſt facit in ſibi oppoſi
tum occultari colorem eius et de hoc for
ti colore uebit colorem ad illum quāuis
ſentētia hui⁹ rationis. quod rubor aut ui
riditas. aūt ceteri huius. ſunt ꝑmixti ex
manifeſtationibus alboꝝ. ⁊ occultationi
bus nigroꝝ. ſequitur ergo ex hoc. ut cum
color alicui⁹ corporis fuerit manifeſtat⁹
ex radio qui illum iradiauerit. et deinde
coruſcauerit ſuper intentionem que itel
ligit̄ ȯ illo. lux alterius corporis habētis
colorem. ut color eius non appareat ſuper
illum. neceſſe eſt ⁊ enim ut huius illumia
ti ꝙ illuminat aliud. manifeſte partes dēt
colorē ꝑ ſe ſole āt cū alio. ſi āt ſole tūc ipſe
n̄ debēt niſi manifeſtaꝛ colorē. qui ē i illis
⁊ ut albificarēt. nō aūt tegerēt coloreꝫ ei⁹
cū rubificarēt āt uiridarēt. ſi aūt fuerit cū
alys. ita ut hn̄tes colorē māifeſtū. ⁊ hn̄tes
colorē abſcōditū. ꝯpentur utraqꝫ ille dete
ctionē iſte uero ocultationeꝫ. tūc ocl'tatio
coloris hēbit affectionē i ſibi oppoſito. ſꝫ
occultatio coloris n̄ hēt hāc affectionem.
nō eniꝫ uides ꝙ cū ſola fuerit occultatio
coloris. nō afficiet ſibi oppoſitū. ſicut affic̄

manifeſtatio coloris quā dicūt cū eſt ſola.
ſi aūt dixerit ꝙ color ē manifeſtatio ⁊ ru
bor ē ⁊ uiriditas ⁊ ſimilia his. ex hoc qꝺ
ſūt rubor aut uiriditas. qꝛ rubor aut uiri
ditas cū multū manifeſta fuerint opantur
qualia ipſa ſūt. ⁊ faciūt uiriditatē aū rubo
rē. dicemus quidē ergo ꝙ cū parua eſt
manifeſtatio. appaꝛ color ei⁹ qui ē illi op
poſitū ſicut ē. et ſm ītellectuꝫ qui eſt lux
ſola tantū opatur quātū oparetur ⁊ lucēs
ꝙ non habet colorē. cū aūt uehemēs fue
rit eius manifeſtatio. deſtruit̄ illud. ⁊ ob
teget pp aliū colorē quo inueſtitur. opor
tet aūt primum ut non operetur ī eo niſi pa
rū de colore ſuo. ⁊ poſtea cū augeret̄ ope
raret̄ ī eo amplius. ⁊ ut quācūqꝫ affectio
nem facit nō eſſet niſi occultare colorē ei⁹
⁊ admiſcere ſuo colori. non autē ſic eſt ſed
primū apparet color ei⁹ multa euidētia. et
nō apparet in eo niſi color qui eſt in ei⁹ ap
titudine ꝙ ſi lucidū aliquod ibi eſſet uiri
daret aut ruberet pp eius actionē. poſtea
uero cū ſit manifeſtius. redit ad deſtruen
dum colorē ſuū. et ad ocultādum et inue
ſtiendum cū alio colore quē non habet ex
natura. vna ergo iſtaꝝ actionū ē ex aliqua
cauſa quā alia. Altera ⁊ enī uenit ex luce.
Corpus ⁊ enī ſi nō haberet colorē. ⁊ habe
ret lucē hoc faceret ſicut criſtalus trāſlu
cens. alia uero ē ex colore ei⁹. Cū multum
manifeſtat̄ ppter hāc lucē. ita ut reſultet
in aliud. Nos enī quāuis dicimus. ꝙ lux
nō eſt manifeſtatio coloris. non negamus
tamē lucē eē cauſā māifeſtādi colorē ⁊ cau
ſā reſultādi in alio. Dicemus igit̄ quod
cū lux eſt pars ꝯpoſitionis hui⁹ uiſibilis.
ꝙ uocamus colorē et eſt quidā ꝙ cuꝫ ad
mixtū fuerit colori ꝙ ē ī potētia. ex utro
que pueniet id ꝙ eſt color in effectu. pro
pter ꝯmiſcibilitatē. ſi aūt nō fuerit hec ap
titudo erit lumen et ſplendor p ſe tm̄. lux
eniꝫ eſt ſicut pars eius. ꝙ ē color et ꝯmix
tio ei⁹. ſicut albedo et nigredo. habent cō
mixtiones ex quib⁹ accidūt alij colores
medij ſed dictio eius qui dixit ꝙ lux ⁊ lu
men nō ſunt niſi manifeſtatio coloris. ⁊ id
ꝙ dixit poſtea de his que lucent in nocte.
deſtruit̄ ex hoc qꝺ candela. et luna ſepe
opprimūt lumen illoꝝ. ⁊ manifeſtant colo
rem eoꝝ ſed oporteret ut lumen candele
magis eſſet manifeſtās colorē et oporteret
ut ei⁹ c⁹ propter cādela manifeſtat̄ color
non appareret color in tenebris. hoc autē
non eſt ita. nec ē ſicut dixerūt. Sꝫ hoc ꝙ
dicitur quod ſol et ſtelle nō habēt colores
⁊ quod lux obtegit colores illoꝝ uidet̄
eſſe uerꝝ. quia āt. habēt in ſe ipſis coloreſ
que cū refulgēt augumtatur eoꝝ fulgor.
ita quod ſupat uiſum. ⁊ non ſentit̄ color.
quedā uero habent ex colore lucē et h̄ ē
res cui eſt naturalis comes non adueniēs
aliūde. quedā uō ſī ſbe. ꝯmixte. āt ꝯmix
tione ꝯpoſitionis ex partibus alijs lumio
ſis ⁊ alijs habētibus colorem. aut ꝯmix
tionē ꝯplexionis ex q̄litatib⁹ ſicut mars
et ſaturnus. non autem eſt mihi poſibile
iudicare de ſole aliqd. Jam ergo etiam
cognouim⁹ diſpoſitionē lucis ⁊ luminis.
et coloris etiaꝫ trāſlucentis. lux enim eſt
qualitas que ex ſua eſſentia ē pfectio trāſ
lucētis. ſm quod eſt trāſlucēs. eſt etiā aūt
qualitas ī eo quod ē uiſibile ex ſua eſſētia
et non per aliud. et ſine dubio uiſibile ex
ſua eſſētia. phibet uideri id quod ē poſt
ipſū. lumen uero eſt qualitas quam mutu
at corp⁹ ñ trāſlucens a lucido. ⁊ trāſlucēs
efficit̄ p eā trāſlucens in effectu. color aūt
ē qualitas que pficit̄ ex luce. ⁊ ſolet pene
trare corp⁹ phibēs affectiōe lucētis abeo
īter quod ⁊ lucēs fuerit ipſū corp⁹ medi
um. ergo corpora ſūt lucida ⁊ colorata et
puia. Fuerūt aūt multi qui dixerūt qꝺ
corpoꝝ q̄dā uidet̄ pp q̄litatē q̄ ī eētia eoꝝ
⁊ q̄dā uidet̄ pp q̄litatē alienāq dixit eē trā
lucētia. ſꝫ pm mbꝝ diuiſit pm ī duo. quoꝝ
unū ē id ꝙ appet ī trāſlucēti eſſētial'r cuꝫ
fuerit hitū ꝙ ē lucidū ſm ē ꝙ eget ad hoc
ut ſit uiſibile tenebris ⁊ puietate ſic aīa
lia nocte lucētia ex h̄ ꝙ lucēt ſicut nocti
cula. ⁊ ſicut fruſtra querc⁹ putriō. ⁊ aliqui
uermes. iā uidi ego ouū galie hui⁹ ⁊ locu
ſtā mōtuā hui⁹. ⁊ grillū mōtuū hui⁹. ñ eſt
aūt hec diuiſio receptibilis nec rata. nā lu
cidū uidet̄ p ſe ip n ī tenebris ⁊ in luce ſi
ml' ſi. n. lūini q redit fuerit alijs pſens ei q
uideat uidebit̄ ſi uero ñ fuerit pſēs ei. tñ
uidebit̄ etiā. ſic ignis quē uidꝫ hō ī luce
ſiue ſit lux ei⁹ ſiue alteri⁹. ⁊ uī ī tenebris
ſꝫ ſol ñ pōt uideri ī tenebris eo ꝙ ē in op
poſito uiſui uidētis. cū aūt eleuat̄ implet

mūdū luce. ꝛ nō ꝑmittit locū tenebroſum ſꝫ ſtelle nō uident̄ niſi ī tenebroſis. qm̄ lumen eaꝝ multo min⁹ ē quā lum̄ ſol̄. ꝛ ideo nō illuſtrāt res. n̄qꝫ illumināt eas neqꝫ tn̄ ꝓhibēt eas uideri. ꝛ poſſe ē ut cū tenebre fuerīt uideāt̄ ī teñbris n̄ ꝙ tenebra ſit cā q̄r ipſe uideāt̄ ꝑ ſe. oꝫ aūt ſciri ꝙ de luminib⁹ q̄dā ſūt que ſuꝑant aūt. ī tantū ꝙ nō uidētur. ſicut lux ſolis que ſuꝑat lucē ignis debilis. ꝛ lucē ſtellaꝝ illa. ut nō uideant̄ luceꝫ corā luce ſol̄. nō ꝑꝑ hoc ꝙ tenebra neceſſaria ē ad hoc ut uideātur ſꝫ quia neceſſe ē ut ī ſe ſint lucētes nō tenebroſe ꝯperatione noſtri uiſ⁹. cū uero ſol fit abſēs. apparēt ꝛ uident̄ eo ꝙ ſūt lucētes ꝯperatione noſtri uiſus. ꝑꝑ diſpoſitionē q̄ eſt in noſtris uiſibus. fortaſſis aūt iudiciū de igne ꝛ de luna ꝯtra lumen ꝙ eſt debili⁹ ipſis h̄ idē eſt iudiciū. ꝛ oportebit ut ipſa lux nō ſit ꝯperatione noſtri. cū apparuerit ignis āt luna ſꝫ oportebit eſſe tenebras ꝛ ſic apparebūt ſꝫ opportebit ut n̄ ſit illi aliud in eſſens lumen. ꝛ ſic uidebūtur. ꝛ uiſus poterit illas apprehēdere. tu ſcis aūt ꝙ athomi q̄ ſūt in aere nō ſūt hui⁹ generis ut illuminata ab illis n̄ uideant̄ niſi ī tenebris. ſꝫ cū fuerit homo ī tenebra. ꝛ radius ſol̄ illuſtrauerit illa poterit uideri ſi aūt hō fuerit ī radio nequaquaꝫ. ꝛ hoc fit ꝑꝑ id. ꝙ ē in luce athomoꝝ uiſus eniꝫ hominis cum uincit̄ multa luce nō uidebit eos. cū uero nō fuerit uict⁹ uidebit eos. ſimiliter ea q̄ lucēt in nocte. nō ſūt alterius generis. niſi generis lucētiū. ſꝫ differtur non diuerſitate nature. ſꝫ ī debilitate. ſicut aūt h̄ differt̄ a lucētib⁹ ī generalitate nature. ꝛ ſtelle ſimiliter. hec aūt diuiſio nō ē uera. niſi dicatur ꝙ lucētiū quedā ſūt q̄ uincūt alia. et q̄dam uincūtur ab alijs. intelect⁹ aūt hui⁹ nō eſt ꝙ unū afficiat aliud. ſꝫ potius ī noſtro uiſu ſicut duroꝝ q̄ ſūt duriora ꝛ quedam min⁹ dura. ergo n̄ debet dicēe ꝙ ea q̄ ī nocte lucēt ſint ſpecies āt gen⁹ aliquod ꝑ ſe preter gen⁹ coloratoꝝ aut lucentium. ſed quia ſūt diuerſitates lucētiū que uincūtur ab alijs excedētibus ea in relucēdo. unde nō uidētur eſſe ſimul cū eis ꝑꝑ debilitatē noſtri uiſus noſtri ꝛ eniꝫ uiſus nō poſſūt ea apprehendere niſi cū remouet̄ claritas refulgētiū ſuꝑantium noſtros uiſus. ſi autē hāc ſentētiam tenuerit diuiſio bona eſt ſꝫ n̄ tenēt hāc ſētētiā. ymo putāt quod lucentia ſunt unum genus. et colorata aliud et hec aliud.

Capl'm de ꝯſiderando ſentētias dictas de coloribus et eorum accidentia.

Ex his aūt ꝙ expedire debemus unū ē. ſ. ꝯſiderar̄ aliā ſētētiā de colorib⁹ et de luce q̄ niſi expedita fuerit n̄ poterit oſtēdi firmitudo noſtre ſētētie ſm̄ diuiſionē. Dicem⁹ igit̄ ꝙ de ſētētijs coloꝝ una ē ſn̄a ei⁹ q̄ tenet ꝙ color alb⁹ n̄ fit niſi ex aere ꝛ luce uel ſpledore. ꝛ color niger ex h̄ ꝯrio. color eniꝫ alb⁹ non fit niſi ex trāſlucēti cū ipſū diuidit̄ ī ptes minutiſſimas que poſtea ꝯdenſantur. ex hoc enim accidit ei ut eius ſuperficies recipiat lumen. et lucēat. et quia ſūt trāſlucētes reddunt lumen alie alijs et quia ſunt peruiſſime fit hoc in eis. quaſi ꝯtinuum. ꝛ quia tranſlucens nō uidetur niſi per colorem alienum. ideo earum peruietas. non uidetur. ſed reuerberationes condenſaꝝ ſuperficierum illaꝝ uidentur continue. ꝛ uidentur totum album unde dixerunt ꝙ ꝑꝑ h̄ ſpuma aque uidet̄ alba. et nix alba. quoniam ſūt peruiſſime partes ī animate tranſlucentes quibus comixtus eſt aer. ꝛ diffuſa eſt in eis lux criſtallus uero et uitrum grauia non tranſlucent. ſed circumcumque eoꝝ cum ꝯtinuate fuerint ſuperficies deſtruetur eoꝝ peruietas. ſed cū unaqueqꝫ ei⁹ pars fuerit per ſe ſola fiet trāſlucens. ī trāſlucente uero quod eſt magiſ corporis. cū ꝯtingit ſiſſio locus ille ſiſſionis uidetur albus. Dixerunt etiam ꝙ nigredo facit putari priuationem ꝓfuditatis corporis et luminis et peruietatis ſimul Quidam autem poſuit ex eis aq̄ cauſam nigredinis dicens. quia cum hūectant̄ iſta. uidentur habere aliquid nigredinis. et dixerunt hoc fieri eo quod aqua extrahit aerem que non tranſlucet ſicut aer. nec penetrat per eam lumen ad ſuperficies. et ideo remanent tenebroſe. quidaꝫ autem uolunt quod nigredo ē certiſſime colō ꝛ origo coloꝝ eo ꝙ n̄ ſepat̄ unde ipſe ē eā tīgi albedo uō accidit trāſlucēti. ꝑꝑ diūſitatē ei⁹. n̄ ē aūt lōge uō ſn̄ia ꝑma ꝙ nigredie ducat ēt ad hanc poſuit enim ī

gredinē certificationē eius quā trāſlucet
ex hoc ꝙ nō trāſlucet. ⁊ hoc ē certificatio
coloris qui reuerberatᷣ ex illa. Dixerūt
autē ꝙ iſta omnia ſūt trāſlucētia. ⁊ cū cō
ponunᷣ accidit ex eis albedo. queadmoꝫ
dixit. ⁊ ut id ꝙ ē oppoſitū viſui ſit ſupfi
cies equales trāſlucētes. ad hoc ut pene
tret eas viſus. ⁊ qꝛ nigredo accidit cuꝫ id
ꝙ de corpore opponiᷣ uiſui fuerit angulo
ſum ita ut ꝓhibeat tranſlucere extrema
que attingunt uiſū. tunc anguli illi ꝗuis
illuminanᷣ. non tamen ſatis penetrat eos
lum. ⁊ obſcuranᷣ pp hoc. De tota eni hac
collectione ſnāꝝ id ꝙ michi difficilius ē
diffinire hoc eſt. ſ. albedinē fieri ex lumine
⁊ ꝙ nigredo eſt color uerus. Nos enim
ſcimꝰ ꝙ trāſlucētia albeſcūt cū rediguntᷣ
in puluerē et ad miſcenᷣ aeri. ſicut ſiſamū
ꝙ albeſcit eo ꝙ ad miſceᷣ ei retētio aeris
inſe cū puitate que ē i natura eiꝰ. Scimꝰ
etiā ꝙ nigredo nō recipit aliū colorē vllo
modo. ſicut albū recipit aliū colorē loco al
bedinis pp ſuā puitatē. ⁊ qꝛ ē ſubiectum
nudū aptū. ꝙ nudū ē a qualitatibꝰ ipſuꝫ ē
receptibile illaꝝ. ita ꝙ non ē neceſſe ei ad
hoc dimittere aliqd. ꝙ eni occupatū ē ab
vna nō recipit aliā niſi poſt remotionē il
lius. ⁊ iſti ſūt qui poſuerūt ꝑmordiū colo
rū puitatē aut nō puitatē. Fuerūt aūt
alij ꝯtrarij iſtis qui puitatē neglexerᷣ dicē
tes ꝙ corpora ſūt colorata. ⁊ ipoſſe eſt ali
quod corpꝰ eē ſine colore. ſꝫ porri ⁊ vacui
tates cū fuerit multe i corporibꝰ penetra
bit i eis radius qui venit ex lucido vſque
ad aliā ptē ⁊ penetrabit i eis ēe radiꝰ vi
ſus ⁊ videbiᷣ ꝙ pꝰ illa. Sētentiā primaꝫ
dicemus iſta eē. ſꝫ nō i corpe ꝯtinuo ⁊ ꝯiū
cto. nō. n. apparet color niſi i dēſitate eius
Cū eni ꝯiūgiᷣ ⁊ humectaᷣ. albedo auferᷣ
ab eo i ꝯiūctione ⁊ ſiccitate. Gipſū ⁊ eiꝫ ñ
albeſcit pp ꝯtritionē tm que reddiᷣ in p
uiſſimas ptes. ſed qꝛ decoctio facit illud
huius. vt cū humectatū fuerit ⁊ poſtea ex
ſiccatū albeſcat fortiter pp ꝯpꝛones ex q̄
hoc accidit illi. ꝙ autē nobis diminiſtrat
iſtud hoc ē. ꝙ ſi actio ignis in gipſo nihil
aliud faceret niſi facilitatē ꝯtrictionis. tē
multa facilitas atrictionis que ducit ptes
i minutiſſima efficeret ipſā i gipſo ⁊ cal
ce attrictionē ⁊ ſimilibus ⁊ quicquid iſta

attenterᷣ ꝙ redigerᷣ in puluerem. ⁊ po
ſtea cū aqua iſpiſſerᷣ albeſceret ſicut gi
pſum. ſꝫ nō ē ita. Efficere ⁊ eni ita rē faci
le ad ꝯtrahēdum aliquādo ducit nos ad
effectionē quā diximus que nō ē cauſa qr
albedo ſit. Itē ponamus ꝙ i gipſo fiat
hoc queadmodū dixerūt. ſꝫ nō omnis al
bedo fit hoc mō. oua ⁊ eni cū coquūtur
albugo eoꝝ puia fit ⁊ alba. ⁊ impoſſe ē di
ci ꝙ ignis addiderit ei raritatem ⁊ diſgre
gationem nihil enim addidit ei. niſi cōſtri
ctionem alio modo. nec acciderit ei aer ⁊
permiſcetur ei. primum et enim cum ouū
coquitur fit ponderoſius. et hoc etiam fit
propter aerem qui ſeperatur ab eo. Secū
do ꝙ ſi aer ibi eſſet ⁊ infunderetur in hu
more eius. ⁊ faceret illud albeſcere. egeret
loco maiore. Itē medicina quā faciunt
deceptores ⁊ vocatur lac virginis fit ex
acceto in quo coquitur littargirum quo
uſque diſſoluitur in eo. ⁊ poſtea collatur
quouſque accetum fiat tranſlucentius. et
albius et miſcetur cum aqua in qua deco
ctum fuit alumen vetus. ⁊ collatur mul
tum quouſque fiat quaſi lacrima. ſi auteꝫ
negligentius ſit non prouenit complexio
que queritur cum uero permiſcentur hee
due aque coogulatur littargirum traſlu
cens diſſolutum. ⁊ albeſcit multum ſicut
lac accidum. deinde exſiccatur. ⁊ non fit
hoc ideo quod tranſlucens ibi ſit cui acci
dit diuiſio littargirum. ⁊ enim diſperſuꝫ
⁊ diſſolutum erat in acceto. nec fuerunt
ibi particule multum tranſlucentes. que
conuenientes conſtringuntur. ſed eſt ne
ceſſe vt maior fiat diſperſio propter aquā
veteris aluminis. nec fuit permixtus. eti
am cum eis aer exterius. vllo modo.
Non contingit hoc niſi ex aliquo mo
do permutationis. ergo ſecundum me
um intellectum. non fit omnis albedo.
ſicut dixerunt. Si autem albedo nō
eſſet niſi lux. nec nigredo. niſi id quod
dixerunt. tunc non componeretur albe
do. et nigredo ſemper niſi vno modo.
Manifeſtatio autem. huius eſt quod
album tranſit paulatim in nigrum trib
bus vijs. vna eſt primum in ſub pali
dum. et hec progreſſio. eſt pura.
Cum enim fuerit progreſſio pura. prius

ꝓueniet ad ſubpalidū .deīde ad palidū
⁊ tā diu ſic quouſq3 fiat nigrū.q3 ſic ꝓce
dēs h vno modo.nō ceſſat paulati ītēdi
nigredo ſola.quouſq3 fiat pura nigredo
Alia autē uia ē ad ſubrubeū. deīnd ad ru
beū.poſtea ad nigredinē.Tertia uero una
ē qua itur ad uiriditatē. deīde ad indicū
poſtea ad nigredinē.Et ī iſtis mōis nō po
teſt eē diuerſitas.niſi ex diuerſitate eius
ex quo ꝯponunt̄ colores medij. ſi eni nō
fuerit ibi niſi albedo ⁊ nigredo. ⁊ nō fue
rit origo albedinis niſi lux.tūc impoſſe eſt
ut differāt iſtiꝰ.aut ꝓcedat̄ in compoſitio
ne albedinis ⁊ nigredinis niſi ſecūdū viā
vnā ī qua nō ſit illa diuerſitas.⁊ niſi ſecū
dum plus uel minꝰ tātum. ⁊ hec nō erūt
diuerſe uie.Nā ſi eſſent diuerſe uie.opor
teret ut eēt ibi aut ꝑmixtio alicuius ꝙ nc
ē albedo nec nigredo.⁊ oporteret ut eēt
ꝑmixtio rei uiſibilis.nō ē autē in rebꝰ res
que putat̄ eē viſibilis que nō ſit albedo
nec nigredo.uel ꝯpoſita ex illis.niſi lux.
ſecūdū eū qui ponit lucem aliud ab ipſis
cuius ſētentia ſi deſtruit̄.nō poterit fieri
ꝑmutatio colorꝝ ī diuerſos modos . Si
autē poſſs fuerit hec ꝑmutatio oportebit
vt ſit ibi tertiū viſibile pret̄ albedinē ⁊ ni
gredinē.hoc autē uiſibile nō poteſt eē.ni
ſi poſuerimus lucē pret̄ colorē.⁊ ſecūdū
hoc poſibile ē ꝯponi colores.⁊ ut cū albe
do ⁊ nigredo ꝑmixte fuerit ꝓſe procedit
ſecūdum viā ſub palidi. Cū autē lux per
miſcet̄ nigredini.⁊ fuerit quaſi nubes ſup
quā reuerberat̄ quaſi niger fumus qui
admixtus ē igni erit rubor.ſi nigredo fue
rit ſupans aut erit citrinus ſi nigredo fu
erit uicta.⁊ fuerit ibi ſup abūdantia albe
dinis reſplēdentis.ſi uero fuerit citrinus
ꝑmixtus nigredini.⁊ nō fuerit ī eaꝝ parti
bus ſplēdor ꝯtīget viriditas.⁊ omnino cū
nigredo fuerit occultior.⁊ albedo manife
ſtior rubor fiet eꝯ vſo.deīde nigredo ſi fu
erit ſupans ī ꝑmis erit color fuſcus.ſi vo
nigredo fuerit ſupans ſecūdario.erit colō
foliorꝝ porri.ſi autē fuerit magis.⁊ magis
fuerit illa viriditas ītenſa que caret nomīe
Si autem admiſcet̄ hec albedo.erit color
yari.ſi aūt ad hoc yaro admiſcet̄ nigredo
cū pūo rubedinis.erit indicus. Si autem
thuori admiſcet̄ indicus.erit carminium.

⁊ ſic poſſūt colores ꝯponi.⁊ idē eſt quali
tas admiſceri.ſiue corpora ꝯpleti. Jam
autē notū ē ꝙ ex colore nigro ꝑ reuerbe
rationē nō reddit̄ aliꝗ corpori lumē nigrū
vllo mō. Oportet etiā.n.ꝙ ex coloribus
viridibus aut rubeis.nō reuerberat̄ niſi al
bedo ex ꝑtibus nigris nihil reſultaret.ma
xime cū ſint debiles ⁊ attricte. Si aūt di
xerint ſe videre eas reſplēdere ꝑmixti.re
ſponſio ad hoc erit ꝙ ex ꝑmixtione ꝓucit
actio ⁊ paſſio.⁊ cauſa illius ꝑmixtiōis ꝑ
uenit ꝗlitas ⁊ nil refert an faciat hoc ars
an natura ꝗuis natura pōt efficere ꝯplexi
onē quē eſt ad modum ꝑmutationis.Ars
uero non poteſt niſi cōiunctionē ⁊ fortaſ
ſis pt̄ h natura operatur aliquā ꝑmutatio
nem.natura ⁊ enim poteſt attenuare ꝯple
xionem ꝗ eſt admodum ꝑmixtionis ⁊ cō
trictionis ī minutiſſima.Ars uero non po
teſt tantum indagare. Nature et enim in
finite ſunt actiones in diuidendo. et ope
rando in potentia.⁊ effectu.Ars uero nō
poteſt elicere quicquid eſt latēs illam ad
effectum.ergo iam manifeſtum eſt ex hoc
quod albedo certiſſime in rebus non eſt
lux. Non autem negamus aerem non
habere affectionem aliquam in albifican
do.ſed non quemadmodum dixerunt ni
ſi quod efficit complexionem albificantē
ſimiliter non poſſumus dicere quod albe
do ſiſami tota eſt quemadmodum dixe
runt ſed de complexione aer enim facit
colorem album nō propter cōmixtionem
tantum.ſed etiam propter permutationē
ſi autem firma eſſet eorum ſententia poſ
ſet eſſe quod res alba aut colorata paula
tim attenuaret̄ quouſq3 auferet̄ eiꝰ diuer
ſitas.ita ut transluceret aut pene tranſlu
cēt h autē nō ē ita Sz hoc ꝙ dixerūt ꝙ ni
grū nō ē receptibile alterius coloris.aut
volūt dicere ex ītellectu ꝑmutādi aut tin
gēdi.Si aūt uoluerit dicet̄ ex ītellectu ꝑ
mutādi m̄titi ſūt. Ex.n.ꝯuicit eos ē iuuē
tus ⁊ canities.Si aūt ex ītellectu tīgēdi
hoc eſt ex diſpoſitione uicinitatis nō qua
litatis. Nō autē ē lōge ut id ꝙ ē nigrū nō
fiat niger.niſi cū ibi fuerit vtꝰ penet̄bilita
tis.⁊ ꝯtētiōis.⁊ ꝯſtrictōis.ſ.ut ꝑmiſceat̄ ⁊
penetret ⁊ īhereat.⁊ ut albedo ꝗ ē ī rebꝰ ſit
diuiſa ad h ī nā ſua ⁊ iō albedo n̄ pōt iue

ſtire nigrū. ꝛ penetrare i illud et ad habe re ei quāuis hoc etiā nō ſit impoſſe. Cū. n. elaborauerūt in ceruſa ul' in ꝯſili aliquo modo penetrādi. ꝛ diſſoluēdi nigredinem ē in eo fiet albū. Sʒ ſentētiam ſecūdā nō ē facile tenere. niſi poſuerim⁹ eē iane. pori et . n. quos dixerūt neceſſe ē ut aut ſint pleni corpore aut uacui. Si aūt fuerit pleni corpore. ipm corpus aut trāſlucebit propter poros quos habet aut erit ſine poris ꝛ nō terminabitur hoc niſi i tranſlucēti. qꝛ ſit ſine poris. ꝛ hoc eſt diuerſū ab hoc quod dicūt aut terminabit i nani ꝛ erit eoꝝ ſen tētia qꝛ neceſſario iane habeat eē. ſʒ inane nō habet eē. Deide ipſi dicūt qꝛ nō om nes pori ſunt apti ad trāſlucēduʒ. niſi fue rint ſitus eoꝝ recti ſine obliquitate. ad hoc ut recte igrediant per eos radij. Faciam⁹ ergo pilā niuiā uel de criſtalo. vel de iaci to albo trāſlucēti. ꝛ ipſos porros qui ſūt in ea. trāſlucētes recti. dicamus eē i longi tudinē. ꝛ alij ita i latitudinē. ꝛ ſic erunt i trāſuerſū. aut ex quacūqʒ parte volueris. quomodo erūt pori recti i trāſuerſū. alio rum poroꝝ rectoꝝ iſta ut nō appareat in eis tortuoſitas ex qua pte iſpexeris ergo neceſſario accidit ex aliquibus partibus diuerſitas rectitudinis. ꝛ exiſtētia partiū nō habētium porros i rectidunine lineaꝝ que putant exiſtere recte ab occulo. aut ut totū corp⁹ ſit iane. ꝛ hoc eſt iposſibile Oportet ergo ut cū ſitus diuerſi fuerint. i trāſlucēte uarietur etiaʒ ibi eoꝝ puietas omnino. Deide quomodo erit diſpoſitio comunis. in quo tātum ē poroꝝ ꝛ uacuita tum qꝛ occultat eius color ita ut appare at quaſi ſine colore cū ipſum habeat in ſe colorē ꝛ nō obnubilet colorē alterius rei que ē poſt ipſum. ymo certiſſime reddit id qꝛ p⁹ ipſū eſt. Si autem ipſum obtegit colorē ſuū non facit hoc. niſi per id qꝛ eſt quaſi nihil. ergo porri qui ſunt in eo ſunt multo plus quā plenuʒ qꝛ eſt in illo. quo modo poterit habere hāc ꝯſtrictionē iaci ti. cum ipſū nihil ſit niſi vacuitas. ſi autē homo faceret i iacinto tria. aut quatuor foramia. ꝛ poſtea ꝯdēſʒ miore vi i frāgere poſſet. hec igit ſentētia falſa ē ergo colo res habēt eē. ꝛ nō eſt eſſe eoꝝ ex hoc qꝺ ſuit lux. nec lux ē apparentia eoꝝ. quam uis hoc qꝛ ſunt i effectu. nō ſunt in luce trāſlucēs eni habet eē ꝛ hoc eſt qꝛ demo ſtrare itendimus vſqʒ ad hūc locū. Re ſtat adhuc dicere. quomō fiat diſpoſitio vidēdi. ex quo pēdet etiā rectificare. qua liter reddat lux atrāſlucēte.

Capl'm de diuerſitate ſentētiaꝝ de vi ſu. ꝛ de deſtructione prauarum ſententia rum. ſecundum qꝛ eſt i ipſa re.

Dicemus ergo qꝛ famoſe ſentētie ꝺ hoc tres ſūt. quamuis vnaqueqʒ eaꝝ habeat ſubdiuiſiōes vna eiʒ ē ſñia eoꝝ qui tenēt qꝛ radij lineares exe unt de pupila ad modū piramidis. cuius caput. ē vſus occulū. ꝛ eius baſis ad pteʒ rei i ſe pp qꝛ aut minor viſio ē id qꝛ dicit ſagita. que ē linea medij radij. equidiſtās ab extremis. ꝛ aliquid videre eſt in illud hāc ſagitā mouere. Alia vero ſentētia ē eius qui tenet qꝛ radius exit de pupila. ſed de toto eo nō ꝑuenit tantū qꝛ tangat emiſpiū celi. niſi pp diſgregationē ex qua ꝑuēit dilatatio viſus. ſʒ cū egredit ꝛ ꝯiū gitur aeri lucido fit ei aer iſtrumētum ꝛ apprehēdit per illud. Tertia autē ſentē tia eius qui tenet qꝛ ſicut alia ſenſibilia. nō apphēdūt ex hoc qꝛ aliquis ſenſuū ptigat ad illa vel' oſtēdat i illa ul' ꝯiungat eis aū trāſmutat nūtium ad illa ſic uiſio nō fit ideo qꝛ radius exeat aliquo mō. ꝛ occurat uiſo. ſʒ qꝛ forma uiſi ꝑuenit ad uiſū trāſlu cēte reddēte ipam. Raciocinate aūt ſunt due priẽ ſñie dicētes qꝛ nō fuit neceſſe ali is ſenſib⁹ ut ſenſibilia aduenirēt eis niſi qꝛ nō certificat eoꝝ apphēſio niſi tāgēdo ſicut ē guſtus ꝛ tactus. ꝛ ſicut odoratus qui atractione cogit odorē obuiare ſibi. ut patiat ab illo. ꝛ ſicut ſonus qui ꝑducit ꝯmotio ad auditū. In uiſu autē nō poteſt eē. uiſū et eni remotū ē. ꝛ ideo nō uidetur quod ſibi adiunctū eſt. nec etiā pōt offen dere in illud accidēs quod habet eſſe in corpore. uiſibili. ſed color eius aut figu ra accidentia. ꝛ enim non offendunt. quia quando quidem eſt ſicut res oportet ut uirtus ſentiendi pertingat uſque ad locū ſenſati ad hoc ut offendat in illud. Non poteſt autem uirtus. ſentiendi moueri motu locali niſi mediante corpore. qꝺ eam prouchat illuc. hoc autem corpus

ē ſubtile huius generis cuius ē radius.ꝛ
ſpš.ꝛ iõ uocamus illud radiū.ꝛ q꜡ i occu
lo ē corpus huiuſmõi.ideo uidet̄ homini
itenebris.ꝙ lumē diſcedat ab oculo ſuo
ꝛ reſplēdeat ſup naſum ſuum.aut ſuper ali
quid ꝙ eſt circa illud oppoſitū illi. Jtem
in mane homo expgefactus.cum apperit
occulos videt̄ videre radios corā occul.
ſuis.Jtez forām vuee ipletur lumine alte
rius occuli.cū claudit alter.Cū autem fō
titer intuet̄ tunc dubiū nō eſt corpus eſſe
ꝙ transfert̄ in aliud. Secūda autez nega
uit ꝙ corpus quale ē occulus nō capit de
radio tantū de quo vna linea ꝯtinuet iter
viſum.ꝛ ſtellas fixas nedū tot alie linee
que diſpergunt̄ ad omnia que vident̄ in
mundo ꝑcipue cū quicquid videt̄ de eo
nō videat̄ niſi ꝯtinuū equaliter. Oportet
ergo vt id propter ꝙ videtur ſit continu
um. Negauit ad hoc etiā ꝙ hic radius
exiēs nō mouet̄ in tempore nō ſenſato ab
occulo vſqꝫ ad ſtellas fixas. Dixerunt
etiā oportere ut ꝯperatio tēporis tui mo
tus ad rē inter quā ꝛ te ſunt duo cubiti.
ad tēpus ꝙ eſt vſque ad ſtellas fixas.ſit
compatio duoꝝ ſpatiorum. Oportet er
go inter duo tēpora appareat diuerſitas.
Fortaſſis autē auctores tertie ſentētie.
ratiocinant̄ ſecundū hoc.ꝯtra auctores d̄
radio lineari.neſciētes quoniā hoc friuo
lum eſt.poſſunt ꝛ enim ponere tempus n̄
ſenſatū eo quod ē breuiſſimum.i quo mo
tus ē radius vſqꝫ ad ſtellas fixas.de inō
poteſt diuidi hoc tēpus infinite.ꝛ poſſūt
de eo ſumere partē.aut partē partis.cuꝰ
comperatio ad totum illud ſit ſicut com
peratio breuis ſpatij ad longū q̄uis duo
tempora vtriuſqꝫ lōgitudinis. vtraqꝫ nō
ſunt ſenſata.eo ꝙ ſunt breuiſſima. Sed
auctores de radijs habēt rationē.quā de
ſtruere difficile ē hoc eſt enim quod di
cunt ꝙ ſpecula teſtant̄ eſſe radioꝝ.ꝛ ſplē
dorē eoꝝ neceſſe eſt ꝛ eni viſui reddeat̄
forma.ſpeculi poſtquā ē reddita ſpeculo
forma viſi. oppoſita effigiata i eo. aut vo
ſit ſicut dicemus nos. Radius eni egredi
tur ꝛ offendit in ſpeculum. deinde repcu
tit ad offendēdum in illū a quo reuerber
rat̄ ſecūdum aliquē āgulū proprium.
Cum autē fuerit deſtructa pria dictio re

manebit ſecūda propter ꝙ autē declara
bit̄ deſtructio pme dictionis. hoc ē qđ
hee forme ſi eſſent effigiate i ſpeculo ſine
dubio.effigies ille eſſet i loco aliquo ſu
pficiei.ſicut cū color ꝛ lux reuerberantur
ſimul a trāſlucente extra primum ſubiec
tum.ꝛ cū inſpicit̄ illa redditio ſplendoris
in vno eodē qꝫ loco vident̄ varie diuerſi
tates ſituū intuētiū. Effigies autē que eſt
in ſpeculo nō ē huiuſmõi. ymo mouetur
localiter. propter motū localē intuentis
ſi enim non moueret̄ localiter niſi locali
motu viſibilis tantū non eſſet hic difficul
tas.Sꝫ hoc ꝙ motu locali mouetur intuē
tis.ſignificat ꝙ locus verus nō eſt ibi in
quo imp̄mat̄ forma.ſꝫ cū intuēs formam
mouetur.etiā directio linee mouetur que
cū reuerberet̄ ad viſum facit ꝓprium an
gulum.et videntur per ipſam eandem li
neam viſibilia.ꝛ per ipſam etiam videtur
alia pars ſpeculi.in qua uidentur eē ipſa
viſibilia.ꝛ ſic nō ceſſat moueri Dixerūt
etiā q꜡ quod ſignificat certitudinē huius
eſt hec.ꝙ in uiſu hominis aliquando imp̄
muntur ſimulacra uiſibilium.ꝛ reuerbe
rantur idē ad uiſum alterius uidentis ita
ut uideat illud hic ſed uidēs.ꝛ nō uideat
illud dn̄i pupille i qua aſſimilatū ē h̄ ſimu
lacrū ad inſtar ymaginatiōis.Si autē hec
impreſſio eſſet certa i uiſu eius oporteret
ſecundum auctores ſunt de ſimulacris.ut
uterque equaliter apprehenderet illud ſi
mulacruz.Jpi et eni tenent quod certitu
do uidendi eſt ut ſimulacruz rei appareat
in uiſu.vnde cuiuſcuzqꝫ uiſu apparuerit
ſimulacꝝ debet illud uidere. Dixere eti
am ſe ex hoc iudicare ꝙ inſpiciēs ſpeculū
uidetur uidere formaz ſuaz.ſed non eſt ita
Radius et eni cū offendit in ſpeculum.ꝛ
apprehendit illud reuerberatur repercu
ſus ꝛ offēdit in formaz intuentis.ꝛ appre
hendit eā.ꝛ quia uidet ſpeculū.ꝛ ſe una re
ctitudine exitus linee radialis.uidetur ei
q̄liter ſit in altero.Dixere ēt q꜡ ſignificat
h̄ nō eē ipreſſū i ſpec'lo.h̄ ē ꝙ cū videt̄ h̄
n̄ dubitat̄ n̄ eē.i ſupficie.ſpec'li.ſꝫ q̄ i imo
ꝛ quaſi lōgiquum ab ea.ꝛ h̄ longiquitas
neceſſe eſt ut aut ſit in imo ſpeculi.ſed ſpe
culum non habet tantam profunditatem
nec etiam ſi habet tantam profūditatē

redderetur nobis quod effigatur in eo.
Reſtat ergo ut illa longiquitas ſit longi
gtas econuerſo apte pfunditatis ſpeculi.
et uex eſt ꝙ nō apprehēdit ipſa. niſi in il
la longiquitate que ē inter illū ⁊ ſpeculū
qꝛ eius effigies nō fuit i preſſa in ſpeculo
Nos autē debemus deſtruere primū
duas primas ſentētias. ⁊ affirmare vitatē
tertie ſentētie que noſtra ē deide redibi
mus ad hāc oppoſitionē. ⁊ ſoluemus eaꝫ.
Dicemus ergo prius qꝛ id ꝙ egredit de
uiſu neceſſe eſt ut aut ſit aliquid ſtabile
eē habēs ſitū. ⁊ ſit ſubſtātia corporea. aut
vt ſit aliquid ꝙ nō habꝫ exiſtere p ſe ipm
nec habet eē niſi propter rē tranſlucentē
que eſt iter viſum ⁊ uiſibile. Quod autē
eſt huiuſmōi uiſibile. ꝙ debet dici ꝙ ſit
egrediēs de uiſu. ſꝫ deberet dici. qꝛ ē paſ
ſio aeris propter uiſū. ⁊ aer propter paſſi
onē illā. fit aminiculū vidēdi hoc autē. fit
duobus modis. aut ad modū aminiculi
medij. aut ad modū aminiculi iſtrumenti
prius autē quā exequamur diuiſionē in
dicabo ego iudiciū generale ꝙ uidere nō
ſit ex pmutatione aeris ſecūdum diſpoſi
tionē que adiuuet uiſū aliquo modo. Ip
ſa eni diſpoſitio ſine dubio fieret affectio
in aere non intētio relata quantū ad unū
uidentē et nō ad aliū. Nos aūt non nega
mus eē hāc diuiſionē. ſꝫ dicimus neceſſe
eē ut ſit relatio inter aerē et uidētē cū uid
rit. et propter hāc relationē fiet uiſio. ſed
negamus diſpoſitionē ⁊ affectionē fixam
⁊ ſtabilē eē in ipſo aere. ⁊ in eēntia eius p
pter quā fiet aer alicuius qualitatis. aut
pprietatis in ſe quāuis nō permaneret in
ſe. nec eēt i eo cū remoueret efficiēs. huiꝰ
modi ⁊ eni nō habet affectionē aer i ɔpa
tione vnius viſus ⁊ nō alterius. ſꝫ eſt rei
in compatione omnis ꝙ ſicut ē albū non ē
albū i cōperatione unius. ⁊ non alterius
ſꝫ ē i ſe ipſo albū. ⁊ albū ɔperatione omiſ
ꝙ eſt quāuis nō remaneat album remota
cauſa albificātē. vnde neceſſe ē ut illa affe
ctio aut recipiat itēſionē ⁊ remiſſionē. ut
aliquādo. ſ. ſit debilior. ⁊ aliquādo forti
or aut ſit ſemp uno mō. Si aūt fuerit uno
modo. neceſſe ē ut cauſa eius recipiat ma
gis ⁊ minꝰ. aut ut nō recipiat. ſi autē natu
ra cauſe receperit itenſionē ⁊ remiſſionē
⁊ illa nō fuerit cauſa per ſe ipſā. Oporte
bit ut ſequat eā tātū i recipiēdo intēſionē
et remiſionem. Impoſibile ē ut recipiat
rēiſionē ⁊ actionē. quā facit ipe fortis cuꝫ
eiꝰ intēſio ⁊ remiſio fuerit aliqd i natura
ſua pp quā ſit cauſa. ergo ſequit ut uirtu
tes agētes i aere. cū multe fuerint frequē
tes. actio huiꝰ diſpoſitionis. ⁊ huiꝰ affec
tionis ſit i aere fortior ⁊ non uirtutes ui
ſus ⁊ diſpoſitio aeris in hac affectione mi
nuāt ɔbilitatē uiſus. pcipue cū nō ſit hec
ex h ꝙ non recip itēſionē ⁊ remiſionē. uno
eſt ex modo uirtutū. ⁊ diſpōnibꝰ uirtutiſ
nō ē aūt uirtus eius ſicut diximus i ɔpa
tione vnius uiſus. ⁊ nō alterius ſed ex ſe
ipſa. Sequit ergo ut qui ſūt debiles uiſu
cū ɔuenerit uideāt fortius. ⁊ cū diuiſi fu
erit uideāt debilius. ⁊ ut debilis uiſu cū
fuerit itra latus fortiter uidētis uideat fō
tius. ſꝫ aer propter illā affectionē pmutat
fortius quocūqꝫ modo fuerit ſiue ex cō
iūctione cauſarū multarū aut fortiū. eo qđ
ad reſcidēdum formā. ⁊ adiuuādū uiſū
ſit fortior quāuis etiā debilitas uiſus op
etur defectū i hoc. Coniūctio ⁊ eni multa
rum. debiliū ſimul nō ē. ſicut cū eſt unus
debilis tantū quē admodū eni qui ē debi
lis uiſu. nō eſt diſpoſitio ſui uiſus. equal'.
in aere claro ⁊ i aere ſpiſſo. debil'. ⁊ eiꝫ cū
īuenerit aliquod aminiculū extriſecus ſi
ne dubio actio eius erit fortior. Nos aūt
uidemus ꝙ debilis uiſu. nō iuuat aliquā
tulū in ſuo uiſu ex ɔſortio uidētiū fortiē
nec ex coniunctione debiliū uiſu multorū
ſimul ergo clarū eſt antecedens eſſe falſū
Reddeamus autē nunc ad diuiſionē quā
premiſimus dicētes neceſſe eē ut aer aut
ſit mediū aut iſtrumētum. Si autem fue
rit iſtrumentū. aut erit ſentiēs aut reddēſ
Non poteſt autem aliquis dicere aerem
ſic permutari ut fiat ſentiens ita quod
ſentiat ſtellas. et reddat uiſui id quod ſē
tit. deinde aer non tangit quicquid uide
tur. uidentur enim ſtelle fixe quas aer
non contingit abſurdum eſt enim dicere
quod celi. qui ſunt in medio patiantur
ex noſtro uiſu. et fiant eius inſtrumentuꝫ
ſicut aer fit ei inſtrumentum. hoc enim
nullus prudentium recipit aut dicemus
quod lux ē corpus diſperſū i aere ⁊ i celo

vnita noſtris viſibus. et ſit iſtrumentum
ipſoꝝ adhuc etiã ſi ↄcederemus abſurdꝫ
hoc. oporteret ut nõ videam⁹ totũ corp⁹
ſtelle. ⁊ vt ↄcederem⁹ aliã abſurditatẽ. ſ.
ꝙ in celo ſũt pori, qui nõ poſſunt parifi
cari medietati corporis celi. ⁊ oporteret
ꝙ quecũqꝫ ſtella inſpiceret eius vna tm̃
pars uideret ⁊ non omnes. deĩde adeo erit
valida virtus noſtroꝝ viſuũ. ꝙ ꝑmutaret
totũ aerẽ ⁊ lucẽ que ẽ diffuſa i corporib⁹
celoꝝ ſicut ipſi dicũt ⁊ totuꝫ fieret virtus
ſentiẽs. aut quelibꝫ alia. deinde aer ⁊ lux
nõ ſunt cõiuncta vni viſui tantũ. ⁊ nõ alij
Cur ergo ꝙ ſentiũt reddũt vni viſui. ⁊ nõ
alij. Si autẽ neceſſariũ ẽ viſui cũ videt ut
ſit i oppoſito viſui ita ut aer reddat ei ꝙ
ſentit. tũc ipſum ſentire aeris nõ ẽ cauſa q̃
ipſa ſenſibilia reddant anĩe. ſed. vt viſus
cadat i aliquã oppoſitionẽ viſi. ⁊ inter il
la fieret aer medius. Si autẽ aer ſentit ꝑ
ſe ipſũ. ⁊ reddit etiã. que cura nobis ſi ſẽ
tiat in ſe qꝛ ꝙ nobis ↄfert ad ſentiẽdum
hoc ẽ. ſ. ꝙ aer reddit nobis. id quod vide
tur. et nõ curamus an ipſe ſentiat i ſe an
nõ. Si autẽ volũt dicere ꝙ eius ſentire ẽ
noſtrũ ſentire. tũc celum eñi et aer. et oĩa
ſentiũt propter nos. ſi nõ ponit̃ inſtrumẽ
tum. ſed mediũ ꝙ patit̃ ꝑ̃o a viſu. et po
ſtea perficit̃ ut ſũt mediũ debem⁹ ↄſide
rare quali paſſione patiat̃ ad hoc. ut red
dat videlicet ſi hoc eſt ideo quod recipit
a viſu virtutem vite. cũ ipm̃ ſi. ellementũ
ſimplex. hoc ẽ impoſſe. aut ſit ꝑius in ef
fectu ꝑp uiſum. ſol autẽ efficatior ẽ ad effi
ciendũ cũ ꝑuium i effectu. et ſufficiẽtior.

Utinã ſciret̃ quid efficiat viſus i hoc
aere. Si eñi calefacit eũ oporteret vt cuꝫ
infrigidat̃ aer prohibeat̃ videre. Si autẽ
infrigidat oportet ut cũ aer caluerit ꝓhi
beatur videre. ſimilit̃ de ceteris ↄtrarijs
omnia enim cõtraria in que permutat̃ aer
habẽt cauſas preter viſum. que cum habi
te fuerint non erit neceſſe ipſum ꝑmutari
ꝑp viſum. ſicut cũ habentur eius cõtraria
nõ eſt neceſſe ut ꝑmutet̃ ꝓpter viſum ⁊
fortaſſe nõ accidit. propter uiſum ꝑuietas
nec qualitas habẽs contrariam aliã de co
gnitis ſed accidit. ꝑp eum proprietas que
caret nomine. quomodo ergo potuerunt
eam ſcire auctores huius ſentẽtie. ⁊ quo
modo apprehenderũt eã. Nos autẽ ꝓpoſu
imus iam propoſitionẽ comunẽ. que ꝓhi
bet has omnes permutationes. ⁊ idẽ eſt
an comparentur proprietati. an ne haben
ti nomen. Deinde putamus quod cum aẽ
fuerit tranſlucẽs in effectu ⁊ colores fue
rint colores in effectu. nõ ſit neceſſe eẽ ali
ud ad habendum uiſum. Ponamus au
tem nunc quod egrediẽs ab occulo ſit ſb
ſtãtia corpea. radialis ſicut uolunt plures
ex illis. Dicemus ergo quod eius diſpoſi
tio. neceſſe ẽ vt ſit his quatuor modis ſci
licet vt aut ſit ↄiuncta cum toto viſo. ⁊ nõ
ſeperata a vidẽte. aut ſit ↄiũcta cũ toto ui
ſo ⁊ ſit ſepata a uidẽte. aut ↄiuncta cũ una
parte viſi. ⁊ nõ cum alia. quocunqꝫ modo
fuerit eius diſpoſitio cum vidente. aut ut
ſit ſepata a uiſo. ⁊ uidẽte. ſꝫ pars prima fa
cta ẽ. uidelicet ut de occulo exeat corpus
ↄtinuum quod implet unum emiſperium
mũdi ⁊ cõtingat celeſtia corpora. deinde
cum clauſerit palpebras. ⁊ aperuerit iteꝝ
egrediatur aliud corpus quantum ⁊ pri
mum. aut cum clauſerit reddeat tota illa
collectio ad occulũ ut cum iterum aptus
fuerit egrediatur tota ab eo. quaſi hoc
ſtet ad arbitrium claudẽtis deĩde cum nõ
uidetur aliquid. eminus in ſua figura. ⁊
magnitudine ſi uiſus ꝯtingat ad illud et
contingit. Magnitudo ⁊ enim magis de
bẽt ꝑfecte apprehẽdi tactu quam color. Ra
dius enim fortaſſis diſgregatur ⁊ rarifica
tur ⁊ uidetur color quaſi confuſſus colõ
ſꝫ dimẽſio uidetur quaſi incerta dimẽſio
Incertitudo autẽ dimẽſionis nihil diminu
it de eius tota magnitudine. et quia eſt diſ
gregatus eſt quaſi ſit oppoſitus ex cor
porali dimenſione et nihilo. aut non cor
pore et in hoc non confert nobis angulus
qui eſt in uiſu ſed confert auctoribus de
ſimulacris qui dicunt quod ſimulacrum
reſultans in ſpeculo. apparet in parte
piramidis putate pen eſ ſuperficiem cri
ſtalinam. aut cui⁹ capit in eaꝫ. Si eiꝫ
angulus fuerit maior eo quod res propi
quior eſt erit tunc illa pars maior et effi
giens que in ea apparet maior. Si au
tem angulus fuerit minor. eo quod res
eſt remotior erit pars minor. ⁊ effigiens
que apparet in ea minor. Sed ſecun

dū ſentētiam eoꝝ qui ponūt ꝙ res uiſa eſt
illa q̄ tāgitur inſtrum̄to uidēdi. hic angl'ꝰ
nō ꝯfēt eis. Pars uͦ ſa ē manifeſtatiōis
ꝯuenientis. ſ. ꝙ ſi hoc egrediens de oculo
ſepatur a uidēte ꝛ peruenit uſqꝫ ad uiſam
minorē. ꝛ ꝯtigit. ēt nulla exiſtēte ꝯtinuatio
ne inter ipſā ꝛ uidētē ꝛ uidens ſentit id qꝺ
ſentit ipſū. erit hoc quaſi diceret̄. ꝙ aliqs
pōt aliqd tāgere manu abſciſſa. aut ꝙ ſuo
corpori ſerpētis redditur id ꝙ tangit cau
da eiꝰ que eſt abſciſſa ab ea ꝑ ſenſuꝫ qui re
manet in cauda. niſi dicat̄ ꝙ egrediēs per
mutat mediū. ꝛ per ipſū trāſit aliqd uiſui
ꝛ tūc erit reddēs. ꝛ ꝑmutatū ſimil'. iaꝫ aūt
diximus de hoc ꝙ ſufficiat. ſi autēꝫ fuerit
ꝯtinuus cū aliq̄ ꝑte. niſi oportet ut non ui
deat̄ totū niſi id tm̄. i. ꝙ offēdit. ſi aūt po
nit̄ uiſū ꝑmutatū ī naturā exeuntis radẏ
ꝛ fuēit quaſi unū. quid dicemꝰ de celo cū
uideremꝰ illud. poterimꝰ ne dicere qꝺ ce
lū ꝑmutatur ī naturā illius exeuntis radẏ
ut fiat cū eo ſentiēs quaſi ſint unū aliud.
ita ut offēdat ī ſtellā ſaturni. ꝛ uideat eaꝫ
totā. ſil'r ꝛ iouē ꝛ ceteras magnas ſtellas.
huiꝰ aūt manifeſta ē falſitas. deīde iā oſtē
dimꝰ hāc ꝑmutationē aeris eſſe nō poſſe ī
eis que p̄miſſimꝰ. ſi aūt dicit̄ ꝙ aer trāſlu
cēs n̄ unit̄ cū eo ad unū. ſꝫ ꝑmutatur ī na
turā reddētē. ꝛ ei ꝙ tāgit radius. ꝛ ꝙ non
tāgit. reddit aer formā eius. ꝑꝑ ꝑmutatio
nē q̄ accidit ei. prima reſpōſio ad hoc eſt.
ꝙ aer cū n̄ ꝑmutatur ꝑꝑ pupillā tm̄ ꝛ red
dit ei cui reddere ſolet. ita ut n̄ egeat cor
pore egrediēte. ſa uero eſt. qꝛ ꝺclarauimꝰ
īpoſibilitatem iſtaꝝ ꝑmutationū. tertia uͦ
eſt ꝙ aer medius qui ē inter duas lineas
egrediētes. debet reddere unicuiqꝫ illaꝝ
ꝙ reddit alteri. ꝛ ad ultimū colectioni ra
dẏ. ex colectione aeris intrantis inter line
as reddet̄ forma ſeuſari. his āt multociēs
et tunc oportet uideri ſēſatuꝫ his āt ſepiꝰ
p̄cipue ſi fuerit ſicut ē ſērētia aliquoꝛuꝫ ex
his qui dicūt. ꝙ linee nō apprehendūt pſe
niſi ꝙ reddit eis aer. deīde ſi pupille red
dit̄ ab omnibꝰ. ſ. lineis ꝛ aere ſimul. tūc ē
reddens ſimulacrū ſicut dixerunt auctoꝝ
primꝰ. ꝙ autem ſcierit ꝙ in his que ſūt. n̄
eſt inane. ꝛ ꝙ corpora celoꝛuꝫ ſolida ſunt
ꝛ in eis non ſūt uacuitates ul' ꝯcauitates.
ſciet hoc eſſe īpoſſibile ꝛ qꝺ h̄ egrediēs n̄

poteſt penetrare ī illa. ſꝫ qualiter poteſt
hoc exiēs penetrare aquā niſi fuerit ī ea ī
ane ita ut offēdat ī terrā totā. que eſt ſub
ea ꝛ uideat eā cū ipa terra ſit ꝯtinua cū aq̄
ꝛ nō creſcat eiꝰ moles ꝑꝑ id ꝙ admiſcetur
ei ſi aūt fuerit ibi īane quāta erit magni
tudo haꝝ inaniū uacuitatū que ſunt ī aq̄
quāuis aqua ſit grauis deſcēdens ī uacui
tates ꝛ īpleat eas. uidetur tibi ꝙ tota aq̄
ſit uacuitates. aut maioꝛ pars eius. aut
medietas. ita ut hoc exiēs poſſit penetrar̄
uſque ad totum id ꝙ eſt ſub aqua. ꝛ offē
dat ī illud ꝛ ꝯtingit illud cū ipſum n̄ ſit ſe
peratum a uiſu. ſi enī ſeparetur eſſet mira
bilius. Si aūt quis dixerit uidemus ꝙ
res parua penetrat aquam multam. ita ꝙ
coloꝛat eam ſicut crocus. de quo paꝝ qd.
tingit multum aque dicemus quod colo
ratio multe aque a croco pauco neceſſe eſt
fieri aliquo duoꝝ modoꝛum. ſ. ut aut īfec
tio que accidit aque non ſit niſi in partibꝰ
croci. et partes aque ſint ita ut erant aut
ut partes aque permutate ſint in ſe ꝓpt̄
infectionem ſicut permutātur ꝓpter ca
liditatē. et frigiditatem. et odoꝛem. non ꝙ
ſubſtantia aliq̄ permiſceat̄ eis. ꝛ huiꝰ per
mutatio fit aut ſecūdum permutationem
noſtre infectionis. aut ſm permutationem
infectiōis ſimilitudinarie. ſimilitudinaria
dico ſicut cum apparet ſuꝑ aquaꝫ effigies
alicꝰ latētis in ea. et non oppoſita uiſui. āt
ſicut uidetur quod aq̄ eſt eiuſdem colo
ris cuius eſt ēt uas ſuum. hoc autem cum
fuerit multum apparebit ſuperficies aq̄
ſecūdum illam infectionem. quamuis de
illo ſit parum in ea ſi autem h̄ infectio fue
rit ſecundi modi hec apparitio non pꝛo
derit huic intentiōi. aqua et enim permu
tata et effigiata eſt parum enim croci pene
trauit in illam totam quia al'n ꝑmutat̄ id
ꝙ ē magne mol' ab eo ꝙ ē magne uͦtutis. ꝛ
ꝑue molis. et omnio ſi aer fuerit huiꝰ diſ
poſitionis quod permutetur propter ra
dios. incidemus in id quod negamus añ.
quia opoꝛtebit ut cum radẏ fuerint mul
ti. fiat aeris multa ꝑmutatio. ꝛ pꝛoſit mul
tum ad uidendum. ſi autem fuerit ad mo
duꝫ redditus. ſine ꝑmutatione. tunc natu
ra aeris ē q̄ reddit ſimulacrū recipiētibꝰ
ut etiam reddat uiſibus. ſi autem non fue

rit ad modū ſecundi membri diuiſionis ſꝫ
primi. tunc non poſſumus dubitare quod
aque minima ſunt permixta per minima
croci et econuerſo. cum minima aqua ſine
dubio maioris quantitatis ſint quaꝫ mini
ma croci. et quod inter duo quam minīa
croci ſūt aqua pura. et quod ille aque pu
re. que ſūt inter quam duo minima croci
ſint maiores. quam minime partes croci.
illa ut ꝯperatio minimoꝝ ad minima. cum
colata fuerint ſibi ipſis. ſit ſicut ꝯperatio
totius ad totum. cūqꝫ ita fiunt quantita
tes maioris minioꝝ croci. erunt ꝑuiſſime.
et erit īpoſſibile illas diffūdi ꝑ totaꝫ aquā
et tunc non poterunt aquam ꝯtinger̄ tota
liter. ſed hic modus falſus eſt. tota. n. aq̄
tincta uidetur. et fit hoc ex una duarum
cauſaruꝫ aut quia quam minima croci. et
aque ſunt adeo minima. quod non appre
hendūtur ſenſu diuiſa. ſed hoc non prohi
bet alys eſſe multa maiora alys. corpora
enim diuiduntur ī īfinitū. ⁊ poſſibile ē ut
minimum aque ſit milies tm̄ qui ſit mini
mum croci. et tamen tante paruitatis ē ꝙ
non ſentitur ꝑ ſe ſeperatiꝫ. cūqꝫ ita fuerit
non poterit uiſus diſcernere inter minīa
croci. ⁊ minima aque. ſed uidebitur ex eiſ
una coloratio diffuſa inter rubeum ⁊ trāſ
lucens. ⁊ hic eſt unus modus. aut ut mini
ma ſenſibilia croci. non ſint in ſitibus op
poſitis. ⁊ equidiſtātibus. ſed cum duo mi
nima croci habuerit ordinē ſuꝑ unum ſen
ſibile minimū aque. āt minima croci ſint ī
ferius taliter ut ſi eleuētur cū alys. coopi
ant ſuꝑficiem aque. et ſint quedā illarum
que uideātur in ſuꝑficie ſuperiore. ⁊ que
dā que trāſmutant ſimulacra ſuꝑficiei ſu
perioris. et ꝯcurant omnia in ſimulacris
ſm unū colorē aqua n̄ reddat colorē uni⁹
cuiuſqꝫ illoꝝ propter ſuam ꝑſpicuitatem.
et uideat̄ totū ꝯtinuum in una ſuꝑficie. et
uideat̄ quod diffuſus ē uel diſcurrit per
totā aquam ſed non eſt ita. certificatio au
tē huius membri eſt paucitas infecti ui
ſi in tenui ꝙ nulius eſt ſpiſſitudinis. et mł
titudo eius ꝙ uidetur ī ꝓfūdo. quamuis
ꝯperatio ſimłis eſt. ꝯperatio enim croci q̄
eſt in tenui ad tenue eſt ſicut ꝯperatio cro
ci qui eſt in ꝓfūdo ad ꝓfundū. et his duo
bus modis poteſt id ꝙ paruuꝫ eſt uincer̄
uel īficere id quod eſt multū. ſed certe pa
rum non uincit multum. ī quantitate ſed
fortaſſis in qualitate apparendi. Si aūt
poſuerint quod hic exiēs parum penetrꝫ
in aerem. et non peruenit ad rem uiſam. et
poſtea aer remotus reddit ei. et ipſe uiſui
aut quod aer reddit ei propter ſuam per
ſpicuitatem tantum ſine permutatione. cū
ergo ipſe non reddit pupille. et excuſat la
borem egrediendi ſpiritum ad aerem qui
eſt expoſitus nocum̄tis. ſi uero fuerit pro
pter permutationem. iam diximus đ hoc
quod dicendum fuit. deinde aer pupille.
cum non permutatur ita ꝙ nō egeat ſpū.

Capitulum de deſtruendo ſñtias coꝝ ꝑ
ea q̄ dicta ſunt de ſententys ipſorum.

Ccedamus nunc ad euacuandum
aliqua inconuenientia que ſequū
tur expoſitionibus eoruꝫ ex qui
bus eſt id quod dixerunt. q̄đ partes exe
untes de uiſu reuerberantur ab alys cor
poribus ad alya. et cum uiderint unum
corpus reuerberantur inde ad aliud cor
pus. et uident illud aliud corpus. ad q̄đ
reuerberātur. exempli gratia. cum perue
nerint ad ſpeculum reſultant inde ad ali
ud corpus. et uident illud. etiam. ergo ui
dentur ea ſimul. ergo unum quod uidet̄
duo ſimul. et uidetur quod unum eorum
uideat ſe in altero. hanc autem. poſitioneꝫ
conſequuntur obiectiones. Quarum
una ē quod reuerberatio huius rady aut
eſt ex duro. aut ex leui. aut ex utroque
ſed hec reuerberatio aliquando uidetur
ex leui. quod non eſt durum ſicut aqua.
ergo durities non eſt cauſa. reſtat ergo ut
eius cauſa ſit leuitas. aut poſtquam cauſa
eſt leuitas neceſſe eſt ut ſufficiat ad hoc
qualiſcumque lenis ſuperficies fuerit. āt
ubi egeat ſuperficie leni que ſit partium
continuarum. ſi autem hoc membrum fue
rit neceſſe. impoſſibile eſt illum reuerbe
rari ex aqua. eius enim ſuperficies ſecun
dum eos. non habet continuitatem prop
ter multos poros quos ponunt eſſe in il
la. qui ſunt cauſa propter quam poteſt ui
deri perfecte quod ēſt poſt illam. ſi autē
non eſt neceſſaria continuitas. oportet ut

hec reuerberatio fit in omnibꝰ corporibꝰ quamuis ſint aſpera. nam cauſa aſperitatis eſt angulus. aut quod uidetur angulꝰ eiꝰ quod eſt concauum ante pupillam. omne autem anguloſum neceſſario habet aliquã ſuperficiem in qua non eſt angulus. et eſt lenis. alioquin anguli tenderẽt in infinitum aut diuiſio corporum terminabitur ĩ partibus non habẽtibus ſuperficies. ⁊ hec utraque facta eſt. ergo omnis corporis ſuperficies cõpoſite ſunt ex ſuperficiebus lenibus. oportet ergo ut in unaquaque ſuperficie fiat reuerberatio aut ut dicatur unum de duobus. ſ. quod aut ĩ ſuperficiebus paruiſſis non reuerberatur radius. aut quod in ſuperficiebus diuerſorum ſituum reuerberatur radius ad partes diuerſas. et diſgregatur illud reuerberatum et non apprehẽditur de illo aliqd propter priuationem ↄiunctionis. ſed prima pars diuiſiõis facta eſt. notum eſt enim quod ſi de uiſu erit corpꝰ quod ſubito diffundat per emiſperiũ mundi. illud quod primum exit. exit unitum. et quo magis elongatur uertitur ĩ minores partes. ⁊ magis diſgregatas. et ut cum reuerberatur unaqueqꝫ pars eius. et unaqueque ſumitas ſubtilis linee eius ſine dubio non offendat niſi in partẽ que eſt equalis ei. et reuerberet̃ ab illa. ⁊ ad hoc nec ꝓdeſt nec obeſt id quod eſt preter illam. ſed fortaſſis ſi ſuperficies lenis in quam offendit fuerit minor ea ñ reuerberatur in ea. nos aũt cum cõſideramus hoc nõ inuenimus quod cauſa ⁊ neceſſitas prohibendi reuerberationem ĩ rebus exiſtentibus apud nos ſit hoc quod paruiſſime ſuperficies earum ſunt multo minores ſumitatibus linearum radij offendentibus in ipſas. aliquando enim accidit ut aliqd ſit aſperum. et ſcimus certiſſime quod partes eius que habent ſuperficies lenes. habent quantitates quas non dubitamus eſſe maiores quantitatibus ſumitatum exeuntium radiorum. et propter hoc non reuerberantur in illis. et hoc eſt ſicut uitrum contritum. et ſal et criſtallꝰ confracta ad modum ſimile. quorum partium ſuperficies ſcimus ueriſſime eſſe lenes. et non ſunt adeo paruiſſie. ut ſint minores ſumitatibus exeuntis radij que cũ coniunguntur non reuerberatur in eis radius. ymo etiam nec in alijs maioribꝰ ꝙ ſint hic deinde impoſibile eſt ut corpora contrita terrena recipiant diuiſionem in partes que ſint miores partibus quas recipit corpus radiale. cum diuidatur in illas. ita ut pars conſtricti ſit minor ea in quam diuiditur diſſolutum. Deinde ſi cauſa reuerberationis in leni eſt priuatio penetrabilitatis et repercuſſio retro. hoc totum eſt in aſpero. ſi autẽ ñ eſt repercuſſio. nec priuatio penetrabilitatis. tunc non debet reuerberari ab alio. corpus et enim non habet ex natura motꝰ diuerſos ſed ex uiolentia. tu ſcis aũt quod cum lucidum receperit illud naturaliter non repcutiet retro niſi per uiolentiã. Deinde lenitas non eſt de affectionibus agentibuſ in corpora ut mutet naturam eius quod offendit in eam. nec eſt de uirtutibus repellentibus a ſuis corporibus aliqd. ita ut elongare faciat corpora a ſe. ſi enim lenitas eſſet cauſa elongandi corpora. tunc elõgaret quod eſt inter illa. inquocumque ſitu eſſet et oporteret uiſum reuerberari aſpeculo quod tangeret radius exiens lineatꝰ in eo. non cum offenderet in illud ſumitate tantum. ſi aũt cauſa reuerberationis eſt repercuſſio retro aut tumor. ſicut accidit pille. deberet reuerberari ab omni corpore. quod non penetrat. quamuis non eſſet lene. Sed ſm ſẽtẽtiam auctorum d̃ ſimulacro poterit hoc dici. ipſi enim ponũt lenitatem cauſam reddendi. ſimulacrum. ⁊ quod omnis lenitas ſiue ſit parua. ſiue ſit magna cauſa eſt redendi ſimulacrum aliquod. ſꝫ ſimulacra que reddunt puiſſime ſuperficies ſunt adeo parua. quod non cognoſcit ea uiſus. et ideo non ſentiuntur. ponunt etiam quod in corpore aſpero ꝑmiſcetur obſcuritas cum lumine et obſcuratur quicquid ſubſcidit in eo. et quicquid ſupereminet eſt adeo paruum quod non poteſt redere ſimulacrum uiſui. ſi aũt eſſet planum non contingeret iſtum. Sed auctores reuerberationis propꝰ huiꝰ mõi peruitatẽ non excuſantur a priuatione reuerberationis. ſi aũt cauſam huius nõ ponunt peruietatem. ſed diſgregationem. ipſa diſgregatio inuenitur etiam in ſpeculis ſi

gnatis talib⁹ figuris. quod radius reuerberatur ex illis ad emiſperiū mundi perfecte. ſicut ſcitur in ſcia de ſpeculis. et fortaſſis reuerberatio ex aſpero. ñ tm̄ diſgregat radium. quātum illa ſpecula figurata. ſed fortaſſis concurunt linee mlťe ad unū punctū. hͤ ē una ð obiectionib⁹. Secūda uero obiectio eſt quod quomodo aliquando reuerberatur ab aqua et aliquā do penetrat eam. oportet enī tunc ut ī altero iſtoꝝ defectus ꝯtingat propter alteruz ſcilicz ut aut uiſum ſub aqua nō uideatur ītegre. ſed uideantur de eo puncta penes ſēſum diſtincta. ñ habētia perfectam formam. aut ut reuerberans in illud. non uideatur omnino. ſed uideātur de eo pūcta penes ſenſū diſtincta que ñ habeāt itegrā formaz. quamuis unum uideatur perfectius. ⁊ forma alterius ꝯperatiōe hui⁹ uideatur imperfectio. non aūt ita ſe habet res.

Obiectio aūt tertia eſt ꝙ reuerberatuz ab aliquo. a q̄ diſcedit. et ꝯtinuatur alij ꝑ ꝙ uidentur poſtea due eoꝝ forme ſimul. neceſſe ut aut propter ſepationez radij reuerberati. non debeat forma ſenſati ſeparari a radio. aut ut debeat. ſi aūt ñ debet tunc cū non uidemus cū auertimur ſpeculum a quo diſceſit radius. neſcimus enim cauſā huius. niſi quia iactus radij. mutatus ē alias. ſi aūt propter ſepatioñē forma debet ſepari a radio· tūc quomodo uidētur forma ⁊ ſpeculum ſimul in una hora. ſi aūt id ꝙ de radio exiſtit in ſpeculo ipm̄ eſt ꝙ uidet formaz ſpeculi. et id ꝙ de illo deſcēdit ab eo. ipſū ē ꝙ uidet formā alterius rei. tunc iaz appropriata eſt unicuiqꝫ uiſoꝝ aliq̄ pars radij. oportet ergo ut nō uideantur ſimul. ſicut radius iactatur ī platonē. et radius in ſocratē. una oculi apertione uidentur ſimul. nec oportet propter illum. ut ꝙ uidetur de platone uideaẛ nō diuerſuz ab eo quod uidetur de ſocrate. ſi aūt dixerunt cauſam huius eſſe ꝙ radius reddit formaz ſm unam lineam. et reddit formaz an me ductu illius linee et qð una tantum linea eſt que ſimul reddit hoc et illud. et quicquid uidetur una linea totum uidetur unum in loco. dicemus primo deſtructam eſſe hanc ſententiam cum negabatur quod linea exiſtens ſit uidēs exterius. ſed tantum reddens. ſcðo quod ñ negatur egredi linea que oſtendat in lineam reuerberatam et ꝯtinueẛ ei. ſi aūt ipſa reddit per id quod ꝯtinuatur ei de lineis. et uirtus que eſt in oculo ſentit. nō autē exiens. tunc oportet ut uideatur res duabus lineis ſimul. et ut uideatur forma cuz ſpeculo et cum alijs. et oportet ut multociens accidat uideri rem geminatam non propter cauſam que ſit ī uiſu. ſed propter ꝯtinuitatez linearum radij. quo uidentur ad unam lineam. hoc aut non ē nec ꝯtingit nō eſt enim poſſibile nobis uidere aliquid in ſpeculo. et per ſe niſi cum oppoſitū fuerit uiſui. ſi uero non fuerit oppoſitum. uidēbimus illud ſicut ſpeculum tm̄. ſit aūt ſecūdum ſententiam eorum a. punctum uiſus. ⁊ b. locus ſpeculi. et linea. b. c. egrediatur de oculo. et reuerbereẛ a corpore qð eſt ꝯtra c. et alia linea a. d egrediatur. et interſecet linea. b. c. in pūcto. e. et illic coniungatur ei. dicemus ergo quod ſm ſententiā eorum oportet ut forma de. d. uideaẛ cum forma. c. a duabus ſumitatibus. e. et. b. et duabus lineis. e. a. ⁊ b. a. partes enim harum linearum que egrediuntur ab oculis aut erunt ꝯtiue. aut ꝯtingētes ſe. ſi aūt fuerint ꝯtinue. et quedam earum ſolent recipere affectionem aliquarum ſicut diximus ita. quod ambe reddunt pupille. et affectio fuerit in toto ipſo corpore. et non fuerit ī alia eius ſupficie que ſit ꝑpria alicuius partis. nec fuerit redditio illa uolūtaria. nec artificialis. ſed naturalis. tunc patiens cū offenderit in agens ꝙ agit offendendo debet pati ex eo. iudicium et enim de exitu aptitudinū naturaliū q̄ ſūt ī ſubſtātijs reꝝ ad effectuz eſt ut natura aptitudinis ſit ī eſſētia patiētis q̄uis non ſit ꝑꝑ cauſā alicui⁹ ꝙ ſit de natura agentis. ⁊ ut res ex qua ē actio. ſit ī natura agētis. quāuis patiens q̄ſi nō ſit. ⁊ cuz hoc ita fuerit exitus ad effectum nō erit niſi quātum de uno ꝯiungitur alteri. cū aūt agēs ꝑuenerit ad patiēs. ⁊ remota fuerit media. ⁊ hoc. ſ. ī quo ē uirt⁹ agētis. et hͤ ī quo ꝟtus patiendi. oportet ut actio ⁊ paſſio q̄ ē inter illa ꝑueniat naturaliter q̄cūqꝫ mō fuerit ꝯtinuitas. angulus et. n. qui ē illi alio mō. ſi ē ñ ꝓdeſt illi quicquā. nec ꝑuatio penetra

bilitatis.nec finibilitas tranſlucentis ſili
cet aeris apud ſpeculū efficit ibi aliquid
quia tantūdem eſt ut finiatur penetrabi
litas.⁊ ɔtinuent̃ ei linee quantū ſi ſit infi
nita ⁊ ɔtinuentur ei linee. Agēs et enim d̃
bet agere ⁊ patiēs dꝫ pati. Si aūt forma
⁊ quaſi affectio non fuerint ī toto ipo cor
pore.radij qui diffūduntur.ſed in una tm̄
eius ſuperficie.aut ī puncto qui eſt finis
eius ⁊ terminus.⁊ non ad partem ipſius
linee.ſ.e.d.ad hoc ut ex ea pte ɔtinuetur
ei ⁊ patiatur ab ea.ſꝫ nō in extenſione illi⁹
linee oportebit tunc ut nō patiatur inter
principium linee et eius ſumitatē ⁊ ut for
ma cadat ſubito a ſuperficie ɔtingēte eaꝫ
in aliam ſuperficiē ſine paſſione ꝑtiuꝫ me
diaꝝ.in ɔtinuo ⁊ enim nō eſt iciſio ī effec
tu.autē oportebit ut redditio fiat ꝑ lineā
directā.que ē.a.b.⁊ non fiat ꝑ angulū qui
eſt aū.e.pūctum et enim ſiue angul⁹ acci
dentia ſunt rectitudini.⁊ hoc eſt quod nō
quaꝫ dictū fuit.ergo manifeſtū ē quia paſ
ſio linee.e.a.a linea.c.e.ē ſic paſſio linee.b
a.alia.e.b.ſꝫ tanto oportet amplius. quan
to ꝓpinquius eſt.ergo forma.c.debet red
di utriſqꝫ lineis q̄ ſunt.e.a.⁊.b.e.oportet
ergo uideri.c.nō unū tm̄ ſed duo.oportet
etiam reddi forma.d. cū forma.c.ipſi aūt
ponunt ꝙ forma.b.redditur cū forma.c.
ergo oportet uideri tres formas que ſunt
d.c.b.ſimul hoc aut totū non ē ita.ſimilit
ter etiam ſi eſſent ɔtingentes nā ſi unaque
que ꝑtium ipſaꝝ lineaꝝ reciperet affectio
nem in toto ſuo corpore.ſequeretur ex ta
ctu ut actio et paſſio.tranſiret ab una pte
ad aliquam.que ē ante ſe.ſi aūt nō eſt ita
ſꝫ in ſuperficiebus eſt que ſūt oppoſite ui
ſo.tunc non oꝫ uiſū reddi uiſui per aliqd
angulorꝝ qui ſunt extra illam ſupficiem.ſi
autē interogauerint nos dicentes.cū ɔce
ditis ꝙ reditio huius forme cadat ī recti
tudinem ꝑm aliquam affectionē alioꝝ ui
ſuū tangentium eam.et non alioꝝ. dicem⁹
quia certe nos nō dicemus ꝙ lux ſit ideo
ꝙ eſt recipiēs aliquid de deſcriptionib⁹
⁊ de formis ad trāſferendū eas ad aliud
ullo mō. ſꝫ dicemus ꝙ illuminatum ſolet
reddere formā ſuam ſibi oppoſito.niſi fue
rit inter ea aliquid interpoſitum. quod
eſt coloratum.ſꝫ ſi medium fuerit tranſlu
cens.ſi uero medium prius eſt recipiēs.et
poſt ea reddēs.redderet omnibus uiſib⁹
quocūqꝫ mō eſſet ſitus eius ſicut reddit̃
calor omnibus tactibus quocūqꝫ modo
ſit ſitus eius. De his aūt que debēt que
ri ī hoc loco ē ꝙ ſepe uidemuſ formā ⁊ di
mēſionē forme ſimul una hora.⁊ uidem⁹
ea ſepata.ſ.quia uidem⁹ ī ſpeculo ſimula
crū alicui⁹ rei.⁊ ipa uidem⁹ pſe ſepatim.et
hoc totū ſimul.⁊ fortaſſis hoc nō ɔtingit
niſi ex duabus lineis radij.quaꝝ una diri
git̃ ad ipm ī directū.āt ꝑ angulū reuerbe
rationis.ɔſiderem⁹ ergo hoc ſi ē poſſe.an
ipoſſibile.dicem⁹ ergo ꝙ ꝑp iactū duarum
lineaꝝ radij ī rē uiſā.non deberet res duo
uideri.radij et.n.ꝑm eos quo magis ɔue
nerint partes ſup rē uiſā.⁊ denſate fuerit
certius deprehēdētur.⁊ longius ab error̃
numeri pcipui ⁊.n.ex illis ɔcedunt hoc.et
nō ɔcedūt ꝙ cū unus radius uiderit unā
rē tm̄.ſit una.⁊ cuꝫ alius radius ceciderit
ſup euꝫ ⁊ coniūctus fuerit ei.ſit ꝑp hoc er
ror ī uiſu. Quis ipoſſe ē eſſe ut unā rē ɔtin
gāt duo radij ſimul.ſiue ſint duo radij pn
cipal̃.ſiue ſint duo radij. pncipal̃ unus.
⁊ ali⁹ ex reuerberatiōe.radi⁹ ⁊.n.ꝑm eos
corp⁹ ē.corp⁹ aūt n̄ penetrat corp⁹.ſꝫ ē po
ſibile ut radi⁹ cadat ſup radiū.⁊ ſi iceſſeri
mus hac uia.n̄ erit uiſio illoꝝ utroꝝūque.
ſ.forme rei cui⁹ ē forma ad modum tāgēdi
ſꝫ uidebit̃ unū ꝑtactū.⁊ aliud ꝑp receptio
neꝫ ex illo.⁊ nichil itereſt an utriqꝫ radij
ſint extremitates lineaꝝ exeūtiū ī directū
aū un⁹ ſit ſic.⁊ ali⁹ ex later̃ ꝑ reuerberatio
nem.ergo ſi aliq̄ cauſa ē hec.n̄ ē id circo ꝙ
duo radij cadāt ſuper unā rē abſolute.ſed
hoc pacto ꝙ unus radius ſolus cecidit ſu
per ipm.⁊ ali⁹ cecidit ſuper ipſū.et ſuper
aliud etiam. hec aūt diuiſio deſtruit̃ duo
bus ſpeculis ſibi oppoſitis. radij.n.hij n̄
diuidunt̃ ꝑm hūc modū ſꝫ ſi fuerint ibi ꝑ
tes radij erūt cadētes ſup utrūqꝫ eorum
ſimul ⁊ cū hoc uiſus uidebit unūqꝙqꝫ ſpe
culū.⁊ ei⁹ ſimulacrū. una ſꝫ duo radij hic
non diuidūtur.nec ē poſſe ut unus radius
reddat unū ſimulacrū.⁊ alius aliud. vnuſ
quiſqꝫ eoꝝ apprehēdit id ꝙ alter. et apꝑ
hēdēs ē un⁹. oportet ergo id apprendere.
et hoc non ſicut duo.quia oportet ut uiſ⁹
apprehendat formam. uniuſcuiuſque ſpe

culi ſemel. ⁊ nõ multotiẽs. Si aũt frequẽ
tatur propť reuerberationẽ. ⁊ poterimus
excuſare illud aũtẽ leui excuſatiõe uiolẽ
tie ⁊ ſuſtinuerimus illud credere. nõ opoꝛ
tet ꝓpter hoc eẽ ibi iterrationẽ ergo cuꝫ
ex unoquoqꝫ ſpeculo redduntur ſimula
cra mlťa ita ut unũ ſpeculũ uideať multo
tiẽs. cũ ipm uideať ſemel ſicut ẽ et multo
tiens eius ſimulacrum. Si autẽ dicitur ꝙ
quia radius reuerberať ab hoc ſpeculo in
illud ideo uidetur illud ſpeculũ in iſto. ⁊
deinde qꝛ iteꝝ reuerberať ab illo ĩ iſtud
idcirco illud uidetur in iſto tunc cum ite
rum reuerberatus fuerit non uidetur ſi
cut pꝛimo uiſũ fuit. ſi autez dicitur ꝙ ꝑmo
uiſum fuerit una pte radiȷ. ⁊ ſcđo alia pte
radiȷ. ſi ptes fuerĩt reddẽtes. ⁊ ñ uidẽtes
nõ reddeť aliud. niſi ipm idẽ ſimulacrum
⁊ ex diuerſitate iactuũ ipoꝝ ſup illud cuꝫ
ipm ſit unuꝫ ñ ꝓueniet diuerſitas ĩ uiſu
hoc aũt iã declaratũ ẽ. ipi. n. teneť ꝙ ptes
reuerberati ptrãſeunt ſup uiſuꝫ a quo re
uerberãtur. ⁊ tũc opoꝛtet ut ad ptes illas
trãſferať foꝛma ei⁹. ⁊ cũ hoc ñ opoꝛtet pp
ſuã mutationẽ pp illas ut augeať numer⁹
ei⁹ ꝙ appꝛehẽdiť ꝑmo. ⁊ ꝙ appꝛehẽditur
ſcđario. ꝙ. n. ex foꝛma reddiť unum eſt ſi
aũt ptes fuerĩt p ſe uidẽtes ſequeť ꝙ dixi
mus. cũ negauerimus uideri ſimulacrum
reuerberatum ſup illas. deĩde opoꝛtebit
ut non uideãtur ſimulacra paulo plus cũ
ipſa fuerĩt minoꝛa. Et foꝛtaſſis dicetur
ꝙ radius poſtquã ſepe repcutitur. lõgi⁹
ſit eius ſpatiũ. ⁊ propter hoc ĩ una quaqꝫ
uice uideť min⁹ ⁊ differt ꝑmum a ſcđo in
paruietate. opoꝛtet ergo pꝛimũ ut linee ra
diales cũ dẽſate fuerĩt ex reuerberatione
nõ ſint quaſi una linea que ẽ groſioꝛ et foꝛ
tioꝛ quã ꝑma. ſꝫ ut remaneant linee recur
uate alie poſite circa alia ꝯuata exiſtentia
eaꝝ ĩ eo ꝙ no ſũt unite. ſꝫ h iuditium in
credibile eſt. et cum hoc non conceditur
apud eos quod puitas in longitudine ꝯm
angulum recuruata ſit quanta eſt in longi
tudine directa deinde quid dicent de ipo
eodem uiſo. cum elongata fuerint ſpecula
a ſe in duplum illius ſpatiȷ quod eſt inter
reuerberationes. ñ uidebitur paruiſſimũ
exempli gratia. ſicut reuerberaretur uiſ⁹
a ſpeculo. a. ad ſpeculũ. b. uidetur foꝛma
b. ĩ ſpeculo. a. deinde uiſus reuerberatur
a ſpeculo. b. ad ſpeculũ. a. ⁊ foꝛma ſpeculi
a. uideť in ſpeculo. b. ⁊ deinde reuerbera
tur uiſ⁹ a ſpeculo. a. ad ſpeculũ. b. ⁊ uideꝫ
foꝛmã. a. ⁊ poſtea cũ hoc uideret foꝛmam
b. in ſpeculo. a. ⁊ longitudo que erat inter
illa duoꝝ palmoꝛum neceſſario propter
id quod percutit radius de ſpatio recur
uato quod eſt inter oculum. et unum ſpe
culoꝛum fieret octo palmoꝛum. ſi aũt nos
elongaremus ſpeculum. b. a loco ſuo decẽ
palmis non uideremus ſpeculum in ipſa
puitate. quamuis mirum eſt quod dixi
mus de differentia foꝛme que appꝛehen
ditur per ſe ipſam et que appꝛehenditur
ex reuerberatione eius. et que appꝛehen
ditur ab illa duabus reuerberationibus.
hoc enim totum diſtinctum eſt penes ui
ſum. quia due foꝛme appꝛehenſe ſunt uni⁹
materie. et in uno recipiente. differẽtia au
tem foꝛmarum aut ẽ ex diſiunctionibus
et intentionibus. aut eſt ex recipientibus
hee due foꝛme in ſe ipſis una ſunt. et ſubie
ctum earum pꝛimum eſt unum. et recipi
ens eoꝛum. ſed unum eſt cum ergo debẽt
eſſe due forme ſed ſcđm noſtram ſententi
am de hac abſurditate nichil ad nos. due
et enim foꝛme ſcđm nos ſunt uiſe a duob⁹
recipientibus. quoꝛum eſt eius ſubiectuꝫ
pꝛimum. et alterum eſt coꝛpus terſum qđ
eſt recipiens ſimulacrum ſubiecti pꝛimi
aliquo modo receptionis. et efficiens foꝛ
mam ſimulacri in oculo aliquo mõ. Dei
de contra illud mirabile de radio poſt ra
diũ hoc eſt dicendũ. ꝙ ſi res ita eſt ut dixi
mus. ſ. ꝙ radius ſcđs nõ debet penetrare
pꝛimũ. ſed ut contingat exterius quomõ
tangit radius reuerberatus uiſibile. et ui
det illud et non tangit niſi quantum dedit
ei contingens pꝛecedens ſi aũt uidet id
quod ille uidet ſecundum quod patitur
ab illo et receptio eius quod recipit ſit
cauſa ꝯtinuitatis ſue cum illo. deſtruitur
debitum patiendi per angulum deſignatũ
nec etiam appꝛehendet aliquid aliud nu
mero ab eo quod appꝛehendit pꝛimus ul
lo mõ. ſi aũt tetigerit alias ptes rei pter il
las qs tetigit aliuſ null⁹ eoꝝ appꝛhendi cer
tiſſime. nec ambo appꝛhẽdunt aliqd unũ.

Capitulũ de diſſoluẽda queſtione quaꝫ induxerũt de ꝯplẽdo verbo de viſibilibꝰ inter que. ⁊ trãſlucẽtia ⁊ terſa ſunt ſitus diuerſi.

Soluemꝰ nũc queſtiũculã ꝑdictaꝫ que failit eos ob hoc ꝙ ꝓpinqui tas ꝓhibet uidere. ⁊ ꝙ ĩpoſibile ẽ colores ⁊ figuras moueri a ſuis ſubiec tis motu locali. hoc.n. nõ facit pro eis ni ſi diceremus ꝙ uiſus aut alicuius ſenſuũ ẽ abſtraere formã a materia hoc mõ. vt fõ mã ipſã aſſumat a ſua materia. ⁊ muttet eã motu locali ad virtutẽ ſentiẽtẽ. hoc au tẽ nullus dixit ſ3 dicimus hoc fieri adˢmo dũ patiẽdi. paſſio eni nõ fit ut patiens ab ſtrabat uirtutẽ agẽtis aut qualitatẽ eiꝰ. ſ3 vt recipiat ab eo ſimilẽ eius. ſed alterius generis quã ſit illa. vnde non dicimus ꝙ͂ viſus recipit a viſo formã ſimilẽ ei que ĩ illo ẽ ſ3 aliã q3 ĩ hoc etiã ꝙ non ſentiꝭ niſi ꝓpter propinquitateꝫ. ſicut odoratum. ⁊ tactũ. ſentiẽs nõ abſtrahit formã eius. ſed fit ĩ eo ſimilis forme eius. Sũt enim que dã rerũ que nõ patiunꝭ niſi offendẽdo. et ſunt quedã que cũ offẽderit diſcedit ab eis aliquid quod eſt neceſſarium ad hoc vt afficiat eoꝝ affectũ. ⁊ hoc ẽ in hoc loco radius. quẽ neceſſe ẽ ꝯtinuari eum forma viſibili. ad hoc vt habẽs formã iactet ex ſua forma ſimulacrũ. in aliud ꝙ ẽ ſimilitu do eius ꝙ videꝭ iactare ſuũ ſimulacrũ de bile. cũ intẽdiꝭ ſup illud lux alia. vt infi ciat ſuo colore id ꝙ ẽ illi oppoſitũ. ⁊ trãſ ferat in illud certiſſime. cũ id ꝙ ẽ oppoſi tum fuerit receptibile huius. quãuis hoc ſit mediãte ſpeculo. ⁊ proter hoc ꝙ eget luce viſibili. eget etiã medio veluti inſtru mẽto ꝙ adiuuet apꝓhẽdeꝭ. ⁊ hoc ẽ ꝑuitas ⁊ vt mẽſura eius habeat terminũ determi natũ quo nullus minor põt apꝓhendi.

Quod autẽ apꝓhẽdens apꝓhendit ſimu lacrũ apꝓhenſi. ſignificat id ꝙ remanet ĩ ymaginatione de forma viſi. ita ꝙ ymagi nat illud quãdo vult. ⁊ putat ymaginatũ eſſe formã rei viſe. ⁊ ꝙ trãſlatũ ẽ ad yma ginationẽ ⁊ motũ. ſ3 moueꝭ res ſua forma imo ẽ aliquid extra illã ꝯſimile illi. Hoc etiã ꝙ forma remanet ĩ occulo multo tẽ pore cum inſpexeris ſolẽ ⁊ poſtea auer te ris te ab illo ſignificat tibi ꝙ occulus re cipit ſimulacruꝫ. ſimiliter ymaginatio ca dentis gutte videꝭ linea ⁊ gutta que mo uetur circulariter circulus aliquis. Im poſibile ẽ autẽ videri diſtenſionem gutte mote in tempore. quin ymaginetur res ĩ duobus locis. Oportet ergo vt de hoc ꝙ gutta prius eſt ſurſum. ⁊ poſtea uiſum. ⁊ diſtendit ut in medio ⁊ ꝙ͂ hoc ꝙ gutta eſt in vno extremo ſpatij in quo reuoluiꝭ et deinde in alio extremo eius ⁊ diſtendiꝭ in medio ſimulacrũ huius. velut ſit ima ginatũ penes te. hoc autem non fit in vno momẽto. Oportet ergo vt ſimulacrũ eiꝰ ꝙ ꝓceſſit. ſit certiſſime pꝰ ipꝫ ⁊ remanẽſ pꝰ ipm. ⁊ eius ꝙ ſenſimus poſterius. et fiat ex illis diſtenſio quaſi ſenſata. ſi hec fit ꝓ pter hoc quod forma eius impreſſa ẽ q̃ꝛ uis gutta iam mota eſt a terio ĩ quocun que poſueris eam. et non remanſit in illo ſ͂io ſuis duobus temporibus. Sed ĩ hoc quod dixerunt de lumine apparente ante occulos. cauſa erroris ſui hoc eſt ꝙ͂ hoc non ſit ſecundum eos niſi vno modo qui putauerunt non eſſe concedendum ꝙ occulus eſt quidam habens in ſua ſubſtã tia. aliquid quemadmodum lucentia de quibus prediximus in premiſſis qui in te nebris lucet ⁊ illuminat quod eſt coram ipſo per qualitatem quam in ſe efficit. nõ per aliquid quod diſcedat ab eo quaſi nõ ſit etiam poſibile ex confricatione ⁊ tactu contingere aliquando in tenebris igneos radios tenues ſicut contingit ex confrica tis in ſuperficiebus paliorum. ⁊ ex mãu confricante puluinaria ⁊ barbam. Jam autem patebit tibi quod ipſa pupilla po teſt eſſe de his que in nocte lucent et illu minant et iactant radios ſuper id quod ẽ oppoſitum illis. Occuli et enim multo rum animalium. ſunt huiuſmodi. ſicut oc culus leonis et ſerpentis. et quandoqui dem ſic eſt. poteſt illuminare tenebroſ uꝫ Unde multa ex animalibus uident in te nebris quoniam illuminant rem luce pro cedente ex occulis virtute ſuorum oc culorum. Sed de verbo quod vna pupilla impletur. cum altera clauditur quis negat. quod in neruo concauo ſit corpus ſubtile quod eſt vehiculum uir

tutis uidētis ꝙ appellat̄ ſpirit⁹ qui moue
tur aliquādo ocultādo ſe. ⁊ ſubterfugien
do. aliquādo apparēdo ⁊ ituēdo qui cū
clauſus fuerit alter occuloꝝ fugit ociꝰ ⁊
tenebras naturaliter ⁊ uadit ad aliū occu
lum. eo ꝙ ꝯcauitas cōis ē eis. ſicut noue
runt auctores cyrurgie ꝓpter hoc autem
ꝙ una res implet̄ ex alia. nō oportet ut in
natura iplentis ſit emiſſio ⁊ exitus ⁊ pro
greſſio in terra. ⁊ diſceſſio uſqꝫ ad terios
mūdi. Sꝫ oppoſitio de v̄bo ſpeculi tan
git omnes tenētes ꝙ i ſpeculo formatur
forma ſenſibilis. Ea autē que ꝯtra hec po
ſunt reſpōderi ſunt tria. vnū quoꝝ quaſi
initit̄ auctoritati. uidelicet ꝙ forma nō im
primit̄ i ſpeculo eo modo. quo forma ma
terialis iprimit̄ in ſuis materijs. eo ꝙ nō
ꝯiungit̄ in illis ꝯtrarie. Sed hec forma
⁊ eius ꝯtraria imprimunt̄ ambe i toto ſpe
culo. Nō eni ē turpe ꝯuenire i eo ſimul ſi
militudinē albedinis ⁊ nigredines. ſūt eiꝫ
i eo nō ut fiat quale ꝓpter illas. ſꝫ ſicut
fit itellectibus qui itelligit albedinē. ⁊ ni
gredinē ſine pticione ſui. Deīde quod
reddit̄ uidēti. ē quidā ꝙ ē alicuius opera
tionis inter tria. ſ. uidēs ⁊ ꝙ uidet̄. ⁊ ſpe
culū. ⁊ ꝯperatio hoꝝ trium nō ꝯcurrit. in
vnāquāqꝫ partē ſpeculi. qꝛ vna pars eius
reddit ipſā albedinē. ⁊ alia ipſā nigredi
nē ⁊ ē diſtinctio eoꝝ i uiſu. Coniūctio aūt
redditus ⁊ diſtictionis acquirit uiſu q̄le
ipſum ⁊ uiſū. hoc autē reſpōſum ego non
teneo nec itelligo. Nec itelligo quomodo
forma ē impſſa i corpore materiali. ſ. ſpe
culi cū ipſa nō ſit i eo. ⁊ aliquādo uacuet̄
corpus ab eo cū ipſa ſit ipreſſa in eo quo
modo ergo corpus ē nō uacuatū ab ea cū
ipſa nō appareat i illo. ſꝫ appareat i eo for
ma quā habet. quāuis ipſum ſoleat uide
ri. aut quomodo erat noſtra diſpoſitio i
ꝯperatione ſtātis poſt ſtātēꝫ. hic autē eſt
plixus labor. labor eni qui ē in hoc. hic ē
ꝙ qꝛ nō ponit̄ figura impmi i ſpeculo po
nit̄ figura nō terminata. ⁊ labor etiā qui ē
hic. hoc ē ꝙ ponit̄ forma nigredinis i cor
pore. ita vt ipſa nō nigredo ſit corpus ſibi
⁊ concedit̄ ꝙ albedo ꝯiūgat̄ ei i corpore
ſimul. ⁊ ponit̄ forma nigredinis alia nigre
dine. ſimiliter forma albedinis preter al
bedinē. Sed uerbū de itellectu ⁊ intel
lecto. differemus vſqꝫ ad tempus ſuum.
Duorum autem que poſſunt reſponde
ri. vnum reſpondebimus affirmantes illō
⁊ aliud dicemus quaſi veriſſime. Quod
autem affirmamus hoc eſt quod primo
dicimus non oportere cum aliquid neceſ
ſarium fuerit ad hoc. vt aliquid operetur
in aliud. erit illud neceſſarium. velut ſpe
culum ⁊ tranſlucens patiatur a primo id
quod patitur ab eo tertium. alioquin tenē
remus quod cum doleretur cum enſe do
laret ⁊ ipſe. ⁊ cum in nocte incederetur ſe
cundum ducatum alicuius ſigni incederet
⁊ ipſum. Secundo quod non eſt per ſe no
tum nec omnino manifeſtum. ut omne cō
pus efficiens debeat offendere in patiens
quamuis enim hoc inueniatur per induc
tionem impleriſqꝫ corporum. non tamen
eſt neceſſe ut omnis actio ⁊ paſſio fiat per
offenſionem ⁊ contactum. poſibile eſt eniꝫ
vt actiones aliquorum in aliqua fiant ſie
offenſione ſicut eſt poſibile. vt non corpuſ
agat in corpus ſine offenſione ſicut deus.
⁊ intellectus ⁊ anima. ergo non ē mirum
ſi vnum corpus agat in aliud corpus ſine
offenſione. ⁊ ſi quedam corpora. agant of
fendendo. ⁊ alia non offendendo. Nemo
autem probare poteſt hoc eſſe poſibile.
neque quod propter diſtantiam ⁊ ſitum
que ſunt inter duo corpora ſit impoſibile
operari vnum eorum in aliud ſine offen
ſione. Non eiꝫ ſuper eſſet. hic niſi aliquis
modus admirationis quaſi oīa corpora n̄
ſoleant operari alia. i alia niſi propter hu
ius diſtātiam ſeperationis. Cū enim ei cō
tingeret uideri corpus agens quod ageret
nō offendendo. miraret̄ de illo ſicut mō
mirant̄ de agente abſqꝫ offenſione ⁊ qūq
dem hoc ē. tūc non eſt impoſibile. quantū
ad itellectum quod noſtra ſētētia appro
bata ꝯfirmat. ⁊ n̄ ē argumētatio q̄ deſtru
at eā. Dicem⁹ ꝙ corp⁹ lucēs ex ſe ipſo. et
illuminatū colloratū ſolꝫ agere i corp⁹ ſibi
oppoſitū. cū fuerit receptibile ſimulacri
ſicut uiſus ē receptibilis. ⁊ fuerit iter ea
corpus ꝙ nō hꝫ colorē actionē q̄ ē forma
quaſi ei⁹ forma. ita ut nil agat i id ꝙ ē mdi
nꝫ qꝛ n̄ ē receptibile eo ꝙ ē tnſlucēs. poſt
q̄ aūt n̄ ē pſenotū. nꝫ ꝓbatū demōſtratio
ne ꝙ nullū corp⁹ operat̄ in ſibi oppoſituꝫ

mediāte trāſlucēte vllo modo. hoc aūt fu
erit prīo intellectū poſibile Sed iā ē affir
matū per id ꝙ probauimus de qualitate
appͤhendēdi tūc eſt poꝭe. Similiter etiaꝫ
cum nō poſibile vt loco vnius medij ſint
duo media .ſ. mediū. ⁊ aliud mͥdiū. ⁊ loco
vnius ſitus. ⁊ uniꝰ diſtātie ſint due diſtā
tie. ⁊ duo ſint diſtātia ⁊ ſitus predicta cū
alia diſtātia ⁊ ſitu alio. Et loco huius ſo
lius medij trāſlucentis ſit mediū ꝙ ē co
loris terſi cū trāſlucente. Et ī loco diſtan
tie oppōis inter ipſū. ⁊ hoc trāſlucens il
luminatū. ſit diſtātia ⁊ oppoſitio cum illo
terſo habēte diſtātiam ⁊ ſitū predictū. cū
lucēti illuminato viſibili. ergo hoc corpꝰ
cuius oppoſituꝫ habet duo media .ſ. ter
ſum ⁊ trāſlucēs. ſolet agere ī omne ꝙ op
ponitꝰ ſibi oppoſitū ⁊ terſū cū omne oppo
ſitū habet ꝯſimilem ꝓuietatem. quāuis ſit
terſū poſt terſū iꝰ infinitū. cū fuerit vtrun
qꝫ in ſitu diffinito actionē que eſt qualis
eius forma. ita ut nō agat aliquid ī trāſlu
cēte vllo modo ergo trāſlucēs ⁊ terſū ſūt
duo neceſſaria ad hoc ut vnū opereꝰ ī ali
ud ꝙ nō fit ī illa duo. Et cū ita fuerit et
ꝯtingerit ut ſimulacrū terſi veniat ad vi
ſum cū ſimulacro alterius ſimul. ⁊ viſum
fuerit utrūqꝫ ī una ꝑte videntis putabimꝰ
ꝙ ſimulacrū appareat in terſo. ⁊ hͦ ē ꝯtra
rio ei ꝙ dicitꝰ de radijs. Modus auteꝫ
ad quē accedimus. hic ē .ſ. ꝙ non oportet
vt omne īprimens īprimat ī aliud ſimilitu
dinē ſui. qꝛ ſicut ē poſibile īprimere in ali
qd ſimilitudinē ſui ſic ē poſſibile ut nō ī
primat in aliud ſimilitudinē ſui. poſibile
eſt autē ut lucēs īprimat aeri aliquā īpreſ
ſionē que nō eſt ex hoc ꝙ formetꝰ forma ſi
milis forme lucētis ⁊ illuminati. Sed ut
imꝑmat aeri tale qͥ ꝙ non appͤhenditur
ſenſu viſibili. neqꝫ vllo alioꝝ ſenſuū. niſi ī
ſupꝑficie aeris que finitꝰ apud lucens ⁊ op
ponitꝰ parti ī qua ē habens ſimulacrum ⁊
ꝓpter hoc poſibile ē ut īprimat terſo ali
quam impreſſionē. aut mediāte nō trāſlu
cente. aut nō mediāte. poſtea trāſlucens
aut terſum operentur ī inſtrumētum uiden
di. aut pͥcipaliter aut mediāte ſua impꝛſſi
one in ſuperficiem aeris qui ē ad partem
eius īpreſſionē que ē qualis forma eius.
ꝙ exigit vnūqꝙqꝫ illorum pͥcipaliter. er
go unumquodqꝫ agētium agit actionē di
uerſam ab eo quod eſt in eo. ſ. agens uiſi
bile ꝙ agit ī tranſlucēs aut terſum. ⁊ trāſ
lucens aut terſum quod agit in uiſum. Et
multa ſunt huiuſmodi .ſ. ut aliquid agat
actionē diuerſā ante ſuā. Et deide ipſum
in quod agit operetur in aliud tale qualꝭ
eſt natura primi. ſicut eſt motus ex quo
accidit in aliquod corpus calor quod cuꝫ
incaluerit ex calore illius accidet aliꝰ mo
tus a primo motu numero. ſed ei conſi
milis in ſpecie. Contingit autem uidere
reuerberari a ſpeculo formam ⁊ colorem
in pariete. tamquaꝫ ſita ſint ī pariete que
non mouentur ſecundum ſitum uidentis
neque ſunt ſita aliquo modo in ſpeculo.
ſed ſciuntur uenire a ſpeculo ad parieteꝫ.
que ⁊ ſi uideantur in ſpeculo non tamen
uidentur ſita in eo. ergo ſpeculuꝫ impreſ
ſionem impreſſit qualꝭ nō exiſtit in eo. ſilꝛr
diſpoſitio uiſus. Sed de uerbo reper
cuſſionis ex aqua iam dixerunt aliqui au
ctores. ſcientie de radijs. quod radiꝰ cū ca
dit ſuper eam expanditur. ⁊ refrangitur
primum ⁊ occupat maiorem locum. deīde
uidetur in maiore quam id quod oppon
tur illi. Sed de auctoribus ꝺ ſimulacris
aliqui dixerunt quod cauſa in hoc. hoc ē.
ſ. quod aliqua pars eius quod eſt oppoſi
tum propter quod eſt ſpeculum. ⁊ alia eiꝰ
pars reddit. propter hoc quod penetrat
oppoſitū. Et non eſt lōge putari quod to
tum reddit ideo quia eſt ſpeculum. ſꝫ ſpe
culum quod eſt inter diuerſū eſt a ſpecu
lo uiſibili quod ē extra. Dixit ſciēs unus
ex antiquis oppoſitoribus. quod quia ui
ſui deeſt ſubtilitas uidendi. contingit ei
uidere longius ⁊ ſpargi uiſum. ex inſpecti
one ⁊ augeri ſimulacrum. poteſt autem hͦ
dictio confirmari ſic ut dicatur quod id
ꝙ ſolet uideri alicuiꝰ elōgationis. ⁊ alicu
ius mēſure cū putatꝰ lōgius quā ſit ⁊ non
fuerit uiſa eius mēſura. que debꝫ uideri
ꝑ elōgationē illā. ſꝫ maior illa cū certe ꝓ
pinquius fuerit. uidebitur eius menſura
maior quam menſura debita ſue elōgati
oni uideretur ergo maior ſolito. deinde
eget multa conſideratione. ut certifica
tor originum percipiat hoc et fiat eius
modi. ne ſibi in hoc ueritas obſcuretur

ergo hec queſtiūncula nō ē magis ꝓpria
v ius ſentētie quā alterius. Nā diſgrega
tio quā dixerūt auctores diſgregationis
vel fractioniſ. ſi ē ex ꝑcuſſione. cū remanz
ī ſua diſpoſitione. ⁊ cū iterū reꝑcutitur di
rigiť. nā ⁊ eni radij ē penetrare ī directū
Si autē hoc ē impoſſibile. quid ē ī radyo
qui penetrat illud. cū offēdit in illud. ⁊ po
ſtea augeť res in ꝓfūdo. cū accidit ei. ut cū
eius ꝓfūditate augeať fractio. ⁊ cur cū ex
tenſione eius nō augeť rectitudo. qꝛ quā
tum ad īīellectū oporteret ut accideret ei
propter extēſionē reꝑcuti. ⁊ nō expādi.
Et omnino quā bonū ē id ꝙ dixit auctor
primus. ſ. ut viſibile veniat a latitudie ad
coanguſtationē ⁊ colligať ibi. hoc enim ē
plus adiuuās ad certificandū eius formā
quā ut vidēs egrediēs ſit ab occulo. ⁊ dif
fundať ī latitudinē. Quod autē debet
anecti huic loco ē id qđ dicemus de ſitbi
bus viſi. ⁊ vidētis ⁊ ſpeculi. Dicemus igi
tur ꝙ aliqñdo accidit ut viſū ⁊ vidēs. ⁊ lu
cidū ſint ī uno trāſlucēti. aliquādo aūt cō
tingit ut lucidū ⁊ uiſū ſint ī tranſlucētib⁹
inter que ſunt ſuꝑficies. Si autē fuerit ſi
tus ſuꝑficiei ī oppoſitione que ē inter ui
dens ⁊ efficiēs lumē nō uidebiť illa ſuper
ficies ſicut ſuꝑficies celi ⁊ aeris. Si uero
ſuꝑficies fuerit hec. ſicut ſuꝑficies aque
⁊ nubiū ī aere ⁊ lucidū nō ē in hac oppo
ſitione in ipa ſuꝑficie reuerberabiť lux q̄
venit a lucido ad viſum. ⁊ videbiť ſeꝑata
Jam autē ſciſti quid ſit reuerberatio.
Si uero infra ſuꝑficiē in qua reuerberatū
fuerit uiſibile demōſtrabit illud ꝑꝑ hoc
ꝙ eſt ſpeculū. aut ibi fuerit parificatū ei
ꝙ opponiť uiſibili fuerit detectū uidenti
Si uero tectum fuerit erit ſpeculū in loco
quo oſtēdet ſe linea que exit de uiſu. ⁊ ꝑ
pendiculus erit exiēs de uiſo. ꝙ ē in aqua
per ꝙ reddiť eius ſimulacrū in rectitudi
nē. Si eni ꝓieceris anulū ī pelui in aqua
nō pōt uideri cuz illa poſtea īpleueris aq̄
videbiť. Si nō uiſū fuerit extra trāſlucēſ
mediū preter trāſlucēs in quo ē vidēs lu
cidū. trāſlucens mediū demōſtrabit illđ
Si autē nō fuerit ita. ſꝫ fuerit ex ꝑte uidē
tis ſuꝑficies illius trāſlucētis nō oſtēdet
niſi fecerit ei colorem extraneuz ꝑꝑ aliqđ
ꝙ īponiť ex altera ꝑte ad hoc vt videať.

Capitulū qualiter vnū uideť duo.

Dicemus ꝙ hoc ꝙ unū uideť qua
ſi duo nimis ē ꝯſiderādum ex eo
enim ꝑedent auctores de radys
dicēteſ quod quia viſio fit ꝓpť aliquid
ꝙ egreditur de uiſu. ⁊ offendit in rē uiſā
⁊ deinde ꝯtingit refringi eius ſitū penes
uiſum. Oportet ut id ꝙ eſt unū uideatur
quaſi duo diſcreta. ⁊ uideūť duo. ⁊ neſci
unt ꝙ ex hoc ſequiť eos abſurditas ma
gna. Si eni videre fieret tactu ſumitatuz
radiorū qui ꝯueniūt ſuꝑ id. tūc deberet
videri ī vnaquaqꝫ diſpōne vnū. ꝙ nō īpe
diret refractio. ſiue tactu radioꝝ refracto
rum. Uerū eſt autem quod ſimulacrum
viſi reddiť mediāte trāſlucente membro
receptibili apto. leui illuminato. ita ut nō
recipiat illud ſubſtantia tranſlucētis alio
modo ſecundum quod eſt ipſa forma.
ſed cadit in illud. ſecūdum oppoſitionem
non in tempore. primum autē eni imprimi
tur ſimulacrum viſi eſt humor criſtaloi
dos penes quem non conſiſtit certe vide
re. Alioquin vnū videreť duo. duo enim
ſimulacra ſūt in criſtaloidis. ſicut cuz tan
gitur ad vtraqꝫ manu ſunt duo tactus.
Sed hoc ſimulacrum redditur a duobuſ
neruis concauis vbi coniunguntur in mo
dum crucis qui ſunt duo nerui quorum
diſpoſitionem aſſignabimus cum loque
mur de cyrurgia. quaſi enim ex forma ex
teriori venit ī extimationem piramidis
rotunda. ita ut iactet angulum ſuum ultra
ſuperficiem criſtaloidos. Similiter ſimu
lacrum in quo ē criſtaloides mediāte ſpi
rita reddente qui eſt in neruis contingen
tibus ſe redditur effectioni piramidis. ⁊
offendunt ſe due piramides cancelať ibi
⁊ unitur ex eis forma ſimilitudinaria una
penes partem ſpiritus qui geſtat uirtutē
uidendi deinde ꝙ eſt poſt hoc eſt ſpirit⁹
reddens ꝙ uidetur. nō apprehēdens ite
rum. Si autē diuidereť iterū apꝑhenſio
ꝑꝑ diuiſionē neruoꝝ ⁊ iſte reddēs ē de ſb
ſtātia uidētis penetret ī ſpm qui eſt repo
ſitus in prīo uentriculo cerebri. et impri
mitur iterum forma uiſa in ipſo ſpiritu.
qui eſt gerens virtutem ſenſus comunis
et ſenſus comunis recipit illam formam.

et hec eſt perfectio videndi. Uirtus
autē viſibilis ē extra ſenſū comunē quam
uis emanet ab eo. uolo autē dicere ꝙ uir
tus uiſibilis uidet. ⁊ nō audit. neqꝫ olfa
cit neqꝫ tāgit. neqꝫ guſtat. vtus uero ſēſuſ
comunis. videt ⁊ audit. ⁊ ce. ſicut ſcies po
ſtea deīde hec vtus que ē ſenſus comuīs
reddit formā alij pti ſpiritus que ē in con
tinua cū parte ſpiritus que vehit ipſū ⁊ i
primit i illam formā ipſā. ⁊ reponit eā ibi
apud vtutem formalē que ē ymaginatiua
ſicut poſtea ſcies que recipit formā. ⁊ con
ſeruat eā. Senſus ⁊ eni comunis ē recipi
ens formā. ſꝫ nō retinēs. ymaginatiua uō
retinet ꝙ recipit illa. Cauſa autē hec ē
ꝙ in ſpiritu i quo ē ſenſus comuniſ nō exi
ſtit i preſſa forma exterius apphenſa. niſi
quā diu ꝯperatio pdicta inter illā ⁊ rē ui
ſam fuit preſens. aut ſtati futura. cū autēꝫ
abſens fuerit uiſū. delebit de eo forma. ⁊
nō exiſtit tāto tēpore ꝙ attendi debeat. ſꝫ
inquātuꝫ in quo imaginatiue forme ſunt
exiſtētes quāuis a lōgo tempore. abſenta
te fuerit ſicut i pximo manifeſtabit tibi
forma autē cū fuerit i ſenſu cōi erit in eo
ſenſata. certiſſime. ita ut ſi ipmaret ibi
forma nō uideri eē. nō ſentiet. ſicut i ama
ritudinarijs. Cū autē fuerit i imaginatiōe
erit i ea nō ſenſata certiſſime. ita ut impri
mat forma ibi nō ueri eē ſentiet. deīde for
ma que ē i imaginatione penetret poſteri
orē uentriculū. cū uoluerit vtus extima
tiua. ⁊ eleuauerit uermen. ⁊ de duobꝰ m̄
bris que terminant penes uermē fecerit
vnū ⁊ ꝯiunget forma cū ſpiritu. qui gerit
virtutē extimatiuā mdiāte ſpiritu qui ge
rit vtutem imaginatiuā que vocat i homi
nibus vtus cogitationis. ⁊ forma que erit
i imaginatiua ipimet in ſpiritu uirtutis
extimationis. ⁊ uirtus imaginationis def
uit vtuti extimationis reddēs ei ꝙ eſt in
imaginatiua. Sed hoc nō retinet i effectu
in vtute extimationis. niſi quādiu fuerit
aptus trāſitus vt duo ſpiritus offendant
in ſe. ⁊ due uirtutes occurāt ſibi. Sꝫ cū re
ſpuerit eū vtus extimationis. delebit ex
ea forma illa. Probatio autē certitudiſ
huius rei. ſ. ꝙ exiſtētia huius forme i exti
matione ē exiſtētia eius i imaginatione.
hoc ē autē ꝙ imaginatio ē quaſi ꝯſuatrix
⁊ forme que ſūt i eo nō ſunt ſemp imagīa
te ab anima in effectu. Si enim ita eſſet
imaginatio. ſimul deberet imaginari mul
tas formaſ qualiſcūque forma eſſet in ima
ginatione. ſed neque hec forma in imagīa
tione eſt admodum eius quod eſt in potē
tia. Si enim ita eſſet oporteret ut creatu
re extiationes redderent ad eam iterum
Sed ſunt repoſite in illa. Extimatio uero
mediante uirtute cognitionis aut imagina
tiue offendit eas anime. ⁊ penes eam cōſi
ſtit redditio formarum ſenſibilium. Sed
memorialis eſt propter aliud ſicut poſtea
oſtendemus. Iſta fundamenta oportet
vt ſint in promptu penes te. ⁊ deinde red
dibimus ad noſtrum propoſitum dicētes
quod cauſa videndi vnum duo quadru
plex eſt una enim eſt contorſio inſtrumen
ti quod reddit ſimulacrum quod eſt i cri
ſtaloide. duorum neruoruꝫ ita quod duo
ſimulacra non redduntur uni loco. indif
ctum. ſed unum quod que illorum tendit
ad partem uirtutis viſibilis per ſe due
enim linee duorum ſimulacrorū non trā
ſceunt eo tranſitu qui ſolet cancelari. cuꝫ
per tranſceunt contactum duorum neruo
rum. Oportet ergo ex hoc u t ex uno quo
que ſimulacro. quod uenit ex criſtaloide
imprimatur ſimilitudo per ſe. ⁊ in parteꝫ
uiſibilis ſpiritus per ſe. Erunt quaſi duo
ſimulacra ex duabus cauſis diſcretis. ex
trinſecus. ideo quod non vniuntur due
linee egredientes ex eis ad centrum duo
rum criſtaloiduꝫ. que ſunt penetrantes
duos neruos concauos. ⁊ propter hāc cāſ
res apparent multe diſperſe. Secunda
autem cauſa ē motus uiſibilis ſpiritus. ⁊
eius cōmotio ad interiora dextrorſum ⁊
ſiniſtrorſum. ita quod pars apprehendenſ
pertranſiūt terminuꝫ ſuum qui eſt ei deſi
gnatus naturaliter. et tendit uerſus partē
duaruꝫ criſtaloidum motu fluctuante et
vacillante ad hoc ut deſcribatur in illa ſi
mulacrum. et ſimilitudo. antequam cance
lentur due piramides. et tunc propter h
apparent duo ſimulacra. et hoc eſt ſicut
ſimulacrum quod ſemel deſcribitur a ſo
le in aqua ſtagnante et quieta. et quod de
ſcribitur ex ſole fluctuante deſcriptione
iterata. Quia angulus q habet inter lineā

viſus directi i aquā ⁊ lineā ſolis directaꝫ
i aqua penes quē angulū ꝯſiſtit noſtrū ui
dere. ad modū quo de ſpeculo reddit᷑ no
bis aliquid nō remanet vnuſ. qꝛ mouet cū
cōmotio ad multa. ⁊ multiplicabit᷑ iſte an
gulus. ⁊ iprimet᷑ i eo ſimulacrū plus quā
vnū. Cauſa autē tertia ē ex ꝯcuſſiōe mo
tus ſpiritus latētis qui ē ultra bifurcatio
nē ante ⁊ retro. ita ꝙ habet duos mot⁹ ad
duas ptes ꝯtrarias. vnū motū ad ſenſū co
munē. ⁊ aliū motū ad ꝯtactū duoꝝ neruo
rum ad hoc vt forma ſenſibilis reddatur
ei iterū ante quā deleat᷑ id ꝙ reddit᷑ ſēſui
comūi. ⁊ quaſi ſtati cū reddiderit formā
ſenſui cōi reddeat aliqua ps eius ad reci
piendū ꝙ reddit vtus viſibilis ꝙ fit pp
velocitatē motus. quaſi eni deſcribit᷑ i ſpi
ritu recedēte forma. ⁊ ipſe dat eā ſenſui
comuni. Omne autē deſcriptū habꝫ aliq
tēpus exiſtēdi quouſqꝫ deleat᷑. Cū autem
mota fuerit a ſuo termino recipiēs prima
pars ſpirit⁹ ex ꝯcuſſione ſui motuſ. ſequi
tur alia pars que recipiat ſicut ⁊ prima.
antequā deleat᷑ de pria. ⁊ mouet᷑ ſpiritus
pp ꝯcuſſionē ad partē anteriorē que erat i
oppoſito viſibilis ⁊ apphēdit illud dein
de mouet᷑ ⁊ nō remouet᷑ ab eo fōma ſubi
to. ſꝫ ē in eo vſus aliā ptē que ē etiā forme
receptibiliſ. deide apphēdit ēt formā alia
ps eo ꝙ habet᷑ i oppoſito pp ꝙ apphēdit
formā ſuccedēte pte prima. cuius cauſa ē
ꝯcuſſio ⁊ cū ita fuerit erit i vna quaqꝫ ea
rum forma viſibilis. ymaginatia. ⁊ eni for
ma nūdū deleta ē a pria pte recipiēte que
reddit ſēſui cōi. aut que nō reddit ei. quo
uſqꝫ impmat᷑ in ſecūda. Differētia autē
inter hāc cāꝫ ⁊ priorē hec ē ꝙ hic motus
ꝯcuſſiōis ē ante ⁊ retro ille autē erat dex
trorſū ⁊ ſiniſtrorſū. ⁊ pp huiuſmōi cauſā
id ꝙ ē velocis motus ad duas ptes videt᷑
quaſi duo. antequā eni deleat᷑ eiuſ forma
a ſenſu comuni. ⁊ ipſū ſit ad vnā ptē. ⁊ ui
det. ipſū uiſus cū ipſū ſit i altera pte. ⁊ cō
currūt ſimul due eius apphēſiones que
fiunt i duab⁹ ptibus. ⁊ ob hoc cū mouet᷑
pūctū ſup aliquod circunuolubile videt᷑
linea circularis. Cū uero extēdit᷑ pūctum
ſubito i directū. videt᷑ quaſi linea directa
Similitudo autē huiuſ motus ē vtigo.
Cū enim contigerit aliqua cauſaꝝ q̃ ſcri
ptē ſūt in libris phiſice que moueat ſpiri
tum qui ē in anteriore ventriculo cerebri
circulariter. ⁊ vtus viſibilis reddiderit il
lic forſam ſenſatā ꝓpter ſpiritū qui eſt re
ceptibilis eius uirtutis. nō quieſcit i loco
ſuo. ſed mouet᷑ ⁊ ſuccedet alia pars que
recipiet ipſā formā poſt receptionē illius
antequā deleat᷑ de illa. ⁊ ſicut circulariter
⁊ ob hoc. vident᷑ viſibilia circūferi ⁊ per
mutari apud videntē. Qꝫ autem circūfer
tur nō eſt uidēs quod variat᷑ circa id qꝺ
videtur. Cum autē recipiēs fuerit fixum
⁊ motū uiſum. citiſſime mouebit᷑ ſine du
bio eius ſimilitudo interior ab vna parte
recipiētis ad aliā. Si enim ſimilitudo cōſi
ſteret in ipſa vna parte comperatio recipi
entis cū recepto eſſet vna ⁊ eadem. Cuꝫ
igitur acciderit gerēti ſimulacrum moue
ri a loco ſuo mouebitur ſimulacrum ſine
dubio. ⁊ mutabitur eius comperatio ad
corpus. quod eſt extra ⁊ continget illud
quod contingeret ſi id quod eſt extrinſe
cus moueretur. Item qui iſpicit aquā
cito deficientē videtur ei ipſa moueri ad
vnam ptem. ⁊ cadit i aliam. Cauſa autem
huius eſt. quoniam uidetur ei quod omia
moueantur contra motum aque. Ex ue
hementia quoqꝫ motus propter quam ꝓ
uenit uelocitas ſeperationis. videtur qꝺ
ſeperatio fiat ex duabus partibus. Cau
ſa huius eſt motus ſimulacri in recipien
te et quod fixum eſt in omni parte i qua
ponit᷑ fixum aliquo tēpore. Debes autē
ſcire quod preter has cauſas ē ibi alia cā
materialis adiuuās illas que ē huius. ſ. ꝙ
ſubſtātia ſpiritus eſt ſubſtantia ultimē ſb
tilitatis. ⁊ uelocis obedine ad recipiēdū
motum rei ut cum contigerit in eo cauſa
propter quam debeat mutari ſimulacrū
ab una parte ad aliam. ſequetur moueri
ſubſtantia ſpirit⁹ in aliquo motu indirec
tum illius partis quamuis ſit paruiſſim⁹
ille motus. Cauſa autē huius ē qm̄ una
queqꝫ vtutū apphendētium impellit᷑ na
turaliter ad ſuū comphēſibile ita ut quaſi
delectet᷑ cū illo. Cū vero ipellit᷑ ad illud
iclinat᷑ gerulus eius ad illud. ⁊ pp hoc ſpi
rit⁹ uiſibilis totus impellitur ad luceꝫ. ⁊
retrahitur a tenebris naturaliter. Cum
autem ſimulacrum impellitur ad vnam

ptē ſpiritꝰ et nō ad aliā v̄tus quaſi ípelli
tur cū ſuo íſtrumento ad ptē íclinationis
ſimulacri. Inſtrumentū et eni obedit illi
ad ptem quaʒ petit virtus .⁊ propter hoc
ɔtingit í ſpiritu motio ad illā partē prop
ter ſubtilitatē ſibi et ſuā uelocitateʒ ad re
cipiēdū motū tanꝙ̄ ſequatur motū ſimu
lacri. ⁊ propꝫ hāc cauſā cū incepit homo
inſpicere aliquid ꝙ circū uoluitur uidet̄
ei omnia alia circuʒvolui eo ꝙ contigit in
ſpiritu motus circularis ex hoc ꝙ ſequi
tur motuʒ ſimulacri ⁊ propter hoc cū íſpe
xerit ꝙ cito mouet̄ ídirectū ɔtingit í ſpi
ritu motus rectus ⁊ ecōtrario illius mo
tus ptis pars enī motus rei ē ɔ̄ria pti mo
tus habentis ſimulacrū. Oportet ergo ui
deri omnia moueri.ɔ̄ illam ptem. ſimula
cra enī reū nō ſūt fixa. Quarta autē ca
uſa ē ɔcuſſio motꝰ qui contingit íforami
ne uue.tunica enim uuea eſt facile moue͛ri
taliter ꝙ dilatatur per eam foramen. aut
coanguſtatur aliquādo foris al'n intus et í
directum.uel í obliquū et ex eius expul
ſione foris oportet ut ɔtingat anguſtatio
et dilatatio foraminis.et ex eius expulſio
ne intuſ oportet ut ɔtingat ɔſtrictio et cō
tractio foraminis.cū aūt ɔtingerit foram̄
anguſtari uidetur res maior. Cum uero
dilatatur uidetur minor.aut ɔtinget cum
inclinabitur ad unam 'parteʒ uideri í alio
loco.et ɔtinget quaſi primum uiſū ſit pre
ter uiſū ẜm.ſʒ precipue cū apparuerit alia
forma.ante quā deſtruat̄ prima. Poteſt
aūt hic aliquis dicere.cū non exiſtit forma
eadē cū motu receptionis. ut cū recipiens
declinauerit ab oppoſitione deſtruat̄ for
ma in ipſo.et ɔtingat forma in eo ꝙ ſucce
dit loco eius.et n̄ ſint due forme nec duo
uiſus.nec ɔtinuet̄ linea pūcto.nec uideant̄
res circulariter moueri. Dicemus quo
niā n̄ longe eſt quod ſpiritꝰ qui ē comūis
ſēſus n̄ ſolet tenere formā propter oppoſi
tionē tm̄.quā non retineat poſt oppoſitio
nem magno tēpore.vnde n̄ eſt ſicut reten
tio luminis ab illuminato per lucē que de
ſtruitur ſubito.nec ſicut retētio ſcripture
in lapide que durat longo tēpore.ſed eſt í
ter utrūqʒ.et eius claritas quātum eſt ad
formā eſt cauſa quam adiuuāt et ɔfortant
poſt oppoſitioneʒ alio tēpore.cauſe quas
inuēnies predictas in eo ꝙ adiuuat motū
eius et reuocat ad naturaʒ ſuaʒ coloq̄mur
de his.et ex hoc ſciet̄.ꝙ hoc ꝙ ſps latens
recipit ,ſimilitudines uiſibiles n̄ eſt ſicut
receptio ſimulacri ſimplicis ꝙ aufert̄ cuʒ
remotione oppoſitionis. Uerum ē aūt
ſenſus eſſe hos diuulgatos. et quod natu
ra n̄ mouet̄ ab uno gradu animalitatis ad
alium gradum ſuperiorem niſi poſt quam
perfecerit quicquid eſt in gradu illo. ex
quo ſequitur omnes hēri apud nos. ſed q
ɔtendit declarare hoc. ſilogiſmo neceſſa
rio laborauit in ſuperfluum.quia quicq̄d
dixerunt de hoc.non eſt probatū nec ego
inteligo illud quaſi probatum.ſi aūt alius
ítelligit diſcatur ab eo ex̄ tractatū noſtrū
ſenſus enim ſinguli. et ſenſibilia. ſūt illud
quod diximus.ſūt aūt hic ſenſus comūes
et ſenſibilia communia.loquemur aūt de ſē
ſibilibus comunibus dicentes. quod no
ſtri ſenſus aliquādo ſentiunt cum eo qꝺ
ſentiūt alia.que ſi eēnt ſola per ſe.n̄ ſētirē
tur. Hoc aūt ſunt dimenſiones numeri.
ſitus et motus.et quietes.et propīquitas
et elongatio et ɔtactus. et cetera ab his q̄
ɔtinentur cum iſtis.h̄ enim non ſētiuntur
accidentaliter. ſenſatum et enim acciden
taliter eſt id quod non ſentitur certiſſime
ſed eſt coiunctum cum eo quod ſentitur
certiſſime.ſicut hoc quod ſentimus patrē
platonis.et fratrem ſocratis. ſenſibile et
enim eſt color et figura.ſed quia contigit
hoc eſſe ɔiunctum cum alio ab ipſo relati
ue.ideo diximus nos ſenſiſſe relatiuum.
cum nos non ſenſerimus illud ullo modo
neque enim eſt inanima noſtra ymaginatō
et deſcriptio patris platonis.ex hoc qꝺ ē
pater illius.quaſi ipſa ymaginatio et deſ
criptio ſit aquiſita per ſenſum aliquomō
ſed figura et numerus.et cetera ex eis ꝙ̄
uis non ſentiuntur per ſe ſola.tamen eoꝝ
deſcriptio et ymaginatio ſequitur ymagi
nationem eius quod ſentitur uel apprehē
dit̄ ex h̄ ꝙē color aut calō aut frigiditas.
ita quod deſcriptio eorum que ſunt hiꝰ
in ymaginatione non poteſt eſſe ſine illis
etiam.non oportet aūt ut cuʒ aliquid fue
rit apparens uel apprehenſum ab alio in
aliquo.mediante. aliquo propter hoc ſit
ut apprehenſuʒ uere. multa enim ex rebꝰ

que ſūt certe. ⁊ n̄ accidentaliter. n̄ ſunt ni
ſi mediantibus alys. hec aūt ſēſibilia cōu
nia. quia ab his ſenſibus poſibile fuit ap
prendi ideo non egerunt alio ſenſu uno qꝛ
appꝛēdi ſine medio fuit īpoſibile fuit etiā
impoſibile eē aliū ſenſū ꝑſe. Uiſus autē
apprendit magnitudinē ⁊ numerū et figu
raꝫ ⁊ ſitū ⁊ motū ⁊ quietē mediāte coloꝛe
⁊ uideṫ ꝙ appꝛ̄henſio motus ⁊ quietis ꝑci
piatur uirtute alia pꝛeter ſenſuꝫ. Tactꝰ
aūt appꝛehēdit hoc totū mediāte duritie
aut mollitie in pleriſque uero fit aliquan
do mediante caloꝛe ⁊ frigiditate. Guſtus
quoque appꝛehendit ſapoꝛē cum guſtaue
rit guſtuꝫ multum diffuſum ⁊ appꝛehēdit
numerū cum inuenit plures guſtus ī cor
poꝛibus. ſed motum et quieteꝫ. et figurā
quaſi apprehendit etiam ſed debiliter. ſꝫ
iuuatur ad hoc tactu. Sed ꝑ olfatum
quāuis n̄ appꝛ̄hēdaṫ magnitudo nꝫ figura
neqꝫ motus neque quies tali appꝛenſione
que uideatur olfacienti. tamen appꝛehen
ditur per ipſum numerus et uidetur olfa
cienti. anima aūt eſt que appꝛehendit alio
mō argumētatiōis. ⁊ experiatiōis ſcit. n. ꝙ id
cuius odoꝛ deficit ſubito iam abijt. et id
cuius odoꝛ ſupereſt ad huc ꝑmanet Au
ditus uero non appꝛehendit magnitudinē
ſed oſtēdit eam anime oſtēſione aliquādo
fallaci q̊d fit ex hoc q̊d ſonos maxios cō
perat magnis coꝛpoꝛibus qui ſepe ꝯtīgūt
ex paruis coꝛpoꝛibus uel econuerſo. aliq̄n
do appꝛehēdit numeꝝ. et aliquando app̄
hendit motum. et quietē per tenoꝛem uel
defectū q accidit ſono ꝓtracto. ⁊ quod di
uerſitas ſui defectus eſt ex hoc quod rēo
uatur ſibi illa pꝛotractio. ſꝫ hec appꝛehē
ſio fit propter hoc quod anima ſolet app̄
hendere quedam que uſu nouit. falliṫ tn̄
multotiens. et poſibile eſt ut audiatur ſo
nꝰ ꝗetis rei. eo mō quo audiṫ ſonꝰ mobil'
⁊ ſonꝰ mobil' quēadmodū auditur quie
tis ſonus. ergo nō opoꝛtet credi huic oſtē
ſioni. que non eſt neceſſaria niſi quia iam
ꝯtingit in pleriſqꝫ. figuram uero non app̄
hendit auditus niſi figuram ſoni non cor
poris. quod aūt auditur de ꝯcauo. et ſciṫ
pꝛopter hoc eius ꝯcauitas. hoc eſt quod
accidit aīe. et cognoſcit aīa ſm modū ꝯſi
derādi et diſcendi. qualiter uſus eſt ī illo.

Uideṫ aūt quod diſpoſitio uiſus ī mul
tis que appꝛehendit eſt etiam qualis ē hu
ius diſpoſitio. ſꝫ appꝛehenſio uiſus in eo
ꝙ appꝛehendit de hoc eſt manifeſtioꝛ ⁊ h̄
ſunt ſenſibilia que uocantur comunia. eo
ꝙ ꝯueniunt in illis plures ex ſenſibus. nu
merus eſt qui magis debet uocari comu
nis. omnes enim ſenſus cōueniunt in illo.

Jam aūt putauerunt aliqui hominum
quod hec ſēſibilia comunia habēt ſēſum
exiſtētē in animalibus in quo ꝯueniunt. et
a quo appꝛehēduntur. ſꝫ n̄ eſt ita. tu enim
ſcis ꝙ quedā ex his appꝛehenduntur per
coloꝛeꝫ. qui ſi nō eſſet n̄ appꝛehendereṫ. et
quedam appꝛehendūtur per tactuꝫ. qui ſi
non eſſet non appꝛehenderētur. ſi aūt poſi
bile eſſet aliquod iſtoꝝ appꝛehendi ſic me
diante qualitate que eſt pꝛimum appꝛehē
ſum ab alio iſtoꝝ ſenſuū. tūc eſſet hoc po
ſibile. ſēd uti nobis ſit īpoſibile appꝛehen
deṫ illud niſi mediāte appꝛehēdēte quod
appꝛehēdit ſēſu cognito. aut ſignificatiōe
ſine mediante. ſenſu. hoc non hēt ſenſum
comunē ullomō.

Expleta ē pars tertia ſexti de naturali
bus. īcipit ꝑs quarta. capitulū inq̊ ē ūbū
cōunē de ſēſibꝰ exterioꝛibꝰ q̊s hēnt aīalia

Enſꝰ aūt qui eſt comunis aliꝰ ē ab
eo quē tenēt illi qui putauerunt
ꝙ ſēſibilia comunia haberēt ſēſū
comunē. nā ſēſꝰ comunis ē uis cui reddū
tur oīa ſēſata. ſi enim non eſſet hec uirtus
que appꝛehenderet coloꝛatū et tactū nos
nō poſſemus diſcernere inter illa. neqꝫ di
cere ꝙ hoc nō ē illud. dicamus aūt quod
hec diſtīctio et ſi nō fiat ab intellectu. ta
men opoꝛtet ꝓculdubio ut ītellectus in
ueniat ea ſimul quouſqꝫ diſcernat ea īter
ſe. ſm eni ꝙ ſūt ſēſata. et ſm ꝙ reduntur
a ſenſatis n̄ appꝛehēdit ea ītellectus. ſicut
eni poſtea declarabimꝰ. aliquādo aūt nos
diſcernimꝰ inter illa. opoꝛtet ergo ut ꝯiū
cta ſint apud diſcernētē aut ī ſua eſſētia.
aut extra eaꝫ. īpoſibile eſt aūt hoc fieri in
tellectu ſicut poſtea ſcies. opoꝛtet ergo ut
ſit h̄ in alia uirtute. ſi enim non ꝯiūgereṫ
in ymaginatione animalium que carent in
tellectu. non inclinarentur deſiderio pꝛo
pꝛopꝛio ad dulcedinem. ſ. quod res que ē
huius eſt dulcis cum uiderent eam. nō ap

peterent ad comedendū.et preter̄ hoc ſi
non eſſet apud nos uirt⁹ quod hic homo
albus eſt.iſte minus eo ꝙ audiuimus eū
canentem non ꝓbaretur nobis eius iocu
cularitas ex ſua albedine et econuerſo. ſi
aūt non eſſet in animalibus uirtus in qua
ꝯiungerētur forme ſēſatoꝝ difficilis eſſet
eius uita.ſi olfatus non oſtenderet ſapo
rem.et ſi ſon⁹ ñ oſtenderet saporē.ꝛ ſi for
ma baculi non rememoraret formam do
loris.ita ꝙ figuratur ab eo.oportet ergo
ſine dubio ut forme iſte habeāt unū ali
quid inquo ꝯiungantur extrinſecus. iam
aūt oſtēdit nobis eſſe hui⁹ uirtutis.reſpe
ctus rerum que oſtēdere ſe habere īſtru
mentū preter ſenſus exteriores. ſicut uid
mus quod ei qui in circuitu uoluitur. ui
detur. quicquid eſt in circuitu moueri.
quod eſt.eſt accidēs quod accidit uiſibili
bus.aut eſt accidens ꝙ accidit inſtrumēto
quo perficit̄ uiſus. ſ; poſtquam nō eſt in
uiſibilibus ꝓcul dubio ī alio eſt. uertigo
aūt nō ē niſi cauſa mot⁹ vaporiſ q̄ ē in cere
bro.ꝛin ſpiritu qui ibi eſt cū accidit ſpiri
tui circumuolui. ergo uirtut i que eſt ibi
accidit id quod iam expediuimus. ſimilit̄
ꝯtingit hominē inſpicere aliquid uelocit̄
circumuolui ſicut prediximus.hoc aūt ñ
fit propter aliquid quod ſit in alia parte
oculi neq; in ſpiritu.ibi. expāſo. Cuius
modi eſt ſimilitudo uelocitatis mobilis
pūctalis que uidet̄ directa uel circularis
ſicut iam predictum eſt et propter h̄ aſſi
milatio falſaꝝ ymaginū.ꝛ auditus falſoꝝ
ſonoꝝ aliquādo accidit eis in quibus non
eſt leſum īſtrumētum ſciēdi aut ei qui qua
ſi clauſos habet oculos cauſa aūt huius
non eſt niſi quia apparet ī hoc principio.

Ymagines aūt que uidentur in ſomnis
aut ex deſcriptione forme ī theſauro reti
nente formas.ſ.āt ex alia.ſ; ſi ita eſſ; opor
teret.quod quicquid ibi cuſtodit̄ eſſet ꝑ
ſens anime non pars eius tm̄.ita ut quaſi
pars illa ſit ſola uiſa ul' audita.aut ꝯtingit
ex alia uirtute. que eſt aut ſenſus exte
rior.aut interior.ſed ſenſ⁹ exterior non ꝑ
deſt in ſomnis.quia aliquādo qui ymagi
nat colores eſt priuatus oculis. reſtat er
go ut hoc fiat in ſenſu interiore. īpoſibile
eſt aūt hoc fieri niſi in principio ſenſuū ex
terioꝝ per quod imperat uirtus extimati
ua et uult ꝓpalare ꝙ ē in theſauro.licet fi
at in uigilāte etiā.in quo cū firmiter fiunt
ſtabilita ſenſata erunt quaſi preſentata.et
hec uirtus eſt que uocatur ſenſus comu
nis que eſt centrum comune omnium ſen
ſuum.et a qua deriuātur nerui. et cui red
dunt ſenſus.et ipſa eſt uere que ſentit.ſed
retinere ea que hec apprehendit. eſt illius
uirtutis que uocatur ymaginatio.ꝛ uocat̄
formalis et uocatur ymaginatiua.ꝛ fortaſ
ſis diſtingunt inter ymaginationē. et yma
ginatiā ad placitum.et nos ſumus de illis
qui hoc faciunt. forme autē que ſunt ī ſē
ſu comuni.et ſenſus comunis et ymagina
tio ſunt quaſi una uirtus et quaſi ñ diuer
ſificantur in ſubſtantia. ſed in forma hoc
eſt quia quod recipit non eſt q̄d retinet.
formam eni ſenſibilez retinet illa que uo
catur formalis.et ymaginatio et nō diſcer
nit illam ullomō.niſi quia tm̄ non retinet
ſenſus eni; comunis et ſenſus exteriores
diſcernunt aliquo modo et diiudicant.di
cunt eni; hoc mobile eſſe nigrum. et hoc
rubicūdum eſſe accidit.per hanc aūt reti
nētem nihil diſcernitur de omni quod eſt
niſi tm̄ de eo quod eſt in ipſa.ſ. q̄d habet
hanc uel illam formā. Jam aūt ſcimus
uerisſime ī noſtra natura eſſe. ut ꝯponam⁹
ſenſibilia īter ſe ꝛ diuidam⁹ ea ī ſe ſm̄ fō
mā quāuidim⁹ ex.quāuis nō credamus ea
eē uel nō ēſſe.oportet ergo ut in nobis ſit
uirtus que hoc operatur et hec eſt uirt⁹
que cū intellectus ei imperat uocatur co
gitans.ſ; cum uirtus aīalis illi īperat uo
catur ymaginatiua. deīde aliquando diiu
dicam⁹ de ſenſibilibus per intētiōes quas
non ſētimus aut ideo quod in natura ſua
nō ſunt ſenſibiles ullomodo ſ; que nō ſūt
ſenſibiles ex natura ſua.ſunt ſicut inimici
cie.et malitie.et que ſe diffugiunt. quam
apprehendit ouis de forma lupi. ꝛ omnio
intentio que facit eam fugere ab illo.ꝛ cō
cordia quam apprehendit de ſua ſocia.et
omnino intentio que gratulatur cum illa
ſunt res quas apprehendit anima animal̄
ſenſibilis.ita ꝙ ſenſus non doceat eam ali
quid de eis.ergo uirtus que hec apprehē
duntur eſt alia uirtus et uocatur extima
tiua aut ſunt ſēſibiles ſic. exempli gratia

cum uidemus aliquid ceruleum iudicam⁹ eſſe mel et dulce. hoc enim ñ reddit nobis ſenſus in ipſa hora. cum ipſum ſit de genere ſenſatoꝝ quamuis iudicium eius ñ ſentiatur ullo modo. et quamuis partes eius ſint de genere ſenſati non tñ apprehendit in preſenti ſ; eſt iudicium quod iudicat quod forte eſt in eo. et ipſum etiam fit ex illa uirtute. extimatio aũt operatur in homine iudicia ꝓpria. ex quibus ē illud cu; anima pertinaciter negat eſſe res que non ymaginãtur neq; deſcribunt in ea. et oīo non uult eas credere eē et hec uirtus ſine dubio ꝯſiſtit in nobis que eſt diiudicans in animali iudicium non diffinitum ſicut ē iudicium intellectuale ymo iudiciu; ymaginabile ꝯiunctum cu; ſingularitate et forma ſenſibili. et ex hac emanant quam plures actiones animalium. Uſus aũt eſt ut id quod apprehendit ſenſus uocat̃ forma. et quod apprehendit extimatio uocetur intentio. Sed unaqueq; iſtaꝝ hab; theſaurum ſuum. theſaurus autem ei⁹ ꝙ apprehendit ſenſus eſt uirtus ymaginatiua. cuius locus eſt anterior pars cerebri vnde cũ ꝯtingit in ea infirmitas corrũpit̃ hic modus formalis. aut ex imaginatione formarũ que non ſunt. aut quod ē difficile ei ſtabile id quod eſt in illa. theſaurus uero apprehēdentis intentionem ē uirtus cuſtoditiua. cuius locus ē poſterior pars cerebri. et ideo cũ ꝯtingit infirmitas. corrũpitur id cuius ꝓprium eſt cuſtodire. has intentiones que uirtus uocatur etiam memorialis. et etiã retinens. ſ; retinens ob h ꝙ id quod eſt in ea heret firmiter. et ē memorialis. propter uelocitatem ſue aptitudinis ad recordãdum propter qđ forma cũ memorat ꝓpter obliuionem. quod fit cũ extimatio ꝯuertitur ad ſuam uirtutem ymaginatiam. et repreſẽtat unã quãq; formaꝝ que ſunt ĩ imaginatione. ita ut quaſi non uideat ꝙ ipſe ſint forme eius. cũ uero oſtenſa fuerit forma que apprehendit itẽtionem que deleta erat. apparebit ei intẽtio ſicut apparuerat extra. et ſtabiliet eam uirtus memorial' in ſe ſicut ſtabilierat prius. ⁊ fiet memoria. ⁊ aliquãdo perueniet ab intentione ad formam. et memoria habita non habebit ꝯperationem ad id quod eſt in theſauro imaginandi. ⁊ ei⁹ ꝯuerſio erit aut ex hoc ꝙ ꝯuertitur ad intiones q̃ ſũt ĩ retentione. ita ut intẽtio faciat formam neceſſario apparere. et ꝯuertetur iteru; ꝯperatio ad id quod eſt in imaginatione. aut propter ꝯuerſionem ad ſenſum. exemplũ aũt primum eſt quod cum oblitus fueris ꝯperationis tue ad aliquam formam ꝙ̃ tu ſcieras ꝯſiderabis accionem. que appetebatur per illam. et cum ſcieris actionem. et inueneris eam. ſcies quem ſaporem aut quam figuram. aut quẽ colorẽ debeat habere. et reuocabitur ꝯperatio. et cum poſueris h aquiretur ꝯperatio ad formam q̃ in imaginatione eſt. et reſtitues ꝯperatiōẽ in memoriam. theſaurus enim intellectus memoria eſt que retinet intentionẽ. ſi aũt implicitum fuerit tibi hoc ex hac parte ut non facile intelligatur. et ſenſus reddiderit forma; rei reuocabit̃ et reſidebit ĩ imaginatione. et redibit ꝯperatio ad illud. et reſidebit in memoria. ⁊ hec uirtus que cõponit inter formã et formã. et inter formã et intentionem. eſt quaſi uirtus eſtimatiua propter locum non propter quod iudicat imo quia facit peruenire ad iudiciũ. Iã aũt poſuerunt locũ eius ĩ medietate cerebri. ideo ut hẽat ꝯtinuitatem cum intẽtione et cum forma uidetur autem ꝙ uirt⁹ eſtimatiua ſit uirtus cogitatiua. et memorialis. et quod ipſa eſt diiudicans. ſed per ſe ipſam eſt diiudicans. per motus uero ſuos. ⁊ actiones ſuas. eſt imaginatiua. et memorialis. ſed eſt imaginatiua per id ꝙ operatur in formis. ⁊ memorialis. per id quod eſt eius vltima actio. ſed retentiua eſt virtus ſui theſauri. ⁊ videtur quod fõmalis ⁊ cogitatiua huius ſit memoria. que peruenit ex intentione ipſa. que intelligit̃ hominis.

Capitulum de actionibus formalis. et cogitatiue horum ſenſuum interiorum in quo tractatur de ſomno. ⁊ vigilijs. ⁊ de ſomno falaci. ⁊ uero ⁊ aliquantulu; de ꝓprietate prophetandi.

Semus prius de virtute formali dicentes quod virtus formalis que eſt imaginatio. ⁊ ipſa eſt ultima in qua reſident forme ſenſibilium. et facies eius quam ad ſenſibilia habet ē ſen

ſus comuñis. ſenſus enim comunis extē
riores reddit uirtuti formali quaſi ad
reponēdum quicquid ei reddunt ſenſus. ⁊
ipſa reponit. ⁊ aliquando. alia uirtꝰ forma
lis reponit quedã que non ſunt appreben
ſa ſenſu. uirtus uero cogitatiua ꝯuertitur
ad formas que ſunt in hac uirtute forma
li ad ꝯponēduz eas. ⁊ reſoluendum. quo
niam ſunt ſubſtãtia ipſius. ⁊ cum eis ꝯpo
ſuerit formam aut diuiſerit. poſibile ē ut
reponat in illa. illa enim non eſt theſaurus
huius forme. ſm quod hec forma ꝯperat̃
ad aliquid aut ſecũdum ꝙ eſt adueniens
ab intus uł de foris ſ; ē theſaurus eius iõ
quod ipſa eſt forma abſtracta hoc modo
abſtractionis ſi aũt hec forma eo mõ quo
eſt ꝯpoſitionis uel diuiſionis adueniret ꝺ
foris hec uirtus retineret eaꝫ preter ħ eti
am ſi appareret huic uirtuti ex alia cauſa.
cum autem ꝯtingerit ex alia cauſa. aut ex
ymaginatione aut ex cogitatione. aut ex
aliqua figuraꝝ celeſtium. ut appareat in
formali. alia forma ⁊ intellectus fuerit ab
ſens. aut ceſſans ab inſpiciendo. poſibile ē
tunc deſcribi in ipſo ſenſu comũni. quem
oſtendimus ut audiat ⁊ uideat colores et
ſonos qui nõ habent eſſe extra. neque ali
quid ꝺ ilł ē extra. ⁊ ſepius ꝯtingit hoc. cũ
negligens eſt uirtus intelligibilis. quia cũ
anima rationalis occupat̃. alys. ⁊ nõ oſtē
dit eſtimationem. ⁊ ymaginationem. tunc
ꝯfortatur ymaginatiua. ⁊ formatiua ī ſuis
propris actionibꝰ ita ut forme que ī yma
ginantur uideãtur ei. quaſi ſenſate. Ad
maiorem autem huius declarationeꝫ dice
mus nos inſequentibus demonſtrationes
ꝙ omnes hee uirtutes ſunt unius anime
deſeruientes ei. credere ħ nũc ſic poſitum
⁊ ſcias qꝺ occupatio anime circa aliquam
iſtarum retinet eam ne adiuuet alias. ⁊ ne
que ꝯſeruet eas ab errore ipſaꝝ. et ducat
eas ad uiam rectitudinis anima enim cum
occupata fuerit circa interiora nõ ſolet cu
rare de exterioribus quãtum deberet. et
cũ occupata fuerit circa exteriora. preter
mittit gubernare uirtutes interiores. ipſa
enim cum intente ꝯſiderat ſēſibilia exte
rius ea hora qua de his tractat. debilitat̃
eius ymaginatio ⁊ memoria. cuꝫ uero obe
dit actionibꝰ uirtutis ꝯcupiſcibilis debi

litantur actiones uirtutis iraſcibilis. ſed
cũ obedierit actionibus uirtutis iraſcibił
debelitantur actiones uirtutis ꝯcupiſcibi
lis ⁊ omnino cũ obedierit diſpoſitioni ac
tionum motiuaꝝ debilitantur actiões ap
prehenſiue ⁊ econtrario. cum uero anima
non occupata fuerit actionibus huius uel
illiꝰ. ſi fuerit trãquilla ueluti eēt ſepata ac
cidit fortiori iteꝛ uirtuteſ ꝛopatões ut ope
tur. et ſuperet cum uero occupata fuerit
una uirtute ⁊ ob hoc ꝑtermiſcerit ꝯpeſcer̃
aliam uirtutem nõ retrahitur a ſuis actio
nibus ſuperfluis. niſi per cuſtodiam anie.
et extimationis circa ſe. tunc ꝯfortabitur
illa uirtus. et diſcurret per actiones ſuas
quas habet naturaliter. ſicut illud uulgi.
iaꝫ uacuus eſt aer ſubaudis ab accipitre.
egredere colõba ⁊ diſcurre. hoc aũt quod
accidit anime non occupari actione alteri
us uirtutis. aliquando fit ex debelitate q̃
impedit et retrahit a perfectione. ſicut fit
ī langoribus ⁊ interioribus aliquando in
quiete ſicut in dormitione. ⁊ tunc id de q̃
curuior eſt nihil aliud eſt. niſi īparare uir
tuti de qua magis curat. Deinde uirtꝰ
ymaginatiua eſt uirtus quam aliquando
retrahit anima a ſua actione propria duo
bus modis. uno cum occupatur anima ſē
ſibus exterioribus. ⁊ ꝯuertit uirtuteꝫ for
malem ad operandum in ſuis exterioribꝰ
⁊ mouet eã per id qꝺ reddit ei ꝺ illꝭ. ita
quod non permittit ymaginatiuã cogitar̃.
ſed ut inmaginatiua impediatur a ſua pro
pria actione. ⁊ formalis etiam impediatur
ne poſſit ꝯiũgi ymaginatiue ⁊ id quo utra
que eget de ſenſu comuni ē pertinax ad ī
pediendum ſenſus exteriores. ⁊ hic ē unꝰ
modus. aliquando aũt anima preualet ſu
per eam in ſuis actionibus que ꝯtinuatur
eideꝫ cognitione ⁊ cogitatione. ⁊ hoc duo
bus modis. uno cũ dominatur ymaginati
ue ⁊ ſubicit eam ſibi. ⁊ ſenſum comunem
cũ ea ad ꝯponenduꝫ formas aliquas ⁊ diſ
iungendum. ſm quod appetit anima uehe
menter. unde non licet ymaginatiue agere
ꝙ debebat agere naturaliter. ſed trahitur
ad partem ad quam trahit eam anima ra
tionalis. alio cũ reuocat eam ab ymagina
tionibus que non aſſimilantur rebus ex
trinſecꝭ. ⁊ retrahit eã ab his falſificãdo

eas vnde nõ multum licet ei effigiare eas
et repreſentare. Si autem ymaginatiua im
pedita fuerit utroqꝫ modo ꝯbilitatur eiꝰ
actio. ſed remoto utroqꝫ īpedimēto ſicut
in hora dormiendi. aut uno modo ſicut in
infirmitatibus q̄ debilitāt corpꝰ ⁊ īpediūt
animam ne habeat intellectum ⁊ cognitio
nem. ⁊ ſicut fit ī terrore cū debilitatur ani
ma et quaſi diſſoluit̄ propter id quod re
tinetur ⁊ retrahitur omnino ab ītellectu
propter ſuam debilitatē. ⁊ quia timet ne
accidant res corporales ⁊ ſic quaſi diſce
det ab intellectu. ⁊ ab eius dn̄io. tūc pōt
ymaginatio niti. ⁊ ꝯuerti ad formalē ⁊ ꝯiū
gere. ⁊ operari. ⁊ earum adunatio confor
tatur ſimul. ⁊ actio formalꝭ fit manifeſtior
⁊ forme que ſunt in formali. preſentantur
in ſenſu comuni. ⁊ uidentur quaſi habeāt
eſſe extrinſecus operatio ⁊ enim apprehē
ſa ex eo quod uenit ab exterioribus eſt
id quod preſentatur in formali. et non dif
fert niſi in ꝯperatione. ſed cum ſenſatum
uere eſt id quod apparet in ea intus ē ta
le quale eſt quod apparet foris. ⁊ propter
h̄ uidet epilenticus. et perteritus. et diſſo
lutus ⁊ ſoporatus ymaginationes exiſten
tes qualiter uere uidet in tempore ſalutis
⁊ etiam audit ſonos. ſi aūt cogitatio et ītel
lectus ſubuenerit ei in aliquo iſtorum et
reuocauerit ad ſe uirtutem ymaginatiuā
excitando eā delebuntur forme ille falſe
et imaginationes. Contigit aūt aliqui
bus hominibus quod uirtus imaginatiua
ſit creata in illis fortiſſima. et preualens
ita ut non dominent̄ ei ſenſus neqꝫ forma
uel reſiſtat ei. ⁊ quod anima eorum ſit for
tiſſima. ita ut propter hoc quod ꝯtemplat̄
intellectum ⁊ id qḋ ē ſup ītellectū n̄ ꝯſtru
at̄ eiꝰ ꝯſēſio ad ſēſꝰ. iſti hn̄t in uigilijs qḋ
alij ī ſomnis ſicut poſtea dicemus. hec. n.
diſpoſitio dormientis dū apprehendit ui
ſiones ut certificetur ei aut ita ut ſunt. aūt
propter imagines quas habent. iſtis quo
que accidūt talia in uigilijs. ſepe enim int̄
utrumqꝫ iſtoꝝ ꝯtingit eas in ultimo abſē
tari a ſenſibus. et accidit eis quaſi dor
mitatio. et multociēs non accidit. ⁊ multo
ciens uident rem ſicuti eſt. ⁊ multociens
apparet eis imago. propter cauſam enim
quia ymaginatur in dormiēte imago rei ui

detur. ſicut poſtea declarabimus. multo
ciens apparet eis ſimilitudo. et uidetur
eis quod id quod apprehendunt ſit locu
tio illiꝰ imaginationis. ueluti uerba audi
ta que tenēt ⁊ legunt. ⁊ hec ē ꝓpria ꝓphia
uirtutis imaginatiue. ſunt aūt hec alie pro
phie que declarabūtur. Nullus autē
hominum eſt qui non habeat portionem
in ſomnis. et apprehenſionibus que fiunt
ī uigilantibꝰ. īſpirationū. n. q̄ ſubito ī aīa
cadunt. n̄ ē cā niſi aliq̄ ꝯtiuitates q̄ n̄ ꝑcipi
untur. neque id cui continuatur. nec ante
illas nec poſt illas. et mouetur anima ab il
lis ad aliud ab eo in quo fuerat. et hoc eſt
aliquando omnis generis. quoniā aliquā
do eſt ab intellectibus. ⁊ aliquādo eſt a di
uinationibus et aliquando eſt ex uerſibꝰ.
Et fit hoc ſecundum aptitudinem et
uiſum. et mores. ille aūt inſpirationes ſūt
ex cauſis que adiuuēt aīā plerūqꝫ coger̄
et plerūque ſunt ſicut apparitiones ſubite
que non ſunt reſidentes. ita ut remoueri
queant. niſi eis ſucurrererit anima cū retē
tione appetita. quia quod potius agit ani
ma. h̄ eſt. ſ. retinere. ymaginationem circa
genus diuiſibile ab eo in quo erat. hec au
tem uirtus imaginatiua ſolet ſemper rima
ri duos theſauros formalis ⁊ memorialis
et ſēper repreſentare formas. et incipiens
a forma ſēſata. aut memorata procedit ad
ꝯtrariam. uel ad ſimilem. uel ad aliquid ī
ter quod et illam. ſit aliqua ꝯperatio. et
hec ē natura eius. ſed ꝓprietas motꝰ eius
de uno ad ꝯ̄trium eius. ⁊ n̄ ad ꝯſimile. uel
ad ꝯſimile ⁊ n̄ ad ꝯ̄trium eiꝰ. fit ex rebꝰ ſin
gularibꝰ que n̄ numerantur. omnino autē
oꝫ ut origo rei in hoc ſit hoc. ſ. quia cū aīa
ꝯſiderat ſimꝉ ītētiōes ⁊ formas mutat̄ ab
ītētiōe ad formā q̄ ē ꝓprior. āt abſolute.
āt qꝛ ꝯtigit ꝙ paulo an̄ uiderat ꝯiūctionē
illiꝰ forme. ⁊ illiꝰ ītētiōis. ꝉ ſēſū. uꝉ extiatio
nē. ⁊ mutat̄ ideo a forma ad ītētionē. Sꝫ
ꝑma cā q̄ a ꝓpriat unā formā ⁊ n̄ aliā. ⁊ unā
ītētionē ⁊ n̄ aliā ē aliquid. āt aduēiēs a ſē
ſu ꝙ a ꝓpriat eā. āt ab ītellectu. ꝉ ab extia
tiōe ꝙ a ꝓpriat eā. āt ab aliq̄ celeſti. ⁊ quia
a ꝓpriata ē huic. eiꝰ ꝓgreſſio ⁊ eius mo
tus ſit apropriatus proprietate priori ex
diſpoſitionibus. que coiunguntur ex ui
ſu et paulo ante aliquibus formis. et in

tentionĩbus . et aliquando etiam ille diſ
poſitiones ſunt celeſtes . aliquando ſunt
ex prouiſione intellectus ⁊ ſenſus que cõ
iunguntur ei poſt primam proprietatem.
Debes autem ſcire quod cogitatio rati
onabilis eſt propter hanc virtutem ĩ ma
ximo cruciatu. Et propter naturaꝫ hu
ius virtutis eſt in occupatione laborioſa.
Cum enim iniungit ei aliquam formam
per quam tendit ad aliquod propoſitum.
ipſa mouetur cito ad illud diſſimile. ⁊ ex
illo ad aliud tertium. ⁊ obliuiſcitur ꝓmũ
a quo inciperat. ita ut neceſſario cogatur
anima recordari. ⁊ confugere ad reſoluti
onem. ⁊ conuerſionem. quouſqꝫ reddeat
ad principium. Cum autem contingit ĩ ho
ra vigilandi ut anima comprehendat ali
quid . aut ut in hora ſomni coniungatur
celeſtibus taliter ſicut poſtea dicemꝰ. itẽ
ſi hec virtuſ permiſcerit eam. aut quia eſt
quieta. aut quia non extrahit eam contẽ
plando. neque vincit eam. neqꝫ adbreuiat
ei tempus contemplandi propter repreſẽ
tationem ſuarum ymaginuꝫ illi defigetur
illa forma in memoria tenaciter ſicuti eſt.
Si autem fuerit ĩ vigilante non erit opus
recordari. ⁊ ſi fuerit in ſõnis non erit opꝰ
ſignificatione. Si uero fuerit diuinatio. ñ
erit opus interpretatione. Significatio ⁊
interpetratio eſt hic quod illic recordari
Si autem id quod videtur de illo non fir
miter imprimit anima in virtute memorie
ſicut debet. Sꝫ virtus ymaginatiua oppo
nit ſingulis eorum que vidẽtur in ſomnis
ymaginem ſimplicem aut compoſitaꝫ aut
opponit compoſitio . que videtur in ſom
nis ymaginem ſimplicem aut compoſitaꝫ
neqꝫ ceſſat opponere omni ei quod uide
tur illic conformationem compoſitam ex
forma ⁊ intentionibus . tunc erit retentio
anime ĩ ſe de eo quod vidit debilior quã
retentio formalis ⁊ memorialis de eo ꝙ
reddidit imaginatio. ⁊ ideo nõ ſtabilitur
in memoria id quod uiſũ fuit ꝺ celeſtibꝰ
ſed ſtabiliter quod formatum eſt illi.
Sepe etiam contingit quod id quod vide
tur de celeſtibus ſit velati caput ⁊ princi
pium. Sed poſtea preualet imaginatio
ſuper animam ſic quod retrahat eam. ab
exſequendo quod vidit ⁊ mouetur poſt

motum qui motus innullo aſſimilatur ei
quod videt̃ de celeſtibus . illud en ꝫ iam
abyt. ⁊ hoc genus ẽ manerics ſõni in quo
ꝑus iterpetratio neceſſaria eſt. aliud autẽ
illuſio ẽ. Illud uero ſomnũ ꝙ eſt illius ge
neris illi ĩ quo preualet imaginatio neceſ
ſario eget interpetratione. Sepe enim ui
det homo interpetrationẽ ſui ſomni. in ſõ
no ſuo et eſt illud uere recordatio. qꝛ uir
tus recordationis ſicut mota eſt primum
ab ipſa re ad conformationẽ propter con
perationem q̃ ẽ ĩt̃ illas ſil'r ñ ẽ lõge ut mo
ueat̃ a ꝯformatiõe ad ipſã rẽ ſepe autẽ ꝯti
git ut ipſa eius actio imaginetur ei iteruꝫ
et uideatur ei quaſi aliquis loquatur ei ꝑ
illam. ⁊ aliquando non eſt ita. ſed quaſi ui
detur res firmiter abſqꝫ coniũctione aĩe
cum celeſtibus' imaginatiua uero repreſẽ
tat conformationem ſuam. ⁊ reddit ad ue
ritatem rei. Et hic modus ueri ſomni. Ali
quando ꝯtingit ex imaginatiua ſine ope
alterius virtutis. quamuis ueritas rei fu
erit illud. ⁊ reddit ad illam. Et aliquãdo
repreſentat hanc conformationem per ali
am conformationem. ⁊ eſt iterum opus in
terpetratione interpetris . ſed hec etiam
res. ⁊ diſpoſitiones ſunt que non apprehẽ
duntur. Hominum autem quidaꝫ ſũt
uerorum ſomnorum quod fit cum anima
eius conſueuit dicere ueruꝫ. ⁊ uincere fa
lacem imaginationem . pluribus auteꝫ cõ
tingit percipere ⁊ alegorizare ſomnum ſu
um illis ſcilicet quorum anima ſolicita fu
it circa id ꝙ uidit ⁊ cum dormiunt rema
net illa ſolicitudo in ea ſicut erat. ⁊ uirtus
imaginatiua incipit repreſentare econtra
rio eius quod repreſentauerat antea. Iaꝫ
autem dicitur rex hercules uidiſſe ſomnũ
ꝙ nimis terruerat eaꝫ. ⁊ nõ iueniebat añ.
interpetratum ẽ ei ſuũ ſomnũ ĩ ſomnis. in
quo ꝯtinebãtur quedam que futura erãt
in mõdo . ⁊ precipue ĩ eius ciuitate. ⁊ re
gno deĩde cum reſcripſiſent ea que predi
cta fuerant. ĩpleta ſunt ſicut ĩterpretatũ
illi fuerat ĩ ſõnis. Iã ẽt h expti ſumꝰ ĩ alys
Eoꝝ aũt ꝗ hoc uident uigilantes . qꝛ autẽ
uident ſic eſt propter nobilitatem anime
ſue. ⁊ quia eius anima eſt fortis . et propẽ
fortitudinẽ ſue imaginationis. ⁊ memorie
quã ĩpediũt ſẽſibilia a ſuis ꝓꝑis actiõibꝰ

Quidam uero vident propter abſenta
tionem ſue diſcretionis . ⁊ quia anima
quam habent alienata eſt a ſua ratione.
Sed cum hec imaginatio eſt fortis. ⁊ eſt
potens recipere abſentia dum uigilat.
Anie aũt neceſſarie ſũt uirtutes iteriores
ad recipiendũ origines abſentium duob⁹
modis. uno ut imaginetur in illis intẽtio
uiſa ſtabiliter. alio ut ſint ut iuuantes . et
deſeruientes ei ad libitum eius non impe
dientes eam neqʒ trahentes eam poſt ſe.
Eſt igitur neceſſe comperationem eſſe in
ter abſentiam. ⁊ inter animam. ⁊ inter uir
tutem interiorem ymaginatiuam. Si ue
ro ſenſus impedierit eam aut intellectus
impedierit per modum intelligibilẽ quẽ
pdiximus nõ uacabit alys. ſicut ſpeculuʒ
cum occupatum fuerit ex vna parte. mul
te formarum que ſolebant deſcribi in ſpe
culo illo depereunt. peribit comperatio
que erat inter illa. ⁊ non deſcribuntur. et
idem eſt hanc occupationem fieri ſenſu.
aut retentione intellectus. Cum uero ali
quod horum remouebitur. cito ad erit cõ
peratio que eſt neceſſaria in abſentiam. et
animam. ⁊ inter virtutem imaginatiuam.
⁊ uidebitur ſubito viſum. Sed quia de
verbo imaginationis iam peruenimus ad
ſomnia. bonum eſt ut oſtendamus paruʒ
principium ex quo peruenit aliquid pro
uidere in ſõnis ex his que ponemus. non
enim firmiter monſtrabuntur niſi ꝑ phia
propria. Dicem⁹ ergo quod omnia que
in mundo ſunt preterita. preſentia. ⁊ futu
ra habent eſſe. in ſapia creatoris. ⁊ ange
lorum intellectualium ſecundum aliquid
⁊ in animabus . que ſunt angeli celorum
habent eſſe ſecundum aliud. poſtea auteʒ
declarabunt iſti duo modi alias. ⁊ demõ
ſtrabitur tibi quod anime humane maio
rem habent comperationem cum ſubſtan
tys angelicis quam cum corporibus ſen
ſibilibus. ⁊ non eſt illic occultatio aliqua
neque auaritia. Sed occultatio eſt ſecun
dum receptibilia . aut quia ſunt infuſa cõ
poribus . aut quia ſunt inquinata ab his
quibus deprimunt deorſum. Cum autem
otiantur ab his actionibus. merentur ui
dere quod eſt illic . primum autem quod
videtur eſt id quod pertinet ad illum ho
minem . vel ad ſuos uel ad ſuam terraʒ . uł
ad ſuam ciuitatem vel ad ſuum clima. Et
ideo pleraqʒ ſomniorum predictorum ꝓ
pria ſunt homini ſomniãti. vel pertinenti
ad ipſum . quia ei cuius meditatio fuerit
de intellectibus apparebunt. Et ille cu⁹
meditatio fuerit de gubernatione mundi
videbit ⁊ inſtruetur in ducatu eius. ⁊ ſimi
liter omnia ad hunc modum Non ſunt
autem omnia ſomnia uera. neqʒ ſunt hu⁹
modi quod multum ſit curandum de eis
virtus enim imaginatiua . non repreſen
tat quod emanat a celeſtibus. ſed tantum
hoc ſepius agit cum ipſa virtus ceſſat re
preſentare ea . que ſunt ſibi propinquiora
quedam ſunt naturalia. quedam uero vo
luntaria. Naturalia. autem ſunt que veni
unt ex temperantia virtutum humorum.
cum ſpiritu generante virtutem formaleʒ
⁊ imaginatiuam . primum ⁊ enim non rep̃
ſentat. neque occupatur niſi propter hoc
Et aliquando. etiam repreſentat id quod
eſt in corpore. ⁊ quod eſt illi accidens. ſi
cut cum virtus expulſiua ſpermatis mo
uetur ad expellendum. virtus uero ima
ginatiua repreſentat tunc formam. quam
anima ſolet diligere. ⁊ conmiſceri cum ea
habenti enim famem repreſentat fercula.
⁊ cui fuerit neceſſe expellere ſuperfluita
tem. repreſentat locum ipſius . ⁊ cui acci
derit quod aliquod membrum eius cale
ſcat aut infrigidetur calore aut frigidita
te repreſentat ei quod illud membruʒ mit
titur in ignem aut in aquam frigidam.
Mirum eſt autem quod ſicut accidit ex
motu nature ad expellenduʒ ſperma ima
ginatio aliqua. ſic aliquando accidet ima
ginatio aliqua forme deſiderate propter
aliquam cauſarum. ⁊ mouetur natura ad
coniungenduʒ ſperma. ⁊ precipit ſpiritui
qui ſolet extendere membrum coeundi.
⁊ aliquando emittit ſperma. ⁊ aliquando
contingit hoc in ſomnis . aliquando in vi
gilia. quamuis non fuerit curioſus d̃ hoc

Voluntarie autem ſunt cum cogita
tio anime fuerit cõuerſans vigilia ad con
ſiderandum aliquid ⁊ gubernandum illđ
Cum uero dormierit imaginatiua repre
ſentat ei illud . aut ꝙ ẽ de genere illi⁹ rei.
Et hec ſũt religẽ cogitatiõis diurne. Sʒ h̃

oĩa ſunt iluſſiones in ſomnis. Aliquaꝫ
do uero fiunt ex operationibus celeſtiũ
corpoꝛum. que aliquando operantur for
mam. ⁊ imaginationem ſecundum compe
rationem eoꝛum. ⁊ comperationem anĩa
rum ipſarum. ⁊ ſecundum aptitudinem.
Non ſunt autem ille foꝛme ſimilitudo
alicuius rei que eſt in ſeculo abſentatiõis.
neque fuit ex preuiſſione. Sꝫ que egẽt
interpetratione ſunt ea que nõ habent ali
quam comperationẽ ad illa omnia ⁊ ſciẽ
qꝛ ꝯtigit ex cã extriſeca q̃ hñt aliquaꝫ ſi
gnificationẽ. ⁊ idcirco v ſẽ uera pleraqꝫ
ſõnia v̂ificãtis et mendacis ⁊ malicioſi
⁊ ebꝛij. ⁊ ĩfirmi. et triſtis. ⁊ inquo pꝛeua
let mala ꝯplexio. aut ſolucitudo. p̃teꝛ hoc
etiã nõ ſunt uera ſõnia pleraq̃ niſi que ui
dẽtur ĩ mane. Omnes enĩ cogitatiões hac
hoꝛa quieſcunt. et motus humoꝝ ſũt fini
ti. Cũ uero uirt⁹ imaginatiã fuerit ĩ tali
hoꝛa. que nõ ĩpeditur pꝛopter coꝛp⁹. non
eſt ſepata a memoꝛiali. neqꝫ a foꝛmali. ſed
eſt cõpos illaꝝ tẽ fuitiuꝫ imaginatiẽ quo
ſeruit aĩe ẽ quale melius eſſe poteſt. Ne
ceſſe eſt enim ſine dubio vt foꝛma que ad
uenit illi deſcribatur in illis virtutibus
firmiter . aut ita eſt aut per confoꝛmatio
nem. Jlli autem ſunt homines vero
rum ſomnioꝛum qui magis ſunt tempe
rate complexionis. et qui eſt ſicce comple
xionis. quamuis bene retineat. non tamẽ
bene recipit. Qui vero eſt humide com
plexionis quamuis cito recipiat. tamen
cito amittit. ⁊ fit ei tamquam non recepiſ
ſet. Qui vero eſt calide complexionis
eſt agilis in ſuis motibus. ⁊ qui eſt frigiđ
complexionis eſt piger. Ex illis autem
ille eſt v̂erioꝛ qui conſueuit dicere ueruꝫ
Uſus enim mentiendi in malis cogitati
onibus facit imaginationem maloꝛuꝫ mo
tuum. ⁊ in obedientem coꝛectioni virtu
tis rationalis. ⁊ eius diſpoſitio. ẽ ſicut diſ
poſitio imaginationis eius cuius comple
xio coꝛrupta eſt. ⁊ conuerſa eſt in agilem.
Sed quia pendet hoc ex ſomno ⁊ vigiliſ
debemus hoc oſtendere compendioſe.
quid ſit ſomnus. ⁊ vigilia. Dicemus
igitur quod vigilia. diſpoſitio eſt in qua
anima imperat ſenſibus. ⁊ uirtutibus mo
uentibus exterius voluntate cum non eſt
neceſſitas. Somnus vero eſt priuatio
huius diſpoſitionis in quo anima ab ex
terioꝛibus conuertitur ad interioꝛa. ſed
hoc quod conuertitur neceſſe eſt fieri ali
quo iſtoꝛum modoꝛum ſcilicet aut pꝛop
ter laſſitudinem que v́enit ex illis aut qꝛ
inſtrumenta non illi ſunt obedientia.
Qui vero ex laſſitudine eſt pꝛopter id.
quia id quod uocatur ſpirituſ. de quo po
ſtea ſcies loco ſuo. diſſolutus ⁊ debilita
tus eſt. ⁊ refugit ad ĩterioꝛa ⁊ ſequuntur
eum virtutes animales. ⁊ hec laſſitudo al
ĩiquando ꝯtingit ex motibus coꝛpoꝛalib⁹
aliquando ex curis. aliquando ex pauoꝛe
ex pauoꝛe ⁊ enim aliquando accidit ſom
nus. ⁊ etiam moꝛs. Aliquando vero cure
faciunt ſomnum non eo modo. ſed quia
calefaciunt cerebꝛuꝫ. ⁊ humoꝛes attrahũ
tur ad illud. ⁊ cum impletur cerebꝛum fit
doꝛmitatio pꝛopter humoꝛem. qui autem
ex curis eſt fit pꝛopter hoc quod cibaria
⁊ humoꝛes cum coniunguntur intus indi
gent vt adueniant ei ſpiritus cum toto na
turali caloꝛe. ad hoc vt poſſit caloꝛ effice
re digeſtionem perfectam. et relinquat ex
terioꝛa. Sed qui eſt ex inobedientia in
ſtrumentoꝛum fit cum nerui imbibuntur
et opilantur ex vapoꝛib⁹. ⁊ cibis. qui diſ
funduntur in eis. ita vt digerantur. et ſpi
ritus refugit mouere pꝛopter multam hu
miditateꝫ. vigilia vero fit ex cauſis oppo
ſitis ſicut ex caliditate. ⁊ ſiccitate. ⁊ de hiſ
cãis ẽ recreatio. ⁊ quies habita. ⁊ ex his
perfectio digeſtionis. ⁊ diffuſio ſpiritus
et ex his eſt diſpoſitio mala. que impedit
animam. et non permittit eam intus. ſed
euocat eam ad exterioꝛa. ſicut ira. aut pa
uoꝛ. ex re pꝛopinqua. aut cruciatus ex ve
neno. generante doloꝛem. hoc autem nũc
adiectum eſt. accidentaliter ei in quo era
mus. quamuis opoꝛteat loqui de ſomno.
et vigilia. cum loquemur de accidentibus
habentibus ſenſum.

Capitulum de actionibus virtutis
memoꝛialis et extimatiue. ⁊ quod actio
nes omnium harum virtutum fiunt in in
ſtrumentis coꝛpoꝛalibus.

eſt quā iam pſcrutati ſumus di
ctionē de diſpōne imaginatie ⁊ fō
malis debemus nūc loqui de diſ
pōne memorialis. ⁊ quid īterſit inī ipſam
⁊ cogitatiuā ī hora extimādi. Dicem⁹ er
go q₃ extimatio ē excelētior iudex ī aīali
bus que iudicat ad modū adinuēte ima
ginationis cū nō ē certa. ⁊ hoc ē ſicut id ꝙ
accidit hōi cū putat mel eſſe ſordidū q₃ ē
ſimile ſtercori. Eſtimatio enim iudicat ita
eſſe. ⁊ aīa ſequīt ipſā extimationē. quam
uis ītellectus ꝓhibet. Animalia autē ⁊ q
aſſimilanī eis homines nō ſequnī in ſuis
actionibus niſi hoc iudiciū extimationis
ꝙ nō habet deſcriptionē rationale₃. ſ₃ ad
modū adinuētionis que ē in eius aīo tm̄
quāuis virtutibus hōis ꝓpter ꝯſortiū
rationis accidat aliquid ꝓpter quod vir
tutes eius interiores differūt a virtutib⁹
animaliū. vnde ex utilitatib⁹ ſonoꝝ ꝯpoſi
toꝝ. ⁊ coloꝝ. ⁊ odoꝝ. ⁊ ſapoꝝ ꝯpoſitoru₃
⁊ ſpei ⁊ deſiderij. hab₃ quedā que nō ha
bēt cetera animalia. ⁊ eius virtus ymagia
tiua interior cui⁹ mōi ē ꝙ ualet ad ſciētias
⁊ precipue virtus ſue memorie valet mul
tū ad ſciētias eo ꝙ ꝯfert nobis experimē
ta que retinēt memoriā ⁊ ꝯſideratiōes ſi
guloꝝ ⁊ cc. huiuſmōi. Reddeamus aūt
ad agēdum de eſtimatiōe dicētes q₃ opor
tet inquirere rationes ꝯſiderādi eſtimati
onem in quibus nō cōicet ītellectus ī ho
ra extimādi. ſ. qualiter apprehēdat inten
tiones q̄ ſunt ī ſenſibilib⁹ ſtati vt ſenſus
apprehēdit formas. ita vt aliqd de illꝰ intē
tionib⁹ nō ſentiaī. ⁊ ita vt plures ex illis
neq₃ ꝓſunt poſt neq₃ ī ipſa hora. Dicem⁹
igiī ꝙ ipſa extimatio fit multis modis.
vnus ex illis ē cautella ꝓueniēs in eſſe ꝙ
eſt adiuina clemētia. ſicut diſpoſitio in fan
tis qui cū naſciī mox pēdet ab vberibus.
⁊ diſpoſitio infātis qui cū eleuaī ad ſtan
dum ⁊ vult cadere ſtatim currit ad adhe
rēdum alicui. vel ad cuſtodiēdum ſe per
aliquid. ⁊ cū occulū eius purgaī voluerit
alippitudine. ipſe ſtatim claudit antequā
intelligat quid ſibi accidet ex illo. ⁊ quid
debeat facere ſecundum illud quaſi hoc
etiam animalia habent cautellas naturales
Cuius rei cauſa ſunt comperationes que
habeſſent inter has animas. ⁊ earum ꝓn
cipia que ſunt duces īceſſantes ꝑter ꝯpa
tiones quas ꝯtingit aliquādo eſſe ⁊ aliq̄
do nō eſſe ſicut ꝯſiderare cū intellectu. et
quod ſubito ī mētē venit. oīa ⁊ eñ illic ue
niūt ⁊ per iſtas cautellas apprehēdit eſti
matio ītentiones que ſūt ꝯmixte cū ſenſi
bus de eo ꝙ obeſt vel ꝓdeſt. vnde ouis
pauet lupū. ⁊ ſi nunquā viderit illū. neq₃
aliquid mali protulerit ab illo. leonē quo
q₃ multa animalia pauēt. Sed accipitres
pauent alie aues. ⁊ conueniūt cu₃ alijs abſ
q₃ diſcriptione. hic ē vnus modus. Alius
autem modus eſt ſicut hoc quod fit per
experientiam. animal et enim cum habuit
dolorem aut delicias. aut peruenerit ad
illud vtilitas ſenſibilis. aut nocumentum
ſenſibile cum forma ſenſibili. ⁊ deſcripta
fuerit in formali forma huius rei. ⁊ forma
eius. quod adiunctum eſt illi. ⁊ deſcripta
fuerit in memoria intentio operationis q̄
eſt inter illas. ⁊ iudiciu₃ de illa. ſcilicet ꝙ
memoria per ſe ipſam naturaliter appre
hendit hoc ⁊ deinde cum apparuerit ex
tra ymaginatiuam forma. ipſa tunc. moue
bitur per formam. ⁊ mouebitur cum illa
id quod adiunctum fuerit illi. de intentio
nibus vtilibus aut nociuis. ⁊ omnino pro
cedet in memoria ad modum motus. ⁊ ꝓ
quiſitionis qui eſt in natura virtutis yma
ginatiue. ſed eſtimatio hoc totum ſentiet
ſimul. et videbit intentionem per forma₃
illam. Et hic eſt modus qui accidit per ex
perientiam. vnde canes terrentur lapidi
bus et fuſtibus. et ſimilia. Aliquando au
tem ab eſtimatione adueniūt alia iudicia
ad modum ſimilitudinis. Cum enim res
habuerit aliquam formam coniuncta₃ cū
intentione eſtimationis in alio ſenſibiliu₃
que coniuncta eſt ſemper cum omnibus
illis. cum viſa fuerit forma. eius videbiī
intētio. Aliquando autē animalia differūt
ī iudice qui eget ī ſuis actionibus ut iſte
virtutes obediant. Id autem quo magis
eget eſt memoria et ſenſus. Sed forma
op⁹ eſt propter recordationē. et memoriā
Memoria aūt ē etiā animalib⁹. S₃ recor
datio que eſt ingeniū recordādi ꝙ oblitū
ē nō iueniī ut puto niſi ī ſolo hōie. Cogno
ſceī ⁊. n. aliqd ſibi fuiſſe ꝙ p⁹ea ꝺletū ē ñ
ē niſi ꝟtutis rōnal. ſi aūt fuerit alteri⁹ pret

rationalez poterit eē estimationis .sʒ que
decorat̄ rationalitate. Reliqua eni anima
lia si memorāt memorant tantum. Si ue
ro nō memorāt memorare nō desiderant
neque cogitāt inde. Jmo hoc desiderium
et hic appetitus soliꝰ hoīs est. Recorda
tio uero ē relatio ad aliquid quod habu
it eē i anima impr̄ito. ⁊ imitatur discere se
cundum aliquid ⁊ nō immitat̄ secūdū ali
ud recordatio et enim est motus arebus
apprensis exterioribus ad alias. Similr̄
discere est motus a cognitis ad incognita
ad hoc ut sciant̄. Recordatio uero ē inq
sitio ut habeat̄ i futuro quale habebatur
in p̄terito. discere uero nō ē nisi ut habea
tur aliquid i futuro. Jtē i recordatione n̄
itur ad id ꝙ intēdit̄ per aliqua que sequi
tur acquisitio intētionis necessario. sʒ ad
modū signoꝝ. Cū enim iā habet̄ id ꝙ ē ꝓ
pinquius intētioni. mouet̄ aīa ad intenti
onē tali dispōne qualis ipsa erat. Si autē
fuerit dispositio diuersa quāuis subeat
mētem forma ꝓpinqua aut eius itentio.
nō tamē oportebit ꝓpter hoc moueri. sic̄
ille cuius mētem subiit liber aliquis per
quē recordant̄ magistri qui se docuit eaʒ.
Nō tamē est necesse ut cū recordat̄ libri ⁊
intētionis eius. recordet̄ etiā magistri sui
omnis homo. via autē que ducit ad disce
re. necessario ducit nos. ⁊ hic ē silogismus
⁊ diffinitio. Sūt aūt pleriqʒ homies q
bus facilius ē discereꝰ quam recordari.
Jsti eni naturaliter habēt cognoscere ne
cessaria motus quibusdaʒ uero fit ꝯtra
rio. Quidā eni ex illis ē fortis imemorir̄
retinēdo. sed debilis i recordādo eo ꝙ ē
sicce ꝯplexionis que retinet ꝙ apphēdit
sed materia cū mouet̄ aīa nō ē obediēs ac
tionibus ymaginationis. ⁊ eius represen
tationibꝰ. alius uero ꝯtrarius ē illi. Jsti
qui eni citius recordant̄ sunt hy qui ma
gis percipiūt nutus. nutus ⁊ eni opantur
motū sensibiliū ad alias intētiones. Et q
fuerit perceptibilior nutuū. erit citius re
cordās. Alius uero ē fortis indiscēdo. sʒ
debilis i memorādo. quasi eni inter disce
re ⁊ memorare ꝯtrarietas ē. Ad discēduʒ
⁊ eni necesse ē ut materia forme interioris
sit multū facile ad ipmimēduʒ ei. ad quod
nō iuuat nisi humor. Memorie uero ne
cessaria ē materia. a qua difficulter deleat̄
ꝙ impssū ē in illa. ⁊ ad hoc opus est sicca
materia. ⁊ ideo ē difficile haberi illa duo
simul. Jlli uero sunt memoriores quoruʒ
anime nō habēt multos motus. neqʒ disp
guntur cogitationes coꝝ. Jlle eni cuius
anima multos habet motus ⁊ mltiplices
cogitatus nō bene memorat. ergo memo
ria cum sicca materia eget ut anima sit ue
lox ad formam ⁊ ad materiā studio. ⁊ ut
habēs illam. nō occupet̄ circa alia. vnde
pueri quamuis sint humidi. tamē firmitē
retinent. Anime enim eorum non occupā
tur circa que occupantur anime maioruʒ
neque mouentur ab eo in quo stant ad ali
ud. Juuenum autem propter calorem su
um. ⁊ propter motus suos agiles quāuis
complexio sit sicca tamen memoria eoruʒ
non ē sicut memoria infantiū ⁊ puerorum
Senibus uero accidit propter humorem
qui ꝑuallet i eis nō memorare ea que ui
dent. Sʒ aliquādo ex dolore aut ira. aut
ceteris huiusmodi. accidit cū memoria ali
quid simile dispositioni rei. qualiter acci
derit. Causa uero doloris ⁊ ire. ⁊ tristitie
nō est nisi qꝛ eorum que preterierunt for
ma impressa sensibus interioribꝰ. que cuʒ
reddit facit illud aut simile illius deside
rium quoqʒ ⁊ spes faciūt hoc etiā. Spes
autē aliud est quā desiderium. Spes eni
est imaginatio alicuius rei cum affirmatio
ne aut opinione qꝛ erit. desideriuʒ uero ē
imaginatio rei. ⁊ cōcupiscentia eius. et iu
dicare quod delectabitur in illa si adfue
rit. timor autem est oppositus spei ad mo
dum ꝯtrarietatis. Sed diffidentia uel des
peratio. est eius priuatio. ⁊ hec omnia sūt
iudicia extimationis. Judicemus ergo
nunc de his que diximus de virtutibus
apprehendentibus animalibus. ⁊ ostēda
mus quod omnis agit actiones suas cum
instrumentis dicentes. quod ex omnibus
virtutibus id quod est apprehendēs for
mas singulares exteriores secūdum affec
tionem in perfecte abstractionis. ⁊ sepera
tiōis a materia. neqʒ abstracte aliquomō
ab appēditys materie sicut apprehendūt
sensus exteriores. quod egeant instrumē
tis corporalibus manifestum est. hec eniʒ
forma non apprehenditur nisi quam diu

materie ꝑmanſerint ⁊ extiterint p̄ſentes.
Corpus uero preſens nō ē exiſtēs preſenſ
niſi apud aliquod corpus. Nō enim ē pre
ſens aliquādo. ⁊ abſens aliquādo apud n̄
corpus. neq; habet ꝯperationē ad virtutē
ſimplicē ſecūduz preſētiaz uel abſentiam
Et eiz ꝙ nō ē in loco res localis. nō ꝯperā
tur ſecūdum p̄ſentiā illi uel abſentiā ab
illo. quia preſētia nō cadit īſitu. ⁊ ſepera
tio. preſētis niſi ad id cui preſentat̃. hoc
autē impoſſ̄e ē. niſi cū preſente corpore. id
cui preſentat̃. ⁊ fuerit corpus uel ī corpo
re. Sed apphendēdi formaſ ſingulas ſe
cūduz abſtractionē ꝑfectā a materia. ⁊ ſꝫ
ꝑuationē abſtractionis vllo mō ab appen
ditys materialib⁹ ſicut eſt ymaginatio ne
ceſſariū ē inſtrumētū corporale. ymagina
tio ⁊ enim non pōt ymaginari niſi. forma
ymaginabilis deſcripta fuerit ī eo corpo
re ideſt cerebro. deſcriptione que fit cōis
virtuti ⁊ corpori. forma enī ſocratis que
deſcribit̃ ymaginatione. ſecūdum eius fi
gurā. ⁊ eius liniamēta. ⁊ ſecūduz ſitū ſuo
rum mēbroꝝ alioꝝ circa alia. que apparēt
in ymaginatione ſicut quaſi videant̃ impo
ſſibile ē ymaginari ſicut ē niſi ille ptes ⁊ di
mēſiones ſuoꝝ mēbroꝝ fuerit deſcripte ī
corpore. ita ut dimenſiones illius forme
ſint ī dimēſionibus illius corporis ideſt
cerebri. ⁊ ptes eius ī partib⁹ illius. Re
moueamus autē formaz ſocratis. ⁊ pona
mus formaz quadrati a. b. c. d. que habēt
dimēſionē finitā ⁊ locū. ⁊ qualitatē ⁊ dim̄
ſionē. ⁊ diuerſitatē angloꝝ numero. ⁊ cū
angl'is ei⁹ qui ſūt. a. b. ꝯiungant̃ duo qua
drata inter ſe equalia. quoꝝ vnūqꝙq;. ha
beat locū deſignatū. ſed ſint ſimilia ī for
ma. ⁊ ex tota cōiunctione quadratoꝝ de
ſcribat̃ quaſi allata figura. hoc modo ſin
gularis. vna numero exiſtēs imaginatiōe
Dicemus ergo. a. e. b. t. ꝙ quadratū. a. e. z.
u. ē aliud numero a quadrato. b. t. h. i. et
cecidit imaginatione z. u. ad dextrā partē
eius ſeperatū ab eo ſitu imaginationis ali
quo in imaginatione. Neceſſe ē aut ut hec
diſpoſitio ipſoꝝ ſit. aut propter formā. c.
d. quadrature aut propter accidens qua
drature. aut propter materiā cui ipmit̃
Impoſſibile eſt autem alteritatem eorū
eſſe ſecundum formam quadrature. Jam

enim poſuimus ea ſimilia. ⁊ equalia. ⁊ cō
formia. Impoſſibile eſt etiam hoc eſſe ex
accidenti quod ſit rei propriuz. primo q;
ad imaginandum illud dextrorſum non ē
neceſſe cadere aliquod accidens in ea. q;
non fit hoc niſi propter partes materie.
Secundo quia ipſum accidens aut eſſet
aliquid in ipſa eſſētialiter aut eſſet aliqd
quod haberet eſſe. ex comperatione ſui
ad illud. cuius figura eſſet figura abſtra
cta ab aliquo habēte huiuſmodi imagina
tionem. aut eſſet aliquid quod haberet eē
ex comperatione recepte materie. Impo
ſſibile eſt autem aliquid eius eſſe in ſe ip̄a
ex accidentibus que ſunt ei propria. Nā
id eſſe aut inſeperabile. aut ſeperabile. im
poſſibile ē autem inſeperabile eſſe eſſentia
liter niſi fuerit inſeperabile ab omni eo ꝙ
comunicat cum eo in ſpecie. Duo autem
quadrata poſuimus equalia ī ſpecie. ergo
nullum eorum habet accidēs inſeperabi
le; ꝙ nō habeat alterū. Itē impoſſibile ē ut
in virtute ī diuiſa ſicut ē diuiſio virtutū
corporaliū. accidit accidēs alicui ꝙ non
habeat aliud ꝙ eſt illius forme cuz eoruz
ſubtm̄ ſit unū in diuiſū ꝙ eſt virtus Im
poſſibile ē etiā eſſe ſeperabile. Oporteret
enim vt cum remoueret̃ illud ſeperabile
mutaret̃ eius forma ī imaginatione. ⁊ ima
ginatio nō imaginaret ipſum vt eſt niſi cū
ei coniungeretur illud. Cum uero remo
ueretur mutaretur imaginatio aut nō ſic
imaginat̃ illud cauſa alicuius quod adiū
gitur illi. ſed imaginat̃ illud ſic quocunq;
modo fuerit diſpoſitio imaginatio quoq;
non poteſt ponere ipſum accidens in alte
ro vt fiat ſicut primum. ſed quam diu fue
rit in illo. erit ſic ⁊ imaginatio videbit il
lud. ſic ita vt non attendat ad aliud quod
adiungatur illi. Impoſſibile eſt autem. ut
quale hoc dicat̃ de itellectu. ſꝫ hoc diffe
ret̃ uerbū uſq; ad eius diſpoſitionē. Dica
tur ergo qd ē ꝙ fecit diſpōnes q; a ꝓpria
uit illud hac diſpōne. ſ. ponendo ſeꝑatum
ab alio. Sed uniuerſali aliquid ē ꝙ adiū
git itellect⁹ ꝙ ē diffinitio dextri ⁊ ſiniſtri.
Quia cū ꝯiūxerit quadrato. diffinitionē
dextrorſū. fiet poſtea dextꝝ. Nō ht autez
hāc diffinitionē niſi res itelligibilis uniu̅
ſalis ⁊ ī hi⁹ ē impoſſ̄e. ē. n. res ꝯpōita q̄ ſeqt̃

poſitionez informādo.ſed h ſingularis qđ non eſt ex poſitione.neqȝ formatur in yma ginatione.niſi forma apprehenſa ex ſenſa to aut ex diuerſitate ſitus.et defigitur ui ſa ymaginata illa eadē.impoſibile eſt dici hanc eſſe diffinitionem.ꝛ non alterius.ꝛ nō potius propter aliquid.pp quod oportet habere addtionez huius diffinitionis ſine altero.neqȝ ymaginatio ponit eam ſic pp hoc.ſed ymaginat ſic ſubito eo ꝙ ita eſt ī ſe.non propter poſitionem eius.et ymagi nat hoc quadratuȝ a dextro.ꝛ illud a ſini ſtro nō propter aliquid quod ſit adiūctuȝ iſti uel illi.poſt quā aduenit eis.fiat hoc ſi niſtrum ꝛ illud dextrum.ſed in actione ī tellectꝰ.diffinitio ſiniſtri.ꝛ diffinitio dex tri adueniūt quadrato.cū ipſuȝ eſt iā qua dratum cui non accidit aliud.ſicut unum uniuerſale aly.poſibile eſt eni ut ſtabiliať intelleetu.i.ergo ſicut uniuerſale adiūgiť aly uniuerſali.ſic ꝛ deſtrum ꝛ ſiniſtrum.ꝛ alias appēditias.addit itellectꝰ uniuerſali per diffinitiones ita abſque aliquo quod accidit illi.ꝛ ut ſit aptum ad accidēdū ſibi aliquid.in ymaginatione uero niſi ītentio fuerit ſingularis cū eo per ꝙ fit ſingularis non apparebit ymaginationi.ꝛ propter h poſibile eſt potētie intellectus.ꝛ ꝯiungeř unaȝ ītentionem cū alia ad modū ponendi. ſed niſi primū quod apparet ī ymaginatio ne habuerit ſituȝ terminatū aliquē cū deſ cribitur in ea.non poterit ei poni terminꝰ ergo iam deſtructum ē hanc ſepationez eē propter accidēs inſepabile p ſe ipſum.āt ſepabile p ſe ipſū poſitum. Dicemus eti am ꝙ impoſibile eſt hoc eſſe ex ꝯperatiōe ſui.ad aliquid.cuius hec ſit ymaginatio. multotiēs enim ymaginamur quod non ē item ſi unū quadratoꝝ ymaginatoꝝ ꝯpera tionē habuerit ad aliquod corpus.ꝛ alte rum quadratū ad aliud īpoſibile eſt eorū ſubiectum eſſe in diuiſibile.vnuȝ eni qua dratoꝝ ymaginatoꝝ nō plus debet habeř ꝯperationē ad aliquod quadratum foriſe coꝝ.quam ad aliud niſi hoc ꝯtingerit ex ꝯperatione corporis.quod eſt ſubiectum illius.ꝛ ſuſtinētis illud.in qua non cadat aliquid.ꝛ tunc ſubiectū illius erit preter ſubiectuȝ iſtius.ergo uirtus erit diuiſa.ꝙ non diuidiť in ſe ipſa.niſi per uiſionez eiꝰ in quo eſt.erit ergo corporał.ꝛ forma erit deſcripta in corpore.ergo impoſibile eſt duo quadrata ſeperari in imaginatiōe pp ſeperationem duoꝝ quadratoꝝ que ſunt extra ꝛ propter ꝯperationem eoruȝ reſtat ergo ut ſit h aūt cauſa ſeperationis duarū partium que ſunt in uirtute recipiente.āt duaꝝ partium que ſunt in īſtrnmēto quo operatur uirtꝰ.ſed q̄mōcūqȝ ſit quod de hoc intelligimus h eſt.quia.ſ.hic modus apprehendendi non ꝑficitur niſi uirtute q̄ pendet ex materia corporali.ergo oſten ſum eſt ꝙ apprehenſio ymaginabilis non niſi corpore perficitur. Hoc etiam fiet manifeſtius.per h quia nos ymaginamur formam ymaginabilem.exēpli gratia.for mam hominis maiorem aut minorē quaȝ inſpiceremus.ꝛ ſine dubio maior deſcri bitur in aliquo.ꝛ minor in alio.quod nō eſt illi ſimile.ſi enim deſcriberetur ī eo.ꝙ non eſt illi ſimile.tunc diſſimilitado ī ma ioritate ꝛ minoritate āt eſſet ex ꝯperatio ne eius quo apprehenditur forma aut ex ꝯperatione apprehendentis.aut ex ꝯpera tione duaꝝ formaꝝ.impoſibile eſt aūt eſſe ex ꝯperatione eius pp ꝙ apprehenditur forma.multe enim ex foimis ymaginabili bus ſunt apprehenſe nō p aliquod ullomō aliquando autē maius ꝛ minus eſt forma unius ſingularis.impoſibile eſt aūt eſſe p cauſam ipſaꝝ duarum formarum.ꝯueni unt aūt in diffinitione et eſſentia.ſed diffe runt in maioritate et minoritate.ergo non ē illud ex ipſis reſtat ergo ut ſit ex ꝯpera tione recipiētis.naȝ forma aliquando deſ cribitur in parte eius maiore.et aliquādo deſcribitur ī pte eiꝰ minore. Item ipo ſibile eſt nobis ymaginari albedinez et ni gredinem in una forma imaginabili ita ut utraqȝ illaꝝ ſit infuſa ī ea ſimul.ſed ē po ſibile in duabus ptibus eius quas appre hendit imaginatio diſcreta.ſi autem due ptes no ſeperāťur loco.ſed due imagīatio nes deſcribuntur in aliquo in diuiſibili. tunc non differunt in impoſibili et poti.ꝗ due partes differūt ſitu.āt imagīatio ima ginat eas cum in ſint diſcrete in duabus ptibꝰ.ſi uero aliqs dixerit h ꝛ pp h etiā intellectus.reſpondebimus dicentes qđ intellectus apprehendit nigredinem et al

bedinem ſimul' i uno tēpore ed modū crēdē
di. et negat ſubiectū eam eſſe unum. imagi
natio uero non imaginat eas ſimul neque
ad modū credēdi. quāuis actio imagina
tionis. nō eſt niſi ad modū formādi. ⁊ non
aliter. quia nō habet actionem aliter. cum
aūt cognoueris h̄ i imaginatione. iā cogno
uiſti hec in eſtimatiōe q̄ quicquid appre
hēdit n̄ apphēdit illud n̄ niſi i forma ſingu
lari imaginabili ſicut oſtendim⁹.

Capitulū de diſpoſitionib⁹ uirtutū mo
tiuaꝝ ⁊ d̄ pphetia q̄ fit v̄tutib⁹ ſēſibilib⁹

Poſtquā aūt iam locuti ſumus de
uirtutibus apprehēdētib⁹ anie
ſenſibilis. oportet loqui de virtu
te ei⁹ motiua. dicemus igiť q̄ anima cum
vult aliquid pcipit ſe uelle aut. imaginať
id ſi eni non pciperet nō intendere illud q̄
rere p motum. Non autē hoc velle habet
ex aliqua virtutuz apphendentiū virtutes
eni apphendētes nihil aliud faciūt niſi iu
dicare ul' aphendere ſenſu aut eſtimatiōe
cū uero iudicant ul' apphendūt ſenſu aut
extimatiōe nō neceſſe ex hoc illud uelle
homines eni ꝯueniūt i apphendēdo quod
ſentiūt ⁊ imaginát. Secūdum hoc ſentiūt
⁊ imaginātur illud ſz differūt i uelle illud
q̄ ſentiūt ⁊ inmaginātur. Diſpoſitio autez
vnius hoīs etiā differt in hoc imaginat
eni cibū ⁊ vult illuz i hora famis. ſed nō
vult illū in hora ſat etatis. Itez qui eſt bo
noruz moꝝ ymaginat concupiſcētias tur
pes. non tamen vult illas. alius aūt uult. et
hee due diſpoſitiones non ſunt ſolius hōi
nis. ſed etiam omnium animalium. differt
aūt uolūtas. quia quedā eſt ad huc debil'
quedam uero iam ita roborata. quod non
deeſt ei niſi effectus. volūtas aūt non eſt d̄
ſiderium. quia aliquando roboratur uolū
tas. ſed deſiderium non aduenit motui ali
quo modo. ſicut imaginatio firma ē neqz
tñ optatur quod imaginatur. cū aūt firma
tur deſiderium. obediunt ei uirtutes mo
tiue. que non faciunt aliud niſi contrahe
re muſculos ⁊ extendere. non eſt aūt hoc
ipſa uolūtas. neque ipſū deſideriū. non n.
quicquid prohibeť a motu. prohibetur a
uehemētia uolūtatis. uel a d̄ſiderio. neqz
tñ habz obediētiā aliaꝝ uirtutū q̄ im mo
uere ſolēt que ſunt in muſcul'. hui⁹ aūt uir
tutis uolūtatis rami ſūt uirtus iraſcibilis
⁊ uirtus ꝯcupiſcibilis. illa aūt que uult d̄
lectabile. ⁊ quod putatur utile ad aquirē
dum. eſt ꝯcupiſcibilis. que uero uult uin
cere. ⁊ id quod putatur nociuū repellere
eſt iraſcibilis. aliquando aūt inuenimus i
animalibus affectus nō ad ꝯcupiſcentias
ſuas. ſed ſicut affectus ei⁹ que peperit cir
ca filiū ſuū. ⁊ uxoris circa uirū ſuū. ſimilit'
eſt id quod affectať exire a caueis uel acō
pedibus. hec enim quāuis nō eſt cupidi
tas uirtutis concupiſcibilis eſt tamen ali
quis affectus concupiſcentie uirtutis ima
ginatiue. virtuti autem apprehendenti a p
ptatur in eo quod apprehendit et quod
agitat de eis que ſemper renouantur. aut
de formis delectamur pprium. Cū autez
dolet q amiſiſit illud cupit illud naturali
ter deſiderat eni virtus deſideratiua mo
uere ed illud inſtrumenta ſicut deſiderat
ex concupiſcētia ⁊ ira ad id q̄ ē pulcrum
inter intelligibilia. habetur ergo ex concu
piſcētia itenſio uoluntatis ad delectatio
nem. ⁊ ex virtute affectandi deſiderium. ⁊
ex ira habetur intenſio uoluntatis ad uic
toriam. Sz ex virtute affectante habetur
deſideriū. Similiter etiam ex ymaginatio
ne q̄ proprium eſt ei ⁊ ex virtute affectā
te deſideriuz. Timor autē. ⁊ dolor ⁊ triſti
tia ſunt de accidentibus iraſcibilis propť
conmotionez quā habēt virtutes apphen
dentes. Cum enim mouentur ſequentes
formationem intelligibilem aut imagina
bilē fit timor cū uero non timet conforta
tur et accidit ei inde dolor. vnde venit ira
cum non poteſt repellere illud aut cum ti
met aduentum eius gaudium autez quod
eſt ex modo ſeperationis eſt finis huius
virtutis ſed pecuniam cupere et cibos ap
petere ⁊ concupiſcere coitū. et his ſimilia
ſūt ex virtute beſtiali cōcupiſcibili. So
lacium autem et gaudium ſunt de acciden
tibus virtutum apprehendentium. virtuti
bus autez humanis accidunt diſpoſitio
nes que ſūt eis proprie de quibus poſtea
loquemur. Uirtus autem deſideratiua
ſequitur has virtutes predictas. Cū enim i
tenditur eius uis. deſiderat. hee autem om
nes. ſequuntur virtutes eſtimatiuas non
enim appetunt aliquomodo niſi poſt quaz

eſtimauerint uolitum. aliquando autem
eſt extimatio ſ3 nõ eſt ibi uoluntas contin
git aliquando ex rebus corporalib⁹ ad q̄
repellēda mouetur natura ut illoſ motuſ
ſequatur eſtimatio ꝛ ut ille virtutes ſint
priores eſtimatione ĩ actione ſua ſicut ple
rūq3 eſtimatio ducit virtutes ad eſtima
tionem. Eſtimatio et eni3 habet dominiu3
inter virtutes apꝑhendētes ĩ animalibus
cupiditas autē et ira habēt dominiū .inť
virtutes mouentes quas ſequuntur virtu
tes deſideratiue. ꝛ deinde virtutes moti
ue que ſūt ĩmuſculis. Dicemus nunc ꝙ
actiones iſte ꝛ ꝙ accidētia iſta ſunt ex ac
cidētibus q̄ accidūt aīe ſed du3 ē icopore
q̄ nō accidūt ei niſi propter ꝯſortium cor
poris ꝛ ideo trahūt ſecum ꝯplexiones in
corpibus quaſda3 enim complexiones ſe
quitur aptitudo iraſcendi ꝛ quaſdam apti
tudines ꝯcupiſcēdi ꝛ quaſdam pauor et ti
mor. Quorumdam. enim hominum facieſ
eſt facies iraſcibilis. qui ꝯteſtantur fatiei
ſue q3 cito iraſcūtur. Quidā autē videtur
timidus ꝛ formidoloſus qui formidat et
cito teretur. Hec igitur omnes diſpoſitio
nes non ſūt niſi ex ꝯſortio corporis ſed di
uerſis modis quaſdā enim p̄ncipaliter ha
bet corpus ſed ex hoc ꝙ eſt habēs animā
quaſdam eni3 principaliter habet aīa ſed
ex hoc ꝙ in corpore quaſdam uero habet
equaliter. Somnus eni3 ꝛ vigilia ꝛ egri
tudo ꝛ ſanitas. ſūt diſpoſitiones corporis
quoꝝ principia in ipõ ſūt ſed nō habet ea
corp⁹ niſi ex hoc ꝙ ē habēs animā. ymagi
natio uero ꝛ cōcupiſcētia ꝛ ira ꝛ hui⁹ ſūt
anime ſed ex hoc ꝙ eſt habēs corpus ꝛ ſūt
corporis ex hoc ꝙ pricipaliter ſūt anime
ipſius corporis quāuis ſint anime ex hoc
ꝙ eſt habēs corp⁹ nō dico ex corpore. Si
militer ſolicitudo dolor triſticia ꝛ memo
ria horum nullum eſt accidens corporis
ex hoc ꝙ eſt corpus ſed ſūt diſpoſitioneſ
rei ꝯiuncte cū corpore neq3 eſt niſi cu3 eſt
ꝯiunctio cū corpore habet ergo ea corpuſ
ſed propter animam aīa enim habet ea p̄n
cipaliter quāuis habeat illa ex hoc quod
eſt habens corpus non dico aute3 ꝙ habe
at illa ex corpore ſed dolorem habet pro
pter uerbera ꝛ propter p̄mutationem cō
plexionis. ꝛ hoc accidens habet eſſe icor
pore. Solutio autē ꝯtinuationis. ꝛ cōple
xio ſūt dipõẽs corpis ex hoc ꝙ ē corpus
ꝛ etiā hic dolor habet eſſe iſēſu ſentientis
ſecundū ꝙ eſt ſentiens ſed cauſa corporis
uidetur aūt fames ꝛ cupiditas eſſe huiuſ
materiei ſed ex imaginatiōe ꝛ timore ꝛ do
lore ꝛ ira pricipaliť accidit paſſio aīe. Nō
enim ira uel dolor ſecūdum ꝙ eſt ira uel
dolor eſt paſſio aliqua ex paſſionibus q̄
dolore3 inferūt corpori quāuis ſequatur
eas paſſio corporalis dolorē iferēs corpo
ri ſicut accēſio caloris aut extinctio eius
ꝛ cū huiuſmōi. hoc enim nō eſt ipa ira uel
dolor ſed quoddā ꝙ cōſequitur iram uť
dolorem nos aūt non negamus eſſe meli⁹
ut habeat aliquid anima ex hoc ꝙ ē i cor
pore ꝙ poſtea ſequantur paſſiones in cor
pore que proprie corporis ymaginatio. n.
ē ex h ꝙ ē apꝑhenſio. nō ē de paſſionibus
quas habet corp⁹ pricipaliter quāuis po
ſtea ex ymaginatione accidat ut tēdat ali
quod membrorum. hoc enim non habet
ex cauſa naturali. propter quam debeat
complexio permutari. uel calor augeri. uť
vapor generari. qui diffundať in membrū
ita ut extendatur. Sed quia forma habe
tur in eſtimatione. ſecuta eſt permutatio ĩ
complexione. ꝛ calor. et humiditas ꝛ ſpi
ritus. Et niſi eſſet illa forma non haberet
natura quid moueret eam. Nos aute3 di
cimus ad ſummam ꝙ ex anima ſolet con
tingere in materia corporali permutatio
complexionis que acquiritur ſine actiōe
ꝛ paſſione corporali. ita quod calor acci
dat non ex calido. ꝛ frigiditas non ex fri
gido. Cum enim ymaginat anima aliqua3
ymaginationē ꝛ corroborať in ea. ſtati ma
teria corporalis recipit formam habentē
comperationē ad illā aut qualitate3 ꝙ fit
ob hoc ꝙ anima aut ē ex ſubſtātia alicui⁹
pricipiorum que ueſtiūt materias formis
que ſunt ĩ eis dominātiū ipſis. aut habet
priorem ꝯperationem ad ipſam ſubſtanti
am. quam ad aliā. ꝛ hoc fit cu3 pficiť ex
aptitudo. ſ3 ꝙ plus hēant aptitudis. ñ fit
niſi ex p̄mutatione qualitatis ſic p̄diximꝰ
plerūq3 aūt nō p̄mutanť niſi p ꝯtraria que
ſubſiſtūt ĩ eis. ꝛ qñ quidē h p̄ncipia ueſti
unt materiam. forma conſtituente ſpecie3
naturalem. non eſt longe quin ueſtiant eas

qualitatibus ita ut ad hoc nō ſit ibi neceſ
ſarius ta tus neque actio neq; paſſio cor
poralis q̄ proueniat ex ꝯrietate unde for
ma que eſt in anima pͥcipium eſt eius ꝙ
contingit ī materia ſicut forma ſanitatis
que ē i anima medici que eſt pͥcipium ſa
nitatis que accidit ꝛ preter hoc forma ſtāſ
in anima carpentarij ſed hoc nō adducunt
ad illud ꝙ prouenit ex illis niſi per inſtru
mēta et alia media que nō egent inſtrumē
tis his. niſi propter debilitatem . et ꝓpter
otioſitatem . Attēde diſpoſitionē infirmi
cū credit ſe ꝯualeſceꝛ aut ſani cū credit ſe
egrotaꝛ multotiens cōtingit ex hoc ut cū
corroboratur forma in anima eius patiaꝛ
ex ea ipſius materia ꝛ proueniant ex hoc
ſanitas aut infirmitas . ꝛ eſt actio hec effi
catior . ꝛ quā id ꝙ agit medicus inſtrumē
tis ſuis . ꝛ medijs . ꝛ ꝓpt̄ hoc homo pōt
ambulare ſup trabem que eſt ī media uia
ſed ſi poſita fuerit pons ſuper aquam pro
fūdam nō audebit ambulare ſup eā eo ꝙ
ymaginatur in aīa ei⁹ forma cadendi ueꝫ
ter impreſſa cui obedit natura eius . ꝛ uir
tus mēbrorū eius . ꝛ obediūt eius cōtra
rio . ſ. ad exig ndum ꝛ ad ambulādū ergo
cum eſſe formarū impreſſū fuerit in aīa
ꝛ conſtituit aīe ꝙ habet eē cōtinget ſepe
materiā pati ex eis . ꝛ ut habeant eſſe. Si
autē hoc fuerit ī anima comuni que eſt ce
li et mūdi . poſſe eſt tūc ut eius operatio ſit
ad naturam toti⁹ . Si uero fuerit in anima
particulari poterit operari ī natura . ꝑticu
lari . Multotiēs autem anima operatur ī
corpore alieno ſicut in proprio quēadmo
dum ē opus oculi faſcinātis . ꝛ eſtimatiōiſ
operantis . Jmo cū anima fuerit ꝯſtanſ no
bilis ſimilis principijs obediet ei materia
que eſt in mundo . ꝛ patiꝛ ex ea . ꝛ t inueni
tur in materia quicquid formabitur ī illa
ꝙ fit propter hoc ꝙ anima humana ſicut
poſt ea oſtendemus nō eſt impreſſa ī mate
ria ſua ſed ē ꝓuidens ei. Et quādo quidē
propter hunc modū colligationis poteſt
ipſa premutare materiam corporalem . ab
eo ꝙ expetebat materia eius tūc nō eſt mi
rum ſi anima nobilis et fortiſſima tranſcē
dat operationem ſuam in corpore ꝓprio
ut cum non fuerit demerſa in affectū illi⁹
corporis uehementer ꝛ preter hoc fuerit
nature preualētis ꝯſtātis ī habitu ſuo ſa
net īfirmos . ꝛ debilitet prauos . ꝛ ꝯtingat
ꝓuari naturas . et permutari ſibi eꝛ̄ta . ita
ut ꝙ non eſt ignis fiat ei ignis . ꝛ quod nō
eſt terra fiat ei terra . ꝛ pro uolūtate ei⁹ ꝯti
gāt pluuie . ꝛ fertilitas . ſicut ꝯtingit abſor
bitio a terra ꝛ mortalitas . ꝛ hoc totū ꝓue
niat ſm̄ neceſſitatē itelligibilē . oīo eni po
ſibile eſt ut comiteꝛ ei⁹ uelle eſſe id ꝙ pen
det ex ꝑmutatione materie in ꝯtraria. Nā
materia obedit ei naturaliter . et fit ex ea
ſm̄ ꝙ uideꝛ eius uolūtati . materia ꝛ enim
oīo eſt obediēs aīe . et multo plus obedit
aīe quā ꝯrijs agētibus i ſe. Et hec eſt etiā
una de ꝓprietatibus uirtutū ꝓphaliū . aū
hoc aūt iā dixim⁹ ꝓprietatē que pēdet ex
uirtutib⁹ ei⁹ ymagiabilib⁹ . q̄ eſt ꝓprietaſ
ꝓphalis pēdēs ex uirtutibus ſēſibilibus
apprehēdētib⁹ . H aūt ē ꝓprietas pēdēs ex
uirtute ſēſibili motiua deſideratiua . que
ꝓuenit ex aīa ꝓphie . dignioris ꝓphie. Di
cem⁹ aūt ꝙ poſtquā oſtēdim⁹ oēs ꝟtutes
ſēſibiles nō habere actionē niſi ꝑ corp⁹ .
ꝛ eſſe uirtutū ē eas ſic eſſe ut opereꝛ . tūc
uirtutes ſenſibiles nō ſūt ſic ut opeꝛ . ni
ſi dū ſunt corporales . ergo eſſe eaꝝ ē eſſe
corporale . ergo nō remanent poſt corpus.
Jam aūt locuti ſumus ī noſtris libris
phyſicis de cā aptitudinū ſingulariū . quaꝝ
diuerſe ſūt ymaginationes . ꝛ ſm̄ diuerſita
tem ſuaꝝ diſpoſitionū ad gaudiū . ꝛ dolo
rem . ꝛ irā ꝛ trāquilitatē ꝛ odiū . ꝛ benigni
tatem . ꝛ cetera . huius . n . uerbū . cui non in
uenitur apud antiquos ꝯſimile ī diſtictio
ne ꝛ declaratione . ꝛ ſumatur iū. Jnueni
mus aūt in exemplari unde tranſcripſim⁹
folia que nō ſunt de exemplari . ꝛ tranſcri
pſimus inde ſicut inuenimus . ꝛ hec ſunt.

Capitulum de editione auobaueth.

d
Jxit auobaueth iurganus hec ſūt
diſtinctiones extra hunc librum
quas ego tranſtuli in eū a libris
phyſicis in quibus eſt quod precipit actor
precinuus. Et plures ex eis ſunt ex epl'a
quam fecit de ſpeciebus cordium ad unū
amicorum ſuorum introducentium dicēs
nec uita nec ulla perfectionum aut bonita
tum eſt retenta apud primum principium

in prima genitura. Sed receptibilia quaſi qȝ ſunt carentia aptitudine recipiendi ea. Non eni omne receptibile eſt receptibile oīs rei. ⁊ ideo īpoſſibile eſt lanaȝ recipere formam enſis. ipſa exiſtēte lana. neqȝ aqua ueritateȝ humanitatis ipſa exiſtēte aqua. Corpora aūt mundana nō recipiunt uitaȝ exceptis paucis numero ⁊ menſura. Sed numero. quia corpora non uiua ſunt el'ta. quatuor. ⁊ quod ē ei ꝓpinquius in natura ſed mēſura. quia collectio. quatuor el'toꝝ quaſi nō habet quātum ad totū menſuraȝ ſenſibilē. Non ē aūt lōge iter ſtellas fixas eſſe aliquid quod ē maius eis. ſ. collectione. que ē ſub celo. Silogiſſimus aūt affirmat ꝙ hec collectio in ꝯperatione circuli ſaturni eſt quaſi pūctum in circulo. quāto enim magis ī ꝯperatione eius quod eſt ſupra circulū ſaturni. deinde demōſtratores tenent quod cauſa ꝑꝑ quam hec corpora. nō recipiunt uite formam hec eſt ſilicet qꝛ diuerſa fuerūt ab alijs corporib⁹ ſimplicibus ⁊ cōpoſitis viuis hoc eſt. qꝛ ſunt naturarū cōtrariarū. natura enim uniuſcui⁹que eorū habȝ ꝯtrariā. ⁊ ob hoc fuererūt remotiſſiā a corporib⁹ celeſtib⁹. Corpora uero celeſtia fuer̄ apta nobiliori modo uite corporalis. hec autē elemēta ſūt nimis remota a uita. Incorporibus uero cōplexatio frangit et debilitat ꝯrietatem ꝯrietatis. ⁊ oꝑatur ī eis formā ꝯplexionis Complexio autē ē mediū iter ꝯtraria. medium uero nō habet. ꝯria. Et ideo ad aptatur plus ad recipiēduȝ vitam. vnde. ꝯplexio quo magis acceſſerit ad mediū cōplexionatum aptius fiet ad recipiēdū augmētum perfectionis uite. Cū vero tempatiſſimū fuerit ita ut contraria equalia ſint in eo operentur equaliter. coaptabitur ꝑfectioni uite rational'. ſimil' uite celeſtis hec aūt aptitudo eſt in ſpiritu humano. Spiritus vero human⁹ omino ē quiddā ꝙ generat̄ ex elementis. ⁊ effigiat vultus ad ſimilitudinē celeſtiuȝ corpm. vnde iudicāt de eo dicētes. qd̄ ſit ſubſtātia lucida. ⁊ ideo ſpiritus viſibilis vocatur radius et lux. vnde ⁊ aīa gratulatur cū videt lucē. ⁊ moleſtatur ī tenebris. Ipſa eni lux eſt ꝯperata eius uehiculo. ⁊ confortatur propter eā uehiculum eius. quod eſt ſpirit⁹. cui tenebra ē ꝯtraria. Uidetur aūt quod ſapientes ⁊ ſequaces eoꝝ ꝯſenſerūt in hoc. qd̄ gaudium ⁊ timor. ⁊ dolor. ⁊ ira ſūt ex paſſionibus proprijs ſpirit⁹ qui eſt in corde. vnde omnis paſſio que intenditur ⁊ remititur non ex cā extrinſeca. non ꝯmutatur in ſua intēſione et remiſſione. niſi aptitudinem ſubſtātie patiētis. aut ei⁹ debilitateȝ Sapiētes aūt diſtinxerunt inter potētiam et aptitudinē. quia potētia eſt ſuper ꝯtraria equaliter. Aptitudo uero non eſt ſup ꝯtraria equaliter. omnis enim homo pōt gaudere. et triſtari. Sed eoꝝ quidam ſūt aptiores gaudio. aut triſtitie. ſimiliter etiam eſt iuditium de ira et timore. et alijs paſſionibus. manifeſtum eſt igitur: quod h ꝙ ſpirit⁹ eſt gaudens aut dolens in potentia. aliud eſt. quā hoc quod eſt aptior ad unum eoꝝ unde uidetur aptitudo eſſe. ꝑfectio eius ꝙ eſt ī. potētia. ī ꝯpatiōe un⁹ oppoſitoꝝ. Cōſtat igit̄ ꝙ hoc ꝙ ſpirit⁹. quāuis ex hoc. ꝙ ē ſpirit⁹ ī potētia. ſimul habet dolere et gaudere. non tamen eſt ei de eo. ꝙ intelligitur de aptitudīe. niſi unū eoꝝ. Deinde manifeſtum eſt qd̄ potentia utriuſqȝ iſtoꝝ ꝯcomittatur animā cū ſubiciatur. et ꝙ aptitudo ſignata ad unuȝ eoꝝ nō ꝯcomittatur eā. ſed accidit ei ex alia cā

Gaudium enim eſt delitia. omnis auteȝ delitia eſt apprehenſio ꝑfecte acquiſitionis proprie uirtuti apprehendenti. ſicut ſentire dulce et odorem bonū ſenſu percipere uindictam uirtuti iraſcibili. ⁊ percipe ſpē uirtuti cogitatiue ⁊ eſtimatiue. omnis aūt ꝑfectio ē res naturalis. ⁊ ecōuerſo. omnis aūt perfectio rei que ē naturalis. uirtuti. ē delitia. ⁊ ecōuerſo. fortaſſis accidit aliquibus uirtutibus non delectari niſi cū diſceditur a diſpoſitiōe ñ naturali ex q̄ putat̄ ꝙ delectatio ſit exceſſus a diſpoſitiōe non naturali ex q̄ putat̄ ꝙ delectatio ſit. quaſi ꝑmanētia ī diſpoſitiōe naturali ñ poſſit eē delectabilis. Hic aūt error ñ accidit niſi ꝑꝑ acceptionē accedētalē pro ſubſtātali apprehēſoꝝ eni quedā ſunt q̄ ñ apprehendunt̄ niſi ex permutatiōe ſicut tactibilia. Qualitas eni ñ ſentit̄ niſi dū mēbrū tā ēſ fuerit ꝯtrariū illi qualitati ex qua patit̄. Cum aūt ptulerit ⁊ quieuerit paſſio. qualitas fiet ꝯplo mēbri. ⁊ tūc ñ ſentiet̄. omnis

enim ſcſ⁹ aliqua ꝑmutatio ē. Nichil autez ꝑmutatꝫ ex ſe ipſo. ⁊ ideo habēs ethicā nō dolet ex calore uehemēti. q uehemētior eſt calore febris acute dolet aūt hñs febrem acutā. ex minore calor quā ſit ille. Calor. n ethice īfuſus ē mēbris. quaſi ꝯplō illoꝝ. Calor uero febris acute extraneꝰ ē mēbriſ ⁊ differt a ꝯplōne mēbroꝝ medici aūt ipo nūt nomē ꝓpriū ei ꝙ eſt ſicut ethica ꝯplō nē malā equalē. ⁊ ei ꝙ ē ſicut febris acuta ꝯplōnē malā diuerſā. manifeſtū ē igiꝫ qꝺ cā nō ſētiēdi id ꝙ ē quietū de ꝑfectionibꝰ ſenſibilibꝰ. eſt ꝓuatio apprehēdēdi. Cauſa uero delectationis ī pricipio exitꝰ ad diſ poſitionē naturalē. eſt habere apprehēſio nē ſꝫ quia haber apprehenſionem fit ī exi tu a diſpoſitione nō naturali iō ꝯtingit eē delectationē ī exitu ab illa. ⁊ putaꝫ ħ eſſe eius cā ſꝫ ñ eſt ita. Nā cauſa eſt haber per fectionē. ⁊ nihil aliud. ⁊ hec eſt cā delecta tionis. ſꝫ cauſa aptitudinis ad illā ħ eſt. ut delitioſus ſit in ſua meliori diſpoſitione ī quāto ⁊ quali. ⁊ ut ñ ſit eius ſubſtātia de fectus. neqꝫ diſpoſitio ñ naturalis eius ꝙ eſt ī illo. ſꝫ in quāto ħ eſt. ut ſpecies delec tans ſit multe quātitatis ꝑꝑ hoc roboraꝫ uirtus eiꝰ. Ex augumto eni ſubē ī quātita te ꝑuenit augumētū uirtutis ī robor ſuo. ſicut declaratū ē ī principijs naturalium. Item ꝑꝑ hoc ꝙ ſpiritꝰ eſt multus. magna pars eiꝰ ſtat in principio ⁊ eiꝰ magna pars dilataꝫ. ſicut fit ī gaudio ⁊ in delitijs. pau cū enim ſpm reſtringit. natura. ⁊ remouet ī principio. ⁊ non ꝑmittit. dilatari. Sꝫ in q̄ litate ħ eſt ut ꝯplō eiꝰ ſit optima. ⁊ lux eiꝰ ſit maxima. ⁊ ſimilima ſubē celi. Hec autē cāe ſūt aptitudinis ad gaudium ⁊ delitias

Contrarie aūt hoꝝ ſunt cāe aptitudinis ad dolorem ⁊ meſtitiā que cognite fuerūt ī delectatione q̄ eſt quaſi genus. ſcientur etiā ī gaudio. ꝙ eſt ut ſpecies. ergo ſpiritꝰ qui eſt in corde cū fuerit mltꝰ. ⁊ multa ma teria. ex qua fit. fueritꝰ ꝓximꝰ ꝯtinuitati. ⁊ tēperate ꝯplōnis. ī tenuitate. ⁊ ſpiſitudi ne. ⁊ lux eiꝰ fuerit reſplēdēs. erit aptiſſimꝰ gaudio Cum aūt fuerit ꝑue quātitatis. et materia fuerit pauca ſicut ī ꝯualeſcētibꝰ q graciles ſūt ex infirmitatibus. ⁊ ī ſeni bus. ⁊ nō fuerit tēperate ꝯplōnis ſicut eſt ī egris. ſꝫ ſi fuerit nimis ſpiſſus ⁊ groſſus ſicut eſt ī melēcis ⁊ ī ſenibus ñ dilatabiꝫ. eo ꝙ groſſus. aūt fuerit tenuiſſimꝰ ſicut ī macilētis. ñ erit ī eo tm̄ ꝙ poſſit dilatari. āt fuerit obſcurꝰ ſicē ī mlēcis. erit aptiſſimꝰ triſtitie. Si aūt ꝙ aptū ē ad aliqd ſufficit q̄ libet cauſa. ſicut ſulphi accēſio ꝙ icēditur quolibet igne. cū multo maiore ligna non accēdātur ergo cū aīa fuerit habēs ſpiritū aptū pati ex letis. letabitur qualibet cau ſa. vnde cū letificaꝫ nimis potor uini puta tur letari ex ſe. ſꝫ nō ē ita. Impoſſē ē. n. fieri actionē ī aliquo ſine agēte. ſꝫ vinū cū bibiꝫ mediocriter generat ſpm multū. et tēpate ꝯplōnis inter groſſitudinē. ⁊ tenuitatē. et multe lucis reſplendētis. ⁊ aptaꝫ ſps gau dio. ⁊ gaudet ex qualibet cāꝝ utiliuꝫ. Sꝫ oꝑatio cāꝝ utilium preſentium. eſt efficati or quam operatio cauſarum utilium futu raꝝ. Siliꝫ operatio eiꝰ ex cauſis utilibꝰ ad delectādū ē efficatior quā oꝑatio eiꝰ ex cā is utilibꝰ hōeſtati ſilꝫ eiꝰ oꝑatō ex ħ ꝙ ē ſꝫ opinionem. eſt efficatior. quam quod eſt ſm rationem. Cā aūt huius. eſt hec qꝺ uirtutes aīales que ſūt ī cerebro q̄ egent temperamēto humoris ad ħ ut ipſe obedi ant motui cogitationis. ⁊ imperio intellec tus. ſunt multi humoris. ⁊ non ſubdunꝫ ī tellectui. ꝓcꝫ hoc ēt habēt motū mltū ꝑꝑ vapores aſcēdētes ꝯmotos q admiſcēꝫ ei ⁊ ꝑꝑ humorē ſuū nō ob tēpatū motui. niſi motui violēto corporali. ⁊ tūc fit difficile cogitationi obedire eis. vtuti autē ītelligi bili accidunt ex eis accedentia. ſecundum hoc quod exigit eorum diſpoſitio ita qꝺ temperatur eorum complexio. ⁊ quieſcit conmotio deinde virtus ſpiritualis que eſt in corde ī hora ebrietatis eſt aptiſſima gaudio. cui non reddūtur leta cogitabilia propter hoc ꝙ diximus. ſed reddunꝫ ei le ta que ferrunꝫ inter ſeſū ⁊ eſtimationez q̄ ſequiꝫ eum ⁊ ꝯfortaꝫ propter eū. aut ſenſꝰ ⁊ cogitatio que adiuuāt illū ad obediēdū ſibi virtutes aīales ꝯfortanꝫ per eū. Sen ſus enim plus preualet ſuꝑ ſpiritum ocul tum. ⁊ plus pōt mouere eū quā ītellectus Intellectus autē cū reſtitit ei ſpiritꝰ ocul tus adiuuaꝫ ex ſenſu ⁊ vicit eū ſicut fit in ſcīa geometrica. ⁊ ī alijs ēt ⁊ qm̄ ita ē. iō defecerunt operationes letificantium fu turorum honeſtorum intelligibiliū ⁊ ꝓua

fuerāt oꝑatiões letoꝝ delectātiū ꝓſētiū ⁊
cui⁹ fuerit mľta aptitudo ſuffic̄ ei paꝝ ex
cāis ſic̄ puero. Cauſaꝝ aūt gaudij. ⁊ triſti
tie q̄dā ē debiľ. ⁊ quedā ē fortis. ⁊ quedaꝫ
eſt cognita . quedā vero incognita. ſed de
incognitis ē illud ꝙ adeo inboleuit ꝙ nō
percipitur . Cauſaꝝ autē letitie ⁊ triſtitie
ea que eſt validiſſima. nō neceſſe ē nomia
re. Relique autē ſunt ut euagatio ſenſus
per mundū. ꝙ autē oſtendit nobis hoc eē
delectationē ē ↄtrariū eius. ſ. non delectāſ
ꝙ eſt ſedere in tenebris . ſicut ꝙ oſtendit
nobis eē delectationē habere ſocium . eſt
triſtitia ex ſolitudine . ⁊ ſicut obtinere cu
pidū in eadē hora ⁊ eē ↄpotem deſiderati
ſine impedimēto ē voluntas . ⁊ loqui de p̄
teritis . ⁊ ſperare de futuro ⁊ adulari ani
me propter ſpes ⁊ verba . ⁊ propter admi
rationē ⁊ inuenire attentū auditorē. ⁊ con
cordari ⁊ blādiri. ⁊ preualere in quolibet
⁊ce. que nominauim⁹ in rethoricis. hec au
tem differūt ſecundū voluntates ⁊ vſus.
ſine quibus homo nūquam eſt aliquo mo
do . neqꝫ etiam ſine cauſis triſtātibus qui
bus ſunt in hominibus debilibus ↄſimi
les. Sed cū aptitudo magis fuerit pro
pria ad vnā partē non patiē ex cauſis al
terius partis niſi fortiſſime fuerint. patie
tur tamē ex ſuis cauſis quāuis ſint debi
les. Gaudiū autē ebrij durat ex qualibet
iſtaꝝ cauſaꝝ. habētiſ autē complonē melā
colicā qui ē tenebroſi ſpiritus . durat tri
ſtitia propter id ꝙ eſt oppoſitū iſtis cāis
de cauſis triſtitie ⁊ ſolicitudinū. ſicut ē re
miniſci dolorū qui cōtingerint ⁊ infirmi
tatum que p̄terierunt . ⁊ inimicitiaꝝ. ⁊ cō
tumeliaꝝ. ⁊ iniuriaꝝ illataꝝ . ⁊ ſicut eſt ia
re terores futuros. ⁊ precipue diſceſſionē
ab hoc ſeculo a qua auertiē meditatio ſa
piētis ad aliquid aliud . ex his que debet
facere. de quo potius debꝫ curare. ⁊ ſicut
ſolicitudo. ⁊ h ꝙ nō pōt habere qđ vult.
⁊ multa alia que nō numeranē ſūt de acci
dētibus que adueniūt aīe apte ad triſtan
dū. ⁊ reddūt eā triſtē. ymaginatio uero eo
ꝙ ē fortior i melācolico iuuat ad hoc. qm̄
reddit res repreſentātes ꝙ ↄtriſtat ⁊ mo
leſtat ⁊ tabeſcat imaginatio eni ↄfortaē in
melancolico ⁊ ſiccitate ſpiritus qui ē ſub
iectū imaginationis . ⁊ propter hoc fiunt

leuiores motus eius. eo ꝙ itellectus non
cogitat de virtutib⁹ interiorib⁹. ⁊ exterio
ribus ſenſus ⁊ eſtimationis propter vici
um ↄplonis ſpiritus i quo ſūt . Et qꝛ mo
tus eaꝝ aproƀanē ad id ꝙ debent. ⁊ ad ꝙ
apti ſūt ꝙ eſt complo ⁊ qualitas mala . et
tenebroſa. Nō autem omnes cauſe apti
tudinis ad gaudiū ⁊ triſtitiā ſūt cauſe con
iuncte ſubſtātie ſpiritus i eius quātitate.
⁊ qualitate. Aliquādo eni accidūt alie cāe
animales que preparāt ſpiritū ad alteruꝫ
duoꝝ. ⁊ uideē ꝙ hec preparāt . ſpiritū ad
hoc ut ſit ex ↄiūctione eaꝝ cum ipſis cāis
que ↄtinentur in qualitate ſpiritus ⁊ ei⁹
quātitate. ſ ut tēpereē per illas cōplexio
ſpiritus. ⁊ eius groſſitudo. ⁊ tenuitas. et
augeaē mēſura eius. ⁊ ſplēdeat eius natu
ra ⁊ apteē gaudio. Aut accidat aliqua cō
trariaꝝ cauſaꝝ iſtis. ⁊ apteē triſtitie. Sed
ille cauſe extrīſece erunt pricipales cauſe
Hee autē cauſe ſubſtātiales que accidūt. ſ
ſubſtātie ſpiritus. erūt cauſe ſecūdarie. ⁊
ꝓxime . Hee autē cauſe accedētes remote
aut nō ↄprehēdunē numero . aut difficile
eſt eas numerare. Sed omnes ſicut puto
ↄprehenduntē ſub vno intellectu . ſ. quia p
omne ꝙ frequentaē virtus roboraē. ex oī
autem virtute que roboratur fit aptitu
do. melius eſt autem ut oſtendamus intel
lectum huius per inductionem . dicentes
quia cum corpus frequenē caleſcit aptius
fit ad cito caleſcendum. Similiē cum fri
geſcit. ſimiliter cum diſſoluiē. ſimiliē cum
conſtringiē. virtutes vero interiores cum
frequentauerint ſuas actiones . fit earum
fortis habitus. Mores etiam non acqui
runē niſi per hoc. Cauſa vero hui⁹ quā
ſi hoc ē ꝙ paſſio aptās rē cū accidēit ē ↄſi
milis ſubſtātie eius ↄſimile aūt hui⁹ rei ē
repugnās ei⁹ ↄtrario. Repugnās autē cō
trario cū ↄfortaē . minuiē aptitudo virtu
tis ad illud. ⁊ augeē aptitudo ↄrij eius. ꝙ
ē illi ↄſimile. ⁊ h ē declaratio hui⁹ itētio
nis iductiue p iductionē ⁊ p ſilogiſmū ſū
ptū ex autēticis. Sꝫ vbū de ꝓbatiōe hu⁹
p demōſtrationē plixū ē. Qꝫ aūt magis cō
uēit ſpeculatōi ſīli ↄſideraē h ē ꝙ gaudio
duo debentur . vnum eſt confortatio vir
tutiſ naturalis. alterū eſt ↄſeruatio ſpirit⁹
a diſſolutōe eo ꝙ cogit eū gaudiū dilatari

Sed ↄfortationē naturē virtutū naturali
um. ſequunt̄ tria .ſ. tēperātia ↄplexionis
ſpiritus ⁊ largitas repandi loco eius qđ
diſſolutū ē. ⁊ conſeruatio ſpiritus a ui diſ
ſolutionis. Diſſolutionē. autē ſpiritus ſe
quunt̄ duo. vnū ē aptitudo eius ad motū
⁊ ad dilatationē ſubtilis nature. aliud atc
tio materie nutriētis ad eū motu ſue dila
tationis exiſtētē ad illā ptem. ad quā non
eſt motus nutrimēti. Omnē autē motum
qui ē huiuſmodi ſolet ſequi ꝙ ē poſt euʒ.
ex cauſis quas nō ē neceſſe nominare. exē
pli gratia. aque ſequētes ſuccedūt loco ꝑ
cedētiū. ⁊ ſimilit̄ ⁊ vēti ⁊ uētoſe. ⁊ ſimilit̄
aque i cantaplora. Sʒ cū triſtitia frequē
tat̄. ꝑualet ſup eū. triſtitiā autē duo ſequū
tur. debilitas virtutis naturalis. ⁊ ſpiſſitu
do ſpirit⁹ ex frigore. quod accidit eo ꝙ in
cipit extingi i eo calor naturalis. pp multā
retractionē ⁊ ↄſtrictionē ſpirit⁹ ſeqt̄ hic
autē ↄfortatio eoꝝ que diximꝰ. Maniſe
ſtū ē igit̄ ꝙ frequentatio gaudij adaptat
ſpirituʒ gaudio. ⁊ frequētatio triſtitie ap
tat ſpiritū triſtitie. ſʒ in eo qui yllaris eſt
inter homines. non operat̄ niſi fortiſſima
triſtitia. ⁊ operant̄ in eo minima leta. Cui
autē iſta ē triſtitia. diſpoſitio ē ↄtria huic.

Capitulū de additione auohaueth.

u

Na ex diſpoſitionib⁹ que ſūt cor
dis. hominis ē debilitas. ⁊ alia ē
triſtitia. ⁊ coanguſtatio pectoris.
inter quas ē ſimilitudo ⁊ differētia. ⁊ pre
ter hec ē ibi diſpoſitio que ē vigor cordis
⁊ alia que ē amplitudo ⁊ dilatatio pecto
ris. inter quas eſt differētia. Sʒ differētia
ē mi⁹ euidēs eo ꝙ cū comittant̄ ſe tantuʒ
due autē principales putat̄ eē diſpoſitio
nes paſſibiles. ⁊ due ſecūdarie putant̄ eē
diſpoſitiones actiue. Sʒ inter duo extrēa
vniuſcuiuſqʒ ptis. manifeſta ē differētia.
primo qꝛ non ſunt cum conmitātia. Non
eni omnis qui habʒ cor debile ē triſtis. neqʒ
omnis triſtis habʒ cor debile. Itē non
omnis qui habʒ cor forte ē letus. neqʒ ois
qui eſt letus habʒ cor forte. Secūdo. qꝛ
diffinitiōes eoꝝ ſunt diuerſe. Debilitas
eni cordis ē ex comperatione rei formida
te. ſecunduʒ ꝙ tollari nō poteſt. augmēta
tio uero pectoris ē ex comperatione rei
contriſtantis. ſecundum hoc quod nō po
teſt tollerari. formidatum autem eſt no
cens corporaliter contriſtans autem ē no
cēs animalit̄. Tertio quia ea que cūcomit
tantur has animales diſpoſitiones. ſūt di
uerſa. Debilitas enim cordis mouet ad
fugiendum. triſtitia ⁊ coanguſtatio ad re
ſiſtendum. repellenduʒ. ⁊ facit ut cor ma
gis amet contrarium fugiendi. Debilitas
et enim cum accidit cordi. ſequitur ut re
mittatur virtus motiua. Et anguſtatio pe
ctoris facit eam ebullire. ⁊ moueri. In de
bilitate vero cordis eſt paſſio ex nocumē
to ⁊ alia paſſio ex deſiderio motus elon
gandi. Et in coanguſtatione eſt vna paſſio
que eſt ex nocumento. Si autem fuerit
ibi paſſio ex motu. non ſequitur hoc natu
raliter. ſed fortaſſis eliget illud alio appe
titu. preter deſiderium elōgationis. ⁊ tūc
erit illud deſiderium voluntarium. ⁊ non
animale. fortaſis autem eliget reſiſtere. et
agredi. Quarto quod cumcomitantia
corporalia ſunt diuerſa Debilitas ⁊ cnim
cordis cum habetur. nocumentum eius
proprium. ſequitur remiſſio caloris natu
ralis. ⁊ dominium frigiditatis. Coangu
ſtationem uero pectoris ſequitur plerum
qʒ cum contingit proprium nocumentuʒ
accenſio caloris naturalis. Quinto quod
cauſe aptantes ſunt diuerſe Debilitas cō
dis ſequitur ſine dubio tenuitate ſpiritus
nimiam et frigiditatem ſue complexionis
Coanguſtatio uero pectoris ſequitur ſpi
ſitudinem ſpiritus. ⁊ calorem ſue ↄplōnis

De cauſis accidentium anime.

Anguis autem multus clarus tē
peratus inter tenuitatem. ⁊ groſ
ſitudinem. propter habundantiā
ſpiritus ſplendentis puri temperate com
plexionis ⁊ inter tenuitatem ⁊ groſſitudi
nem generati ex eo aptat animam gaudio
Sāguis uero clar⁹ diſtēpatus i calore pp
multā ei⁹ accēſionē. ⁊ velocitatem ſui mo
tus aptat eam iracondie. Sanguis au
teʒ tenuis aquoſus frigidus clarus. aptat
eam debilitati cordis. ⁊ formidini.
Spiritus enim qui fit ex eo. eſt grauis

ad mouendum exterius . ⁊ eſt parue ac
ceſſionis. q2 eſt frigidus ergo ad aptatio
ad gaudiũ. ⁊ ad irã eſt in pauco . eſt etiam
ex ſua tenuitate facilis ad diſſoluendum.
⁊ ex ſua frigiditate fit puus. Sanguis
vero groſſus turbidus diſtẽpatus in calo
re. aptat triſtitie. ⁊ iracũdie ptinaci. Sed
triſtitia fit ꝓpter ſpiritũ turbidũ qui geñ
raẽ ex eo. Jra uero ꝓpter uelocitatẽ acceſ
ſionis ſue ex calore ptinaci ire. aut fit ex h
ꝙ ſpiſſus. q2 ſpiſſũ cũ caleſcit nõ cito fri
geſcit. Jra autẽ ex ſanguine flauo tenui ci
tius accẽditur. ⁊ citius extiguiẽ. Spirit⁹
enĩ qui generaẽ ex ſanguine illo ẽ maioris
caloris. ⁊ preter hoc ẽ nõ ſpiſſus. Habẽs
ſanguinẽ groſſũ nõ turbidũ. cũ fuerit mł
ti coloris ꝙ fit rariſſime. ⁊ erit nõ ↄtriſta
bilis. ⁊ audaciſſim⁹. ⁊ fortis aĩo. ⁊ ira ei⁹
erit minor. letitia enĩ ↄſtrigit irã. Triſtitia
vero adaptat ire. Jra enĩ ẽ motus ad repe
lenduz. letitia uero ẽ compata delectatiõi
Modus autẽ delectionis ẽ ad modũ atra
hendi ⁊ appetẽdi huius autẽ hõis ita ut ñ
fit niſi ex magnis reb⁹. ⁊ ẽ frigidus prop
ter ſpiſſitudinẽ ſui ſpirit⁹. ⁊ ꝓpter hoc eſt
pui timoris. Habẽs autẽ nõ turbidum
groſſum diſtẽpatũ ſanguinẽ in frigiditate
erit neqz ↄtriſtabilis. neqz letus. neqz ver
condus. ſz erit timor eius nõ multus i oĩ
bus. ⁊ erit ſtolidus. Spiritus enĩ eius ſi
milis ſanguini eius. Habẽs autẽ ſangui
nẽ groſſũ turbidũ ⁊ diſtẽpatũ in frigidita
te erit triſtis. ⁊ ſolitarius ⁊ quiete ire. niſi
ex re magna. ⁊ ira eius erit pmanẽs min⁹
quã ira qui ẽ calide ↄplẽonis. que ẽ ſimil'
ei in omnibus alys. ⁊ ampli⁹ quã ira illi⁹
qui habet ſpiritũ tenuẽ. ⁊ erit memor iiu
riaꝝ ꝙ ↄtingit propẽ firmã impſſionẽ for
me nocẽtis i eſtimatione. ⁊ ꝓpter firmam
īpreſſionẽ deſidery vĩdicte de eo. ꝙ fit q̃
niã aliqñ erit ira eius nõ pmanẽs. Jra enĩ
aliquãdo ẽ perſeuerãs. ſz mot⁹ ei⁹ ad ima
ginationis vindictã nõ ẽ nimis. Jra ⁊ enĩ
cũ cito recedit. forma eius nõ quieſcit in
ymaginatione. ſz deleẽ. ⁊ nõ accidit ei me
moria iniurie. Cũ autẽ deſideriũ ⁊ motus
ad uĩdictã fortis eſt. accidunt ex hoc duo
ꝓhibentia recordari multũ iniuriarum.
Quorum vnum eſt attractio totius aĩe
ad partem motus intendentis ad uindic
tam ⁊ impedimẽtum ymaginatiõis reuol
uendi intentionem nocentis. ⁊ repreſentan
di ea que conſecuta ſunt. et imprimendo
memorie. virtutes enim motiue ſolent re
trahere animam a virtutibus apprehẽdẽ
tibus. ⁊ econuerſo. ⁊ exterior ſolet retra
here ab interiore. ⁊ econuerſo. Alteruz
eſt quod cum motus intenditur ad vindi
ctam. ⁊ nihil obſtat illi. eius impetus re
putatur apud ymaginationem quaſi obti
nuerit cum uoluerit formam. ⁊ eſt ad quã
intenditur motus et preparat. ymaginatio
ſicut ymaginat quaſi iam ſit. Cum enim
deſcribitur in ymaginatione forma eius.
quod appetitur quaſi forma eius. et habz
eſſe formam in ymaginatione. ſicut forma
rei penes quam finitur motus deletur d
ſiderium ymaginationis. et non apparet
in eo forma eius. neqz requieſcit i memo
ria. non eſt ibi recordatio iniuriarum.
Sed de nocente maximo. quem anima fõ
midat ſicut reges et ſimilia. deſperatio. ⁊
pauor. prohibent figi formam deſidery
vindicte in animabus. neque permittunt
eam ibi perſeuerare. et tunc neque deſi
derium. neque forma nocentis apparet in
eſtimatione. vel in ymaginatione. niſi ti
mor tantum. qui facit potius deſiderare
fugere. quam inuadere. et tunc forma in
iuriarum non defigitur in anima. Sed
de pueris et debilibus propter facilitatẽ
vlciſcendi. ab eis. ⁊ paucitatem timendi
eos. ira eſt vindicta quaſi ſũpta ſit. quod
enim facilimuz eſt apud ymaginationem.
ita eſt quaſi iam eſſet. quod autem eſt in
imaginatione non incidit. ſicut uere eſt in
re. ſed ſicut videtur ei. vnde quia facile
apud eam eſt quaſi habitum. ideo vindi
cta debilibus reputatur. quaſi iam ſit.
vnde deſiderium deletur de ea. primo. ⁊
non apparet vbi non eſt. Quod autẽ
indicat diſpoſitionem imaginationis in
ti cum formatis. et non ueris hoc eſt. q̃d
homo aliquando reputat ſordiduz quod
mũdum eſt. et delectabile. eo quod eſt
ſimile abbominabili. ſicut ſede refugit
habentia ſapores bonos. cum colores cor
porum ſuorum. et figure fuerint ſimiles
coloribus. et figuris corporuz ſordidoꝝ
quãuis ñ ↄtigat h credere ⁊ pẽ h cũ id ꝙ

diſplicet fuerit ſimile ei ꝙ placet. vñ faci
lis ē ꝯiūctio ei⁹ ꝙ fit ⁊ habet̃. eo ꝙ ex ve
hemētia mot⁹ deſiderij. patit̃ ymaginatio
ſicut pateret̃ ex iā habito ⁊ exiſtēte. Ma
nifeſtū ē ꝙ ꝯpl'o vltima predictaꝝ ꝯplexi
onū. ē apta ad id ꝙ nimis ꝯtriſtat. Et hic
eſt finis eius ꝙ trāſtulit auohaueth ex ca
pitul. illius libri ad hūc locum hui⁹ libri
de anima.

Incipit pars quīta ſexti libri de natura
lib⁹. Capitulū de ꝓprietatib⁹ actionū ⁊
paſſionū hominis. ⁊ de aſſignatione con
templationis actionis.

Uia iā expleuim⁹ tractatū de vir
tutibus ſenſibilib⁹. debem⁹ nūc
loqui de virtutibus humanis.
Dicemus ergo ꝙ homo habꝫ ꝓprietates
actionū ꝓcedētiuꝫ ab anima eius que nō
inueniunt̃ ī alijs animalib⁹. Quaꝝ prima
eſt ꝙ eē homīs ī quo creatus ē nō poſſet
ꝑmanere ſine ſocietate ī ſua uita. Nō eni
eſt ſicut cetera aīalia. quoꝝ vnūquodqꝫ ſuffi
cit ſibi ī ordine uite ſue. ⁊ ea que ſunt ī na
tura eius. vnus autē homo ſi nō eēt niſi ip
ſe ſolus. ⁊ ea que ſūt eius naturaliter. mo
reret̃ aut uita eius eēt mala. ⁊ peior quaꝫ
eē poſſet. hoc autē ē propt̃ nobilitatē eius
⁊ ꝑꝑ ignobilitatē alioꝝ animaliū. ſicut po
ſtea ſcies alias. homini autē neceſſariū eſt
quedā addere nature. ſicut nutrimētuꝫ pa
ratū. ⁊ ueſtes paratas. Nutrimēta ⁊ eni q̄
habēt eē naturaliter. ⁊ nō artificio. nō cō
gruūt ei neqꝫ ex illis ē uita eius bona. un
de ea que habēt eſſe naturaliter. quib⁹ in
diu pōt neceſſariū eſt ei taliter ꝑparare ut
fiant apta ad iduendū. Ceteroꝝ autē aīali
um ueſtimētuꝫ cū illis ē naturaliter. unde
primū eget homo agricultura. ſicut ⁊ reli
quis artib⁹. vnus autē homo ſol⁹ nō pōt
perſe acquirere quicquid ē ſibi neceſſariū
de his. ſꝫ ex ꝯſortio. ita ut hic panē prepa
ret illi. ⁊ ille texeat iſti. ⁊ iſte afferat illi ali
quid mercimonij. de pegrinis regionibus
⁊ iſte pro illo det ſibi aliquid ī proximo
Ex his ergo cauſis ⁊ alijs min⁹ euidētib⁹
ſed pluribus numero. neceſſariuꝫ fuit hōi
habere naturaliter potētiaꝫ docēdi aliuꝫ
ſocium ſibi ꝙ ē ī anima ei⁹. ſigno aut ope
eius. Ad hoc autē fuit ꝯmodior uox que
diuidit̃ in elra. ex quib⁹ fiūt multe ꝯpoſi
tiões ſine labore corporis. ⁊ ſūt tales que
nō ꝑmanēt. ⁊ ſecrete ei qui nō debꝫ eas per
cipere. poſt uocē aut nutus eius ē. qui eſt
eiuſmōi. ſꝫ uox magis indicat quā nutus.
Nutus eni nō indicat niſi ſecūduꝫ hoc ꝙ
ſubiacet uiſui. ꝙ fit ex quadaꝫ ꝓprietate
eius. qꝛ cū quis uoluerit aliquid īdicare
alij. neceſſe ē mouere oculū ad ptē ꝓpriā
multis motib⁹ quib⁹ nutus intelligatur
uox autē ſibi ſufficit. neqꝫ ē ei neceſſe ex
aliqua ꝓprietate ſua īdicare motib⁹ p̄ter
hoc ēt nō eget medio ad hoc ut apprehen
dat̃ ſicut nō eget eo ꝙ ē color. qđ neceſſa
riū ē nutibus. ergo natura fecit ut anima
ex ſonis ꝯponeret aliquid ꝑ quod poſſet
docere aliū. Reliqua quoqꝫ aīalia habēt
ſonos quib⁹ ſciūt alia. diſpoſitione ei⁹ ꝙ
ē in cordib⁹ eorū. Ipſi autem ſoni non ſi
gnificant niſi naturaliter ⁊ confuſe quod
appetitur aut quod reſpuitur indiſcrete.
quod autem habet homo de hoc ē ad pla
citum. eo quod humani appetitus quaſi
infiniti ſunt. unde homo non potuit habe
re naturaliter ſonos ſine fine. Ex propri
etatibus ergo hominis eſt ipſa neceſſitas
que eum induxit ad diſcendum. ⁊ docēdū
⁊ alia neceſſitas que eum induxit ad dan
dum. ⁊ accipiendum ſecundum menſuraꝫ
iuſtitie. ⁊ deinde alie neceſſitates. ueluti
facere conuentus. ⁊ ad inuenire artes.
Cetera uero animalia. ⁊ precipue aues ha
bent artes. Conſtituunt enim caſas uel ni
dos. ⁊ precipue aues. Sed non fit ad iue
niendo. neqꝫ in meditando. ſed inſtinctu ī
ſito. unde non uariatur neqꝫ differt.
Plura enim ex his fiunt ad meliorandū
diſpoſitiones ſuas. aut propter neceſſita
tem ſpetialem. non propter neceſſitatem
ſingularem. In his autem que faciunt ho
mines. plura fiunt propter neceſſitatem
ſingularē. ⁊ pl'a ad meliorādū diſpoſitiōeꝫ
ſuā ipſius ſingularis. De proprietatibus
autē hōis ē ut cū apphēderit aliquid ꝙ ra
riſſimū ē ſequat̃ paſſio que uocat̃ admira
tio quam ſequitur riſus. Sed cum appre
henderit aliquid ꝙ eſt noxiuꝫ ſequatur
paſſio que uocatur anxietas. quam ſequi
tur luctus. Et propter utilitatem ſocie
tatis ē ei ꝓpriū ut ex omnibus actionib⁹
que ſolet agere. ſint quedā actiones quas

nō licet agere ꝙ docet dn̄ eſt puer. ꝛ ꝯua
leſcit i eo. ꝛ a pueritia ſua ꝯſueſcit audire
ꝙ has actiones nō licet agere ita ꝙ cōtem
ptio hoꝝ ſit ei quaſi naturalis. ꝛ ſūt alie ac
tiones diuerſe ab his. ſꝫ primas appellant
turpes ꝛ has honeſtas. Cetera uero anima
lia nō habēt hoc. quāuiſ aliquādo ꝑtermi
tant agere actiones ſuas ſicut leo domit⁹
qui nō comedit dominū ſuū. neqꝫ filiū ſu
um. Cauſa huius nō ē ꝯceptio que ſit i aīa
ma. neqꝫ ſcientia. ſed ē alia affectio anima
lis. ſ. qꝛ omne animal amat naturaliter eē
id qđ delectat. ꝛ eius ꝑmanentiā. Sꝫ qui
eū nutrit ꝛ paſcit. delectās efficit eo ꝙ oē
vtile delectat naturaliter quātum ad euꝫ
cui ꝓdeſt. Et utilitates ſūt ꝓpter aliquid
nō ꝓpter conceptionē. ſꝫ ꝓpter affectionē
ꝛ aliud accidēs aīale. Aliquādo autē ꝯtin
git hoc accidēs in natura inſtictu iſito ſi
cut amor omnis animalis circa filiū ſuuꝫ
nō ex ꝯceptione aliquo mō. ſꝫ ad modum
ymaginationis. imaginat etiā alicui homi
nū res utilis. aut delectās. quā tamē refu
git. cū fuerit ſecūduꝫ formā eius ꝙ refugi
tur. hoc autē ꝙ homo ꝑcipit ſe ꝑcipere ali
um feciſſe aliquid. ex his que illicitū ē fa
cere ſequit paſſio animalis que vocat ue
recondia. Et hoc ē etiaꝫ de humanis ꝓprie
tatib⁹. Aliquādo etiā accidit hōi paſſio
animalis ex hoc ꝙ putat aliquid futuruꝫ
ſibi nociturū ꝛ hoc uocat timor. Cetera
uero aīalia nō habent hoc. niſi i momēto
plerūqꝫ. uel ꝯtinuo poſt momētuꝫ. homo
autē habet oppoſitū timori ſpem. quā nō
habēt alia aīalia. niſi tantū i momēto. neqꝫ
ſperāt tēpus ꝙ remotū ē ab ipſo momēto
Sed hoc ꝙ ſibi ꝓuident. nō habēt ex h
ꝙ ꝑcipiāt tēpus. vel ꝙ futurū ē in eo. ſed
hoc fit inſtictu. nā hoc eni ꝙ citiſſime duꝫ
formica cibū ad cauēā ꝑducit predicit plu
uiā fit qꝛ imaginat hoc futurū in ipſa ho
ra. ſicut fugit aīal ꝯtrariū ſuū. cū imagiat
ipſum ſibi nociturū in eadē hora. Ad
hec etiā addicit illud. ſ. ꝙ homo habꝫ pre
uidere futura. que debet facere ꝛ que nō
debet facere. ꝛ que debet facere aliquib⁹
horis ꝛ nō alijs. Cetera uero aīalia. nihil
habēt de hijs ꝓuidētijs i futurū. niſi vnū
modū. qui naturaliter ieſt eis. ſiue ſit ei⁹
finis bonus. ſiue non ſit. Que autē ē ma
gis propria ex proprietatibus hominis ē
hec. ſ. formare intentiones vniuerſales in
telligibiles. omnino abſtractas a materia
ſicut iam declarauimus. ꝛ procedere ad
ſciendum incognita. ex cognitis intelligi
bilibus. credēdo ꝛ formando. hee autem
actiones ꝛ diſpoſitiones predicte ſunt ex
his que ſunt hominis. ſed plures ex illis
ſunt proprie hominis. quamuis illarum q̄
dam ſunt corporales. Sed habent eſſe in
corpore hominis. cauſa anime humane. q̄
non habent cetera animalia. Dicemus
autem ꝙ non habet agere de rebus parti
cularibus. ꝛ de rebus vniuerſalibus. vni
uerſalia autem non ſunt niſi conceptiōes
tantum. quamuis ſint de actione. ꝙ enim
tenet comunem conceptionem qualiter đ
bet edificari domus. ex hac tamen conce
ptione non proueniet aliquam domuꝫ eē
in actu principaliter. Actiones enim egēt
rebus particularibus. ꝛ proueniunt ex i
tentionibus particularibus. ꝙ fit ex hoc
quod totum ex hoc ꝙ non eſt totum. non
appropriat huic ꝛ non iſti. Differamus au
tem hoc exponere uſqꝫ ad doctrinam ſa
pientie in fine librorum homo ergo habꝫ
virtutem. que propria eſt conceptionum
vniuerſalium. ꝛ aliam que eſt propria ad
cogitandum de rebus ſingularibus de eo
ꝙ debet fieri ꝛ dimitti. ꝛ quod prodeſt. ꝛ
quod obeſt. ꝛ quod honeſtum eſt. ꝛ inho
neſtum. ꝛ quod bonum. ꝛ malum. Et hoc
fit ad modum ſimili. aut conſiderationis
vere. aut falſe. Cuius finis eſt dare ſenten
tiam de re particulari futura ex rebus
poſſibilibus de neceſſarijs. et impoſſi
bilibus non cogitant an habeant eſſe. aut
non de preterito. etiam nō cogitant an ha
beat eſſe quia eſt preteritum. Et cum hec
virtus iudicauerit ſequetur eius iudiciū
motus virtutū deſiderat uaꝝ ad mouēdū
corp⁹ ſic ſequeret illud iudicia aliaꝝ vir
tutū i aīalib⁹. Et h uirt⁹ trāſumit ex vtu
te iudicāte de vniuerſalib⁹. Inde eni ā
ſumit ꝓpoſitiones maxīas. ad id ꝙ ꝯclu
dit ꝛ cogitat de ꝑticularib⁹. igit pria vt⁹
humāe aīe. ē vt⁹ q̄ ꝯpat ꝯtēplatiōi. ꝛ uoca
tur itellect⁹ ꝯtēplatiu⁹ qui ē iudex ueri ꝛ
falſi. de vniuerſalib⁹. Hec autē uirt⁹ acti
ua ē de bono et malo. ſ. in particularibus

Jlle autē iudex de neceſſario ⁊ poſ'i ⁊ im poſibili. h autē actiua de honeſto ⁊ inho neſto ⁊ licito ⁊ ilicito pricipia aūt ɔtēpla tiui. ſūt ex prepoſitionib' pſe notis. prici pia uero actiui ſunt ex pbabilib' ⁊ ex au ctoritatib' ⁊ famoſis experimēta autem debilia que ſunt ex opinionib'. ſunt ali ud ab expimētis certis. Unaqueqȝ aūt hax virtutū habet ſentētiam ⁊ opinionem

Sentētia autē ē ɔceptio diſticta ul' cer tiſſima. Opinio uero ē ɔceptio. ad quam accederūt cū formidine alterius ptis. Nō autē omnis qui putat iā ɔcepit. Sicut nō omnis qui ſētit iā itellexit. aut qui imagi nauit iā putauit aut ɔcepit. aut ɔſenſit. er go ē in hoīe iudicās ſenſibilis. ⁊ iudicans ymaginatoria. ⁊ iudicās eſtimatiua. ⁊ iu dicās ɔtemplatiua. ⁊ iudicās actiua. prici pia autē que impant virtuti deſideratiue ad mouēduȝ mēbra ſicut eſtimatio ymagi natiua. ⁊ eſtimatio actiua. ⁊ cupiditas. et ira. Cetera uero uero aīalia habēt uirtutē deſideratiuā ex trib' iſtax. Jntellectus ue ro actiuus eget corpore. ⁊ uirtutib' cor poralib' ad omnes actiones ſuas. Comtē platiuus uero itellectus eget corpore. et uirtutib' eius. ſed neqȝ ſemp. neqȝ oīmō Sufficit enim ipe ſibi pſe ipſū nihil autē hox aīa ē humana. ſȝ aīa ē id ꝙ habet ali as uirtutes. ⁊ ē. ſicut poſtea declarabim' ſubſtātia ſolitaria. i. per ſe que habet apti tudinē ad actiones. quax quedā ſūt que nō perficiunt niſi p inſtrumēta. ⁊ per uſū eox aliquo mō. quidā uero ſūt quib' non ſūt neceſſaria inſtrumēta aliquo mō. hoc autē totū declarabim' poſtea. Sȝ ſubſtā tia humane aīe ex ſe ipſa ē apta pficiali quo mō pfectionis ita ut nō ſit ei aliquid neceſſariū extra ipam. hāc autem aptitudi nē habet ab illo qui uocat intellectus ɔtē platiuus. Et iterū ē apta ad ɔſeruādum ſe ab ipedimētis ſibi accidētib' ex ɔſortio ſicut poſtea ſuo loco declarabim'. ⁊ ut in ɔſortio ſic ſe agat. put meli' poterit. hāc autē aptitudinē habet ex itellectu qui uo cat actiuus. qui ē pricipalis inter alias v tutes. quas habet circa corp'. Jnfra hāc autē ſūt uirtutes fluētes ab ipſa eo ꝙ cor pus aptū ē recipere alias ⁊ pficere p illas Mores quoqȝ habȝ anima ex hac uirtu te. ſ. itellectu actiuo ſicut innuimus in pre miſſis. Unaqueqȝ autē harū duaruȝ. ſ. actiui ⁊ ɔtēplatiui intellectus virtutū ha bet aptitudinē. ⁊ pfectionē. Sȝ aptitudo pura vniuſcuiuſqȝ illarū vocat intellect' naturalis. ſiue ſit actiui ſiue ɔtemplatiui ⁊ deinde ex hoc accidit ꝙ vnicuiqȝ illarū habent pricipia quib' perficiuntur eorū actiones. ſȝ intellectu cōtēplatiuo pſe no ta ⁊ cetera huiuſmōi. ⁊ actiuo ppoſitiōes pbabiles. ⁊ alie affectiones. tūc vnuſquiſ qȝ eorum fit itellectus in habitu. deinde acquirit vnicuiqȝ iſtox pfectio adepta h autē iam expoſueramus antea. Oportet autē ante omnia declarare ꝙ hec anima. que eſt apta recipere itelligibilia ex intel lectu materiali. non eſt corp' neqȝ forma exiſtens in corpore.

Capitulum de affirmanda exiſtētia aīe rationalis nō ipreſſa in materia corporali

i

D de quo nulla ē dubitatio. hoc eſt quod in homine eſt aliqua ſb ſtantia que apprehendit intelligi bilia recipiēdo. Dicemus ergo quod ſub ſtantia que eſt in ſubiectum intelligibiliū non eſt corpus. neqȝ habens eſſe propter corpus vllo modo. eo ꝙ eſt uirtus in eo aut forma eius. Si enim ſubiectū intelligi bilium eſſet corpus. aut aliqua ex mēſu ris. neceſſe eſſet ut aut forma intellecta ſubſiſteret per ſe ſola in aliquo illius. idi uiſibili. aut in aliquo eius diuiſibili. Jl lud autem corporis ꝙ non diuiditur eſt extremitas punctalis ſine dubio. pbem' autem prius ſi eſt poſibile illud ſubiectū eē extremitatem indiuiſibilem. Dicemus ergo hoc eſſe ipoſ'e pūctus enī ē aliquis finis qui ñ ſeperat a linea i ſitu. neqȝ a mē ſura diffinita i illa. tali ſeperatione pꝓter quā punctus ſit aliquid i quo aliud ſub ſiſtat. ita nihil ſubſiſtat i aliquo illi' men ſure. Sȝ ſicut pūctus nō pōt eē p ſe ſoluȝ. neqȝ ē niſi t'ius eēntial' ei' ꝙ eēntial'r ē mē ſura. Sil'r nō eſt poſ'e dici vllo mō ꝙ ſub ſiſtat in eo niſi termin' rei q̄ ſubſiſtit i mē ſura cuius t'ius punctus eſt. Jllud autem quod ſubſiſtit' in ea. eſt menſuratum illa menſura accidentaliter. Et ſicut menſurat

per illã accidẽtaliter. ſimilit̃ terminat̃ puncto accidẽtalit̃. ergo finis qui eſt accidẽtalit̃ eſt cũ fine qui eſt eſſentialit̃ ſicut mẽſura accñtal'ẽ. cũ m̃ſura eẽntiali. ſi aũt pũct⁹ eſſet p ſe ſeperatus qui reciperet aliquid rerum cognoſceret̃ habere eſſet punctus eſſet habẽs duas. partes. vnã verſus lineã a qua ſeperatus eſt. ⁊ aliã diuerſam ab ea ⁊ oppoſitam ei. ⁊ tũc pũctus eſſet ſeperat⁹ a linea p ſe ipſũ. ⁊ linea a qua ſeperaretur ſine dubio haberet alium finẽ verſuſ punctum. ⁊ iſte alius punct⁹ eſſet finis linee ⁊ non ille. Dictio aũt de h ⁊ de illo pũcto eadẽ ẽ. ⁊ prouenirẽt ex h. puncta ordinata ad faciẽdam lineã. hec aũt eſt cuius ĩpoſſibilitas iam declarata eſt alias. declaratuꝫ ex ꝯiunctione punctoꝝ corpus non poſſe ꝯponi. Oſtẽſum eſt etiam ꝙ punctus non cognoſcitur habere ſitum proprium. Nõ grauat aũt innuere aliquid ſumatim de illo. dicentes ꝙ due linee cuꝫ fuerit. collaterales vni linee. neceſſe eſt ut aut media diuidat inter alias ita ut ſe non ꝯtingãt. et tunc oportebit ut diuidat̃ media ſꝫm principia que iam noſti ꝙ eſt impoſſibile. aut ut media non diuidãt laterales qui ſe ꝯtigãt ⁊ tũc forma ĩtellecta de linea erit ſubſiſtens in omnibus punctis. ⁊ omnia puncta erũt quaſi pũctum unum. Jam autem poſueramus h vnum pũctum ſeperatum a linea. ergo ſꝫm ꝙ ſeperatus ẽ ab ea linea habet linea aliam extremitatem preter eũ qui ſeperatur ab eo. ergo pũctus diuiſus eſt in ſitu ab illo alio. Jam aũt poſueram⁹ omnes pũctos pticipantes ſitu. tũc ẽ illud ĩpoſſibile. ergo iam deſtructum eſt ſubtm̃ intelligibilium eſſe aliquid corporis indiuiſibilis. reſtat ergo ut eoꝛuꝫ ſubtm̃ ſit aliquid corporis diuiſibil'. ſi ſubtm̃ eoꝝ eſt corpus. ponamus ergo formã ĩtellectã in aliquo diuiſibili. Cũ aũt poſuerimus eam ĩ aliquo ꝙ diuidit̃ ĩ partes. accidet tũc fõme ut diuidatur ⁊ erit neceſſe ut due ptes eius ſint ſimiles aut diſſimiles. Si autem fuerint ſimiles .. quando coniungetur ex eis aliquid quod non eſt. ille niſi totum fuerit aliquid pueniens ex illis ſꝫm augumentũ in mẽſura. uel in numero. non ſꝫm formã. i. ſpeciem tunc ergo forma intellecta. erit aliqua figura. aut aliquis numerus non eſt aũt omnis forma intellecta figura aut numerus. ergo forma erit ymaginabil' non intelligibilis. Omne aũt totuꝫ ex hoc quod eſt totum. non eſt pars. Tu enim noſti quod ĩpoſibile eſt dici quod una queliber partium ſit ſuum totum cum altera ꝯtineatur in toto. ⁊ ſit preter intentionem ipſius. ergo clarum eſt quod una queqꝫ illaꝝ una ẽ ⁊ nõ ſignificat ĩtẽtionẽ toti⁹. Si aũt fuerint diſſimiles attendamus nũc q̃modo poteſt eſſe ut forma ĩtellecta habeat partes diſſimiles. non enim poſſunt eẽ partes diſſimiles niſi partes diffinitionis que ſunt genus. ⁊ differẽtie. ex hoc aũt ꝙ genus ⁊ differentie ſint in ſubiecto corporali ꝓueniunt ml'ta ĩpoſ'ia. ex quib⁹ eſt hoc quod omnis pars corporis recipit ẽt diuiſionem in ĩfinitam in potentia. oportebit ergo ut genus ⁊ differẽtie. ſint infinita in potentia quod eſt ĩpoſſibile. probatũ. n. eſt genera ⁊ ſubſtantiales differẽtias uni⁹ rei non eſſe infinita in potentia. Sed ĩpoſſibile eſt ut propter eſtimationem diuiſionis habeant eſſe genus ⁊ differentias. Jd aũt de quo non dubitamus. h eſt quod cũ fuerit ibi genus. ⁊ differentia que debent ſeperari a ſub͠to. ipſa ſeperatio eoꝛum nõ minus erit ſine noſtra eſtimatione diuiſionis. Oportet ergo ut genus ⁊ differentie ſint in effectu infinita. Jam autem probatum eſt genera ⁊ differentias. ⁊ partes diffĩtiõis unius rei finita eſſe ex omni pte

Jtem ſi poſibile eſſet genus ⁊ differẽtias infinita eſſe in effectu. impoſibile eſſꝫ tamen coiungi in corpore. hoc modo. ſeq̃retur enim ex hoc quod unum corpus. iaꝫ diuiſum eſſet in partes infinitas ĩ effectu.

Jtem dicamus diuiſionem contigiſſe ex hoc quod poſuimus genus in vna pte ⁊ differentiã ex alia parte. Si autem mutaremus diuiſionem. neceſſe eſſet ut in unaquaque parte eius caderet genus dimidium. ⁊ dimidia differentia. aut. ꝯmutarent̃ genus et diffirentia ab utraque parte et unum quodque illoꝛum ſcilicet genus. et differentia accederent ad aliquam pareeꝫ ſubiecti. ⁊ noſtra poſitio eſtimatiua. et noſtra diuiſio accidẽtalis commutaret loca generis ⁊ differẽtie. ⁊ hoc quod unumq̃ꝫ eoꝛum eſſet in aliqua parte. eſſꝫ ſꝫm ue

le alicuius ponentis extrinſeci. quãuis h
non prodeſſet. poſſibilis eſt enim diuidi
ꝑtez i partẽ. Jtẽ n̄ oẽ itellectũ pōt diuidi
ĩ itelligibilia ſĩplicia. Jtẽ ea. n. que ſūt. ſūt
intelligibilia que ſunt principia ɔpoſitio
nis alioꝝ intelligibilium. que non habẽt
gen⁹ ⁊ differentias. neque ſunt diuiſibilia
in quãtitate. neqꝫ in ĩtellectu. ergo eſt im
poſſibile ut partes poſite ſint ſimiles. qua
rum unaqueqꝫ ɔtineatur in toto. ꝙ totuꝫ
non habet eſſe niſi ex eaꝝ ɔiũctione. Jm
poſſibile eſt etiam ut ſint diſſimiles. ergo
impoſſibile eſt diuidi in formã intellectaꝫ
Quando quidem aũt impoſſibile eſt diui
di formam intellectam. ⁊ impoſſibile ẽ ut
ſubiectum eius ſit terminus menſuraruꝫ
indiuiſibilis. cũ ipſa neceſſario egeat rece
ptibili. tunc omnino neceſſe eſt iudicarẽ ꝙ
ſubiectum intelligibiliũ ſubſtãtia eſt que
non eſt corpus. neque eſt etiaꝫ diuiſibilis.
neque eſt uirtus que ſit in corpore. Conſe
queretur enĩ eam que ɔſequitur corpus.
ex diuiſione. ⁊ deinde ɔſequerentur cete
ra ĩpoſſibilia. Sed receptibilis formaruꝫ
intelligibiliũ aliqua ſubſtãtia eſt ex nobis
non corporalis. Quod poſſumus etiã
probare alia demonſtratione dicentes ꝙ
uirtus intellectiua abſtrahit intelligibilia
a quantitate deſignata ⁊ ab ubi. ⁊ a ſitu. ⁊
a ceteris omnib⁹ que prediximus. Debe
mus ɔſiderare eſſentiam huius forme de
nudate a ſitu. quomodo ẽ nuda ab eo. ſ. ſi
hoc ſit ɔperatione rei a qua ſumpta eſt. ãt
ɔperatione eius rei que aſſũpſit. uidelicet
eſſe huius forme intellecte denudate a ſi
tu. ſi eſt illa in eſſe extrinſeco. aut ita in eẽ
formantis in ſubſtãtia agenti. Jmpoſſibi
le aũt dici ꝙ habeat eſſe ſic. ĩ eẽ extriſeco
Reſtat ergo dici non eẽ ſeperatã a ſitu et
ubi. niſi cuꝫ habet eẽ in intellectu. ⁊ quod
cũ habet eẽ in intellectu. non eſt habẽs ſi
tum. neque poteſt inui. neqꝫ ſeperati oſtẽ
di. neqꝫ diuiditur. neqꝫ habet aliqd eoꝝ
que ſunt huiuſmodi. ergo ĩpoſſibile ẽ eaꝫ
eẽ in corpore. Jtem forma unicẽ inuiſi
bilis quam habẽt ea que ſunt inuiſibilia ĩ
ĩtellectu. cuꝫ ĩprimitur ĩ materia uiſibili.
dimenſiones habenti. neceſſe ut aut nulla
ſuaꝝ partium. que in ea aſſignatur. ſm̄ ali
quã dimẽſionum ſuaꝝ habeat ɔperaotineꝫ

ad rem intellectam que eſt unius eſſentie
inuiſibilis abſtracte a materia. aut ut oẽs
partes eius que aſſignãtur in ea. habeant
eaꝫ. aut ut alique habeãt. ⁊ alique n̄ ſi aũt
nulla illaꝝ habuerit eam. neqꝫ ipſa tota ha
bebit eam. a quocũqꝫ enĩ ſeperãtur ea. ex
quibus aliquid ɔponitẽ. ⁊ ipſuꝫ totam ſe
peratur ab eo. Si autem quedam habue
rint. ⁊ quedam non. ille que n̄ habẽt ipſaꝫ
cõperationeꝫ nihil habẽt de intellectu ei⁹
Si uero unaqueqꝫ partium que ponuntẽ ĩ
ea habuerit aliquam ɔperationem. ãt una
queque partium que ponũtur in ea. habet
eandem ɔperationeꝫ ad eſſẽtiaꝫ quaꝫ alia
habet ad eſſẽtiaꝫ. aut n̄. Si auteꝫ una que
que partium que ponũtur in ea habuerit
aliquam ɔperationẽ. aut unaqueqꝫ parti
um que ponuntur in ea eandem compera
tionem ad eſſentiã quaꝫ habet ad alia ad
eſſentiam aut non hẽat. Si autẽ vna que
que partium que ponũtur in ea habuerit
eãdem comperationem ad eſſentiam quã
habet alia tũc partes n̄ ſũt partes ĩtẽtiõis
ĩtellecte. ſed unaqueque earuꝫ eſt intellec
ta per ſe ſeperatim. Si autem vnaque
que earum habuerit comperationem ad
eſſentiam diuerſaꝫ ab alia tunc conſtat qꝛ
eſſentia eſt viſibilis in intellectu. Jaꝫ aũt
poſueramus eã inuiſibileꝫ ergo hoc ẽ im
poſibile. Si uero vna illaꝝ habuerit com
perationem ad aliquid eſſentie. et alia ad
aliud eſſentie habuerit comperationem.
tũc diuiſio eſſentie erit manifeſtior. Con
ſtat igitur ꝙ forma ĩpreſſa in materia cor
porali non eſt niſi aliquid ſubſiſtens in re
bus ſingullarib⁹ uiſibilibus. ⁊ quod una
queque pars earum habet comperationẽ
in effectu aut ĩ potentia ad unamquamqꝫ
partium forme. Jtem quod eſt multi
plex in partib⁹ diffinitionis ſꝫ ꝑfectionẽ
habet aliquam unitatem inqua non diui
ditur. Oportet autẽ conſiderare eſſe hui⁹
unientis. ſecundum quod eſt unum. quo
modo deſcribatur in inuiſibili. Et uerbũ
de eo. ⁊ de illo quod non diuiditur diffi
nitione ſit unum. Jtem iam probatuꝫ
eſt quod intelligibilia poſita que uirtus
rationalis ſolet intelligere ſigilatim ſunt
infinita in potentia. Jam autem proba
tum eſt quod id quod preualet rebus in

finitis in potētia .impoſſibile eſt eē corpus
aut uirtutē q̄ ſit incorpore. Jā enī pro
bauimus hoc in precedētibus libris. Jm
poſſibile igitur eſt ut eſſētia que format in
telligibilia ſit exiſtēs i corpore aliquomo
do.uel ei⁹ actio ſit incorpore.ul' ex corpo
re. Nemo autē dicere poteſt iſta eſſe yma
ginabilia hic enī error. virtus enī anima
lis nō poteſt ymaginari q̄libet infinitum
qualicūqꝫ hora.niſi cū iperat ei virtus ra
tionalis.neque poteſt aliquis dicere hāc
virtutem eē recipiētē nō agētem. Uos aūt
dixiſtis virtutem agentem actiones īfini
tas eſſe infinitā.homines aūt nō dubitāt
eſſe virtutem receptibilem īfinitam ſicut
eſt hyle. Nos ergo dicem⁹ id q̄ eſt po
ſtea.ſ.qꝫ hoc q̄ aīal rationale recipit mul
ta ex rebus īfinitis.fit poſt iquiſitionē ac
tiuā. Oſtēdemus autē hoc verbis illis q̄
bus ꝯſideratur ſubſtātia anime rationalis
⁊ ꝓprietatibus ſuarum actionū.⁊ ex aſſi
gnationib⁹ aliarū actionū.que habent cō
perationē ad id q̄ prenominauim⁹. Dice
mus ergo q̄ virtus intellectiua.ſi intelli
geret inſtrumēto corporali oporteret ut
non itelligeret ſe ipſam ut nō intell'eret in
ſtrumentū ſuum.neque itelligeret ſe intel
ligere. Jnter ipſam enī ⁊ intelligētiā ſuā
non eſt inſtrumētū.neq; inter ipſā et id q̄
intelligit eſt inſtrumentū.ſed intelligit ſe
ipſam ⁊ inſtrumētū q̄ aſcribitur ei.⁊ in
telligit ſe intelligere.ergo intelligit pſe ip
ſam nō per inſtrumētū. Sed ꝓbabimus
hoc dicentes.quia hoc q̄ intelligit inſtru
mentum ſuū.neceſſe eſt vt aut habeat ex
eſſētia forme inſtrumēti ſui.aut ex eſſe al
terius forme q̄ eſt diuerſa ab illa in nume
ro.⁊ eſt etiā illa in iſtrumēto eius.aut ex
eſſe alterius forme.preter formā ipſius in
ſtrumēti.diuerſe ab illa in ſpecie. Si autē
habet hoc ex forma inſtrumēti ſui.forma
aūt ſui inſtrumenti in iſtrumēto eſt ſemꝑ
⁊ in illa ex cōſortio tunc deberet ſemꝑ in
telligere inſtrumentū ſuum.⁊ hoc ſi intel
ligit illud per hoc q̄ forma ei⁹ ꝯiungitur
illi. Si autē ē hoc ex eſſe forme quā habet
inſtrumentū ſuū aliā ab illo numero.hoc
falſū eſt. Alteritas enī nō cadit inter re
rū ſingula niſi aut ex diuerſitate materia
rum.aut accidentium ⁊ diſpoſitionū.aut ⁊

ex diuerſitate que eſt inter vniuerſale ⁊ ꝑ
ticulare.aut iē abſtractū amateria ⁊ accep
tū in materia. Non eſt autē hic diuerſi
tas ex materijs.neqꝫ ex accidētibus. Ma
teria enim una eſt.⁊ accidentia que ſunt in
ea eadem ſunt. Neque eſt hic diuerſitas
abſtrahendi uel exiſtendi in materia.neqꝫ
eſt hic diuerſitas uniuerſalitatis ⁊ ſingu
laritatis.unaqueqꝫ enim eārū ſi habuerit
particularitatem non habebit eam niſi cā
materie particularis.āt cauſa eorū que pē
dent ex ea propter materiam in qua eſt.
Hec aūt omnia nō magis ſunt propria uni
us quam alterius nihil horū debet nobis
obici.ad hoc ut anima apprehendat ſe ip
ſam. Anima enim apprehendit eſſentiam
ſuam ſemper.quamuis plerūqꝫ apprehen
dat eam ſeperatam a corporibus cum qui
bus eſt ipſa ſicut iam oſtendimus. tu ſcis
aūt eſſe ipoſſibile quod habeat illud ex
eſſe forme alterius a forma iſtrumēti ſui.
hoc enim impoſſibilius eſt.forma autem
intellecta cum ſubſiſtit in ſubā intelligen
te facit illud intelligi.cuius forma eſt for
ma.⁊ cui proprie confertur hec forma. er
go forma relatiui continetur in hac forma
hec autem forma intellecta non eſt forma
alicuius ad quod referat̄ hec forma per
ipſam. Eētia autē huius inſtrumenti eſt
ſubā.⁊ non inuenimus nos.neque conſide
ramus niſi formam ſue eſſentie. Subā au
tem ex ſe ipſa non refertur ad aliquid ul
lomodo.hec autem probatio manifeſta ē.
Jmpoſſibile eſt aūt ut quicquid apprehē
dit per inſtrumentum apprehendat inſtru
mentū ſuum quo apprehendit.. Jtem
ſenſus non ſentit niſi aliquid extrinſecū
neque ſentit ſe ipſum.neque iſtrumentum
ſuum niſi quod ſentiat. Similiter ymagi
natio non ymaginat ſe ipſā.neque actionē
ſuā vllomodo.ſi enī ymaginauerit iſtru
mentum ſuum ymaginabit non ad modū
quo eſt eius proprium.et ſine dubio eius
et non alterius. ſed qui ſenſus reddit ei
formam ſui inſtrumenti.ſi hoc ſit impoſſi
bile.⁊ tunc non repreſentabit ymaginatio
nem ſumptam a ſenſu non comperatā ab
illo ad aliud.ſi uero hoc nō fuerit inſtru
mentū eius nō ymaginabit illud. Jtē
quod hoc probat ſufficienter.hoc eſt q̄d

uirtutibus apprehendentibus per inſtru
mentum. accidit ex perſeuerantia operis
fatigari. Inſtrumenta enim fatigantur ex
iugi motu. ⁊ deſtruitur eorum ꝯplexio q̄
eſt eis ſubſtantialis ⁊ naturalis. Ea autem
que fortia ⁊ difficilia ſunt apprehendi. de
bilitant inſtrumenta. ⁊ aliquando deſtru
unt ita quod poſtea non apprehendant d̄
biliora ipſis. eo quod nimis penetrauerit
illa paſſio a difficili ſicut eſt diſpoſitio ſen
ſus quam ſenſibilia difficilia ⁊ aſſidua de
bilitant. ⁊ aliquando deſtruūt ſicut ſplen
dor uiſum. tonitruū maximū auditū. Ita
ut ſenſus poſtquam apprehenderit diffici
le nequeat apprehendere debile. Qui eni
intuetur nimium ſplendorem nō uidet cū
illo. neque mox poſt ipſum. debiliorez lu
cem. Et qui audit ſonitum maximum. non
audit cum illo. neque illico poſt illum ſo
num debilem. Et qui deguſtat nimiā dul
cedinem non ſentit poſt illam debilem. In
re autem ītelligibili ecōtrario fit. Aſſidui
tas enim ſue actionis et formandi ea que
ſunt difficilia. acquirit ei uirtutem faciliuſ
apprehendendi id quod eſt poſt illam de
bilius illis. quamuis accidat ei aliquādo
mutabilitas ⁊ defectus. quod habet ex h̄
quod intellectus iuuatur ymaginatione
operante inſtrumento deficienti. ⁊ nō ſer
uit intellectui. Si autē hoc uero non eſſet
aut ſemper accideret. aut plerūque. econ
trario autem fit. Item omniuz partiū cor
poris debilitantur uirtutes in fine etatis
iuuenil' ꝙ fit circiter q̄dragita ānos. Hec
autem uirtus apprehendens ītelligibilia
plerūqz non coroboratur niſi ultra hanc
etatem. Unde ſi eſſet de uirtutibus corpo
ralibus deberet ita debilitari. ſed tunc nō
debilitatur niſi propter diſpoſitiones. et
euentum prohibentium. non autem prop
ter omnes diſpoſitiones. ergo non eſt de
uirtutibus corporalibus. Ex his etiaz
manifeſtum ē quod omnis uirtus appre
hendens per inſtrumentum. non apprehē
dit eſſentiam ſuam neque inſtrumentum
ſuum. neque quia apprehendit quam de
bilitat exercitium nec apprehendit debile
poſt forte quia forte eneruat eam ⁊ debili
tat eius operationem. Inſtrumenta enim
ſue actionis debilitat. Uirtus autem
ītelligibilis eſt contraria huic. Quod
autem facit nos dubitare de h̄ quod aīa
obliuiſcitur ſuorum intellectorum. ⁊ non
exercet operationes ſuas corpore īfirmā
te eſt opinio neque neceſſaria. neque uera
poſſibile eſt enim hec duo coniungi. ⁊ ut
hanc actionem ex ſe ipſa interi dum nihil
impedit uel obſiſtit ei ⁊ quod poſt ponat
ſuam actionem propriam. cum aliqua diſ
poſitio contingat in corpore. ⁊ tūc n̄ exer
ceat actionem ſuam. ſed declinet ab illa. ⁊
tunc erūt ſimul due uere dictiones. ⁊ alte
ra non remouebit alteram. Cum autem il
la fuit. n̄ oportebit attendi illa contradic
tio. Dicemus ergo quod ſubſtātia aīe
habet duas actiones. unam actionem com
peratione corporis que uocatur pratica. ⁊
aliam comperatione ſui ⁊ principiorū ſuo
rum que eſt apprehenſio per intellectum
⁊ utreque ſunt diſſidētes ſe ⁊ īpedientes.
Unde cum occupate fuerint circa unam.
retrahetur ab alia. difficile eſt enim cōue
nire utraque ſimul occupationes aūt eius
circa corpus. ſunt ſentire. ⁊ ymaginari. et
ꝯcupiſcer̄. ⁊ iraſci ⁊ timer̄ ⁊ triſtari ⁊ doler̄
Tu aūt ſcis ꝙ cū cogitaueris de ītellecto
pꝰpones hec oīa. niſi fuerint hec preualē
tia ſuper animam. ⁊ ſubegerint eā ⁊ con
uerterint eam ad partem ſuam tu ſcis eti
am quod ſēſus retrahit ab intellectu aīa
enim cum eſt intēta ſenſibilibus retrahet̄
ab intellectu. quamuis ipſa inſtrumēto in
telligendi non accidat infirmitas ullomo
do. tu etiā ſcis quod cauſa hec ē quod ani
ma retrahitur ab una actione propter alī
am. ſicut eſt diſpoſitio ⁊ cauſa cuz contin
git quod actiones ſenſuum nō proponun
tur propter īfirmitatē ſed pp occupationē
corporis ſed ſi habitus intellectiuus ade
ptus deſtrueretur cauſa inſtrumenti. tūc
cum inſtrumentum rediret in ſuam diſpo
ſitionem eſſet neceſſe intererim acquire
re. ſz nō eſt ita aliquando eniz reddit om
nis in habitum ſuum. et affectionem ſuaz
intelligens. quicquid prius intelligebat
cum corpus recuperat ſuaz ſalutem. ergo
quicquid acquiſierat habebat eſſe in illa
aliquo modo ſed erat impedita in eo. Re
tractio autez anime ab actionibus ſuis nō
prouenit ex diuerſitate vtrarumque par

tium actionum anime tantum. ſed ex mlti tudine actionum ſuarum ad unam partez timor enim retrahit a dolore. et concupiſcentia ab ira. et ira a timore. Cauſa aũt huius totius eſt una ſcilicet quod aĩa totam ſe conuertit ad unum quodlibet. manifeſtum eſt igitur cum aliquis nõ exercuerit ſuas actiones eo quod impeditur ab alio non poſſit agere actiones ſuas dum illud quod impedit habuerit eſſe. poſſem⁹ autem hoc latius exponere. niſi quia poſt quaz hoc ſufficit. uideremur ſuperflui. patet ergo ex predictis. quod anima non eſt impreſſa in corpore. neque habet eſſe per corpus. Et quia oportet quod proprietas anime in corpore ſit quaſi affectio quedaz in eo. occupatis illam circa gubernatiõem ſui corporis. et curam ipſius. que eſt in ea propter debitum corporis. Cuius cure anima ẽ cauſa. que non habet eſſe. niſi cũ habet eſſe eius corpus proprium cuz offitio ſuo. et complexione.

Capitulum in quo continentur due q̃ſtiones quarum una eſt qualiter proſunt ſenſus anime humane et altera affirmare quod cepit eſſe.

Irtutes animales adiuuant animam rationalem in multis ex quibus eſt hoc. quod ſenſus reddit ei ſingularia. ex quibus ſingularibus acquiruntur ei quatuor. Unuz quod ratio ſeparat unumquodque uniuerſalium. a ſingularibus. abſtrahendo itentiones eorum a materia et ab appendicijs materie. et a conſequentibus eam et conſiderat in quo conueniunt. et in quo differunt. et cuius eſſe ẽ ẽcentiale. et cuius accidentale. Ex quo accidit anime habere principia intelligendi. auxilio ſecum agentium ymaginationis et eſtimationis. Secundum eſt quod anima ponit habitudines inter queque uniuerſalia ſecundum affirmationem et negationem. et id de quo affirmatio ⁊ negatio fuerit per ſe nota percipiet. quod autem non fuerit ita. dimittit quouſque inueniat medium terminum. Tertium eſt acquirere propoſitiones experimentis. ſilicet ut inueniat per ſenſum quod aliquis predicatus conmitatur aliquod ſubiectum affirmando uel nagãdo conſequendo uel affirmando coniunctionem ⁊ negãdo contradictionẽ. Et nõ fit hoc quibuſdaz horis. et non in alijs. neque indifferenter ſed ſemper fit quouſque quieſcat. Et quod inter naturaz huius predicati ⁊ huius ſubiecti eſt hec habitudo. aut natura huius conſequentis comittatur naturam huius antecidentis. aut remouetur eſſentialiter non caſu. Et tunc hec conceptio erit adepta ex ſenſu. et ſilogiſmo. ſicut iam declarauimus in libris loycis. Quarto uero eſt uerba quibus facile creduntur eo quod probabilia ſunt anima aũt humana iuuatur corpore. ad acquirendum principia illa conſentiendi. et intelligendi deinde cum acquiſierit redibit ad ſe ipſam

Si autez obſtiterint aliquae uirtutuz que ſunt infra eam et impedierint eam aliquibus diſpoſitionibus coram poſitis retrahent eaz a ſua actione. Si uero impedita non fuerit non egebit eo poſtea in ſuis proprijs actionibus. niſi in aliquibus tantum in quibus opus eſt redire uirtutes imaginatiuas et conſiderare ea iterum ad hoc ut percipiat principium aliud. ab eo quod habuerat ⁊ ad iuuent repreſentare id quod appetitur in ymaginatione et repreſentatio eius in ymaginatione firmetur auxilio intellectus hoc autem contingit ĩ principio tantum non poſtea niſi parum

Cum autem perficitur anima ⁊ roboratur ſola et operatur actiones ſuas abſolute. Uirtutes autem ſenſibiles. et ymaginatiue ⁊ cetere uirtutes corporales retrahunt eaz a ſua actione. Uerbi gratia. ſicut homo qui aliquando indiget iumento ⁊ eius apparatu quo perueniat eo quo proponit quo cuz acceſſerit ſed ſi ex illis cauſis acciderit non peruenire. cauſa que fuit perueniendi eadem eſt prohibendi. Dicemus autem quod anima humana. non fuit prius exiſtẽs per ſe et inde uenerit in corpus anime cuiz humane und

ſunt in ſpecie et diffinitione. Si autem
poſuerimus quod prius habuerunt eſſe
per ſe. et non inceperunt eſſe cum cor
poribus. impoſſibile eſt ut anime in ipſo
eſſe habeant multitudinem. Mul
titudo enim rerum. aut eſt ex eſſentia. et
forma. aut eſt ex comperatione que eſt
ad materiam et originem multiplicatam ex
locis que circundant unamquamque ma
teriam ſecundum aliquid. aut temporibꝰ
proprijs uniuſcuiuſque illarum que acci
dunt illis accidentibus. aut ex cauſis diui
dentibus illam. Inter animas autem
non eſt alteritas et in eſſentia. et forma.
Forma enim earum una eſt. ergo non
eſt alteritas. niſi ſecondum ſue receptibi
le eſſentie. cui comperatur eſſentia eius
proprie. et hoc eſt corpus. Si anima
autem eſſet tantum abſque corpore. una
anima non poſſet eſſe alia ab alia numero
Et hoc generaliter eſt in omnibus ea
enim quorum eſſentie ſunt intentiones tã
tum. et ſunt multa. quorum ſunt multipli
cate ſpecies in ſuis ſingularibus non eſt
earum multitudo. niſi ex ſuſtinentibus.
tantum. et receptibilibus patientibus ex
eis. aut ex aliqua comperatione ad alia.
aut ad tempora eorum Cum enim nu
de fuerint omnino. non different per id
quod diximus. ergo impoſſibile eſt in
ter illas eſſe alteritatem. et multitudi
nem. ergo deſtructum eſt iam animas pri
us quam ingrederentur corpora fuiſſe mlt
tas eſſentialiter. Dicemus etiam im
poſſibile eſſe ut eſſentia eius ſit una nume
ro. Cum enim fuerint duo corpora ac
quirentur eis due anime. que due erunt
partes illius unius anime. et tunc aliquid
quod non habet magnitudinem numera
lem erit indiuiſibile in potentia. Huiꝰ
autem deſtructio manifeſta eſt ex princi
pijs prepoſitis in naturalibus. et in alijs.
aut illa anima. una numero erit in duo
bus corporibus. Hoc etiam per ſe pa
tet falſum eſſe. Dicemus etiam aliter.
quod quelibet anima non ſit ſingularis
ex tota collectione ſpeciei. niſi ex diſpoſi
tionibus accidentalibus ei que non comit
tantur eam ex hoc. quod eſt anima alio
quim conuenirent in eis omnes anime.
Accidentia uero conſequentia accidunt
ſine dubio in principio temporali. et con
ſequuntur cauſam que accidit quibuſdaȝ
et non alijs. Singularitas ergo anima
rum eſt aliquid quod eſſe incipit. et non
eſt eternum quod fuerit ſemper. Sȝ
incipit eſſe cuȝ corpore tantum. ergo iam
manifeſtum eſt. animas eſſe cum incipit
materia corporalis. apta ad ſeruiendum
eis. et corpus. creatum eſt regnum eius.
et inſtrumentum. Sed in ſubſtantia
anime que incipit eſſe cum aliquo corpo
re. propter quod debuit creari. ineſt ex
primis principijs. affectio inclinationis
naturalis ad occupandum ſe circa illud.
et ad regendum et prouidendum ei in om
nibus. et ad herendum ei. et per hec om
nia fit eius propria. et alienatur ab alijs
corporibus circa illud tantum. Cor
pori autem ſingulari principium ſingula
ritatis ſue. accidit ex affectionibus qui
bus exprimitur ſingulare per quas affec
tiones illa anima fit propria illius corpo
ris que ſunt habitudines quibus unuȝ fit
dignum altero. quamuis non facile intel
ligatur a nobis illa affectio. et illa compe
ratio. Anima autem habet principia
pfectionis ſue mediante corpore. Po
teſt autem aliquis dicere quod hec oppo
ſitio remanet poſt diſceſſum animarum a
corporibus. neceſſe eſt enim ut aut eſſe
deſinant. hoc autem non tenetis. aut ut fi
at una. ſed hoc eſt etiam quod negaſtis. āt
remaneant multiplicate. Uos autem
tenetis eas iam ſeperatas a materijs quo
mõ ergo erunt multiplicate. Dicemꝰ
ergo quod poſtea anime ſunt ſeperate ſi
ne dubio a corporibus. prius autem una
queque habuerat eſſe. et eſſentiam per ſe
propter diuerſitatem materierum quas
hēbat. ⁊ pp diuerſitatē temporis ſue crea
tiōis. ⁊ pp diuerſitatē affectionuȝ ſuaꝝ q̄s
habebant. Secundum diuerſa corpora
ſua que habebant. Nos enim uere ſci
mus. quod qui facit eſſe in illa intentionē
uniuerſalem. ex qua fit ſingularis. tamen
impoſibile eſt ut faciat eſſe ſingularem eā
niſi addiderit ſupra ſpecialitatem eius in

tentionem ex qua fiat ſingularis aliquaꝫ de intentionibus que conſequuntur in creatione. ꝛ comittatur. ſiue nos ſciamus eaſ ſiue non. Nos ſcimus etiaꝫ quod hec anima non eſt una in omnibus corporibuſ Si enim eſſet in omnibus illis. ꝛ eſſet multe propter relationem. tunc aut eſſet ſapiens in omnibus illis. aut inſipiens in omnibus illis. ꝛ non lateret vnumquicquid videret in anima alterius. vnum eni quod ad multa refertur. poſſibile ē differre ſecundum relationem. Sed in eis non differt que habent eſſe in eſſentia ei⁹ neque propter illa. Cum enim vnus pater fuerit multorum filiorum. cum ipſe ſit iuuenis non eſt iuuenis niſi ſecundum ōnes illos. Juuentutem enim habet in ſe ipſo. ꝛ continetur vnaquaque relatiōe Similiter prudentia et ſtultitia. et opinio ꝛ alia his ſimilia. nō ſunt niſi ī eſſētia anime ꝛ continentur. cum anima in vnaquaque relatione. ergo anima non eſt vna ſed eſt multe numero. Et ſpecies eius vna eſt. ꝛ eſt creata. ſicut poſtea declarabimus. ſed ſine dubio aliquid eſt. propter quod ſingularis effecta eſt. Jllud autem non eſt impreſſio anime in materia Jam enim deſtruximus hoc. Jmo illđ eſt aliqua de affectionibus. ꝛ aliqua de virtutibus. ꝛ aliquod ex accidentibus ſpiritualibus. aut compoſitum ex illis. propter quod ſingularis fit anima. quamuis illud neſciamus poſtquam autem fit ſingularis per ſe. eſt impoſſibile ut anima alia numero. ut ſit una eſſentia. Jam autem multa diximus alias ad neganduꝫ hoc. Sed demonſtrabimus quod aīma cum creatur cum creatione alicuius complexionis. poſſibile eſt ut creetur poſt illam affectio aliqua in actionibus rationabilibus. ꝛ in paſſionibus rationabilibus propter colectionem quorum differat ab actione que eſt ei ſimilis in alia. Et ut affectio acquiſita. que uocatur intellectus in effectu ſit in una talis diffinitionis. ut per eam differat ab alia anima. Et quia accidit ei percipere eſſentiam ſuam ſingularem. quod habet ex eo quod percipit aliquam affectionem que eſt ei⁹ propria. ꝛ non alterius. poſſibile eſt etiam contingere in eam ex virtutibus corporalibus affectionem propriam. que pendeat ex affectionibus moralibus. aut ſint ipſe eedem. aut ut ſint ibi etiam alie proprietates nobis occulte. que conſequuntur animas cum creantur ꝛ poſtquam creantur. Qualia ſequuntur ſingularia ſpecierum corporalium. quibus differūt ꝛ ut anime ſint ita. ſed differunt ſuis proprietatibus propter quas corpora creata fuerunt aut non. ſiue ſciamus illas diſpoſitiones. ſiue non aut aliquas illarum.

Capitulum quod anima non deſinit eſſe neque tranſformatur in alia corpora.

Uod anima non moriatur in morte corporis. ratio hec eſt Quia quicquid deſtruit̄ ad deſtructionem alterius. pendet ex eo aliquo modo. Sed quicqd pendet ex aliquo. neceſſe eſt ut aut ſit eo poſterius. aut ſit eo prius. eſſentia non tempore. aut habeat cum eo eſſe ſimul. Si autem anima ſic pendet ex corpore. ſicut ex eo cum quo habet eſſe ſimul. ꝛ hoc fuerit ei eſſentiale. ꝛ non accidentale. tunc vniuſcuiuſque eorum eſſentia relatiua eſt ad alterum. ꝛ ſic neque corpus. neque anima eſt ſubſtantia. ſi eſt vtrunque ſubſtantia. Si autem eis eſt hoc accidentale ꝛ non ſubſtantiale. tunc deſtructo vno illorum deſtruetur relatio que accidit alteri ꝛ non deſtruetur ad deſtructionem alterius. quamuis ſic pendeat ex eo. Si autem ſic anima pendet ex corpore. veluti eo poſterius. tunc corpus cauſa eſt eſſe anime. Cauſe autem quatuor ſunt. Corpus ergo aut erit cauſa efficiens aīe ꝛ dans ei eſſe. aut erit cauſa receptibilis eius ad modum compoſitionis ſicut elementa recipiunt corpora. aut ad modum ſimplicitatis ut es imaginis. aut erit cauſa formalis. aut cauſa perfecta. Jmpoſſibile eſt autem ut corpus ſit cauſa efficiens. Corpus enim ex hoc quod eſt corpus non agit aliquid non facit enim ni

ſi per virtutem. Si enim ageret per ſe ip
ſum ⁊ non per virtutes ſuas. tunc omne
corpus ageret illam actionem deinde om
nes virtutes corporales aut ſunt acciden
tes aut ſunt forme materiales. Impoſibi
le eſt autem ut accidentia. ⁊ forme exiſtē
tes in materijs tribuant eſſe exiſtentiis ſb
ſtantie per ſe. non in materia. ⁊ eſſe ſubſtā
tie abſolute. Impoſibile eſt etiam cor
pus eſſe cauſam recipientem. Jam enim
probauimus ⁊ oſtendimus quod anima
non eſt in corpore aliquo modo. ergo cor
pus non eſt formatum. forma anime ratio
nalis. neque ad modum compoſitionis ne
que ad modum ſimplicitatiſ ad hoc ut ali
qua pars corporis componatur ⁊ cōple
xionetur aliqua compoſitione. vel aliqua
complexione. i qua imprimatur anima.
Impoſſibile eſt etiam corpus. eſſe forma
lem cauſam anime aut perfectam. Meli
us eſt enim hoc eſſe econuerſo. ergo non
pendet anima ex corpore aut cauſatuꝫ. ex
ſua cauſa eſſentiali quamuis complexio
⁊ corpus cauſe ſint anime accidentales.
Cum enim creatur materia corporis. qđ
ſit dignum fieri inſtrumentum anime. ⁊ ei
us regnum. tunc cauſe ſeperate que ſolēt
dare vnamquamqꝫ animam. creant aīam
ergo ut animas creent ſine corporibus q
bus propria ſit creatio vnius non alteriuſ
eſt impoſſibile. Et preter hoc etiam ne
gauimus i premiſſis animas ante corpora
eſſe multas numero. ⁊ preter hoc etiam
quod neceſſe eſt quod quicquid incipit
eſſe precedet illud materia que ſit apta re
cipere illud. aut apta comperari ad illud
ſicut oſtendimus alias. ⁊ propter hoc eti
am quod ſi poſibile eſſet. vnamquamque
animam creari ⁊ non crearetur id in quo
perficitur ⁊ operatur ocioſum eſſet eius
eſſe. Nihil autem ocioſum aut ſuperflu
um eſt in natura. Quando quidem ergo
hoc eſt impoſibile. tunc in eis que ſunt nō
eſt poſſibilitas huiuſmodi. ſed cum ſit ap
titudo recipiendi animam. ⁊ aptitudo in
ſtrumentorum comittatur. tunc creat̄ a
cauſis ſeperatis illud quod eſt anima. hoc
autem non contingit in anima tantum ſed
in omnibus formis. habentibus initium.

quarum eſſe non preponderat ſupra earū
non eſſe niſi quia materia aptior eſt quam
tum ad illas. ⁊ dignior illis. Sed quia
creato vno creatur ⁊ aliud. non ideo opō
tet ut vno deſtructo. deſtruatur alterum
non enim hoc contingit niſi cum eſſe vni⁹
fuerit propter eſſe alterius. aut in altero
Sepe enim contingunt aliqua propter
alia quibus deſtructis remanent illa quia
eſſe illorum non habuit eſſe ex illis.
Et precipue cum id quod dat eis eſſe fue
rit aliud ab illo. ex quo vtraque habent
eſſe ſimul. Attribuens autem anime
eſſe non eſt corpus neque virtus corpora
lis. ſed ſine dubio eſſentia exiſtens nuda
a materijs ⁊ menſuris. Et quando q
dem anima habet eſſe ab illa. ⁊ non habet
ex corpore niſi debitum hore que debet
eſſe tantum. tunc non pendet eius eſſe ex
corpore tantum. Neque eſt corpus cau
ſa niſi accidentalis. ergo non conceditur
dici quod ſic pendeat anima ex corpore.
vt corpus debeat eſſe prius anima priori
tate cauſalitatis. Sed pars tertia pen
det ⁊ quod diximus in principio. hoc eſt
quod anima pendet ex corpore. ſicut id
quod eſt prius. Sed hec prioritas. ſi
fuerit temporalis. impoſibile eſt ut eſſe
anime pendeat ex corpore. poſtquam pri
us eſt in eo in tempore. Si autem ei⁹
prioritas fuerit in eſſe non in tempore. q
modus prioritatis eſt ut cum eſſentia pri
oris fuerit comittatur eam eſſe id quod
eſt poſterius ⁊ tunc hoc prius. non habet
eſſe. cum ponitur deſtrui id quod eſt po
ſterius. Non ut quia poſterius poſui
mus deſtructum. ideo oportet deſtrui id
quod eſt priuſ. Sed ob hoc quod po
ſterius non poteſt deſtrui. niſi quia prius
accidit priori aliquid in natura ſua quod
deſtruxit illud. ⁊ tunc deſtruitur poſteri
us. ergo ex poſitione duſtrictionis poſte
rioris. non prouenit deſtructio prioris.
Sed poſitio deſtructionis ipſius prioris
ponit poſterius deſtrui poſtquam accidit
priori deſtrui in ſe. Et quando quidē
ita eſt. oportet ut cauſa deſtructiua conti
gat in ſubſtantiam anime propter quā de
ſtruat̄ corp⁹ ⁊ ut corp⁹ nullo. mō deſtrua

tur propter cauſam que eſt eius propria.
Sed corpus deſtruitur ex cauſis que ſūt
eius proprie ex permutatione complexio
nis ⁊ compoſitionis. ergo impoſſibile eſt
vt anima pendeat ex corpore. ſicut prius
natura. ⁊ poſtea deſtruat corpus aliquo
modo cauſa ſui ipſius. ergo nō eſt inter il
la hic modus pendēdi. Et quando quidē
ita eſt in re. tunc omnes modi pendendi
deſtructi ſunt. Reſtat ergo ut nullius eo
rum eē pendeat ex altero. Eſſe autem ani
me pendet a pͥcipijs alijs que nō permu
tantur. neqꝫ deſtruuntur. Dicemus
ergo quod nulla cauſa deſtruit animaꝫ ali
quo modo. Quicquid ſolet deſtrui ex
aliqua cauſa. in illo eſt potentia deſtruen
di. in quo eſt ante deſtructionem effectus
permanendi. Aptitudo autem eius ad de
ſtructionem nō eſt ex ſuo effectu. perma
nendi. Intentio enim potentie. alia eſt ab
intentione effectus. ⁊ relatio huius poten
tie. alia eſt a relatione huius effectus. Re
latio enim huius potētie eſt ad deſtruen
dum. ⁊ relatio huius effectus ad perma
nendum. ergo ex duabus cauſis diuerſis
ſunt in re hee due intentiones. Dicemus
igitur quod in omnibus compoſitis. ⁊ ſim
plicibus exiſtentibus in compoſitis. poſ
ſunt coniungi effectus permanendi. ⁊ po
tentia deſtruendi. In rebus autem ſimpli
cibus ſeperatis per ſe. impoſſibile eſt hec
duo coniungi. Et abſolute dicimus
quod impoſſibile eſt coniungi. in aliquo
vnius eſſentie. has duas intentiones.
Quicquid autem permanet. ⁊ habet poſ
ſe deſtrui. permanendi habet poſſe. pma
nentia autem eius non eſt omnino neceſſa
ria. ⁊ quia neceſſaria non eſt. eſt poſſibilis
poſſibilitas autem que habet duo extrēa
eſt natura potentie. ergo eſt in ſubſtantia
eius potentia permanendi. ⁊ effectus per
manendi. Iam autem conſtat quod ef
fectus permanentie illius. ſine dubio nō
eſt potentia permanentie illius. ⁊ hoc con
ſtat. ergo effectus permanentie illius ē ali
quid quod accidit habenti potentiam ꝑ
manendi. Ipſam autem potentiam non
habet eſſentia permanendi que eſt in effe
ctu. Sed habet eam id cui accidit ī ſua
eſſentia permanere in effectu. que eſt veri
tas ſue eſſentie. Sequitur ergo ex hoc
vt eius eſſentia ſit compoſita ex aliquo ꝙ
cum habuerit eſſentia eius ſit in effectu q̄
eſt forma in vnaquaque re. ⁊ ex aliquo
habenti hunc effectum quod habebat in
natura ſua potentiam eius. que eſt mate
ria eius. ergo ſi anima eſt ſimplex abſolu
te non diuiditur in forma. ⁊ materiam. ſꝫ
ſi eſt compoſita dimittamus nunc compo
ſitionem. ⁊ conſideremus ſubſtantiam q̄
eſt materia. Et conuertamus verbū
ad primam eius materiam. ⁊ loquamur ꝯ
ea dicentes. quod ipſa materia aut diuidi
tur ſic ſemper. ſi volueris loqui ſemper
quod eſt impoſſibile aut non deſtruetur
id quod eſt ſubſtantia. ⁊ radix. Noſtra
autem locutio eſt de hoc quod eſt ſubſtā
tia ⁊ radix. quod vocamus animam.
Non enim ē locutio noſtra. de re compo
ſita ex ipſa. ⁊ alio. Manifeſtum eſt igi
tur quod in eo quod ē ſimplex nō compo
ſitum. aut radix compoſiti. non conueni
unt effectus permanendi. ⁊ potētia deſtru
endi compoſitione ſue eſſentie. Si igitur
fuerit in eo potentia deſtructionis impo
ſibile ē eſſe in eo effectum permanendi.
Si autem fuerit in eo effectus permanen
di ⁊ habuerit eſſe. tunc non eſt ī eo poten
tia deſtruendi. ergo manifeſtum eſt quod
ī ſubſtantia anime non eſt potentia corrun
pendi. ſed generatorū corruptibiliuꝫ. Cor
rumpitur enim quod eſt compoſitum et
coiunctum. potentia vero deſtruendi non
eſt in intentione ſecundum quaꝫ vnum cō
poſitum. eſt ſed in materia que eſt poſita
receptibilis. vtrorumque contrariorum
ergo indeſtructo compoſito non eſt potē
tia permanendi uel deſtruēdi. neque con
iunguntur in eo. Materia auteꝫ aut eſt
permanens non propter potentiaꝫ ex qua
apta eſt ad permanendum. ſicut quidam
putauerūt. aut eſt permanens propter po
tentiam ex qua permanet. In ea auteꝫ nō
potentia deſtrui nam potentia deſtruendi
habet aliud quod contigit in eam. Po
tentia uero deſtructionis ſimpliciuꝫ. que
ſunt in materia eſt in ſubſtantia quam ha
bet materia. non in ſubſtantia eorum.
Probatio autem que affirmat omne gene
ratum eſſe corruptibile ſecundum hoc ꝙ

finitur virtus permanendi . ⁊ corrupitur.
Jila affirmat illud . idem de eo ꝙ eſt gene
ratum ex materia ⁊ forma . in cuius mate
ria eſt virtus permanēdi ipſam formam.
⁊ virtus corrumpendi ex quibus duob⁹
conſtat ſimul . ſicut iaz didiciſti . ergo oſtē
ſum eſt animam humanam, non corrumpi
vllo modo . Et ad hoc perduximus noſtꝝ
verbum nutu diuino. Jam enim oſtē
dimus quod anime non fuerunt create ⁊
multiplicitate niſi cum aptitudine corpo
rum . eo ꝙ ſecundum aptitudinem corpo
rum . oportet attribui eſſe aīe a cauſis ſepe
ratis. Et patuit etiam quod hoc nō fit ca
ſu uel fato ita ut anima creata . nō fuerit
creata niſi quia per complexionem debe
bat creari anima que eam regeret Ez
anima habuit eſſe . ⁊ caſu accidit . ut cor
pus haberet eſſe cum illa a quo penderet
hec enim non eſt cauſa eſſentialis multi
plicitatis vllo modo . Sed eſt fortaſſe cau
ſa accidentalis. Jam enim docuimus ꝙ
cauſe eſſentiales debeat prius creari . ⁊ p⁹
illas accidētales. Et quando qdē ita eſt.
tunc omnis corporis cuz creata fuerit ſue
materie complexio . oportet creari animaz
hoc autem nō oportet in vno corpore tan
tum ⁊ nō in alio. Singula enim ſpecierū
non differūt i eis ex quibus conſtituunt̄
neque eſt poſibile ut vnum corpus huma
num debeat habere animam qua perficiat̄
⁊ aliud corpus eiuſdem complexionis in
ſpecie nō debeat hoc idem . ſed ſi caſu acci
deret eſſet. Si uero nō accideret nō eſſet
hoc enim nō eſſet illius ſpeciei cuius illō
eſt. Si autem poſuerimns quod una
anima trāſferatur ad multa corpora . vni
cuiqz autem corpori per ſe debet anima
creari . que pendeat ex ipſo . tunc vnuz cor
pus habebit duas animas ſimul . deinde
nō ſic anima pendet ex corpore quaſi im
preſſa in eo . ſicut iam ſepe oſtendimus . ſz
ſic pendet ex eo . ſicut circa quod occupat̄
⁊ cognoſcit ⁊ quod patitur ex illa. Om
ne autem animal cognoſcit ⁊ percipit ani
mam ſuam unam eſſe que eſt imperans . ⁊
regēs ſuum corpus quod habet. Si autē
eſt ibi alia anima quam non percipit ani
mal . neque occupatur circa ſuum corpus
tunc non pendet ex illo corpore. Non eni
anima pēdet ex corpore niſi hoc modo . er
go nullo modo trāſfertur anima ad aliud
corpus . ⁊ hoc ſufficiat ei . qui huius rei ſū
mam querit . Debes autem ſcire hoc mul
tis modis poſſe exponi.

Capitulum de itelligētia agēte in no
ſtris animabus . ⁊ de patiente in noſtris
animabus .

Icemus quod anima humana p̄
d ius eſt itelligēs i potentia deinde
fit itelligēs in effectu. Omne aūt
quod exit de potētia ad effectum . nō exit
niſi per cauſā . que habet illud in effectu ⁊
extrahit ad illum . ergo eſt hec cauſa per
quam anime noſtre in rebus intelligibili
bus exeūt de potentia ad effectum. Sed
cauſa dandi formā intelligibilem . nō ē ni
ſi itelligentia i effectu . penes quam ſūt p̄n
cipia formarum itelligibilium abſtracta
rum. Cuius comperatio ad animas nr̄as
eſt ſicut cōperatio ſolis ad uiſus noſtros
quia ſicut ſol uidetur perſe in effectu . ⁊ ui
detur luce ipſius in effectu . quod non ui
debatur in effectu . ſicut eſt diſpoſitio hu
ius intelligentie quātum ad noſtras ani
mas . uirtus enim rationalis cum conſide
rat ſingula . que ſunt in ymaginatione . ⁊ il
luminatur luce intelligentie agentis i nos
quam prediximus . fiunt nuda a materia .
⁊ ab eius appendicijs ⁊ imprimuntur in
anima rationali . nō quaſi ipſa de imagina
tione mutetur ad itellectum noſtrum . ne
que quia itentio pēdens ex multis . cū ipſa
in ſe ſit conſiderata nuda . perſe faciat ſimi
lem ſibi . Sed quia ex cōſideratione corꝑ
aptatur anima . ut emanet i eam ab itelligē
tia agēte abſtractio. Cogitationes eniz
et cōſiderationes motus ſūt aptātes ani
mam ad recipiendum emanationem . ſicut
termini medij preparant ad recipiendum
concluſionem neceſſario . quamuis illud
fiat uno modo ⁊ hoc alio . ſicut poſtea ſci
es Cum autem accidit anime rationali
comparari ad hanc formam nudam medi
ante luce intelligentie agentis contingit i
anima ex forma quiddam quod ſecundū
aliquid eſt ſui generis et ſecundum aliud
non eſt ſui generis. Sicut cum lux cadit

ſuper colorata. ꝛ fit in uiſu ex illa luce o
peratio que nõ eſt ſimilis ei ex omni par
te. imaginabilia uero ſunt ītelligibilia in
potētia. ꝛ fiunt, ītelligibilia ī effectu. non
ipſa eadē. ſed que excipiunt ex illis imo.
ſicut operatio que apparet ex formis ſen
ſibilibus. nõ ipſe forme mediāte luce ſed
aliud. quod habet comperationē ad illas
quod fit mediāte luce inreceptibili recte
oppoſito.

Qualiter intellectus innaſcitur ī aīa.

ſ Ic anima rationalis cū coniungi
tur formis aliquo modo coniun
ctionis aptaī ut ꝯtingāt in ea ex
lucē ītelligētie agētis ipſe forme nude ab
omni permixtione. primū autē quod per
cipit de eis humanus ītellectus ē id ꝙ de
eis ē eſſentiale ꝛ accidētale. ꝛ id cuius cā
ſunt ſimiles imaginationes ille ꝛ differūt
Sed intētiones quibus non differunt ipſe
forme ſumit una ītētio in eſſētia ītellectus
ꝯperatione ſimilitudinis. Sed ꝯpatione
eius in quo differūt fiūt multe. ergo ītel
lectus poteſtatem habet multiplicandi ō
intentionibus que ſunt una ꝛ adunandi ꝙ
ſūt multe. Sed adunatio multoꝝ. fit du
obus modis. uno ut ītentiones. que ſunt
multe. ꝛ differētes dimenſionibus. ꝛ ima
ginationibus fiant una intētio cum nõ dif
ferunt in diffinitione alio ut de intentioni
bus generum. ꝛ differentiarum compona
tur intentio una in diffinitione. Mo
di autem multiplicandi fiūt ꝯuerſo iſto
rum. Iſti autem modi ſunt de proprieta
tibus humani intellectꝰ. quos non habet
alia virtus. Alie enim virtutes appreben
dunt. ꝙ eſt multum. multum ſicut quod
eſt unum. unum ſicut eſt. Cum autem ap
prehendunt unū ꝙ eſt coniunctum. ꝛ com
poſitum ex aliquibus. ꝛ eorum acciden
tibus. ñ pñt ſeperare accidētalia eorū ab
eſſentialibus eorum. Cum autem aliquam
formam repreſentat ſenſus imaginationi
ꝛ imaginatio intellectui. ꝛ intellectus ex
cipit ex illa intentione. ſicut poſtea repre
ſentauerit ei aliam formam eiuſdem ſpeci
ei. que non eſt alia niſi numero. iam nõ ex
cipiet intellectus ex ea aliam formam pre
ter quam acceperat ullo modo. niſi ſecun
dum accidens. quod eſt illius proprium
ex hoc quod eſt illud accidens. ita ut ali
quādo accipiat illam nudā. aliquādo cū
illo accidente. ꝛ propter hoc. dicit quod
ſocrates ꝛ plato ſunt una ītentio ī huma
nitate. Nõ quod humanitas que eſt coniū
cta proprietatibus ſocratis. ipſa eadē ſit
coniūcta proprietatibus platonis. quaſi
ambo haberēt unam eſſētiam. ſicut fit in
amicicia. ꝛ malis rel'onibus. Sed quia
humanitas multiplicata eſt ī eē. humani
tas enim una nõ eſt ī qua conueniāt que
repreſētet eſſe extrinſecum. ita ut ipſa ea
dem ſit humanitas platonis ꝛ ſocratis. H
autem declarabitur tibi in doctrina ſapiē
tie. Quod autem de hoc intelligitur hoc
eſt quod prima forma humana que prece
dit. ipſa prodeſt tantum anime ad cogno
ſcendum formam humanam. Secunda ue
ro nihil prodeſt intentio enim impreſſa aī
me eſt una. que ñ ē niſi imaginatio. i. ꝛ ima
giatio ſa nihil operaꝛ. Potuit autē unā
quamque precedere ꝛ operari illud idem
in anima. nõ ſicut hic homo ſingularis. ꝛ
hic equus. Intellectus autem cum app
hendit aliqua inter que eſt prius ꝛ poſte
rius. ſolet intelligere cum illis tempore
neceſſario. non in tempore. ſed in momen
to. Intellectus enim intelligit tempus
in concluſione ꝛ in terminis. ꝛ hoc ſubito

Quod autem intellectus non poteſt
formare ea que ſunt in ultimo intelligibi
litatis. ꝛ abſtractionis a materia. hoc non
habet ex aliquo quod ſit in eſſentia illarū
rerum. non ex aliquo quod ſit in natura
intellectus. ſed ex hoc quod anima impe
dita eſt in corpore ꝛ ex corpore. quod in
multis eget corpore. Sed corpus elōgat
eam a dignioribus ſuis perfectionibus.
Hoc enim quod occulus non poteſt intu
eri ſolem. non habet ex aliquo quod ſit
in ſole. neque ex hoc quod ſol non appare
at. Sed cum aufertur de noſtra anima
ipſa agrauatio ꝛ impedimentum. tunc in
telligentia anime de his eſt melior quam
habet anima. ꝛ que eſt purior ꝛ delectabi
lior. Sed quia noſter ſermo hic non eſt
de anima niſi ſecundum quod eſt anima
ſ. ſecundum quod eſt iuncta materie huic

tunc nō debem⁹ loqui quid erit de anima
poſt mortē cū loquamur ꝺ natura. donec
ꝑueniamus ad doctrinā ſapiētie ⁊ ſpecu
lemur res ſeperatas. q² doctrine natura
lis nō eſt ꝓprium ſpeculari. niſi quod eſt
rerū naturaliū. ⁊ que habet operationem
ad naturā ⁊ motū. Sed dicemus ꝙ for
matio intellectus differt ſecūdū eē rerū
Res eni ſubtiliſſimas nō pōt aliquādo i
tellectus apprehēder̄. q² excedūt eū. que
vero ſunt debilis eē. ut motus ⁊ tēpus. ⁊
materia. aliquādo eſt difficile intelligi. eo
quod ſūt debilis eē. Priuationes autē
nō apphendit intellectus i effectu abſolu
to priuationē enim apphēdit per hoc ꝙ
apphēdit habitum eius. Sed intellect⁹
apphendit priuationem ex hoc. quod ipſe
fuit habens priuationem. Malū ergo ex
hoc quod eſt malū. et impotētia. ⁊ eſt pri
uatio ſi apphēdit intellectus nō apphen
dit niſi ex hoc ꝙ eſt ſimilitudo inf̄ hūc et
illam potētiam. Intelligentia enim cui ni
hil potētie anexū ē. nō intelligit ꝑuationē
neq₃ malū. ſed quod ē priuatio ⁊ malum.
nō formanf̄ in ea. q² i eis que ſūt. nō ē ali
quod malū abſolute.

Capitulū de gradibus actionū itelle
ct⁹. ⁊ de altiore graduū eius qui ē ſenſus
intellectus.

d Icemus ꝙ anima itelligit eo qꝺ
apphēdit in ſe ipa formā intel
lectoꝝ nudoꝝ a materia. ſ₃ hoc ꝙ
forma ē nuda. aut ideo ē q² intellect⁹ eā
denudat. aut q² forma i ſe ipſa nuda eſt a
materia. ⁊ nō ē opus anime denudare eā.
Anima autē intelligit ſe ipſā. ⁊ hoc ꝙ in
telligit ſe ipſā. facit eā intelligere ſe eē. ⁊ i
telligētem ⁊ rē intellectā. ⁊ intellectū. In
eo vero ꝙ intelligit ceteras formas nō fa
cit ita. Ipſe eni perſe i corpore ſunt ſemp.
⁊ i potentia ⁊ i intellectu quamuis in aliq
bus rebus exeant ad effectum. Illud au
tem quod dicitur. quod ipſa anima fit ipe
res intellecte impoſibile eſt ſecundū me
hoc enim inelligo qꝺ dicitur. quod vna
res fiat alia. neque intelligo qualiter hoc
eē poſſit. Quicquid enim deponit vnam
formam ⁊ induit aliam. ipſum eſt cum p̄
ma forma aliquid. ⁊ cū ſecūda aliud. ꝓmū
veriſſime non fit ſecundum. niſi primum
deſtruatur et non remanſerit niſi eius ſub
iectum uel aliqua pars eius. Si autem nō
fit ita. inquiramus qualiter fit. Dicemus
ergo quod cum aliquid fit aliud. illud pri
mum aut habet eſſe aut non ⁊ ſecundum
aut habet eſſe aut non. Si autem habue
rint eſſe tunc duo eſſentia ſunt non vnum
Si autem primum non habuerit eſſe. tūc
hoc quod erat aliquid fit nihil. ⁊ qꝺ erat
nihil. fit aliquid. hoc autem non eſt intel
ligibile. primum ⁊ enim. ⁊ ſi. deſtruitur n̄
tamen fit aliud ⁊ niſi quia non deſtruitur
ipſum attribuitur alij rei. Anima ergo
quomodo fit forma aliarum rerum.
Quod autem magis decipit homines in
hoc. eſt ille. qui compoſuit librum iſogo
garum qui amabat loqui veriſimilia ⁊ ꝓ
babilia. ſatiſfatiens ſibi ⁊ alijs veriſimili
tudinem. quod poſſunt perpendere docti
homines. ex libris eius qui intitulātur
de intellectu. ⁊ de intellectis. ⁊ de anima.
Concedo autem formas rerum ſubſiſtere
in anima. decorantes. ⁊ nobilitantes eam
quarum quaſi locus eſt anima. mediante
intellectu materiali. Si autem anima ſit
forma aliquarum rerum que ſunt in effe
ctu. forma autem eſt effectus. imo ipſa eſt
effectus. In eſſētia uero forme n̄ ē virt⁹ re
cipiēdi aliqd neq₃ vt⁹ r̄cepiēdi ē niſi i rece
ptibili rei tūc oportet ut aīa n̄ ſit niſi virt⁹
recipiendi aliam formam. uel aliquid ali
ud. Sed nos uidemus eam recipere ali
am formam preter illam. unde ſi illa pre
ter quam nō fuerit diuerſa ab hac erit mi
rum quia recipiens ⁊ non recipiens erunt
unum. Si autem fuerit diuerſa ab ea. tūc
anima ſine dubio fiet alia. a ſe ipſa. ſi ipſa
eſt forma intellecta. hoc autem totum ni
hil eſt. Anima enim eſt intelligens. In
tellectus uero aut uocabitur uirtus eius
qua intelligit. Aut uocabitur ipſa ſua for
ma intellectorum ſuorum. que quia ſunt
in anima ſunt intellecta ſunt. ergo intellec
tus et intelligens. ⁊ intellectum. non ſunt
unum in noſtris animabus. Concedo au
tem hoc poſſe eſſe in aliquo ſicut ſignifi
cabitur ſuo loco. Similiter intel
lectum materialem. ſi volunt appellare

aptitudinē anime abſolutā in nobis ſemꝑ
eſt permanēs dum ſumus in hoc corpore
Si autem volumus appellare intellectuꝫ
materialem aptitudinē anime ſecūdū unā
quamque rem aptitudo deſtruitur cum
habet eſſe effectus. Poſtquam igitur
iam hoc comprehendiſti. dicemus quod
formari intelligibilia fit trib⁹ modis. vno
cum aliquid formatur in anima in effectu
diſtincte ⁊ ordinate. Sed aliquando illa
diſtinctio ⁊ ordinatio non eſt neceſſaria.
ſed conmutabilis. exempli gratia cum or
dinaueris in anima intentiones verboruꝫ
ſignificantiuꝫ hoc quod dicitur quod om
nis homo eſt animal inuenies intellectum
uniuſcuiuſque horum uniuerſale. qui nō
formatur niſi in ſubſtantia corporea. Ad
hoc autem ut formetur in ea. neceſſe ē ibi
prius ⁊ poſterius. Sed autem cum muta
ueris ⁊ ordinaueris aut intentiones for
matas ſicut cum dicis quod animal predi
catur de omni homine nō dubitabis hūc
ordinem. ſecundum quod eſt ordo inten
tionum uniuerſalium non eſſe ordinatuꝫ
niſi in ſubſtantia non corporea. quamuis
alius ſit hic ordo quam primus. Sꝫ hoc
ſecūdum auditum non ſecundum intelle
ctum. quaſi enim duo ordines ſunt diuer
ſi. ſed intellectus purus idem eſt. Secun
do cum intellectus rei nam acquiſitus eſt
⁊ comperationes. ſed anima auertitur ab
eis. ⁊ non reſpicit ad id quod anima intel
lˀetur. ſed eſt mutata ab illo intellecto ad
aliud. Non enim eſt in potentia animarū
noſtrarum. ut omnia intelligant ſimul ſu
bito. Tertio cum aliquod dubium a te
queritur de his que iam ſciſti. uel que ſci
re potes. ſed heſitas reſpondere in illa ho
ra. ſecurus inde ueriſſime te poſſe reſpon
dere. quamuis poſtea non ſit apud te ad
huc ordinata reſpōſio aliquomodo. Sed
incipis preordinare in tua anima ut red
dendo reſpōſum ꝙ prouenit ex illa certi
tudine ſciēdi illud quod habes ante diſti
ctionē ⁊ ordinationē ei⁹. Differētia autē i
ter pͥmā formationē ⁊ haꝫ manifeſta ē pͥa
ē ſicut id ꝙ de theſauro educis. ⁊ aliqͩ d̄
eo agis. Secūda ſicut id ꝙ hēs i theſau
ro. ⁊ ñ agis aliqͩ de eo. tertia vͦ a pͥa di
fert i h ꝙ nūdū i aliqͩ ordinatū i cogita

tiōe aliq̄ mō. ſꝫ ē ſic ichoatio ordis cū ad
iūctione certitudis. Et differt a ſecūda qꝛ
nō eſt quod reſpiciatur. ſed reſpicitur ali
quo modo conſiderandi in actu ueriſimi
le cui propria eſt comperatio ad aliquid
quod eſt quaſi repoſiturum. Si quis aūt
dixerit quod hec ſcientia ē in potentia. ſed
potentia. propinqua effectui. h falſum eſt.
habens enim h habet certitudinem in ef
fectu acquiſitam. quam non eſt neceſſe ac
quirere neque per potentiam remotam.
neque per propinquam. Ipſa autem certi
tudo. certitudo eſt habendi apud ſe hoc.
et ut cum uoluerit illud ſcire. ſciat. et ſic
certitudo eius in effectu. eſt quod. hec iaꝫ
acquiſitio eſt que uocatur in effectu acqui
ſitio enim alicuius acquiſitio eſt. h igitur
quod innuimus acquiſitum eſt. in effectu.
Sed impoſſibile eſt certum fieri quod id
quod neſcit ſit ei cognitum in effectu. et re
poſitum apud ſe. quomodo autem certifi
cabitur de diſpoſitione. niſi quia h ſecun
dum ꝙ fit certuꝫ ē ei cognitū. Id igiẗ qͦd i
nuimus duo continet i ſe ſcilicet cognitū
in effectu. et certitudinem in effectu haben
di penes ſe hoc repoſituꝫ. ſed illud ſimpli
citer eſt cognitum apud eum. hoc autem
quod uult facere cognitum alteri. Mirū
eſt autem quod hic reſpondens ordinet
ꝙ in eius aīa ſubito uenit. qui duꝫ docet
alium incipit ipſe adiſcere doctrinam que
ē ſecūdi mōi. In quo ordinatur ipſa fōma
ſecundum ordinem quo ordinatur penes
illum qui ab eo recipit. unus autem iſtoꝝ
modorum eſt ſcientia cogitabilis. cuius
ultima perfectio non completur. niſi cum
ordo eius componitur. alius autem eſt ſci
entia ſimplex. in qua nō ſolet generari for
ma poſt formam. ſed eſt una ex qua forme
proueniunt in receptibili earum et hec ſci
entia eſt effitiens id quod uocamus ſcien
tiam cogitabilem. et eſt principium eius.
et ipſa eſt uirtus anime intellectiua ab
ſoluta. que eſt ſimilis intelligentiis agen
tibus. ordinaẽ autem nō habet anima niſi
ex hoc quod habet aīa. quod ſi ñ haberet
non haberet ſcientiam animaleꝫ Ani
ma enim rationalis quomodo habet prin
cipium ex anima quod principium habet
ſcientiam preter ſapientiaꝫ anime. hoc eſt

conſiderandum. hoc debes ex tua anima
intelligere. Debeſ etiaʒ ſcire quod in
noſtro puro intellectu non eſt multitudo
ullo modo. neque ordo formaruʒ. Ip
ſe enim eſt principiuʒ omnis forme emanã
tis ab eo in anima. Debes etiaʒ tenere
ſimiliter eſſe diſpoſitionem ſeperatorum
pure ĩ hoc quod intelligunt aliqua.
Intellectus enim noſter eſt intellectus in
telligens formas. ⁊ creans illas non cuius
eſt formare aut q̄d eſt informa anime for
mare enim anime ſapientis hominis ſecun
dum quod eſt anima non eſt niſi formare
ordinare et diſtincte. vnde ipſa anima non
eſt ſimplex omninoꝰ omnis autem appren
ſio intelligibilis eſt ſimilitudo aliqua ad
formam ſeperatam a materia. et ab eius ac
cidẽtibus materialibus. ſicut prediximꝰ
ſed anima habet ħ ex hoc quod eſt ſubſtã
tia recipiens. impreſſa ab eo. Intelligẽtia
uero habet ħ ex hoc quod eſt principiuʒ
⁊ ſubſtantia agens. et creans. quod autem
proprium. eſt eius ex principalitate eius
ad animam. eſt eius intelligibilitas in ef
fectu. quod uero proprium eſt anime ex ħ
quod informatur ex ea. et recipit ab ea eſt
eius intelligibilitas in effectu. Quod aũt
debes ſcire de diſpoſitione formarum q̄
ſunt in anima ħ quod dicemus ſcilicet ꝙ
ymaginata. et quecumque adherent eis.
cum anima auertitur ab eis ſunt repoſita
in uirtutibus conſideratiuis eorum que
uere non ſunt apprehendentes. Si. n.
ħ eſſet. eſſent apprehendentes. ⁊ conſeruã
tes ſimul. ſed ſunt theſaurus ad quem cũ
conuertit ſe uirtus apprehendens iudicãſ
ymo eſtimatio aut anima aut intellectus
inueniet ea iam haberi. Si autem ñ in
uenerit ea neceſſe habebit redire ad perq
rendum et reminiſcendum. quod ſi non
fieret neceſſe eſſet nobis dubitare de om
ni anima occupata ab aliqua forma. anꝰ ipſa
forma haberet in ſe. an non haberet eſſe
niſi in potentia. Et dubitaremus quo
modo memoraretur et cum nõ fuit apud
animam in quo fuit. et anima cui adheſit.
quouſqʒ reuocaretur hec forma. Ani
malis aũt anime diſcrete ſunt uirtutes. et
vnicuique uirtuti per ſe ſeperatim attri
buta ſunt inſtrumenta. et foris aſſignatꝰ

eſt theſaurus. quas aliquando non contẽ
platur eſtimatio. et aſſignatus eſt intentõ
nibus theſaurus. quas aliquando non cõ
ſiderat eſtimatio. Non eniʒ eſtimatio
locus in quo ſtabiliantur iſta. ſed eſt iudi
cans. Et propter hoc dicimus quod
extimatio aliquando reſpicit formas et ĩ
tentiones repoſitas in his duobus uirtu
tibus. et aliquando auertit̃ ab eis. Di
cemus nunc de humanis animalibus in
ipſa intelligentia intelligibilia queʒ appre
hendunt. et deinde conuertuntur ab illis
ad alia non ſint in illis. perfecte in effectu
et ideo ipſe non intelligunt ea perfecte ĩ
effectu. an habeant theſaurum ĩ quo repo
nant. Sed hic theſaurus aut eſt cũ eſ
ſentia earum aut corpus. earum. aut aliqͩ
corporale earum. Iam autem diximꝰ
quod corpus. earum. et quod pendet ex
corpore. earum non eſt dignum ad hoc. ne
que eſt dignum ut ſit ſubm intelligibiliuʒ
quia non eſt dignum ut forme intellecte
ſint ſitum habenntes. ſed coiunctio earuʒ
cum corpore. faciet eas habere ſitum. Si
autem eſſent in corpore. habentes ſitum
non eſſent intelligibiles. Aut dicimus
quod ipſe forme intelligibiles. ſunt res ꝑ
ſe exiſtentes. quarum unaqueque eſt ſpe
cies et res per ſe exiſtens. Sed in
tellectus aliquando aſpicit illas. et aliquã
do auertitur ab illis. et poſtea conuertit̃
ad illas. Et eſt anima quaſi ſpeculum
Ipſe uero quaſi res extrinſece. q̄ aliquã
do apparent in ea. ⁊ aliquando non appa
rent. Et hoc fiet ſecundum comperatiões
que ſunt inter eas ⁊ animam. Aut ex prin
cipio agente emanet in anima forma poſt
formam. ſecundum petitionem anime. a q̄
principio poſtea cum auertitur eſſet ema
natio. quod ſi ita eſſet. eſſet neceſſe omni
bus hoĩs adiſcere ſicut primitus. Di
cemus ergo ultimam partem huius diui
ſionis eſſe ueram Impoſſibile eſt enim di
ci hanc formam eſſe in anima in effectu ꝑ
fecte. et non intelligi ab ea in effectu ꝑfec
te. Senſus enim de hoc quod eam intelli
git non eſt niſi quia forma exiſtit in ea un
de impoſſibile eſt eſſe theſaurum eius et
impoſſibile eſt etiam eſſentiam anime eſſe
eius theſaurum hoc enim quod ẽ theſau.

rus eius.nihil aliquid eſt.niſi quia forma
itellecta exiſtit i ea.Et nos ſic itelligimꝰ
Non eſt ſic apprehẽſio forme.Apprẽdere
ꝛ eni formã nõ ẽ theſauri.ſʒ tm̃ retinere.
Alterius ꝛ.n.uirtutis ẽ apprẽdere.formaſ
autem memoratas ꝛ formatas eſſe i a iq̃.
nõ eſt ſenſꝰ ipſas apprehẽdẽſ ſicut formas
ſenſibiles eẽ i aliquo nõ eſt ſenſus. Unde
corpora.in quibus ſũt forme ſenſibilium
nõ ſunt apprehẽdẽtia.Apprehẽſionẽ uero
ꝑm quod eſt uirtus apprehẽdẽtis neceſſe
eſt fieri ab eo.a quo ſolet iprimi ipſa for
ma aliquo modo ipreſſionis. In memo
riali autẽ ꝛ formali nõ iprimũtur forme ni
ſi ſʒ ꝙ ſunt inſtrumenta.ꝛ habent corpus
retinẽs ipas formas ꝓpinquuʒ gerenti ip
ſam uirtutem apprehẽdẽtem que eſt yma
ginatio ꝛ extimatio.ita ut ↄſideret eas cũ
uult.ſicut retinẽt formam ſenſatam circa
ſenſũ ad hoc ut inquirat eam ſenſus cum
uoluerit.hoc autem poteſt intelligi.in me
moriali ꝛ formali.non in anima formam.n.
intellectam eẽ in anima . hoc idẽ eſt quod
apprendi eam. Idem poſtea declarabi
mus adhuc in ſapientia prima . quod hec
forma non eſt per ſe exiſtẽs. Reſtat ergo
ut ultima pars ſit uera.ꝛ ut diſcere nõ ſit
niſi acquirere perfectam aptitudinem cõ
iungi ſe intelligentie agenti . quouſque
fiat ex ea intellectus . qui eſt ſimplex a q̃
emanent forme ordinate mediante anima
in cogitatione. Aptitudo autem que
precedit diſcere eſt imperfecta. poſtquã
autem diſcitur eſt integra. Cum enim
tranſit in mente eius qui diſcit id quod
coheret cum intellecto inquiſito et con
uertit ſe anima ad inſpiciendum. Ipſa aũt
inſpectio eſt conuerſio anime ad princip
um dans intellectum ſolet anima cõiungi
intelligentie.et emanat ab ea uirtus intel
lectus ſimplicis.quam ſequitur emanatio
ordinandi. Si uero auertitur a primo
fiunt ipſe forme in potentia.ſed potentia.
proxima. ergo primum diſcere eſt ſicut
oculi curatio.qui factus ſanus. cum uult
aſpicit aliquid unum ſumat aliquam for
mam. Cum uero auertitur ab illo . fit il
lud ſibi in potentia.proxima effectui.Qꝛ
anima humana generaliter eſt in corpore.
non poteſt recipere ſubito intelligentiam
gentem. Sed eius diſpoſitio ẽ ſicut
dicimus. Cum enim dicitur plato eſt
ſciens intelligibilia hic ſenſus eſt. ut cum
uoluerit reuocet formam ad mentem ſuã
Cuius etiam ſenſus eſt. ut cum uolue
rit poſſit coniungi intelligentie agenti ita
ut ab ea in ipſum formetur ipſum intellec
tum. Non quod intellectum ſit preſens
ſue menti.et formatum in ſuo intellectu i
effectu ſemper . neque ſicut erat prius
quam diſceret. Hic enim modus intelli
gendi in potentia. eſt uirtus que acquirit
anime intelligere cum uoluerit coniunge
tur intelligentie a qua emanat in eam for
ma intellecta.que forma ẽ itellectus adep
tus ueriſſime. Et hec uirtus eſt intel
lectus in effectu. ſecundum quod eſt per
fectio. Sed formatio ymaginabilium ẽ
reſpectio anime ad theſauros.ſẽſibilium.
Sed primum eſt inſpicere quod eſt ſu
perius.hoc autem eſt inſpicere quod eſt i
ferius. Cum autem anima liberabitur
a corpore . et ab accidentibus corporis.
tunc poterit coniungi intelligentie agenti
et tunc inueniet in ea pulcritudinem intel
ligibilem et delectabilem perhennem.ſi
cut dicemus poſtea ſuo loco. Debes
autem ſcire quod ſapientia ſiue habeatur
ex doctrina ſiue non . non equaliter ha
betur. Sunt et enim quidam diſcen
tium qui ſunt aptiores ad intelligendum.
quorum aptitudo que eſt prior ea aptitu
dine quam prediximus eſt fortior. Cum
uero habet hoc in ſe ipſo non aliunde.uo
catur hec aptitudo ſubtilitas.que aptitu
do aliquando in aliquibus hominibꝰ ita
preualet.quod ad ↄiũgẽdum ſe itelligẽtie
non idiget multis.neque exercitio . neque
diſciplina.qꝛ eſt i eo aptitudo ha. ymo qꝛ
quicq̃d ẽ per ſe ſcit.Qui gradꝰ ẽ altior om
nibꝰ aliis gradibꝰ aptitudis Hꝰ aũt diſpõ
itellectꝰ materialꝰ.debet uocari itellectus
ſecũdꝰ q̃ ẽ illiꝰ generis.cuiꝰ eſt itellectꝰ in
habitu.Sʒ hic ẽ ſupremꝰ i quo ñ oẽs ho
mines ↄueniũt.ñ ẽ aũt lõge ut ab his actõ
nibꝰ operatis ad intellectũ ꝑm poteſtate
eaꝝ ꝛ uirtute emiet aliquid i ymagiatiuã.
ꝙ imagiatiua repreſẽtet ẽt ꝑm exẽpla ui
ſa ul'a idita uerba. eo mõ quo p̃diximus
ꝑ quod ad fit h certiꝰ. Hꝰ ẽ quoniam certã

eſt uel manifeſtū ē quod ītelligibilia. que
ſtudet homo acquirerē nō acquirit niſi cū
habuerit t'iñū mediū ī ſilogiſmo. Hic aūt
medius terminus inuenitur duobus mo
dis. Aliquādo eni īuenit̄ ꝓprio īgenio.
Ingeniū aūt ē actus rationis. cui⁹ ꝓpria
ui īuenit̄ medi⁹ termin⁹. Sublimitas aūt
ē ſupra īgenium. Aliquando aūt habet̄ ex
doctrina pricipiū aūt doctrine eſt īgenium
Res aūt ſine dubio terminant̄ apud īgēia
quas ad īuenerūt homines īgenioſi. deīd
tradiderūt eas diſcipulis. poſſe ē ergo ut
homo ī ſe ipſo habeat īgenium ⁊ ex ratio
ne ſua ſine doctrina faciat ſilogiſmū. Sꝫ
differunt homīes ī hoc ī quātitate. ⁊ qua
litate In quantitate. eo quod aliqui homi
nū habēt īgeiuꝫ ad inueniēdū medios ter
mīos pl'es numero in q̄litate. eo ꝙ aliquiſ
hominū ē uelocioris īgenij. ⁊ quia h̄ equa
litas nō pōt terminari. ſꝫ ſēper recipit ma
gis ⁊ minus. tūc debet diffiniri ī ultimo ꝯ
fectus. penes eū qui nulli⁹ ē ingenij. aut in
ultimo augumēti. penes eū qui habet īgēi
um omniū queſtionū. aut pl'ium ex his. āt
qui hēt uelotius īgeniū. poſſe ē ergo ut ali
cuius hoīs anima eo ꝙ eſt clara. ⁊ cohe
rens principijs ītelligibilibus. ita ſit īſpi
rata ut accedat īgenio ad accipiēdū omēs
queſtiones ab ītelligētia agente aut ſubi
to aut pene ſubito firmiter īpreſſas. non
ꝓbabit̄ ſꝫ cū ordine q̄ apprehendit medi
os terminos. ꝓbata aūt que ſciūtur ex ſu
is cauſis non ſunt ītelligibilia. ⁊ hic ē un⁹
modus prophie qui omnib⁹ uirtutibus
ꝓph̄ie altior eſt Unde ꝯgrue uocat̄ uirt⁹
ſancta. qui eſt altior grad⁹ ī v̄tutes hūanaſ

Capitulū ī quo enumerando ſentētie
ꝓbabiles antiquoꝝ de anima ⁊ eius actiō
nib⁹. ⁊ an ſit una an mlt'e. et certificare et
ſtabilire uirtutem rei in hoc.

Sentētie de eſſentia aīe et eius ac
tionib⁹ ſunt diuerſe. quedam eni
ex illis ē dictio illius qui putauit
ꝙ ania ē una eſſentia que facit om
nes actiones ſuas ꝑ ſe diuerſitate īſtrumē
torum. Ex his ēt eſt ille ꝙ putauit ꝙ ania
ſapiēs eſt per ſe ipſam. ⁊ ſcit omnia. Sꝫ nō
agit ſenſib⁹. ⁊ īſtrumentis attrahentibus

apprehēſa ab ipſa. niſi ad hoc ut ipſa exer
citet̄ per illa ad id ꝙ habet in ſe ipſa. Alij
uero dixerūt ꝙ hoc fiat quaſi reminiſcen
do. q2 aliquādo accidit ei obliuiſci. Et de
prima ſecta fuit qui dixit ꝙ anima nō eſt
una ſꝫ multe. ⁊ quod aīa que eſt ī uno cor
pore. eſt collectio animaꝝ. ſ. aīe regentis ⁊
apprehēdētis. ⁊ anime iraſcibil'. ⁊ ꝯcupiſci
bilis anime. Ex iſtis etiam eſt ille qui tenꝫ
ꝙ anima ꝯcupiſcibilis ē nutritiua. ⁊ dixit
locum ei⁹ cor eſſe cui attribuit ꝯcupiſcen
tiā nutriendi. ⁊ generādi ſimul. Ex his eti
am eſt ille qui tenuit ꝙ generare eſt ex q̄
dā uirtute cuiuſdā partis anime emanāte
in teſticulos maris ⁊ femine. Ex his eſt ēt
ille qui tenuit quod anima eſt una eſſētia
ex qua uirtutes iſte emanāt. quarum una
queqꝫ habet propriā actionem. et quod
ipſa nihil facit niſi mediātibus his uirtuti
bus. Qui autem dixerūt animam eſſe
unam. ⁊ agentē per ſe ipſam. conati ſunt h̄
aſtruere per id quo aſtruitur ſentētia ul
tima ꝙ poſtea aſſignabimus. Dixerunt
etiam poſt quam una eſt. ⁊ unum corpus
impoſſibile eſt eam diuidi per inſtrumēta
⁊ multiplicari. fieret enim tūc forma mate
rial'. Conſtat aūt apud eos ꝙ anima ſubie
cta eſt ſepata ex ſilogiſmis quos nō eſt hic
opus īducere. dixerūt ergo ꝙ ipſa ꝑ ſe ip
ſam facit quicquid facit īſtrumētis diuer
ſis. Qui aūt ex his dixerūt. ꝙ anima
ſapiēs ꝑ ſe ipſam. conati ſūt hoc aſtruer̄ di
centes. ꝙ ſi eſſet īſcipiēs priuata ſcietus.
aut hēret hoc ex ſua eſſētia. āt ex accidēte
Si autē hēret hoc ex ſua eſſētia. non poſſꝫ
ipſa ſcire aliq̄d ullomodo. Si uero hēret h̄
ex accidēte. ſꝫ accidēs non accidit rei niſi
que eſt aīa. tūc habet eſſētiam cognoſcen
di res. Sꝫ contingit eam fieri inſcipiētem
ex aliqua cauſa. ergo cauſa illa non eſt cā.
ſapiētie. ſed inſcipiētie. Sꝫ remotis cauſis
accidentalibus remanet id quod ē eſſētia
le. poſt quam igitur eſſentiale eſt ei ſcire.
quomodo poteſt ei accidere ex aliqua cā
ut fiat neſciens. cum ipſa ſit ſimplex ſpiri
tualis impaſſibilis. poteſt autem habere
ſcientiam in ſe. ⁊ auerti ab ea ⁊ impediri.
ſed cum euigilat cognoſcit. Senſus
uero euigilandi eſt ipſam ad ſe ipſam reuo
cari. ⁊ ad diſpoſitionem nature ſue. ⁊ tunc

inuenit ſe ſcientem quicquid eſt. Sz actores ſentētie d̄ reminiſcēdo ratiocinaт̄ dicētes q̄ ſi anima non ſciſſet aliquando. neſcit et inquirit cognſcere cum aſſequeretur non cognoſceret id eſſe qđ queſierat. Sicut qui querit captiuuз qui fugit. Hoc aūt iam deſtruxim⁹ alias. Qui aūt dixerunt animas eſſe multas. rationati ſunt dicētes. quomō poſſumus dicere omnes animas eſſe unam animam. cū inueniamus uegetabiliū non hab re animaз ɔcupiſcibilē. ſ. quam prediximus in hoc capitulo. neque habere animam apprehēdēteз uel ſentientem uel cognoſcentem ergo h̄ anima eſſentialiter ē aliud ab illa. Itē inuenimus animal habere hanc animam ſenſibilē ⁊ iraſcibilem. neque habet animā rationalē ullomō. Hec ergo anima beſtial' alia aīa eſt p ſe. Sz q2 hee oēs ɔiūgūt cuз hoīe. ſcim⁹ ī eo eē ɔiūctas anias a ſe ipſas alias. ⁊ diuerſaꝝ ſententiaꝝ. quaꝝ unaqueque differt ab alia. ⁊ ideo unaqueqз habз locū pp ill. quia rational' habet cerebrum ⁊ iraſcib' il anima habet cor. ⁊ ɔcupiſcibil' habet epar. Hee ſunt famoſe ſententie de anima. Nulla aūt haꝝ uera eſt niſi ultima eaꝝ prediximus. Unde oſtendim⁹ primo eius firmitudinem. ⁊ deinde redibim⁹ ad ſoluendas queſtiūculas quas induxerūt. Dicemus igitur ex premiſſis manifeſtum eſſe actiones diuerſas ex diuerſis uirtutibus eſſe ⁊ q̄ omnis uirtus ex eo q̄ eſt uirtus. nihil eſt niſi ad hoc q̄ ex ea prouenit actio. quam habet principaliter. ⁊ q̄ uirt⁹ iraſcibilis non patitur ex delitijs neqз cōcupiſcibil' ex nocumētis. neque in uirtute apprehendente fit quod fit in illis duab⁹ neque aliqua. illaꝝ duaꝝ ex hoc q̄ eſt id quod recipit formam apprehenſam ⁊ ītelligit eam. his ergo ꝑpoſitis dicem⁹ oporteret ut omnes hee uirtutes habeant uinculum aliquod in quo ɔiungantur omnes. Cui⁹ operatio ad omnes. has uirtutes. ſit ſicut operatio communis ſenſus ad ſenſus extrahentes Ueriſſime enim ſcim⁹ quod harum uirtutum altera impedit alteraз et altera imperat alteri. quod conſtat ex p̄dictis. Si autem non haberent uinculum in quo ɔiungerentur. ⁊ quod ex eis dominaretur ⁊ quod propter alias impedireт̄ regere alias. ⁊ dominari alijs. Alie nō retraherent alias a prima actione. quelibet enim uirtus ſi non haberet aliqnod ī quo coniungeretur alij. non prohiberet aliam uirtutem a ſua actione. ſcilicet ſi inſtrumētum non eſſet comune. neque ſubiectum comune neque aliquid aliud in quo coniūgereт̄ eſſet comune. Quomodo enim h̄ cum nos uideamus quod ſenſus aliquando dillatet concupiditatem. ⁊ uirtus concupiſcibilis non patiatur a ſenſato ſed qđ eſt ſenſatum. Si autem non patitur ex hoc quod eſt ſenſatum. Tunc ipſa paſſio non eſt ex concupiſcentia illius ſenſati. Oportet ergo ſine dubio ut concupſcibilis ſit que ſentit. Impoſſibile eſt autem duas uirtutes eſſe unam.

Manifeſtum eſt igitur q̄ aliquid unuз eſt habens duas uirtutes. Unum uerum eſt dici. quod quia ſenſimus concupiuimus. Et quia uidimus hoc et h̄ oſtenſi ſumus. Illud autem unum in quo coniunguntur hee uirtutes. eſt id per quod cognoſcit unuſquiſque que ſit ſua ſententia. Ita ut ſit uerum dicere. qđ quia ſenſimus concupiuimus. Hoc autem impoſſibile eſt eſſe corpus. Corpus enim ex hoc quod eſt corpus. non oportet eſſe id in quo coniunguntur hee uirtutes. Alioquin. omne corpus haberet has uirtutes. Sed ex aliquo propter quod ſit aptum ad hoc quod primo eſt coniungens. et eſt perfectio corporis. ſecundum hoc quod eſt coniungēs et eſt aliud a corpore ergo coniungens eſt aliquid aliud a corpore. Secundo q2 iam manifeſtum eſt aliquam uirtutum iſtarum eſſe quam non eſt poſſibile eſſe corpoream uel ſubſiſtentem in corpore.

Si quis autem dubitauerit dicens quod ſi poſſibile eſt aliquid unum has habere uirtutes. quamuis. non coniungantur in eo ſimul. quarum quedam ſunt non ſubſiſtentes. in corporibus. quedam ſubſiſtentes. Et quamuis ſint ſeperate. comperātur tamen ad unum quiddam cum non ſint uniuſmodi. tunc cui modo non ſint ſic. ut aut ſint omnes comperate corpori. aut corporales. Dicemus q2 hoc quod non eſt corpus. poteſt eſſe in

quo coniungantur uirtutes. ex quo que
dam emanent ad inſtrumenta. et quedam
ſint proprie eſſentie ipſius. et cui omnes
redant aliquomodo. Que autem exercen
tur ĩ inſtrumento ꝯiunguntur ĩ principio
quod ꝯiungit eas ĩ inſtrumento. quod pri
cipium procedat ab anima ĩ inſtrumentũ
ſicut poſtea delarabimus eius diſpoſitio
nem in ſoluendo queſtunculam. Impoſſi
bile eſt autem omnes uirtutes hes emana
re ex corpore. Comperationes enim uirtu
tum ad corpus. non ſunt ad modum ema
nandi ſed recipiendi. Emanatio aũt poteſt
eſſe ſeperatio emanantis ab eo a quo ema
nat. Receptio aũt non poteſt eſſe ſepera
tio talis. neque poteſt fieri eodem modo.
Tertio. quod hoc corpus. aut eſſet totum
corpus. ⁊ tunc cum aliquid illius deeſſet.
nõ eſſet hoc quod percipimus non eſſe. ñ
eſt autem ita ſicut alias oſtendimus. Ego
enim ſum ego ipſe. quamuis neſciam me
habere manuꝫ. uel pedeꝫ. ul' aliquod alio
rum membrorum. puto autem quod hec
membra exerceo in uſibus meis qui non
eſſent. non eſſent neceſſaria. ⁊ ego eſſẽ ego
quamuis non eſſent illa. Repetamus aũt
id quod prediximꝰ. ſ. quod ſi ſubito crea
retur homo. expanſis eius manibus ⁊ pe
dibus. que ipſe non uideret uel continge
ret. neque ipſa ſe contingerent. neque audi
ret ſonum. neſciret quid eſſe aliquod ſuo
rum membrorum. ⁊ tamen ſciret ſe eſſe.
⁊ quia unum aliquid eſt. quamuis non ſci
re illa omnia. ꝙ aũt ñ ſcit̃ ñ ẽ id ꝙ ſcitur h̃
aũt membra nõ ſunt uere niſi ſicut ueſtes
que quia diu eſt ꝙ adherẽt nobis putaui
mus nos eſſe illa aut quod ſunt ſicut par
tes noſtri. Cum enim ymaginamus eas nu
das. ſed ymaginamus eas nudas corpori
bus. Cuius rei cauſa eſt diuturnitas ad
herentie. Conſueuimus aũt exuere ueſtes
⁊ proicere. quod omnino non conſueui
mus in membris. Unde opinio quod mẽ
bra ſunt partes noſtri firmior eſt nobis.
quam opinio quod ueſtes ſunt partes no
ſtri. Si aũt totum corpus. nõ fuerit id
in quo ꝯiũgũtur ſꝫ aliquod membruꝫ pro
prium. tũc aut illud mẽbruꝫ erit id quod
teneo qꝛ eſſentialiter ẽ ego. ãt itentio eius
de q̃ teneo ꝙ eſſẽtialꝛ ſit ego. ñ eſt ipſũ mẽ
brũ. quamuis ipſum ſit ei neceſſariuꝫ. Si
aũt ipſum membrum. ſ. aut cerebrum aut
cor. aut aliquid aliud. aut multa ſimꝲ mẽ
bra huius ſint idem. aut eoꝝ ꝯiunctio id
ipſꝫ de q̃ ꝑcipio ꝙ ſit ego. tũc oportet ut ꝑ
ceptio que ipm eo ꝑcipio ſit ꝑceptio illius
rei. Unum eni ñ põt ꝑcipi ſm unã. eandeꝫ
ꝑtem. ñ eſt aũt ita ĩre. Neſcio. n. me habꝫ
cerebrũ ul' cor niſi ſẽſu. ⁊ auditu ⁊ expim̃
to. ñ ꝙ cognoſcã ipſũ eẽ ego. Uerũ ipſum
mẽbrum eſſẽtialꝛ ñ eſt id ꝙ ꝑcipio ipſum
eẽ ego eſſẽtialiter. ſꝫ accidẽtalꝛ. Intentio
aũt de eo ꝙ cognoſco. ꝙ ſit ego. eſt ꝙ deſi
gno ĩ ea dictiõe cũ dico. ſẽſi. cognoui. feci.
q̃ ꝓprietates ꝯiũte ſũt ĩ uno ꝙ ẽ ego. Si
quis aũt dixerit neſcis qꝛ hec ẽ aĩa dicaꝫ
me ſẽper ſcire. ⁊ quia hec ẽ ĩtetio quã uo
co aĩam. ſꝫ fortaſſis neſcio illam appelari
animã. Cũ aũt itellexero illud ĩ te uocari
animã ĩtelligam illud eẽ hoc. ⁊ qꝛ ipſuꝫ ẽ
regẽs ĩſtrumẽta mouẽtia. ⁊ apprehẽdẽtia.
Unde neſcio ꝙ illud ego ſit aĩa. dum ne
ſciuero quid ſit anima. non eſt aũt ſic diſ
poſitio cordis aut cerebri. Intelligo eniꝫ
quid ſit cor. uel cerebrũ. ſed non intelligo
quod ipſum ſit ego. Cum enim intelligo.
ꝙ ipſa anima eſt pricipium motuum ⁊ ap
prehenſionũ quas habeo. ⁊ finis eaꝝ. ex
his omnibꝰ cognoſco. quod aut ipſa eſt
ego ueriſſime. Aut ꝙ ipſa ẽ ego regens h̃
corpus. fortaſſis aũt non poſſum modo
percipere per ſe ſeperatim. ſine permixtio
ne perceptiõis. quod eſt regens corpus.
⁊ ꝯiunctum corpori. ſed an ſit corpus an
non. ſi queratur ſm me non oportet eſſe
corpꝰ. neque ymaginatur mihi ꝙ ſit aliqđ
coꝝ. ſꝫ ymaginat̃ mihi terminꝰ ſine corꝑei
tate eiꝰ. ergo iã itellexi ex aliq̃ ꝑte quod
ñ ẽ corpꝰ. eo ꝙ non intellexi ei corꝑeitatẽ
cũ itellexi illud. deĩde ꝯſidero. ꝙ ex h̃ ꝙ
ego ponã corꝑeitatẽ huic rei que eſt prin
cipium iſtaꝝ actionum. non eſt neceſſe il
lud eſſe corpꝰ. ꝑcipue cũ uideatur mihi il
lud eẽ diuerſuꝫ ab his ſẽſibꝰ quãuis me fal
lat ꝯiũctõ eiꝰ cuꝫ iſtrumẽtis. ⁊ qꝛ uideo illa
⁊ uiđo actiões ꝛeanẽ ab illꝰ. puto illa eẽ q̃ſi
ꝑtes mei ſꝫ h̃ ꝙ ego erro ĩ aliq̃ ñ debꝫ eẽ
indiciũ ſic indiciũ đ eo ꝙ dꝫ fieri. ⁊ qꝛ ing
ro eẽ eiꝰ. ⁊ an ſit ñ cõpꝰ. nõ iõ ſũ ignarꝰ eiꝰ
ignarãtia abſoluta. q̃uiſ neligigã illđ. plerũ

qꝫ.n.cogitio rei i ꝑrio ē.ſꝫ qꝛ negligit fit ignota.ꝛ poſtea regrit̃ ex locis remotiori bus. Aliquando autem ad cognoſcendaꝫ rem ſufficit exercitari. Sed quia eſt faci le homo illud negligit. ꝛ eius ingenium non auertit illud ꝛ poſtea fit ei difficilius ad intelligendum ꝛ remotius ad compre hendendum. Manifeſtum eſt ergo ꝙ hec uirtutes habeant in quo coniungunt̃ cum omnes reddunt.ꝛ quod eſt non cor pus.ſiue ſit comes corporis ſiue non.

Poſtquam autem iam demonſtrauimus certitudineꝫ huius.debemus ſoluere que ſtiones predictas.dicentes quod quia ani ma una eſt eſſentialiter.non ideo debꝫ nō emanere aliquid ab ea in membra diuerſa ſed poteſt eſſe. ut primum quod emanat ab ea in ſperma ꝛ ſemen ſit uirtus generāſ que generat membrum ſecundum unam quamqꝫ uirtutem congrua actioni illius Et unumquodqꝫ membrum ſit aptuꝫ ad recipiendum proprium uirtutem que ap paret in eo quod niſi. ita eſſet genero cor poris eſſet otioſa. Sed ratio eius qui poſuit animam ſcientem ex ſe ipſa nulla eſt. Non enim neceſſe eſt ut cum ſubſtan tia anime fuerit eſſentialiter uacua ſcientia impoſſibile ſit eſſe animam in ea. Multum enim intereſt an dicatur quod ſubſtantia rei reſpectu ſue eſſentie non debet ſcire ꝛ an dicatur quod eius ſubſtantia codem reſpectu debet non ſcire. Comitantia.n non ſciendi cum vtraque dictione eſt diuē ſa. propter hoc enim quod concedimus animam ex ſua eſſentia.eſſe neſcientia.nō intelligimus niſi quia eius ſubſtantia cuꝫ per ſe ſola fuerit nihilo extrinſeco ſibi ad iuncto comitabitur eam ignorantia. et hoc quia eſt ſola ꝛ ſubſtantia. non quia ē ſola ſubſtantia. Non enim intelligo ex h quod eius.ſubſtantia ſit ſubſtantia quod nonquam ſeparetur ad ignorantiam.ſi cō ceſſerimus quod hoc nō habet ex ſubſtā tia.ſed ex aliquo quod accidit illi.tunc n̄ oportet accidens hoc accidere rei natura li. Cum enim dixerimus materiam eſſe vacuam a forma lecti ipſam vacuitatem n̄ habet ex ſubſtantia.ſed eſt quidam quod acidit illi.ꝛ in proximo ab ea remouebit̃ hec enim eſt dictio quaſi diceremus iam fuiſſe i ea formā leti que deſtructa ē.

Impoſſibile etiam eſt id ꝙ dicit̃ ꝙ aliqd reddeat a d ſuā eēntiā.nihil autē abſentat̃ ab eſſentia ſua. Sꝫ fortaſſis dicit̃ eo ꝙ ali quādo abſentat̃ ab actionibꝰ que ſūt pro prie ipſius. ꝛ que ꝑficiunt̃ ab ipſa ſola.ſꝫ de hoc nō dicit̃ large quia actiones nō ſūt vllo modo. Si eiꝰ eēntia quo mō nō eſſet in ſe ipſa niſi ea hora qua dat eis eē nō ſūt ergo abſentes ab ea. Eēntia autē alicuius nō abſentat̃ ab eo neqꝫ reddit ad illud. Auctorꝫ uero de reminiſcēdo iā deſtruxi mus rationes i diuina doctrina. Ra tio autē eoꝝ qui diuidūt animā aſſūpſit ad hoc ꝓpoſitiones falſas. Dicūt eni ꝙ aīa vegetabilis inuenit̃ ſeperata a ſēſibili ꝛ qꝛ oportet eē i hōie quiddā aliud ab illis. Sed hec ꝓpoſitio ſophiſtica ē. Sepatio.n. multis mōis fieri putat̃. ſꝫ qui hꝫ neceſſa rij ſunt.duo ſūt. vnus ē ꝙ aliquādo ſepa tio ē ut coloris ab albedine. ꝛ animalis ab homine. Inuenit̃ eni hec natura i nō hñte albedinē ꝛ illa i nō hōie ut differat ab oī alio differēte. Aliqñ autē ē ſepatio ut dul cedis ꝯiūcte cū albedie i aliquo corpore que aliqñ inenit̃ ſepata ab ea. ſꝫ dulcedo ꝛ albedo ſūt due qualitates ſepate cū eas nihil unū ꝯiūgit. Sepatio autē que magiſ uidet̃ eē inter animā uegetabilē ꝛ ſēſibileꝫ ē prima pars Anima eni uegetabilis non eſt ꝯiuncta cū anima humana aliquo mō neqꝫ uirtus vegetabilis que eſt in anima li eſt uerum ut coniungatur cum anima q̄ eſt in eo ſed coniunguntur in ea intentiōe ſꝫ quia vnaqueqꝫ eaꝝ nutrit. ꝛ augmētat ꝛ generat quamuis poſtea differat differē tia ſpecifica ꝛ ꝯſtitutiua nō accedēte tātū. Intētio autē que i illis ē utriſqꝫ ē genus uirtutis uegetabil' q̄ ē i hōie.ſꝫ differt ab eo eo mō q̄ differt ab eo itētio generat̃ nos aūt n̄ negamꝰ genꝰ haꝝ vtutū ineniri i ali is ex q̄ nō hꝫ nos negare ꝙ una aīa habꝫ has uirtutes in homie.neqꝫ propter hoc oportet ut anima uegetabilis q̄ ē i aīali nō predicet̃ de aīa aīali quā habꝫ.ita ut ipſa aīa aīalis quā habꝫ ſit ipſa uirtus. Sicut hō qui n̄ ē niſi ſua pſ generis aīalita tis nedū aliud.h aūt cērificauimꝰ iloica ex q̄ n̄ oꝫ ut aīa uegetabil' q̄ ē in hōie ſit ꝑeē aīaꝫ aīalē q̄ ē i eo nedū ſit vtutes illiꝰ aīe.

Anima ergo vegetabilis que eſt in homiẽ
non inuenitur vuo modo ·cum ſua ſpecia
litate ſeperata ab homine · vnde rationes
illorum nil proſunt· virtus enim no a ſepa
tur cum ſpecialitate ſua · ſed generalitate
ſua· que ſunt diuerſe· preter hoc etiam po
namus ꝙ virtus uegetabilis que eſt in aĩ
mali· diuerſa eſt a uirtute animali que eſt
in eo· vt pote quarum vnaqueqꝫ eſt ſpeci
es per ſe ſeperatim ·⁊ vnaqueqꝫ nõ eſt al
tera· neqꝫ predicatur de altera· Quid er
go eſt hoc quod probibeat in animali utẽ
qꝫ virtutes haberi ab anima animali· Si
cut cum inuenimus humorem extra aerẽ
non ſeperatum a calore non eſt neceſſe· iõ
vt humorem ⁊ calorem qui ſunt in aere·
non habent vnam formam · aut unam ma
teriam· Cum autem inuenitur calor qui ñ
prouenit ex motu ·ſed ex alio calore ·non
ideo oportet ut calor in alio loco non ſe
quatur motum · Dicemus ergo nos non
negare has uirtutes eſſe diuerſas ſpecie·
⁊ comperari uni eſſentie in qua ſunt·
Modus autez intelligendi hic eſt · quod
vltimitas cõtrarietatis probibet corpora
elementaria recipere uitam · Sed quo mi
nor fuerit contrarietas · ⁊ magis acceſſe
rint ad temperantiam que non habet con
trarium· incipient aſſimilari corporibus
celeſtibus propter quod debent recipere
virtutez viuificantem a ſubſtantia ſepera
ta regenti· Quod autem fuerit propiqui
us temperantie· fiet receptibilius uite· do
nec perueniatur ad finem quo nihil poteſt
eſſe propinquius temperantie· neqꝫ remo
tius ab utriſqꝫ extremis contrarÿs· ⁊ tũc
recipit ſubſtantiam que eſt ſimilima ſub
ſtantie ſeperate aliquo modo ſicut ſubſtã
tie celeſtes· ⁊ tũc id ꝙ accidebat ĩ aliud pẽ
illð a ſeperato· accidat ĩ illud · ex ipſa hac
ſubſtãtia recepta· cum qua iungiť ſubſtan
tia ſeperata· Cuius rei ponamus exẽpluz
in naturalibus loco ſubſtantie ſeperate
cogitemus ignem aut ſolem ⁊ loco corpo
ris aliquod corpus ꝙ patiatur ex igne· ⁊
ſit ſpẽcum loco aũt anime uegetabilis ſit
ipſũ calefieri ex igne ⁊ loco aĩe aĩalis ſit
ipſum illuminari ab illo · ⁊ loco anime hu
mane ſit in eo ignem accendi· Dicemꝰ er
go ꝙ hoc corpus ſpẽcum pꝛiens ſit ignis

agẽtis ĩ illũd nõ fuerit ſitus talis ut paula
tim recipiat in ſe ignem accẽdi· neqꝫ lucẽ
eius ⁊ lumẽ· ſed ſitus talis ut recipiat ab
eo calorẽ· ⁊ nõ recipiat amplius· ſi uero fu
erit ſitus eius talis ut recipiat calorem ab
ipſo· ⁊ preter hoc fuerit prope poſitũ· aut
ꝑuiũ · aut alio aliquo modo illumineť ab
eo fortiter· tũc ſimul calefiet ⁊ illuminabi
tur ⁊ lux cadẽs ĩ illud · ex ipſo erit pꝛĩci
piũ cũ ſeperato calefaciẽdi illud· Sol enĩ
nõ calefacit niſi radio · deinde ſi aptitudo
fuerit maior· ⁊ fuerit ibi aliquid ꝙ ſollet
accẽdi ab agente ꝙ ſollet vrere ſua uirtu
te aut radio· accẽdeť ⁊ fiet flama· ſ· corpus
ſimile ſeꝑato aliquo modo · que flama eti
am erit cũ ſeꝑato cã calefaciẽdi· ⁊ illuminã
di ſimul · ita ut quãuis ſolla eſſet tamẽ ꝑ
ficereť calefactio· ⁊ illuminatio· Et preter
hoc etiã poterat calefactio ĩueniri ꝑ ſe ſol
la ut calefactio ⁊ illuminatio ꝑ ſe ſolla q̃ꝛ
poſterius nõ eẽt pꝛĩcipiũ a quo emanarat
prius· Cũ autẽ omnia ſimul ꝯcurrũt· tunc
id ꝙ fuerat poſterius fit pꝛĩcipiũ etiã pri
oris ⁊ emanat ab eo id ꝙ erat prius· Sic
debet ĩtelligi diſpõ virtutũ aĩaliũ · poſtea
ĩ libris poſterioribꝰ ſequeť ꝑ quod iſtud
clarius fiet · cũ loquemur de generatione
animalium ·

Capitulũ de oſtẽſione inſtrumẽtorũ·

Ongruũ ẽ loqui de ĩſtrumẽtis q̃
habet aĩa · ſꝫ dicemꝰ quod multũ
ꝓſumpſerũt quidã de mẽbris ex
quibꝰ pendẽt pꝛĩcipales virtutes aĩe pre
ſumptione duplicis ꝑfidie· ſequẽtes arro
gantiã maloꝝ auctoꝝ· Jn hoc enĩ lapſa ẽ
vtraqꝫ duaꝝ ſectaꝝ ita ꝙ excẽſſerũt mõm
Jlle autẽ potiꝰ errauit qui poſuit animã
vnã eẽntiã· ⁊ preter h̃ iudicauit mẽbra pͥn
cipalia eẽ multa· Cũ enĩ diſceſſit a philo
ſophis tenẽtibꝰ multitudinẽ ꝑtiũ aĩe· ⁊ cõ
ſẽſit tenẽtibus eaz eẽ vnã neſciuit qꝛ ex h̃
ſequiť ponere vnũ mẽbroꝝ primũ ex quo
pͥncipaliter pẽdeat · Qui autẽ ꝑtes anime
multiplicauerũt nõ curauerũt unicuiqꝫ ꝑ
ti ponere eiꝰ ꝓpriũ locũ ⁊ ſedẽ ꝑ ſe prio er
go · Dicemus ꝙ uirtutũ aĩaliũ corporaliũ
uehiculũ ẽ corpus ſubtile ſpirituale diffu
ſũ ĩ ꝯcauitatibus ꝙ ẽ ſpiritus· Si enĩ uir
tutes aĩe pẽdẽtes ex corpore diffũdereť ñ
enixe cõpori· opilatio uiaꝝ ñ ꝓhibẽt d.ffũ

di uirtutēs motiuas ⁊ ſentientes ⁊ etiam
ymaginabiles. Sed prohibet manifeſte ſe
cundum eum qui cognouit experimenta
philiſophica. Comperatio autē huius
corporis ad ſubtilitatem humorum ⁊ eua
porationem ē ſicut operatio mēbrorum
ad ſpiſſitudinem humorum. habet autem
complexionem propriam que mutat̄ eti
am prout neceſſe eſt in eo eſſe diuerſita
tem. propter quam ſit uehēs uirtutes di
uerſas. Complexio enim qua concupiſci
tur non eſt apta ubi per eam ſentiatur. Ne
que complexio que eſt apta uiſibili ſpiri
tui. eſt apta ſpiritui mouenti. Si autem
complexio una eſſet. virtutes que ſunt in
ſpiritu eſſent una. ⁊ actiones earum una
vnde ſi anima una eſt. oportet membrum
eſſe vnum. per quod principaliter ex cor
pore pendeat. ⁊ ex quo regat corpus. et
augmentet. Et fiat hoc mediante hoc ſpi
ritu. Et hoc ut prima actio. quam facit
ipſa anima ſit ipſum membrum quo medi
ante diffanduntur eius virtutes in alia m̄
bra. Et ut ipſum mēbrum ſit generatum
ante alia mēbra omnia ſit primus locus
ubi generatur ſpiritus. hoc autem eſt cor
ſicut nobis oſtendit qui certificauit hec
cirurgia uera. Poſtea autem hec clarius
faciemus in libro qui eſt de animalibus.
Oportet ergo ut anima principaliter pen
deat ex corde. Impoſſibile eſt autem pri
us eam pēdere a corde. ⁊ poſtea a cerebro
Cū enim pēdet a primo mēbro. fit corpuſ
animal. In ſecundo autem nō operatur
niſi mediāte primo. Anima autem uiuifi
cat animal ex corde. Poſſunt autem uir
tutes aliarum actionum emanare a corde
ad reliqua membra. Emanatio autem de
bet emanare prius ab eo a quo pendet p̄n
cipaliter. In cerebro autem perficitur
complexio ſpiritus. qui eſt aptus ad ue
hendum virtutes ſenſus ⁊ motus ad cor
pora. ad hoc ut fiant apta ad exercendū
ſuas actiones. Sic etiā eſt diſpoſitio epa
tis comperatione uirtutis nutritiue quā
uis cor ſit primum principiū ex quo prin
cipaliter pendeat ⁊ a quo diffunditur ad
alia. ⁊ fiunt actiones in reliquis mēbris
ſicut principium ſenſus. ſecundum eos q
diſſentiunt ab hac dictione non eſt niſi ce
rebrum. ſed actiones ſenſus nō ſunt in eo
neque ex eo. ſed ex alijs membris. ſicut
ex cute ⁊ occulo ⁊ aure. Neque propter
hoc neceſſe eſt cerebrum non eſſe principi
um. Similiter cor poteſt eſſe principium
virtutum nutritiuarum quarum actiōes
ſunt in epate. ⁊ virtutum imaginationis ⁊
memorialis ⁊ formalis. quarum actioneſ
ſunt in cerebro. Imo oportet ut principi
um diuerſarum virtutum non ſit aptum
ad hoc ut emanent ex hoc loco eius om
nes eius actiones earum. ſed oportet ut
deriuentur per inſtrumenta diuerſa que
creantur poſt illud membrū ex quo ema
net ad illa. virtus digna complexione illi
membri ⁊ aptitudine eius. ſicut poſtea ſci
es in libro de animalibus. ita ut membrū
quod eſt principium non generetur.
Quapropter creati ſunt nerui in cerebro
⁊ uene in epate ſiue cerebrum. ⁊ epar ſint
duo prima principia ſentiendi. ⁊ mouēdi
⁊ nutriendi. ſiue ſint duo principia ſecun
daria. Cum autem emanauerit a corde
uirtus creandi ⁊ generandi ad cerebrum
non erit magnum ſi cerebrum tranſmitat
ex ſe inſtrumentum per quod tranſſuma
tur ad eum ſenſus ⁊ motus a corde. aut
cor tranſmitat ei ex ſe inſtrumētum quo
mediante diffundatur ad eū ſenſus ⁊ mo
tus non debet autem hic nos conſtringe
re de generatione neruorum an ſit eorum
principium a corde uel a cerebro. Sed
concedemus eos eſſe a cerebro. ⁊ quod
traſſumant a corde ſicut ēpar. quod tranſ
mitit ad ſtomacum per quod ſuggat ab il
lo. ⁊ habet etiam uenas attribuentes ali
ergo non oportet ut ī membro quod eſt
principium alicuius uirtutis ſint principa
les actiones ipſius uirtutis. ⁊ ut ſit iſtru
mētū actionū ipſius uirtutis. Poſſibi
le eſt autem ut inſtrumentum ſit creatum
ad tranſſumendum ex alio. ⁊ quod tranſ
ſumit niſi poſtquam eſt generatum. ita ut
de cerebro id quod primo eſt creatum n̄
ſit principium ſenſus ⁊ motus in eſſe n
ſed ſit aptum fieri aliquod principium m̄
brorum que ſunt poſt illud cum tranſſum
ſerit ab alio. Et poſt quam generatum
fuerit ei inſtrumentum tranſſumendi ab
alio. ūde cū creati ſūt nerui ꝑtigētes ad cor

tranſſumit ſenſum ⁊ motuꝫ ab illo potuit autem cum ipſo cerebro generari hoc ꝑtingens ad cor ſine prioritate. ergo de eo quod a cerebro pertingit ad cor. neqꝫ eſt ratio neqꝫ videtur eſſe. Cum enim creatꝰ cerebrū creatur cū eo ex materia eius aliquid pertingens ad cor. Alienum quideꝫ a corde per quod tranſſumatur ſenſus ⁊ motus. quamuis ortus eorum a cerebro ⁊ peruentio eorum ad cor nō ſit adeo manifeſta ut putauit ille qui preſumpſit dicere quod ortus neruorum qui ſunt inter cerebrum ⁊ cor. ſunt a cerebro ad cor. ⁊ nō a corde ad cerebrum. ſicut ſuo loco oſtendemus cum loquemur de naturis animalium. vbi prolixius faciemus uerbum ꝙ poſſit ſufficere. Redibimus autē ad aliud dicentes nō eſſe impoſſibile ut principium eſſendi aliquaꝫ virtutem ſit ī uno membro a quo eat ad aliud in quo illa vͥtus perficiatur. deinde redeat ad primuꝫ membrum. ⁊ iuuet illud. Nutrimentum enim non peruenit ad epar niſi a ſtomaco ⁊ deinde cum ſit ibi alicuiusmodi redit ⁊ nutrit ſtomacum. ſimiliter poteſt nutrīꝛ cor per uenas que quaſi naſcuntur ex corde. Sed quia uirtus non perficitur ī corde. nō nutrit cor niſi poſtquam perficitur in alio membro. Similiter eſt etiam diſpoſitio ſenſus comunis ex quo eſt principium cuiuſlibet uirtutis ſenſibilis. ⁊ ad quam poſtea reddit cum lucto. Senſus autem ipſius cordis. ⁊ precipue tactꝰ maior eſt. quam ſenſus ipſius cerebri. vnde intelligibiles ⁊ fortiores ſunt eorum dolores. Sed quamuis non ſit illicitum uirtutes fieri ualidiores ⁊ fortiores extra ꝑncipia ſua eo quod ſortiuntur materias ꝑ quas fiunt huiuſmodi. uidetur tamen ꝙ extremitatum cordarum maior eſt potentia ad contrahendum quam potentia ſuorum principiorum que ſunt uerſus partē neruorum. ergo cor eſt principium primū ⁊ ab ipſo uirtutes emanant ad cerebrum quarum quedam ſuas actiones perficiūt in cerebro ⁊ in partibus eius. ſicut imaginatio ⁊ formalis ⁊ cetere quedā uero emanant a cerebro ad alia membra. que ſunt extra illud. ſic ad pupilam ⁊ ad muſculoſ mouentes. Et a corde emanat ad epar uirtus nutriendi. deinde ab epate emanat ad totum corpus mediantibꝰ uenis. ⁊ nutrit etiam totum corpus. uirtutis enim principium eſt ex corde. ſed materie principiū eſt ab epate. De uirtutibus auteꝫ cerebri. uiſus perficitur humore criſtaloido qui eſt ſicut aqua limpida. que recipit formas uiſibilium. ⁊ reddit eas ſpiritui uiſibili. ⁊ fit perfectio uidendi in circuitu neruorum concauorum. ſicut cognitum eſt ex eius cirurgia. ⁊ oſtenſione diſpoſitionis ſue. Olfatus autem fit a duabus caruncults. que ſunt in prima parte cerebri ſimilibus mamilarum capitibus. Guſtus uero fit a neruis cerebri pertingētibus ad linguam. ⁊ palatum. ⁊ dantibus eis uirtutem ſenſus. ⁊ motus. Auditꝰ etiam fit a neruis cerebri qui pertingunt ad cartilaginem. ⁊ expanduntur in ſuperficie eius. Tactus quoque fit a neruiſ cerebri. ⁊ neruis nucalibus diffuſis. per totum corpus. plures autem nerui ſentiēdi naſcuntur ex prima parte cerebri. Anterior enim pars cerebri mollior eſt ⁊ mollities eſt utilior ad ſentiendum. pars uero cerebri que fuit poſterior ⁊ uicinior ſpīe fuit durior. ut paulatim durities accedat ad ſpinam. Cuius tenuitas debet iuuari duritie plures auteꝫ nerui motus qui ſūt ex cerebro non naſcuntur niſi a poſteriore parte cerebri que eſt durior ⁊ durities eſt utilior motui. ⁊ plus conferens ad hoc Et pleriſque autem neruis motus generātur muſculi. Sed cum pertranſeunt muſculos ex illis. ⁊ ligamentis generantur corde. extremitates autem coruꝫ plures continuantur cum oſſibus. Et aliquando continuantur alicubi non cum oſſibus. Et aliquando continuantur muſculi cum membro moto. nulla corda mediante. Nucha autem eſt ſicut pars cerebri penetrans foramina ſpondilium ad hꝰ ut id quod fit exterius non elongetur a membris. Sed ex nucha generantur nerui. ⁊ tranſmutantur ad propinqua loca. que debent moueri per illos. Uirtus uero formalis ⁊ comunis ſenſus fiunt in prima parte cerebri. ſpiritu replente ipſum uentriculum que omnia non fuerunt ita. niſi ut deſpiciāt ſuper ſenſus ꝗꝛ plea

non deriuatur niſi ex priore parte cerebri
Cogitatio vero .ꝛ memoria ſunt in
alijs duobus ventriculis. Sed me
morie locus eſt poſterior.iō ut ſpūs cogita
tionis ſit in medio. ſ. inter theſaurum for
marum ꝛ theſaurum intentionum. Et
ſpatium quod eſt inter utrumqꝫ eſt equa
le.ꝛ ut ille.ꝛ eſtimatio dominentur in to
to cerebro. Poteſt autem hic aliquis
opponere dicens.quomodo forma vnius
montis.vno forma totius mundi. poteſt
deſcribi in inſtrumento paruiſſimo por
tante virtutem formatiuam contra quam
dicimus.ſcientia. quod corpora poſſūt di
uidi per infinitum nos excuſat ab hoc la
bore.ſicut mondus deſcribitur in paruo
ſpeculo.ꝛ in pupila.ꝛ diuiditur.quod ibi
deſcribitur ſecundum diuiſionem illius.
Corpus enim paruiſſimum ſic diuiditur.
ſicut diuiditur ꝛ maximum in numero ꝛ
figura.quamuis diuiſio vnius differat a di
uiſione alterius in menſura.Similiter eſt
diſpoſitio forme imaginabilis in ſuis ma
terijs.ſic enim eſt comperatio eius ī quo
deſcribitur forma imaginabilis vnius ad
alium quantum ad magnitudinem eius ꝙ
deſcribitur.ſicur comperatio duorum ex
trinſecorum in ſua magnitudine. ꝛ parui
tate ſeruata ſimilitudine in ſpatio. Uir
tus autem iraſcibilis.ꝛ ꝙ pendet ex ea nō
eguit membro preter principium. Actio
enim eius vna eſt ꝛ congruit complexiōi
calidiſſime ꝛ eget ea. Non enim eſt eius
operatio quod aliquando operatur.ſicut
operatio eius ꝙ aſſidue operatur.ita qđ
timetur ne multum accendatur. Jra enim
nō accidit niſi aliquando. que autem aſſi
due operantur ſunt comitantia nos.ſicut
intellectuſ.ꝛ cogitatio ꝛ ſimilia.que neceſ
ſe eſt in nobis permanere uel recipere.vn
de membrum aptum recipere iſta debuit
eſſe humidum ꝛ frigidum. ꝛ hoc eſt cere
brum ꝙ multum accenditur calore natu
rali.ſed reſiſtit accenſiōi que venit ex mo
tu. Nutricatio autem debuit neceſſa
rio fieri corpore non ſenſibili. ideo ut cuꝫ
impleretur nutrimento.ꝛ euacueretur nō
doleret neqꝫ noceret ei quod penetraret
in ipſum.ꝛ ab ipſo ad ipſuꝫ. vnde fuit ne
ceſſe eſſe multo humidius ad hoc ut con
ſeruaret calorem fortem reſiſtētia ꝛ equa
litate.ꝛ hoc membrum poſuerunt epar.
Uirtutem autem generandi poſuerūt
in alio membro.multum ſenſibili. ut hoc
iuuaret ad inquirendum coitum ardentiſ
ſime.ꝙ niſi eſſet.non curaretur inde.ꝛ ſi
non eſſet ibi delectatio.non haberetur ꝑ
eo tantuꝫ anxietatis.ꝛ ſolicitudinis.quia
non erat neceſſarium uite ſingularis.
Delectatio uero pendet membro ſenſibi
li.propter quod facti ſunt teſticuli.qui iu
uantur etiam alijs inſtrumentis quoruꝫ
quedam attrahunt materiam. ꝛ quedam
expellunt.ſicut poſtea ſcies cū loquemur
de animalibus.

Laus Deo

Explicit ſingulare opus de anima aui
cene.qui ſextus naturalium eiuſdem dici
tur extractum ab optimo exemplari.

Papie impreſſum per magiſtruꝫ An
tonium de carchano.

Omnes ſunt terni. preter.a.ꝛ. b.qui
ſunt quaderni.